

Висвітлення питань міграції

Посібник для журналістів

Federal Foreign Office

Підготовлено Міжнародним центром із розвитку міграційної політики. Відень, Австрія
На замовлення та за фінансування Федерального міністерства закордонних справ Німеччини

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики.

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD)

Гонзагагассе 1
А-1010 Відень
Австрія
www.icmpd.com

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики
Відень, Австрія

Усі права застережено. Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена, скопійована або передана в будь-якій формі чи будь-якими засобами, електронними чи механічними, включно з фотокопіюванням, записом або будь-якою системою зберігання та пошуку інформації, без дозволу власників авторських прав.

Цю публікацію підготовлено за сприяння Федерального міністерства закордонних справ Німеччини. Зміст цієї публікації є винятковою відповідальністю ICMPD і жодним чином не може вважатися відображенням поглядів Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Зміст

Передмова	7
Вступ	9
Навіщо створений цей посібник?	9
Чому зараз?	9
Чого очікувати?	10
Для кого він?	10
Як ним користуватися?	10
Подяка	11
Глава 1. Етичні основи	13
Хартії, кодекси та настанови	14
Хартія з етичного висвітлення міграції у медіа	17
Висновок	21
Глава 2. До якого типу репортерів ви належите?	23
Політичні журналісти	24
Економіка та бізнес	26
Безпека, правоохоронна діяльність і право	27
Побутові, соціальні та релігійні аспекти	29
Мистецтво і культура	30
Кореспонденти з іноземних, дипломатичних і міжнародних питань	30
Неспеціалізовані репортери	31
Фотожурналісти	32
Редактори новин, шеф-редактори та виробничі колективи	33
Виробничі журналісти: помічники редакторів та відео- чи аудіоредактори	33
Висновок	34
Глава 3. Тенденції висвітлення питань міграції	35
Міграція: як політика спотворює висвітлення у ЗМІ	36
Вплив на практику	36
Висновок	37
Глава 4. Термінологія	39
Вступ	39
Як користуватися глосаріями	40
Основні терміни та їх вживання	41
Поширені випадки неправильного вживання, зловживання та провокаційної термінології	52
Терміни, яких слід уникати	51
1) Перетин кордонів	42
2) Проживання за межами своєї країни походження	45
3) Міграційні дані та терміни	47
4) Основні категорії регулярних мігрантів	48
Як можна вдосконалити вживання термінології?	53
Питання для редакцій і спілок журналістів:	54
Висновок	54

Глава 5. Історії міграції	55
Міграційні процеси	55
Рушійні чинники міграції	55
Рушійні чинники міграції: щоденні міркування	56
Ситуаційне дослідження: Внутрішня міграція	56
Рушійні чинники міграції: криза та міграція	57
Форми міграції	59
Форми міграції: трудова міграція	59
Форми міграції: навчання за кордоном	61
Форми міграції: сімейна міграція	63
Форми міграції: нерегулярна міграція	64
Форми міграції: змішана міграція	65
Форми міграції: біженці та притулок	67
Ситуаційне дослідження: Репортаж і формування емпатії	69
Форми міграції: ЛГБТКІ та притулок	70
Ситуаційне дослідження: надання голосу та захист джерел	71
Форми міграції: внутрішнє переміщення	71
Ситуаційне дослідження: висвітлення життя внутрішньо переміщених осіб	72
Форми міграції: торгівля людьми та контрабанда мігрантів	72
Наслідки міграції	77
Наслідки: інтеграція, асиміляція та демографічні зміни	77
Ситуаційне дослідження: Новоприбулі	80
Наслідки: безпека, правоохоронна діяльність і право	80
Наслідки: депортація та примусове видворення	83
Наслідки: грошові перекази	84
Наслідки: діаспора	85
Управління міграцією	86
Громадська думка	86
Висновок	87
Глава 6. (Належне) Подання сюжету	89
Вступ	89
Різноманіття джерел і поглядів	90
Ситуаційне дослідження: <i>Щоденники втечі</i>	93
Гендер і міграція	95
Робота з джерелами та їх захист	96
Ситуаційне дослідження: «Це не життя»: <i>розчарування азербайджанських мігрантів у Польщі</i>	99
Міграція і COVID-19	100
Дезінформація і мова ворожнечі	102
Дезінформація та міграція	102
Ситуаційне дослідження 1: розслідування «фейкових новин» про міграцію	103
Ситуаційне дослідження 2: Викриття теорій змови про міграцію та медіа	104
Мова ворожнечі та міграція	104
Ситуаційне дослідження 1: Розслідування мови ворожнечі та пропаганди проти мігрантів	108
Ситуаційне дослідження 2: Використання досліджень про мову ворожнечі	109
Висновок – токсична суміш	109
Фотографії та зображення	110
Ситуаційне дослідження: образи та представлення	111

Ресурси	112
Курси	112
Висновок	112
Глава 7. Інтерв'ю	113
Вступ	113
Проведення інтерв'ю з мігрантами	114
Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму	117
Проведення інтерв'ю з приймаючими громадами та врахування багатогранності	122
Висновок	123
Глава 8. Як знайти і залучити експертів	125
Вступ	125
Науковці	127
Аналітичні центри	128
Неурядові організації (НУО)	128
Політики	129
Урядові відомства та національні статистичні організації	130
Міжурядові організації	131
Профспілки та бізнес-організації	132
Правозахисники та імміграційні юристи	132
Висновок	133
Глава 9. Дані та аналіз	135
Як аналізувати джерела	135
Журналістика даних і візуалізація	138
Ситуаційне дослідження: використання великих даних для надання контексту	139
Висновок	140
Ресурси	140
Глава 10. Як покращити висвітлення питань міграції	141
Вступ	141
Ради з питань преси та регулятори як інструмент боротьби з упередженнями	142
Редакції новин	143
Розробники політики	144
Розробники політики та громадські лідери	145
Програми підтримки журналістики	145
Громадянське суспільство	146
Підготовка й освіта журналістів	146
Нагороди	146
Дослідження	147
Ситуаційне дослідження: журналістика рішень	148
Глава 11. Інструменти та ресурси	155
Національні джерела, пов'язані з міграцією	155
Ключові міжнародні організації	174
Ключові політичні ініціативи	175
Міжнародне право та законодавство ЄС у сфері притулку та міграції	176
Ресурси міжурядових організацій	176

Зміст

Хартії, кодекси та настанови з висвітлення питань міграції	178
Різноманіття та меншини	178
Мова ворожнечі	179
Дезінформація та міграція	180
Глосарії з міграції	180
Дискусії щодо вживання мови	181
Гендер і ЗМІ	182
Нагороди за висвітлення питань міграції	182

Висновок	183
-----------------	------------

Перелік скорочень	185
--------------------------	------------

Бібліографія	189
---------------------	------------

Передмова

«Пишіть коротко, щоб прочитали; ясно, щоб оцінили; образно, щоб запам'ятали, - але насамперед точно, щоб читачів вело запалене вами світло».

– Джозеф Пулітцер

Коли розпочинався шлях проекту «MOMENTA» у 2019 році, ми ще не розуміли, куди це приведе нас за два роки, наприкінці 2020-го. Проект, який фінансується Міністерством закордонних справ Німеччини, спочатку мав на меті забезпечити підготовку медійників із країн Східного партнерства для інформування про можливості законної міграції. Однак дуже швидко колектив ICMPD та медіаексперти проекту як із Європейського Союзу, так і з країн Східного партнерства усвідомили, що для досягнення загальної мети знадобляться набагато потужніші мережі та комплексний підхід: покращення висвітлення питань міграції у медіа країн Східної Європи. З огляду на це колектив подав заявку на продовження проекту, і за великої підтримки донора в рамках другого етапу проекту «MOMENTA» вдалося налагодити партнерські стосунки не лише з окремими ЗМІ та журналістами, але й із журналістськими спілками в усіх шести країнах проекту: Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні. Більше того: організатори визнали за необхідне створити модель комплексного та систематичного збільшення потенціалу для представників медіа у сфері висвітлення питань міграції. Так народилася ідея цієї публікації.

Залучення чудових медіаекспертів – Роберта Макніла з Центру з міграції, політики та суспільства Оксфордського університету (COMPAS) та Тома Лоу, радника з питань медіаполітики Глобального форуму з розвитку медіа (GFMD) та незалежного консультанта з питань розвитку медіа, – стало першим кроком у розробці посібника для ЗМІ. Поставлене завдання було би неможливо виконати без залучення та консультацій експертів із питань міграції та всіх партнерів проекту у країнах Східного партнерства: журналістських спілок, випускників Навчальної академії «MOMENTA», ICMPD та інших фахівців із питань зовнішньої міграції. Тому наступним кроком стало додавання регіонального та міграційного досвіду, знань і розуміння потреб. Нарешті, наш колектив зібрав та проаналізував уже видані посібники, настанови і рекомендації експертів. Кожна глава посібника розроблена у тісній взаємодії з усіма залученими учасниками: це стало єдиним шляхом, як зробити її корисною, інноваційною та усталеною. Оцінюючи результат, можу стверджувати, що цього вдалося досягти.

Висвітлюючи проблеми міграції, медіа мають значний вплив на формування загального іміджу та сприйняття мігрантів та міграції. У свою чергу, громадська думка впливає на державні підходи, а отже, формує рішення на політичному рівні. Це коло продовжується, коли медіа висвітлюють міграційну політику для громадськості. У цьому контексті посібник «MOMENTA» містить практичні рекомендації про те, як покращити висвітлення питань міграції у медіа, пояснюючи міграційну термінологію, підкреслюючи повагу до людської гідності, кидаючи виклик мові ворожнечі, забезпечуючи збалансоване, доказове і фактологічне висвітлення та заохочуючи включення голосів мігрантів. Посібник додатково збагачують професійні рекомендації про методи проведення інтерв'ю, вибір джерел та залучення фахівців, використання даних та зображень.

На цьому робота не зупиняється. Ступінь впливу медіа на ставлення громадськості до міграції залежить від багатьох чинників, які варіюються залежно від контексту, а отже, цей контекст потребує подальшого вивчення. Варто більш цілеспрямовано нарощувати потенціал із підготовки журналістських матеріалів

Передмова

у різних країнах та регіонах. Потрібно розвивати додаткові мережі – зокрема, між факультетами журналістики в університетах. Усе це вимагає дій на різних рівнях та з різними суб'єктами.

Від імені колективу проекту «МОМЕНТА» ICMPD запрошую медіафахівців, розробників політики та всіх зацікавлених осіб у галузі міграції та медіа скористатися цим посібником і докласти спільних зусиль для створення збалансованого міграційного нарративу. Насамкінець, я хотіла би подякувати всім, хто брав участь у підготовці цього посібника, за їх професіоналізм і відданість.

Віолета Ваґнер

*Менеджер регіонального портфоліо за напрямом Східної Європи та Центральної Азії
ICMPD*

Вступ

У цій главі пояснюється мета створення посібника та його використання

Навіщо створений цей посібник?

Хоча останніми роками підготовлено чимало нових інструментів та настанов з питань міграції, більшість із них є реакцією на конкретні події або умисно (чи неумисно) спрямована на певний національний чи регіональний контекст. Що більше настанови відбивають безпосередні міграційні тенденції країни і залучають відповідних суб'єктів, то більша ймовірність, що рекомендації відповідатимуть своїй меті та матимуть практичне застосування.

У 2019 році Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD) за фінансування Федерального міністерства закордонних справ Німеччини організував серію міжнародних навчальних заходів для журналістів, які займаються питаннями міграції у країнах Східної Європи. Після успіху цього першого проекту Навчальної академії для медіа з питань міграції («МОМЕНТА») спілки журналістів Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови та України висловили побажання продовжити цю ініціативу в рамках проекту «МОМЕНТА 2» у 2020 році з метою створення посібника з питань висвітлення питань міграції, який би допоміг журналістам неупереджено та обґрунтовано висвітлювати події.

Посібник був створений на знак визнання ролі, яку медіа можуть відігравати у формуванні громадської думки та міграційної політики, і за можливості адаптовано до потреб регіону Східного партнерства через фокус-групи з журналістами та медіаспілками. Учасники фокус-груп (які було спеціально організовано для підготовки цього посібника) погодилися з тим, що для появи збалансованих міграційних наративів вкрай потрібні настанови щодо того, як журналістам уникати деяких штамів і стереотипів висвітлення питань міграції, котрі можуть призвести до дискримінації та поляризації політичного дискурсу.

Чому зараз?

- Підготовка, яку журналісти отримують до входження в професію або протягом своєї кар'єри, не охоплює всіх специфічних знань та навичок прийняття рішень, потрібних для якісного висвітлення питань міграції.
- Медіа працюють у дуже поляризованому політичному середовищі, а іноді в умовах тиску або цензури, що призводить до такого висвітлення питань міграції, яке може завдати реальної шкоди мігрантам, спотворити суспільну думку, а отже, і думку осіб, які приймають політичні рішення.
- Медіа в усьому світі потерпають від **кризи довіри та усталеності**¹. Економічна криза призвела до того, що редакції ЗМІ не мають достатніх ресурсів, а тому вони вразливі до гонитви за доходами від онлайн-реклами, які постійно скорочуються. Іноді це призводить до того, що примітивізація, перебільшення та стереотипи починають навипередки переважати над контекстом, балансом та нюансами, необхідними для подання міграційного сюжету в контексті.

1 <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/overview-key-findings-2020/>

- Пандемія **COVID-19** прискорила негативні тенденції в галузі економіки та свободи медіа, а це означає, що багатьом ЗМІ та журналістам може знадобитися підтримка для створення того виду журналістики, якій аудиторія може довіряти.
- COVID-19 також різко зменшив можливості для очного навчання, через що письмові настанови стають кориснішими, ніж будь-коли. Ця ситуація також спричинила ксенофобську риторику та расистське ставлення до мігрантів.

Чого очікувати?

- Рекомендацій для досягнення збалансованого, обґрунтованого висвітлення, навіть за складних обставин, шляхом проведення ситуаційних досліджень та застосування передової практики на основі міжнародних стандартів та місцевого досвіду.
- Допомоги користувачам у покращенні розуміння чинних медіа-нарративів про міграцію та підходів до їх аналізу, протистояння та забезпечення незалежності від них.
- Демонстрації того, як «правильне подання» (з етичної та юридичної точки зору) та «хороший репортаж» (потрібний журналістиці для виживання) можуть бути двома сторонами однієї медалі.
- Важливий аспект щодо того, як висвітлювати міграцію, в [інтерв'ю](#) з Патріком Кінгслі, журналістом The New York Times, де Патрік розповідає про свій досвід висвітлення питань міграції, а також проблем, на які слід звернути увагу, і чому міграція є складною темою.

Для кого він?

- **Журналісти:** цей посібник задумано як довідковий інструмент або посібник для самонавчання журналістів та редакторів на всіх етапах їхньої кар'єри.
- **Керівники медіа та редактори:** деякі розділи призначено для вищого керівництва та редакторів, щоб допомогти обміркувати, яку політику та практику вони можуть застосувати для покращення висвітлення питань міграції.
- **Студенти:** хоча посібник орієнтовано на професіоналів-практиків, ми сподіваємося, що він також буде корисним довідником для тих, хто навчається та викладає журналістику.
- **Експерти з міграції:** незважаючи на те, що цей посібник не призначено спеціально для експертів з міграції, вони все одно можуть скористатися ним і краще зрозуміти, як працює висвітлення питань міграції.

За можливості - наприклад, у главі [Відповідальність за якісне висвітлення питань міграції](#), - пропонуються поради, настанови і конкретні рекомендації для різних журналістських ролей.

Як ним користуватися?

- **Коли потрібно:** ми розуміємо, наскільки ви зайняті! Тому посібник переважно задумано так, що можна довідково звертатися лише до тієї глави чи підрозділу, який потрібен у певний момент процесу підготовки репортажу, редагування та публікації. Скористайтеся сторінкою змісту та навігаційними полями у посібнику для пошуку потрібної інформації.
- **Для професійного розвитку:** ми також сподіваємося, що за наявності часу журналісти, зацікавлені в питаннях міграції, знайдуть можливість прочитати весь посібник та обміркувати поставлені в ньому етичні й практичні питання для подальшого особистого та професійного розвитку.
- **Для спрямування та навчання інших:** прохання не тримати цей довідник лише для себе. Використовуйте його для ініціювання обговорень із колегами і навіть як основу для навчання та нарощування потенціалу інших.

Пам'ятайте: якщо ви не знайомі з якимось із термінів посібника - перегляньте главу [Термінологія](#). Навіть у розділі [Міграційний репортаж](#) можуть бути підрозділи, присвячені тому, що ви шукаєте.

Подяка

За підтримки та спираючись на досвід ICMPPD, посібник було написано Робертом Макнілом та Томом Лоу.

Роберт Макніл є заступником директора та головою відділу медіа та комунікації в Міграційній обсерваторії Оксфордського університету, де він працює протягом останніх 10 років. На початку своєї кар'єри Роб був репортером британських газет та журналів, серед яких: «The London Evening Standard», «Daily Mirror», «Sunday Mirror», «Red Magazine», «BBC Wildlife» - і редактором новин для регіональних газет. Роб також працював за напрямком стратегічної комунікації, виконуючи функції медіадиректора, «Conservation International»; менеджера у зв'язках з громадськістю, Оксфордський комітет допомоги голодуючим - Велика Британія (Oxfam GB); та прес-офіцера, Всесвітній фонд природи – Велика Британія (WWF-UK).

Том Лоу є радником з питань медіаполітики Глобального форуму з розвитку медіа (GFMD) та незалежним консультантом з питань розвитку медіа. Його попередня роль у Мережі етичної журналістики передбачала проведення кампаній, досліджень та тренінгів з питань висвітлення питань міграції та інших тем. Том працював редактором суданської інформаційної організації та журналістом-фрілансером.

Редактори посібника:

Віолета Вагнер, менеджер регіонального портфоліо за напрямом Східної Європи та Центральної Азії в ICMPPD

Ксенія Пилипенко, менеджер проекту в ICMPPD

Автори та ICMPPD висловлюють подяку переліченим нижче людям:

- Джеремі Друкеру, виконавчому директору та головному редактору «Transitions», організації з розвитку медіа, яка базується в Празі, та «Solutions Journalism Network» за надання матеріалів, використаних у главі про журналістику рішень.

- Мікаелі Ваноре, науковій співробітниці Маастрихтської вищої школи управління, яка рецензувала посібник.
- Деякі з головних результатів проекту - це створення професійної мережі журналістів, розробка цього навчального посібника та пілотування цього посібника як тренінгу для журналістів. Представникам зазначених нижче журналістських спілок та інших медіа й міграційних організацій у країнах Східного партнерства, які надали цінний відгук на теми цього посібника: Аріфу Алієву, голові Спілки журналістів Азербайджану; Арману Газаряну, президенту вірменської НУО «Асоціація молодих журналістів»; Надін Гоґу, виконавчій директорці Спілки журналістів Молдови; Ліні Куш, першій секретарці Національної спілки журналістів України; Анні Рибчинській, білоруській журналістці; Ельчин Шисклі зі Спілки журналістів Азербайджану; Тіні Цоманія, професору Грузинського інституту громадських справ (GIPA).
- Мережі етичної журналістики (Ethical Journalism Network - EJN) та Міжнародній організації праці (МОП), які дали дозвіл на використання своєї інфографіки у довіднику.
- Патріку Кінгслі, міжнародному кореспонденту «The New York Times», Стефані Геґарті, британській журналістці, письменниці, ведучій та кореспондентці BBC з питань демографії і Еромо Еґбеджуле, нігерійському журналісту, письменнику і режисеру, які розповіли про свій досвід висвітлення питань міграції для ситуаційних досліджень та відео, включених до посібника.
- Ґюлар Аббасовій, Лані Кокая, Торніке Коплатадзе, Олександрю Макухіну, Арену Мелікяну, Тетяні Пасовій та Наті Скуртул, які розповіли про статті, випущені ними під час реалізації проекту «MOMENTA 1», що були використані для ситуаційних досліджень та відео для посібника.
- Усім 30 журналістам із «MOMENTA 1 та 2», які надали відгуки про навчальні матеріали, покладені в основу цього посібника.
- Єкатерині Белуковій (співробітниці проекту) та Аїді Гасановій (асистентці проекту) з ICMPD за сприяння у розробці проекту «MOMENTA 2» та забезпечення довідкової інформації до цього посібника.
- Андрію Апояну (співробітнику проекту), Кеті Горґошидзе (співробітниці проекту), Салтанат Маммадовій (співробітниці проекту) та Юлії Субботській (асистентці проекту) з ICMPD, які долучились до глави про національні джерела.
- Цей підручник спирається на публікацію [Настанови з висвітлення торгівлі людьми в медіа](#), опубліковану ICMPD у 2017 р.²

Цей посібник було підготовлено в рамках проекту Навчальної академії для медіа з питань міграції («MOMENTA 2»), який реалізується Міжнародним центром з розвитку міграційної політики (ICMPD) та фінансується Федеральним міністерством закордонних справ Німеччини. Проект реалізовувався з 1 квітня по 31 грудня 2020 р. у партнерстві з журналістськими спілками з регіону Східного партнерства. Загальною метою проекту було сприяти ухваленню усвідомлених рішень щодо міграції шляхом збалансованого та доказового висвітлення легальної міграції до ЄС у країнах Східного партнерства.

2 https://www.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf

Глава 1.

ЕТИЧНІ ОСНОВИ

Завдання глави:

- Зрозуміти основні етичні принципи, пов'язані з висвітленням міграції.
- Дізнатись, як користуватися хартіями, кодексами та настановами.
- Допомогти вирішити, яка частина посібника є для вас найбільш актуальною.

Два питання для початку:

- Чи обов'язково правильне подання стоятиме на заваді хорошому репортажу?
- Чи обов'язково хороший репортаж стоятиме на заваді правильному поданню?

Відповідь на обидва запитання – «Ні». За правильного підходу «правильне подання» і «хороший репортаж» можуть бути двома сторонами однієї медалі. Мета посібника – продемонструвати, як цього досягти.

Етику та стандарти, яких вимагає журналістика, можна розглядати як обмежувальні, особливо коли ви перебуваєте посеред часом безладного, часто імпровізованого процесу дотримання жорстких графіків. Але вони також є нашим компасом для пошуку компромісів і швидких рішень, які доводиться приймати.

Журналісти, у яких брали інтерв'ю для цього посібника, погоджуються, що етика журналістики щодо висвітлення як міграційних, так і інших тем, однакова. Питання полягає в тому, як ці етичні принципи застосовуються в різних сценаріях, які можуть виникати під час висвітлення питань міграції.

Цей посібник рідко пропонує однозначну відповідь на питання, що робити або як обрати правильний варіант, оскільки це часто залежить від контексту. Але бути чудовим журналістом означає ставити собі потрібні запитання в потрібний час, і ми сподіваємося, що цей посібник допоможе вам у цьому. Ми також сподіваємося, що це допоможе вам зрозуміти, як журналістська етика може сприяти, а не перешкоджати вашій роботі; допомогти налагодити кращі стосунки з джерелами; домагатись відвертіших інтерв'ю та цікавіших історій; переосмислити свої підходи до підготовки репортажів; кинути виклик домінантним нарративам і поставити їх під сумнів; і навіть, сподіваємось, надихне вас на бажання реформувати свою редакцію.

Стиль редакції/редакційні настанови:

Деякі редакції надають чіткі та точні вказівки про підходи до певних етичних питань у процесі підготовки репортажів або вживання слів.

Так, інформаційне агентство «Associated Press» (AP) оголосило в 2013 р., що їхній стилістичний довідник більше не дозволяє вживати «**термін «нелегальний іммігрант» або слово «нелегальний» для опису людини**».³ Зараз усі співробітники AP зобов'язані виконувати це рішення, до якого впродовж певного часу закликали чимало журналістів та фахівців із питань міграції.

3 <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/overview-key-findings-2020/>

У поясненнях свого рішення – які варто прочитати⁴ – AP визнає, що з часом мова змінюється, проте багато інформаційних організацій не мають ресурсів чи засобів для відстеження цих тенденцій та надання таких докладних інструкцій. Як журналіст, ви можете бути в авангарді і застосовувати оновлену практику швидше, ніж це може ваша організація.

Навігаційне поле

- Рекомендації щодо вживання слів див. у главі *Термінологія*, а настанови щодо підходів до висвітлення різних видів міграції – у главі *Історія міграції*.
- Приклади належної практики див. також у *Хартії, кодекси та настанови з висвітлення питань міграції* глави *Інструменти та ресурси*.

Хартії, кодекси та настанови

Етичні хартії, кодекси та настанови виконують подвійну роль у висвітленні міграції:

1. Заохочують редакції та регуляторні органи до усвідомлення еволюції мови, її складності та до потенційних наслідків.
2. Надають настанови індивідуальним журналістам.

Більшість актуальних хартій для ЗМІ не є юридично обов'язковими. Однак вони можуть створити основу для журналістів та зацікавлених груп, які виступатимуть за реформи разом із видавцями та регуляторами - такими, як ради з питань преси. У деяких випадках хартії та кодекси з міграції створюються колективними зусиллями усіх відповідних суб'єктів, а отже, мають більші шанси на впровадження.

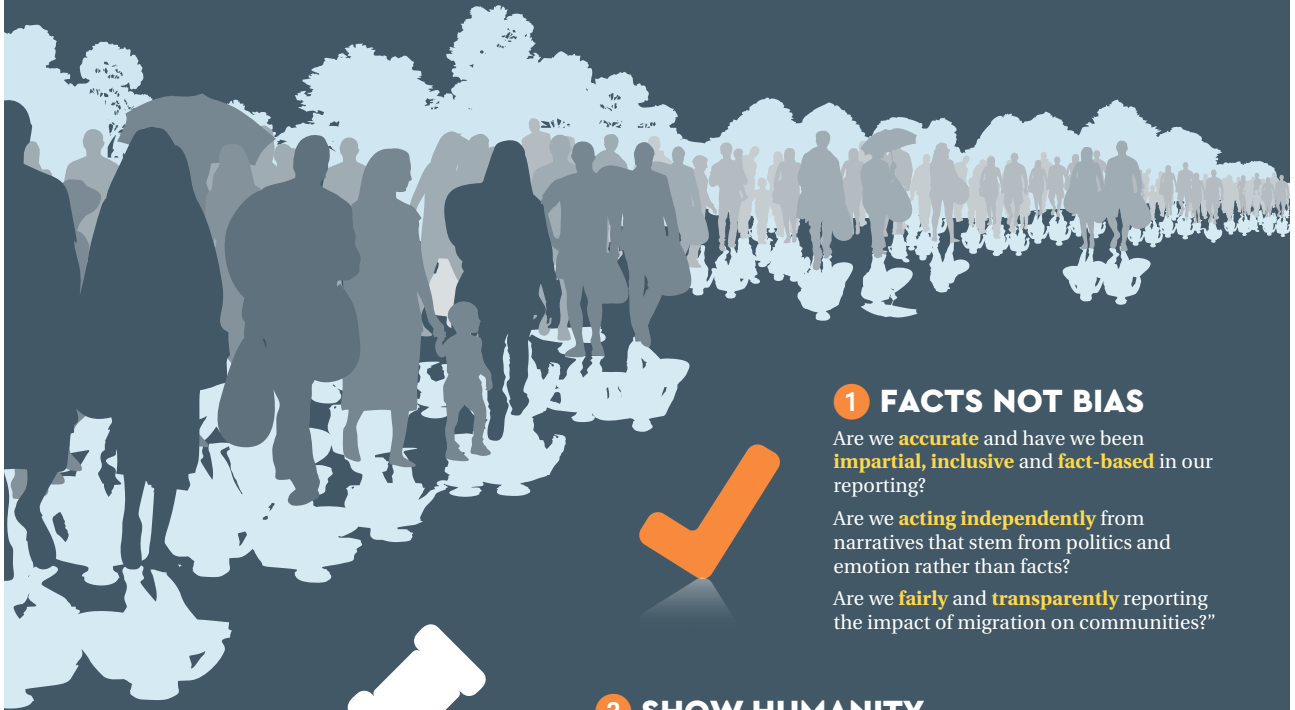
Нові хартії або кодекси з висвітлення питань міграції часто створюються у відповідь на суперечливі повідомлення у ЗМІ про міграцію або великі міграційні події. Отже, вони можуть бути досить специфічними для країни або регіону, для форм міграції, які домінують тут і зараз, для тенденцій у медіа-висвітленні.

Порівняйте ці два приклади:

- *Настанови з п'яти пунктів для висвітлення міграції* – створено Мережею етичної журналістики (EJN)
- *Етичне висвітлення трудової міграції в арабських державах* – створено Міжнародною організацією праці (МОП)

4 <https://blog.ap.org/announcements/illegal-immigrant-no-more>

FIVE POINT GUIDE FOR MIGRATION REPORTING

1 FACTS NOT BIAS

Are we **accurate** and have we been **impartial, inclusive** and **fact-based** in our reporting?

Are we **acting independently** from narratives that stem from politics and emotion rather than facts?

Are we **fairly** and **transparently** reporting the impact of migration on communities?"

2 KNOW THE LAW

Asylum seeker? Refugee? Victim of trafficking? Migrant worker? Do we use **irregular migrant**? Do we understand and use migrant definitions correctly and do we articulate to our audience the rights migrants are due under **international, regional** and **national law**?

3 SHOW HUMANITY

Humanity is at **the essence of ethical journalism**. But we must **keep our emotions in check**, avoid victimization, over simplification and the framing of coverage in a narrow humanitarian context that takes no account of the bigger picture.

4 SPEAK FOR ALL

Do we have **migrant voices**? Are we **listening to the communities** they are passing through or joining? Question how representative self-appointed community and migrant spokespeople really are.

5 CHALLENGE HATE

Have we **avoided extremism**? Have we taken the time to judge whether **inflammatory content** about migrants or those who seek to limit migration can lead to hatred? Words like “swarms”, “floods” and “waves” should be treated with caution, as should indiscriminate use of “racism” and “xenophobia.”

Ethical Journalism Network

www.ethicaljournalismnetwork.org

Connect with us

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/5-point-test-for-hate-speech-english>

Ethical Reporting on Labour Migration in the Arab States

5 ACTIONS TO TAKE TODAY

1

DOMESTIC WORK IS WORK

Stop use of the terms 'maid', 'servant', 'girl' or 'helper'.
Use 'domestic worker'.

2

STOP USE OF 'ILLEGAL' MIGRANT

Understand the circumstances that lead
migrant workers to end up in irregular status

3

BE CRITICAL OF THE TERM 'ABSCONDING'

Assess the circumstances in which the worker
left the employer

4

HUMAN TRAFFICKING, FORCED LABOUR OR LABOUR EXPLOITATION?

Use terms accurately, by understanding correctly.
Visit ilo.org/migrationglossary to learn more

5

SUPPORT POSITIVE STORIES

Support stories that recognize the contribution that
migrant workers make to our economies and societies

ILO REGIONAL FAIR MIGRATION PROJECT IN THE MIDDLE EAST (FAIRWAY)

ilo.org/fairway
ilo.org/migrationglossary

International
Labour
Organization

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---arabstates/---ro-beirut/documents/genericdocument/wcms_563848.pdf

Можна побачити, що пропозиції МОП чітко відповідають конкретним тенденціям висвітлення питань міграції в арабських ЗМІ, тоді як настанови Мережі етичної журналістики (EJN), написані в 2016 р., мабуть, найкраще зрозумілі в контексті так званої міграційної кризи 2015-16 рр., коли багато мігрантів з Африки та Близького Сходу – чимало з яких були шукачами притулку – прибули до Європи.

Навігаційне поле

- Рекомендації щодо підходів до висвітлення різних типів міграції див. у Главі 5. *Історії міграції*.
- Для отримання додаткових прикладів див. розділ *Хартії, кодекси та настанови з висвітлення питань міграції* Глави 11. *Інструменти та ресурси*.

ДЛЯ ОНЛАЙН-ВЕРСІЇ: Голова Мережі етичної журналістики Дороті Бірн описує в цьому відео керівні принципи EJN з питань міграції. На момент запису Дороті була керівником відділу новин і поточних справ 4-го каналу - однієї з основних ефірних телемереж Великобританії.

<https://www.youtube.com/watch?v=aongjvQ-QCE&t=1s>

Хартія з етичного висвітлення міграції у медіа

Як користуватися цим розділом:

1. **Прочитайте його та поміркуйте, наскільки це актуально для вашої роботи.** Запитайте себе, чи не пропустили ви щось, та чи все врахували.
2. **Користуйтеся ним, щоб знайти докладнішу інформацію та рекомендації.** Після кожної частини хартії ви побачите навігаційне поле, яке повідомляє, куди рухатися далі в посібнику.

Одна з найбільш універсальних етичних хартій для журналістів, які висвітлюють питання міграції, була ухвалена журналістами з Африки, Америки, Азії та Європи на зустрічі, скликаній Міжнародною організацією з міграції (МОМ) у Карфагені (Туніс) 11 грудня 2019 р.

На початку хартії зазначається, що відданість етичному висвітленню міграції ґрунтується на чотирьох основних принципах журналістики: точності, незалежності, людяності та відповідальності. У хартії пояснюється, як ці принципи набувають нового значення в контексті міграції, пропонуються вказівки щодо конкретних питань – таких, як термінологія, визнання й подання складності питань для висвітлення, та отримання інформованої згоди.

Огляд «Хартії з етичного висвітлення міграції у медіа» відредаговано та адаптовано для більшої зрозумілості. Оригінальний та повний текст хартії доступний трьома мовами (арабською, французькою та англійською) [тут](#).⁵

Навігаційне поле

Докладніше про основоположні принципи журналістики див.:

- [Глобальна хартія журналістської етики \(Міжнародна федерація журналістів\)](#)⁶
- [5 принципів етичної журналістики \(Мережа етичної журналістики\)](#)⁷

1. Слова мають значення

- Будь-який журналіст, який висвітлює питання міграції, повинен критично ставитись до походження та впливу термінів.
- Журналісти повинні вживати термінологію та використовувати поняття, які поважають людську гідність, і розуміти, що лежить в основі таких термінів, як «біженець» та «шукач притулку», у міжнародному праві.

Навігаційне поле

- [Глава 4. Термінологія](#)

2. Ненависть, расизм, дискримінація

- Журналісти повинні виходити за рамки простого констатування ненависті, расизму, ксенофобії та дискримінації – натомість, аналізувати та пояснювати їх.
- Журналісти повинні деконструювати мову, яка криміналізує мігрантів і подає їх як загрозу.

5 <https://www.facebook.com/Migrations-Charte-mondiale-d%C3%A9thique-109300947301204/>

6 <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists.html>

7 <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

Навігаційне поле

- *Глава 4. Термінологія, особливо розділ Поширені випадки неправильного вживання, зловживання та провокаційної термінології*
- *Глава 7. (Належне) Подання сюжету, особливо розділи Різноманіття і Дезінформація та мова ворожнечі*

3. Факти мають складну структуру

- Журналістика повинна висвітлювати міграційні сюжети в їх глобальному, історичному, соціально-економічному, культурному та геополітичному контексті.
- Журналісти повинні виявляти та ставити під сумнів кліше та стереотипи, використовуючи факти та подаючи їх у контексті.
- Беручи до уваги складність міграційних питань, журналістам варто урізноманітнити джерела інформації, типи висвітлення, а також використовувати теми та ракурси.

Навігаційне поле

- *Глава 2. До якого типу репортерів ви належите?*
- *Глава 5. Історії міграції*
- *Глава 10. Як покращити висвітлення питань міграції: журналістика рішень*

4. Інформована згода

- Голоси мігрантів, незалежно від того, чи перебувають вони у регулярній чи нерегулярній ситуації, часто ігноруються або залишаються поза увагою, і обмежуються вказівкою на статус «жертви» у репортажах. Журналістам не варто представляти людей лише жертвами обставин.
- Мігранти – це люди, які мають власну історію. Журналіст надає їм голос, дозволяє розповісти про себе детальніше і запрошує стати учасниками дискусії.
- Цей голос отримується на основі інформованої згоди: знаючи, що не всі мають однаковий рівень контролю, медіаграмотності чи юридичних знань щодо власної вразливості, журналіст повинен пояснити респонденту характер журналістської роботи і можливі ризики, пов'язані з публікацією свідчень та/або зображень. Отримання інформованої згоди полягає в тому, щоб не заподіяти шкоди вразливим особам.

Навігаційне поле

На додаток до зазначеного вище див.:

- *Торгівля людьми та контрабанда мігрантів у Главі 5. Історії міграції*
- *Глава 6. (Належне) Подання сюжету, особливо розділи про Захист джерел*
- *Глава 7. Інтерв'ю*

5. Виявляйте емпатію та пильність

- Журналіст не шукає сенсацій. Як свідок, журналіст повинен виявляти емпатію, але зображати ситуацію такою, яка вона є, залишаючись пильним до правдивості історій. Ніколи не платить за отримання свідчень. (Див.: *Інтерв'ю*)
- Поважайте культуру, релігію і традиції людей, у яких ви берете інтерв'ю. (Див.: *Різноманіття та Інтерв'ю*)
- Майте на увазі, що у вас є власні орієнтири і ви керуетесь власною освітою, цінностями та культурними знаннями. Пильнуйте стереотипи або кліше, які в кожному суспільстві мають тенденцію стигматизувати «інакшого», незнайомця. (Див.: *Різноманіття*)
- Будьте особливо уважні до потенційної вразливості жінок, неповнолітніх, етнічних і сексуальних меншин, людей, які перебувають у нерегулярній ситуації. (Див.: *Робота з джерелами та їх захист*)
- Усвідомлюйте емоційний стан людей, з якими ви зустрічаєтесь, і можливі травми, яких вони зазнали. (Див.: *Робота з джерелами та їх захист та Інтерв'ю*)

Навігаційне поле

На додаток до зазначеного вище див.:

- *Торгівля людьми та контрабанда мігрантів у Главі 5. Історії міграції*
- *Глава 6. (Належне) Подання сюжету, особливо розділи Різноманіття, Захист джерел, Методи проведення інтерв'ю і Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму.*

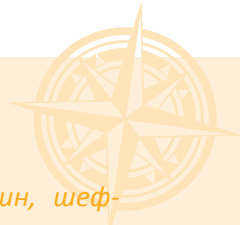

6. Сила зображень

- Переконайтеся, що ви отримали інформовану згоду на поширення чужого зображення. Ніколи не платіть за фотографії чи відео.
- Неповнолітніх можна фотографувати або фільмувати лише за умови, що батьки чи опікун погодились, а дитина підтверджує їхню згоду.
- До редакцій зображення слід надавати із конкретними та точними підписами, щоб запобігти непорозумінню, неправильному використанню чи зловживанню.
- Особливо сильні, іноді шокуючі графічні образи, які демонструють екстремальні ситуації, публікуються або поширюються за умови і тільки за умови, що їх створено з метою пояснити, переконати чи засудити. Ніколи не використовуйте зображення лише для досягнення сенсаційного впливу.

Навігаційне поле

- *Докладніше про використання зображень див. Фотожурналісти і Редактори новин, шеф-редактори та виробничі колективи у Главі 2. До якого типу репортерів ви належите?*
- *Також див. Главу 7. (Належне) Подання сюжету, особливо розділи Робота з джерелами та їх захист*

Висновок

Дотримання цих принципів є відповідальністю не лише індивідуальних журналістів. Також потрібні колективні та скоординовані дії рад із питань преси і регуляторів, груп і спілок підтримки журналістики, редакцій, розробників політики, дослідників і закладів журналістської освіти. Докладніше про те, як цього можна досягти, див. Главу 10. **Як покращити висвітлення питань міграції.**

Але в основі хорошого репортажу лежить готовність журналістів бути обачним і виявляти твердість, судження та здоровий глузд. Необхідно багато на що зважити: дійові особи, з якими ви маєте справу; історія, яка лежить в основі; мова, якою ви користуєтесь; люди, з якими ви розмовляєте; і впевненість, яку передає ваша мова. Наприклад, якщо ви змальовуєте щось як «вплив», це часто припускає прямий результат певної дії. Вживання терміну «наслідок» може бути дещо менш емоційним, але точнішим.

Часто журналісти роблять цей вибір швидко і не витрачаючи багато часу для самоаналізу, але трохи обережності задля уникнення надмірного згущення фарб може багато в чому допомогти людям зрозуміти складність міграції.

Ми сподіваємося, що цей короткий вступ до деяких етичних викликів, які виникають під час висвітлення питань міграції, буде корисним і допоможе вам знайти докладнішу інформацію та рекомендації про сфери, що вас найбільше цікавлять.

Глава 2.

До якого типу репортерів ви належите?

Відповідальність за якісне висвітлення питань міграції

Завдання глави:

- Зрозуміти, як ваш тип репортера впливає на створені вами міграційні сюжети, обрані вами джерела, а отже, і на матрицю ваших матеріалів.
- Подумати, що ви можете зробити інакше в межах своєї ролі для забезпечення найбільш точного та змістовного висвітлення питань міграції.
- Отримати ідеї про можливості висвітлення в межах своєї ролі
- Дізнатись, які типові пастки існують у конкретних журналістських ролях.
- Спрямувати вас до отримання детальнішої інформації в інших частинах посібника

Журналісти, які працюють у різних напрямках, можуть стати «міграційними репортерами», якщо в процесі своєї роботи мають справу з міграційними темами. Незалежно від того, до якого типу міграційних репортерів ви належите, цей розділ посібника покликаний досягнути двох цілей для забезпечення чудових матеріалів із міграційних тем без шкоди для нюансів та точності:

1. По-перше, цей розділ розглядає спеціалізації журналістів, які зазвичай зустрічаються з проблемою міграції, і надає орієнтири та рекомендації для журналістів у цих областях. Він пропонує ідеї для покращення глибини і нюансів, ідеї про джерела доказів і аналізу, а також способи уникнення загальних пасток для забезпечення точного і переконливого висвітлення.
2. По-друге, в розділі містяться настанови для неспеціалізованих учасників підготовки сюжетів про міграцію, покликані забезпечити точний і переконливий розгляд проблем, які фігурують у сюжетах про міграцію і мігрантів. Ці настанови стануть у пригоді персоналу, залученому до журналістського процесу: від журналістів загальних новин й авторів колонок до членів редакційних і виробничих колективів – таких, як шеф-редактори, редактори новин і колонок, виробничі редактори, фоторедактори і помічники редакторів.

Використовуйте навігаційні поля в кожному розділі, щоб докладніше ознайомитись з найактуальнішими для вас темами та проблемами.

Спеціалізовані галузі, які зазвичай охоплюють питання міграції:

Наведені нижче тематики описують пов'язані з міграцією напрями роботи, якими зазвичай займаються спеціалізовані журналісти. Ці спеціалізовані напрями можуть мати різні назви в різних країнах, а також можуть бути так чи інакше об'єднані між собою. Так, у британських медіа типова роль належить репортеру «внутрішніх справ», чия тематика охоплює поліцію і суди, міграцію, демографічні й соціальні

проблеми – це загалом належить до сфери компетенції конкретного урядового відомства Великої Британії – Міністерства внутрішніх справ.

Політичні журналісти

Політичні кореспонденти зазвичай займаються такими питаннями, як розвиток і реалізація міграційної політики (зокрема управління кордонами); вплив міграційної та/або інтеграційної політики на національні економічні чи соціальні аспекти (зокрема ринки праці й зайнятість, державні фінанси і соціальну згуртованість); суспільне ставлення до міграції, мігрантів і меншин; надання державних послуг і використання міграційного порядку денного політичними опозиційними групами.

Орієнтири належної практики висвітлення політичних аспектів міграції

Журналісти часто розглядають себе як неупереджених спостерігачів за процесом формування політики, але реальність така, що журналістика часто відіграє активну роль у формуванні результатів політики. Те, як висвітлюється (або не висвітлюється) тема, може сформувати громадську думку, вплинути на вибори або покласти відповідальність на осіб чи урядові відомства за політичний успіх чи провал. Належне висвітлення питань міграції в політичному контексті повинне подолати риторику і порожні слова.

Долаючи риторику

Політична риторика щодо міграції має різні форми, і просто розглядати її як «позитивну» чи «негативну» – це спрощений і контрпродуктивний підхід. Потрібно зважити, чи є твердження об'єктивно правдивим і чи можна це довести, або політик просто виголошує його для впливу та ефекту, часто використовуючи зерна істини або загальні твердження і перебільшуючи їх із політичною метою.

Ситуаційне дослідження: Трамп і Мексика

Можливо, найочевидніші міжнародні приклади міграційної риторики у ЗМІ за останні роки надходили від політиків-популістів – таких, як Дональд Трамп та Віктор Орбан, – через соціальні мережі або через повідомлення інших агенцій. Ця коротка публікація журналу «Time Magazine»⁸ надає численні приклади, коли Трамп під час своєї передвиборчої кампанії 2016 р., та з перших днів перебування на посаді виступав із дуже провокаційною риторикою щодо мексиканських іммігрантів (і Мексики в цілому) – включно з тавруванням мексиканців як «злочинців» і «гвалтівників».

8 <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists.html>

Ситуаційне дослідження: позитивні висловлювання

Але риторика може бути не лише антиімгрантською. У цій статті, опублікованій після порятунку маленької дитини нелегальним мігрантом у Парижі в 2016 році у «New York Times»⁹, пролунала риторика на користь імміграції. «Я захоплююся хоробрістю Мамуду Гассами, – сказав Рафаель Глюксманн, головний редактор лівого літературного часопису, у дописі в соціальній мережі Facebook. – І я мрію про країну, де не потрібно підніматися будівлею для порятунку життя дитини, ризикуючи власним життям, щоб із вами поводитись як із людиною, якщо ви мігрант». <https://www.nytimes.com/2018/05/28/world/europe/paris-migrant-hero-spiderman.html>

Висновок: ваша роль тут повинна полягати в критичному аналізі сказаного: Чи сказане навмисно вводить в оману? Чи просто хтось говорить від душі, не дбаючи про мовні засоби? Чи хтось намагається домогтися підтримки чи згоди з боку аудиторії такими мовними засобами? Для чого? І чому? (Див.: Мова ворожнечі та дезінформація у Главі 6. (Належне) Подання сюжету

Чи свідчить незалежний аналіз на користь політичних заяв?

Якщо політика впроваджується без чітких і переконливих доказів того, що вона буде (або повинна) працювати, то хороший політичний журналіст повинен ставити серйозні питання про неї (див. Главу 9. Дані та аналіз). Але не всі свідчення однакові: аналітичні центри, НУО та політично вмотивовані дослідники цілком можуть мати ідеологічну причину для підтримки певного політичного підходу. Здатність розпізнати незалежні дослідження з надійних джерел може стати вирішальною ознакою, що відрізняє статтю, створену журналістом, втягнутим у проштовхування чи підтримку політичної програми, та великою журналістикою, яка покладає на владу відповідальність.

Навігаційне поле:

- Докладніше про те, як користуватися *Політиками та Урядовими відомствами та національними статистичними організаціями* як джерелами, див. Главу 8. Як знайти і залучити експертів.
- Докладніше про питання *упередженості та представлення різних точок зору* див. розділ *Різноманіття* у Главі 7. (Належне) Подання сюжету
- Докладніші настанови про роботу з даними див. у Главі 9. Дані та аналіз.
- Докладніше про вживання правильних слів у своїй роботі див. Главу 4. Термінологія.

9 <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

Економіка та бізнес

Економічні й бізнес-журналісти зазвичай розглядають як міграція і міграційна політика впливають на функціонування бізнесу і державні фінанси, ринки праці та зайнятість.

Орієнтири належної практики висвітлення економічних аспектів міграції

Економічний аналіз часто надає досить точну та конкретну інформацію, і розгляд питання міграції через призму економічних наслідків може створити враження більш незалежного й об'єктивного аналізу проблеми, ніж зосередження на політичних, безпекових або соціальних аспектах, які можуть виглядати більш суб'єктивними. Однак дуже важливо чітко усвідомлювати обмеження такого аналізу і розуміти картину в цілому, а не припускати, що одне вузьке тлумачення відбиває всю картину.

Висвітлюючи міграцію, хороший економічний або бізнес-журналіст повинен переконатися, що поставив собі кілька важливих питань:

Чи існують плюси й мінуси?

Дії породжують наслідки. Іноді вони чіткі, добре зрозумілі та повністю передбачувані, але іноді можуть бути несподіваними або прихованими. Наприклад:

- У багатьох посткомуністичних країнах еміграція спричинила значний приплив грошових переказів (див. Глава 4. **Термінологія**). Перекази, надіслані мігрантами, можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки.
- Часто ці потоки готівки та інших товарів є порятунком для сімей і громад, які їх отримують, але вплив грошових переказів на місцеву економіку може призвести до серйозних наслідків.
- Такі проблемні (і часто непередбачувані наслідки) можуть включати втрату стимулу одержувачів грошових переказів до працевлаштування і негативний вплив обмінного курсу на торговий сектор (див. **Трудова міграція** та **Грошові перекази** у Главі 5. **Історії міграції**).

Чи повністю ви розглянули альтернативні точки зору?

- Якими б вагомими не виглядали економічні чи ділові аргументи, вкрай важливо ретельно їх вивчити та вміти визначити зацікавлену сторону чи точку зору, яка стоїть за цим аргументом.
- Політика часто створює економічних переможців і переможених, і важливо розібратися, хто виграє, а хто втрачає, перш ніж створювати контент, в якому йтиметься про загальну «перемогу» або «поразку».

Пастки і типові помилки

Примітивізація: економіка, бізнес, політика і нормативні акти, якими вони керуються, складні та мають багато рухомих частин. Представлення одних елементів економічного аналізу і залишення поза увагою інших може призвести до коротших, зрозуміліших історій, але водночас може принципово змінити значення аналізу, про який ви повідомляєте, і призвести до неточного розуміння міграції та її потенційних наслідків.

Одним таким типовим прикладом примітивізації є так звана «помилка незмінного обсягу роботи», коли подається, ніби прибули працівники-мігранти «забирають робочі місця у місцевих мешканців». Однак це створює уявлення про фіксовану кількість робочих місць в економіці та однакові профілі кваліфікації/компетенції місцевих мешканців та мігрантів, що часто не відповідає дійсності. Прибуття нових людей може спричиняти підвищений попит на товари і послуги, створюючи нові робочі місця і галузі.

Чи є ваше джерело незалежним?

- Компанії, політичні партії та торгові організації дуже зацікавлені у тому, щоб забезпечити громадську підтримку своєї позиції з певного питання. Новини, які схиляють розробників політики до підтримки одного підприємства чи проекту або до протидії іншому, можуть мати важливі фінансові наслідки.
- Чи має ваше джерело фінансову вигоду з вашого сюжету? Чи може інша сторона мати фінансові втрати? Чи посилює ваш аналіз певну політичну чи економічну точку зору або інтереси політичної партії? Якщо так, критично поміркуйте, чи достовірним є ваше джерело і чи можна перевірити надану інформацію або порівняти її принаймні з одним іншим джерелом.

Навігаційне поле:

- Докладніше про економіку, бізнес і міграцію див. розділи *Трудова міграція*, *Повсякденні міркування*, *Грошові перекази* у *Главі 6. (Належне) Подання сюжету*
- Також див. *Главу 8. Як знайти і залучити експертів*

Безпека, правоохоронна діяльність і право

Репортери, які висвітлюють питання безпеки, правоохоронної діяльності та права, часто висвітлюють питання міграції у контексті притулку і біженців; прикордонного контролю, нелегальної і таємної міграції та транскордонних злочинів, таких як торгівля людьми або контрабанда мігрантів; виконання імміграційних проваджень, затримання і депортації; нерегулярного працевлаштування (роботи, яка виконується особами без дозволу на працевлаштування чи іншого адміністративного дозволу) та іноземців-правопорушників.

Висвітлення питань безпеки та правоохоронної діяльності може спиратися на інформацію й аналіз, що надаються поліцією, міністерствами внутрішніх справ чи іншими державними джерелами, і зосереджуватися на діях, які так чи інакше вважаються порушенням національного чи міжнародного законодавства. Це один із найбільш непростих і суперечливих аспектів висвітлення питань міграції.

Орієнтири належної практики висвітлення питань міграції у контексті безпеки, правоохоронної діяльності та права

Знайте закон, але застосовуйте власне судження

Безумовно, надзвичайно важливо знати, що саме в законі сказано про право особи на в'їзд, працевлаштування чи проживання в якійсь країні, але також принципово застосовувати власне судження про справедливість правової системи чи ситуації, в якій перебуває людина.

Зрозумійте, як і чому було зібрано отриману вами інформацію

Хто зібрав надану вам інформацію і як вона була отримана? Безумовно, це має вирішальне значення в усіх видах журналістики, але у випадку таких аспектів, як правоохоронна діяльність чи безпека, це особливо важливо. У контексті даних важливо знати, як вони збираються, оскільки це впливає на те, наскільки точною може бути отримана вами інформація. Чи збиралася вона під час опитування або підрахунку всіх осіб, які перетинали кордон, чи на основі припущень за спостереженнями? (Див. Главу 9. Дані та аналіз)

Якщо вам надають якісну, а не кількісну інформацію, – наприклад, твердження про те, що група робітників-мігрантів перебувала в країні нелегально, – з'ясуйте, звідки походить це твердження і яким чином було отримано цю інформацію. Чи можете ви перевірити правову ситуацію цих людей та чи є в ній якась неоднозначність? Чи відомо достеменно, що вони самі не є жертвами і надали свої заяви не під примусом?

Пастки і типові помилки

Люди, а не точки даних

Міграція – це процес життєдіяльності людини, тому необхідно зважати на людяність і гідність кожної особи, задіяної в цьому процесі, незалежно від її походження чи ситуації. Висвітлюючи історії про масштаби міграції, несанкціонований перетин кордону чи категорії нерегулярних мігрантів, спробуйте не піддаватись бажанню зображати людей, про яких ви готуєте репортаж, абстрактно або як якусь однорідну масу.

Метафори можуть знеособлювати

Нам усім подобається писати з певним пафосом, а барвистість тексту може бути чудовим засобом залучення аудиторії та її уваги до наших матеріалів. Але вживання метафор для опису мігрантів чи міграційних рухів часто змушує аудиторію думати про них не як про людей, а як про об'єкти, дані або абстрактні поняття – такі, як «потoki». Репортери часто вживають «катастрофічні» метафори, такі як «наплив», «приплив», або терміни для опису тварин – наприклад, «рій», – характеризуючи потоки або групи мігрантів. Цього слід уникати.

Навігаційне поле:

- Докладніше про безпеку, правоохоронну діяльність і право див. Біженці та притулок, Безпека, правоохоронна діяльність і право, Депортація та примусове видворення, Нерегулярна міграція у Главі 5. Історії міграції.

- Також див. Главу 4. *Термінологія та розділи Різноманіття і Дезінформація та мова ворожнечі* Глави 6. *(Належне) Подання сюжету*

Побутові, соціальні та релігійні аспекти

Журналісти, які висвітлюють побутові та соціальні аспекти, зазвичай мають справу з такими проблемами, як зміни демографії та населення, **інтеграція** мігрантів і соціальна згуртованість, а також етнічні/расові відносини.

Журналісти, які спеціалізуються на релігійній тематиці, природно, зосереджуються на релігійній складовій міграції: на можливостях емігрантів вільно сповідувати свою релігію в нових місцях проживання або наслідках релігійної практики нових або усталених іммігрантських громад у країні перебування.

Орієнтири належної практики висвітлення релігійних аспектів міграції

Прийняття відмінностей: Базовим принципом у висвітленні соціальних та релігійних аспектів міграції є визнання того, що жодну соціальну групу, релігію чи віру не слід зображати «хорошою» чи «поганою», «правильною» чи «неправильною» за своєю сутністю. Право сповідувати та практикувати різні віросповідання закріплене у міжнародному законодавстві з прав людини.¹⁰

Пастки і типові помилки

Стереотипи, упередження та припущення: Робити припущення про ставлення, погляди чи поведінку людини на основі її приналежності до певної етнічної чи соціальної групи або релігії сумнівно і небезпечно, оскільки це може підтримувати негативні суспільні упередження, які не ґрунтуються на диференційованому і деталізованому розумінні. Пам'ятайте, що нав'язування власних припущень про чийсь особистість чи належність на основі походження людини або вашого сприйняття їхньої соціальної, етнічної чи національної групи є спекуляцією. Це підриває точне і незалежне висвітлювання.

Навігаційне поле

- *інтеграція, асиміляція та демографічні зміни*

¹⁰ Див. це пояснення в тлумаченні Управління Верховного комісара ООН з прав людини: <https://www.ohchr.org/en/issues/freedomreligion/pages/standards.aspx>

Мистецтво і культура

Репортери з питань культури і мистецтва, найімовірніше, матимуть справу з такими аспектами імміграції, як походження, спадщина чи роботи окремих осіб, груп чи організацій, які вони висвітлюють; традиції, звичаї чи навіть їжа; сюжетні лінії в книгах, фільмах чи на телебаченні, або в інших областях, де географічне чи культурне походження їхньої дійової особи вважається доречним.

Орієнтири належної практики висвітлення мистецьких і культурних аспектів міграції

Художня література і мистецтво також мають базуватися на продуманому аналізі й обґрунтованих фактах

- Мистецтво часто має політичне забарвлення, а велике мистецтво майже завжди несе в собі якийсь соціальний коментар. Висвітлюючи мистецтво, літературу чи інші культурні явища, які стосуються міграції або перебувають під її впливом, запитайте себе й авторів, якщо це можливо, про основну ідею. Це дозволяє глибше охопити питання, які вони порушують.
- Мистецтво може мати владу. Вплив мистецтва на суспільство означає, що основні теми та ідеї, які стосуються питань міграції та інтеграції, необхідно ретельно аналізувати та брати до уваги. Так, пісні можуть використовуватись як об'єднуюча сила в суспільстві, збираючи людей для танців і святкування, або як інструменти пропаганди, призначені для об'єднання однієї групи проти іншої.

Навігаційне поле:

- Докладніше про роль мистецтва і культури див. розділ *інтеграція, асиміляція та демографічні зміни* Глави 5. *Історії міграції*.

Кореспонденти з іноземних, дипломатичних і міжнародних питань

Іноземні кореспонденти можуть займатися різними аспектами міграції, від висвітлення проблем своїх співгромадян, які мігрували до їхньої країни перебування, або історичних груп діаспори в цих країнах до висвітлення питань міграції як основної політичної проблеми в цій країні (як, наприклад, висвітлення антиімміграційної риторики Дональда Трампа, підходу Ангели Меркель 2015 р., до європейської кризи у сфері притулку «*Wir schaffen das [Ми впораємось]*»¹¹ або переміщення людей зі сходу України під час конфлікту), або в контексті ділових проблем, громадської думки, питань біженців і притулку чи інших аспектів, які впливають на відносини між певною країною та іншими державами.

Орієнтири належної практики висвітлення питань міграції у контексті зовнішніх справ

Оскільки іноземні кореспонденти і кореспонденти з міжнародних питань можуть працювати за цілою низкою тематичних напрямків, вони так само можуть застосовувати ідеї та міркування, викладені в розділах вище та в наступних розділах:

11 Див. це пояснення в тлумаченні Управління Верховного комісара ООН з прав людини: <https://www.ohchr.org/en/issues/freedomreligion/pages/standards.aspx>

- *Політичні міркування:*
- *Економічні та бізнес міркування:*
- *Безпекові та правові міркування:*
- *Культурні, соціальні та релігійні міркування:*

Кореспонденти з міжнародних питань

На додаток до сказаного раніше варто зазначити, що через фінансові та візові обмеження багато журналістів висвітлюють **міжнародні теми**, навіть не маючи можливості подорожувати до країн, про які вони готують матеріали. З цієї причини журналістам, які не можуть подорожувати чи жити і працювати за кордоном, варто ознайомитися з розділом **Робота з джерелами та їх захист** (Глава 6. *(Належне) Подання сюжету*).

Навігаційне поле.

- *Докладніше про висвітлення міжнародних подій див. Главу 5. Історії міграції, особливо розділи Біженці та притулок, Безпека, правоохоронна діяльність і право, Депортація та примусове видворення, Нерегулярна міграція.*
- *Також див. Главу 4. Термінологія та розділи Різноманіття джерел і поглядів і Дезінформація та мова ворожнечі Глави 6. (Належне) Подання сюжету*
- *До вашої уваги інтерв'ю з Еромо Егбеджуле, нігерійським журналістом, письменником і режисером, який розповідає про свій досвід висвітлення міграції тут: https://www.youtube.com/watch?v=n8Cl0Rd-vTQ&list=PLXxzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdI&index=3.*

Неспеціалізовані репортери

Не всі журналісти висвітлюють конкретну тематику: створення загальних новин і рубрик є фундаментальною частиною кар'єрного розвитку багатьох репортерів, оскільки чимало медіа у значній частині свого контенту залежать від цих «спеціалістів загального профілю».

Орієнтири належної практики висвітлення питань міграції для репортерів загальних новин

Як і іноземним кореспондентам, спеціалістам загального профілю доводиться перестрибувати від однієї, часто складної, проблеми до іншої, тому вони можуть зустрічатися з міграційними проблемами у низці ситуацій. Наявність широкої низки тем, які з великою вірогідністю доводиться висвітлювати, означає, що нереально запропонувати чіткі настанови для неспеціалізованих репортерів, однак нижче наведено гарний комплекс початкових настанов:

1. Переконайтеся, що вихідною точкою завжди є людська особистість тих, чиє життя ви висвітлюєте (див. **Главу 1. Етичні основи**).
2. Переконайтеся, що ви розумієте правовий статус осіб, із якими маєте справу.
3. Не робіть жодних припущень чи узагальнень щодо громад чи груп мігрантів.
4. Уникайте принизливих, провокаційних чи дискримінаційних висловів (див. **Главу 4. Термінологія і мова ворожнечі та міграція**)

Окрім цих основних правил, наведені вище настанови щодо політичних, соціальних, релігійних, економічних та правових міркувань можуть допомогти спеціалістам загального профілю у підготовці сюжетів й опрацюванні багатьох конкретних тем, які можуть виникати.

Пастки і типові помилки

Стадне почуття: спеціалісти загального профілю більше за інших покладаються на інші медіа та існуючу національну дискусію в одержанні інформації для своїх інтерпретацій та для формування своїх історій.

Журналістика розбудовує сама себе: репортери зазнають впливу роботи своїх колег і часто продовжують і розвивають історії, розпочаті іншими. Це може бути чудовим способом глибшого вивчення теми і пошуку нових ракурсів, але також існує ризик посилення національних наративів, які потім починають сприйматися як «реальна дійсність», а не лише як один з варіантів бачення.

Необхідність працювати швидко, дотримуватись графіків і виконувати вимоги редакторів може підштовхнути вас до вибору, який спирається на це підсвідоме розуміння «реальної дійсності». Але якщо ви зможете взяти паузу достатньо надовго, щоб поміркувати про різне бачення вашої теми, і готові ввічливо поставити під сумнів редакційні рішення, які, на вашу думку, є неправильними чи продиктованими ледачістю думки, – ваша робота завжди від цього виграє.

Фотожурналісти

Переконливі зображення можуть посилити репортаж, але надзвичайно важливо, щоб медіа уникали створення поверхових вражень, які закріплюють стереотипи.

- Уникайте використання зображень або створення відео, які потурають сенсаційності, вторгненню та вуайєризму.
- Завжди просіть дозволу на зйомку та фотографування людей, хоча в громадських місцях цього не вимагається. Якщо можливо, слід заздалегідь звернутися по письмовий дозвіл.
- Уникайте малюнків, які відбивають кліше, оскільки вони сприяють створенню стереотипів, що можуть ввести в оману та завдати шкоди. Так само уникайте спрощених образів, які змальовують дійових осіб із надто примітивними визначальними характеристиками.

Навігаційне поле

Додатково про настанови та поради щодо фотожурналістики та зображень див.:

- Розділ *Торгівля людьми та контрабанда мігрантів Глави 6. Історії міграції.*
- Розділи *Опрацювання та захист джерел і Фотографії та зображення Глави 7. (Належне) Подання сюжету*
- Розділ *Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму Глави 8. Інтерв'ю*

Редактори новин, шеф-редактори та виробничі колективи

(Зокрема власники, шеф-редактори, редактори, виробничі редактори, помічники редакторів, тематичні редактори та кореспонденти).

Медіа можуть як встановлювати політичний порядок денний, так і реагувати на нього. Вибір контенту, який буде чи не буде включено до вашого ЗМІ, наділяє редакторів величезною владою у формуванні публічної дискусії або участі в ній. Думка редакторів у цих сферах може бути вирішальним фактором, який визначає успіх публікації або ступінь впливу та пріоритетності проблеми.

Орієнтири належної практики висвітлення питань міграції для редакторів і виробничих колективів, які займаються проблемами міграції:

Прозорість

Зробіть свої редакційні стандарти і практику відкритими і доступними

Це означає, що ваші журналісти можуть розповісти про політику та практику вашої організації до проведення інтерв'ю, щоб побудувати довіру і покращити сюжет, водночас найкращим чином захищаючи інтереси респондентів. (Глава 8. **Інтерв'ю**)

Замовлення та доручення історій

В основі вибору теми повинна лежати людяність

Яскраві розповіді часто залежать від драматизму й конфліктів, екстремальних ситуацій та інтриги через щось невідоме. Під час висвітлення питань міграції легко захопитись сюжетами, які стимулюють або посилюють гнів чи страх. Звичайно, трапляються ситуації, коли роль редактора полягає в тому, щоб висловлювати занепокоєння та вказувати на проблеми, але ці сюжети можуть мати наслідки для людей у реальному світі – чи то для місцевих громад, які зустрілися зі змінами, чи для іммігрантів, емігрантів, біженців чи шукачів притулку. З огляду на реальні наслідки, до яких можуть призвести такі сюжети, виділення часу на те, щоб поміркувати і за можливості подолати або пом'якшити негативні наслідки, є ознакою якості та демонструє дотримання професійної етики.

Виробничі журналісти: помічники редакторів та відео- чи аудіоредактори

У вашій ролі ключовим фактором успішної роботи журналіста є вибір переконливого контенту шляхом впорядкування та редагування, а також забезпечення його відповідності вашій аудиторії. Як відомо, часто ця навичка вимагає таланту і натхнення.

Виробничим журналістам доводиться працювати швидко і знаходити баланс між низкою конкуруючих пріоритетів: створити продукт необхідного обсягу, точний, переконливий, послідовний і такий, що відповідає на всі ключові питання, виглядає чи звучить «правильно» і з дотриманням виробничого графіку.

Зосередьтесь на історії, а не на продукті

Через безліч аспектів, які вам доводиться враховувати під час виконання своєї роботи, існує ризик зосередитися на створенні продукту у гарній обгортці, – тоді як кінцевий результат перестане відбивати оригінальний контент.

Не губіть нюанси у редакторській кімнаті

Серед значних ризиків – вирізання розділів, які розкривають нюанси та багатогранність історій мігрантів або які демонструють співпрацю, а не конфлікт між громадами. Обговоріть правки з журналістом та редакторами, щоб переконатись, що остаточний продукт зберігає загальний замисел, і застосуйте професійне оцінювання, аби переконатися, що за можливості сюжет матиме позитивний вплив.

Уникайте «ледачої» та зневажливої термінології (див. Главу 4. **Термінологія**)

Навігаційне поле

- *Щоб додатково обдумати мову міграції і як зробити її правильною, див. Главу 4. **Термінологія**.*
- *Для подальшого вивчення процесів і проблем, пов'язаних із міграцією, див. Главу 5. **Історії міграції**.*
- *Щоб дізнатися більше про те, як влаштування на роботу, кар'єрне зростання і культура редакції можуть впливати на висвітлення питань міграції, див. Розділи **Різноманіття джерел і поглядів і Гендер і міграція** у Главі 6. **(Належне) Подання сюжету***
- *Для додаткових ідей про те, що можуть зробити керівники редакції, власники медіа та інші на підтримку висвітлення питань міграції, див. Главу 10. **Як покращити висвітлення питань міграції**.*

Висновок

Головна ідея цієї глави полягає в тому, що висвітлення питань міграції може становити проблему практично для будь-якого типу журналістів і що різні види матеріалів спираються на різні підходи та норми, які можуть по-різному формувати сюжети.

Не пошкодуйте кілька хвилин, щоб запитати себе, як інший тип репортерів може висвітлювати ту саму тему. Чи не перемикаєтесь ви більше на створення продукту, ніж на правильне висвітлення історії? Вихід за рамки поставленого завдання та обдумування всіх рішень, які лягають в основу підготовки сюжету, створює журналістику, яка краще відповідає суспільним інтересам.

Від рішення висвітлити історію до вибору репортера, якому пропонують за неї взятися, від обраних респондентів, використаних образів до пріоритетності репортажу та висловлених у ньому тез – на всіх цих етапах журналісти мають свободу вибору. І наш вибір може формувати реакцію громадськості та політики, що має глибокі наслідки для життя як мігрантів, так і спільнот, частиною яких вони стають.

Глава 3.

Тенденції висвітлення питань міграції

Завдання глави:

- Більше дізнатися про те, що рухає міжнародними тенденціями у висвітленні міграції.
- Отримати уявлення про медіанаративи та контексти, з якими ви, можливо, не знайомі.

У цій главі розглядаються міжнародні тенденції з висвітлення міграції, які часто відбивають специфічні наративи та контексти. Незважаючи на брак кількісного аналізу висвітлення питань міграції у медіа в пострадянських та інших країнах Східної Європи, дослідження свідчать, що існує кілька спільних рис висвітлення питань міграції у світі:

1) Висвітлення швидше негативне, ніж позитивне

Хоча неможливо знати, як виглядає висвітлення питань міграції в усіх випадках, наявні факти свідчать, що деякі ЗМІ часто пов'язують погані новини та проблеми з мігрантами та міграцією у світі. Аналіз, проведений протягом 2013-2014 рр., засвідчив, що негативне висвітлення питань міграції у країнах з високим рівнем доходів удвічі перевищувало позитивний контент¹². Ця тенденція була помітнішою в деяких країнах – наприклад, в Австралії та Великобританії, – порівняно з Канадою та Швейцарією. Аналогічна ситуація з переважанням негативу над позитивом склалася у країнах з нижчим рівнем доходів, зокрема в Афганістані, Бангладеш, Малайзії, Пакистані, Шрі-Ланці, Таїланді та В'єтнамі. У країнах як із високим, так і з низьким рівнем доходів найбільш негативний контент стосувався нерегулярної міграції.

2) Висвітлення стає дещо менш негативним

Звичайно, негативність властива не лише висвітленню міграції, і журналісти часто віддають перевагу проблемам, які потребують вирішення, або суперечливим питанням, а не висвітленню позитивних аспектів, які не потребують такої уваги. Останніми роками в деяких країнах також спостерігається певний рух до більш позитивного або нейтрального висвітлення питань міграції і зростає усвідомлення необхідності відображати голоси мігрантів. Поява соціальних медіа надала мігрантам можливість виробляти та популяризувати власний контент, додатково підтримуючи створення позитивного іміджу міграції¹³.

3) Часто висвітлення охоплює набір ключових тем

Висвітлення питань міграції охоплює безліч різних сфер і питань, але зазвичай більше стосується імміграції та іммігрантів, ніж еміграції та емігрантів, хоча це, природно, залежить від національного контексту. Спільні теми включають¹⁴:

12 McCauliffe, Weeks and Koser [МакКолифф, Уїкс і Коцеп] (2015) <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/30709/643773.pdf?sequence=1#page=311>

13 Там само

14 Див. Аллен, Блайндер і Макніл (2018) https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter8.pdf та. Eberl et al [Еберл та ін.] (2019) <https://www.understandfreemovement.eu/wp-content/uploads/2020/01/D8.3.pdf>

- Закон і порядок/безпека
- Соціокультурна загроза
- Економічна загроза
- Гуманітарна сфера/жертви
- Гуманітарний інтерес
- Мігрант як підприємець/історії успіху
- Демографічний дефіцит/економічна необхідність

4) Пріоритетність та тональність висвітлення питань міграції у медіа величезною мірою залежать від подій

Висвітлення питань міграції не є постійною величиною. Такі події, як війна або катастрофи, які змушують біженців, шукачів притулку або внутрішньо переміщених осіб залишати своє звичне місце проживання; вибори та становлення чи падіння популярних лідерів і пов'язана з ними риторика або геополітичні події – такі, як розширення ЄС, Brexit чи програма лібералізації візового режиму, – можуть змінити як пріоритетність міграції у медіа та політичних дебатах, так і тональність висвітлення. Тож коли ми говоримо про те, як виглядає висвітлення питань міграції, то маємо на увазі «як воно виглядає зараз?». Втім, загальні моменти, зазначені вище: акцентування на переважно негативних, а не позитивних дебатах, повільний перехід до дещо позитивніших наративів і набір ключових тем, до яких регулярно повертаються, – виглядають відносно постійними, принаймні протягом останніх п'яти-десяти років.

Міграція: як політика спотворює висвітлення у ЗМІ

Негативні голоси на тему імміграції часто привертають увагу ЗМІ більше, ніж повідомлення про ключові проблеми, пов'язані з безпекою людей, такі, як торгівля людьми, навіть тоді, коли ці питання є більш актуальними або важливими у вашому національному або місцевому контексті. Національні звіти, підготовлені Мережею етичної журналістики та Міжнародним центром із розвитку міграційної політики у 2015 р., та 2016 р., містили чіткі свідчення того, що неправомірний політичний вплив на висвітлення у медіа, який часто спирається на неправдиву або спотворену інформацію, відволікає увагу від нагальніших проблем, як-то примусова праця, дитяча праця та торгівля людьми.

Вплив на практику

Знання міжнародних тенденцій висвітлення питань міграції саме по собі не вказує вам, як ви повинні висвітлювати цю проблему, але воно порушує кілька питань, які варто розглянути:

1. Чи не скочується ваш репортаж до усталеної матриці (наприклад, до безпекових чи економічних загроз) і чи розповідає він усю історію?
2. Чи передає ваш сюжет у цілому здебільшого негативний, позитивний чи нейтральний меседж? Чи відображає він усю складність і чи можна щось додати до нього?
3. Чи вийшли ви за рамки питання «імміграції» і чи поглянули на історії людей, які за нею стоять?

Висновок

Розуміння того, як виглядає висвітлення питань міграції у світі, допоможе вам усвідомити, що багато сюжетів, з якими ви зустрічаєтесь, вкладаються у добре проторені стежки, котрі тягнуть за собою певні кліше та штампи, але також створюють можливості для чудових репортажів.

Навігаційне поле

- *Докладніше про те, як стати найкращим репортером із питань міграції, див. Главу 2. **До якого типу репортерів ви належите?***
- *Щоб додатково поміркувати про мову міграції і як зробити її правильною, див. Главу 4. **Термінологія.***
- *Для вивчення процесів і проблем, пов'язаних із міграцією, див. Главу 5. **Історії міграції.***

Глава 4.

Термінологія

Завдання глави:

- Отримати глибше, більш диференційоване і деталізоване розуміння ключових термінів у галузі міграції.
- Дізнатися, чому деякі терміни є складними, як і чому їх неправильно вживають чи зловживають ними.
- Орієнтуватися в складній мові і надавати контекст своєму процесу прийняття рішень.
- Обґрунтувати вживання термінів, які є більш точними та менш шкідливими.
- Заохотити використання та прийняття глосаріїв.

У різних країнах у процесі висвітлення міграційних історій складаються різні лексикони загальних термінів. Ці загальні терміни допомагають аудиторії швидко і легко зрозуміти ключові моменти або пригадати інші дотичні події, але вони також можуть навіяти сприйняття ситуації, яке вводить в оману або створює проблеми, про які йдеться в цьому посібнику.

Одним із прикладів того, як експресивна мова може викликати оманливі уявлення про міграцію, є вживання метафор стихійних лих для опису міграційних подій із використанням таких термінів, як «потік», «наплив» або «рій», що створює відчуття великої, неконтрольованої кількості. В інших ситуаціях недбалі, примітивізовані або зневажливі терміни можуть вживатися для опису певних видів робіт, які зазвичай виконують певні спільноти, для опису одягу або вигляду спільноти. Для припущень про належність до певної релігії або для опису спільнот можуть вживатися сленгові терміни. Такі терміни можуть не тільки оманливо змальовувати характер або реалії певної групи чи об'єкта, але й нести у собі конотації – наприклад, нібито всі члени певної групи, скажімо, члени ромської громади, беруть участь у незаконній діяльності, – що може бути використано для виправдання подальшого відторгнення або дискримінації цих людей.

Вступ

Висвітлення будь-якої теми вимагає від журналіста вживання правильної термінології. В іншому разі виникає ризик створення матеріалу, який є неточним, оманливим чи проблемним іншим чином. Це означає, що репортери, які висвітлюють міграційні аспекти, повинні розуміти ключові терміни та відмінності між різними типами міжнародної та внутрішньої міграції.

У цьому розділі подається короткий вступ до ключової термінології для висвітлення питань міграції, зазначені типові помилки, а також пояснюються юридичні й етичні аспекти, через які певні терміни є точнішими чи доречнішими за інші.

Цей розділ жодним чином не є вичерпним, але має на меті висвітлити деякі найпоширеніші терміни, які журналіст зустрічатиме або вживатиме у щоденній роботі. Існують численні докладні глосарії міграційної термінології – зокрема, глосарій, розроблений Міжнародною організацією з міграції (МОМ) ООН: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf

Глосарій Європейської міграційної мережі (EMN) містить визначення й терміни у сфері міграції та притулку: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_en.

Іншим ресурсом, розробленим спеціально для журналістів (хоча й зі спрямованістю на Близький Схід), є глосарій Міжнародної організації праці (МОП): https://www.ilo.org/beirut/projects/fairway/WCMS_552778/lang-en/index.htm

Офіційна термінологія і повсякденна мова можуть сильно відрізнятись від країни до країни, тому в цьому розділі розглядаються терміни, які вживають міжнародні медіа, та аналізуються терміни, які використовуються в національних контекстах.

Як користуватися глосаріями

Як зазначає *Мережа етичної журналістики*¹⁵:

Журналісти НЕ повинні розглядати глосарії як:	Журналістам варто використовувати глосарії:
<ul style="list-style-type: none">● Перелік заборонених слів або фраз.● Засіб стримування чи іншого обмеження здатності чи права журналістів і ЗМІ вільно висвітлювати події.● Заяву про політичну коректність, що примушує ЗМІ дотримуватися норм заради прихованих політичних цілей.	<ul style="list-style-type: none">● Як довідник для пошуку альтернатив словам, які в деяких контекстах можуть підбурювати до дискримінації або навіть до насильства.● Для пошуку прикладів належної та неналежної практики, коли йдеться про висвітлення мови ворожнечі, зокрема політичної, релігійної та терористичної пропаганди.● Як запрошення власників медіа, редакторів та журналістів-практиків до обговорення підходів під час підготовки своїх матеріалів, наративів і мови, яку вони вживають для цього.● Щоб поміркувати, чи потрібні додаткові редакційні настанови або інструменти для їхньої власної редакції.

Кольорове кодування в цьому глосарії:

У цьому глосарії кожне слово – разом із його визначенням – має кольорове кодування. Кольори позначають широкі сфери, у яких ці терміни зазвичай вживаються. Наприкінці цього розділу наведено низку настанов, із використанням такого самого кольорового кодування, що дає змогу переглянути відповідну термінологію із деякими рекомендаціями щодо належної практики.

Після глосарію вміщено заключний розділ (без кольорового кодування) про слова, яких слід уникати, та про поширені зловживання термінологією.

15 Див. Аллен, Блайндер і Макніл (2018) https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter8.pdf та Eberl et al [Еберл та ін.] (2019) <https://www.understandfreemovement.eu/wp-content/uploads/2020/01/D8.3.pdf>

1. Слова синього кольору: **Перетин кордонів**
2. Слова зеленого кольору: **Проживання за межами своєї країни походження**
3. Слова коричневого кольору: **Міграційні дані та терміни**
4. Слова червоного кольору: **Основні категорії регулярних мігрантів**

Основні терміни та їх вживання

Наведені нижче терміни, перераховані в алфавітному порядку, стосуються важливих відмінностей у контексті міграції.

Без документів – стосується мігрантів, які не можуть надати документи, що підтверджують законне право на в'їзд або проживання у певному місці та/або документи, що підтверджують їхню особу. Важливо зазначити, що відсутність документів – це не те саме, що відсутність законних прав: наприклад, ситуації, коли чинна документація була втрачена або знищена, зазвичай не повинні змінювати юридичні права особи. Сама по собі відсутність документації автоматично не ставить людину в нерегулярну ситуацію.

Безвіз – уряди можуть домовитися про скасування вимог наявності візи для власників паспортів певних держав. Однак скасування вимог в'їзду на основі візи – це не те саме, що надання прав на довгострокове проживання або працевлаштування, навчання чи доступ до всіх державних послуг.

Біженець – з юридичної точки зору – особа, яка успішно клопотала про притулок і отримала статус біженця від іншої держави. Цей термін часто вживається для опису осіб, які втікають від конфлікту чи загрози, але оскільки фактичний правовий статус таких осіб загалом нечіткий, можливо, краще вживати менш конкретизовану термінологію в цьому контексті – наприклад, «особи, які шукають притулку», або говорячи про тих, хто перетинає кордони у пошуках притулку, – «шукачі притулку».

(Див. також **Притулок і Шукач притулку**)
(Див. *Форми міграції: Біженці та притулок*)

Відтоки/вихідна міграція – означає кількість осіб, які виїжджають за межі країни.

Віза – підтвердження в паспорті, що надає власнику певні права на в'їзд, виїзд або перебування протягом певного періоду в країні. Окрім тривалості перебування, візи зазвичай визначають права власника на працевлаштування, навчання чи доступ до певних державних послуг. Мігрант може звертатися по різні візи для різних форм дозволу.

Внутрішньо переміщена особа (ВПО) – особа, яка залишається в межах держави свого громадянства або звичайного місця проживання, але яка була вимушена залишити своє місце або регіон звичайного проживання через загрозу насильства, переслідування, техногенного або природного лиха, з екологічних та інших аналогічних причин.

(Див. також **Примусова міграція**)
(Див. *Рушійні чинники міграції: Криза та міграція*)

1) Перетин кордонів

Перетин кордонів є звичним і буденним процесом за більшості обставин, але у висвітленні міграції він може перетворитися на дію, яка має глибоке значення. Багато хто з нас щодня перетинає адміністративні кордони: між округами чи муніципалітетами, можливо, між провінціями чи регіонами, а іноді навіть між країнами. Значна частина міграції відбувається внутрішньо, в межах однієї держави. Переміщення через географічні та адміністративні кордони є звичною дією у багатьох контекстах, проте з поширенням суворих політичних та адміністративних кордонів, які стосуються конкретних прав та обов'язків, що надаються населенню в межах цих кордонів, міграція набуває дедалі більшого політичного значення.

Чому правильне подання має значення

Значна частина міграції відбувається без помпи чи публічного розголосу, оскільки це просто частина повсякденного життя: подумайте про людей, які щодня їздять на роботу між адміністративними районами, – але висвітлення питань міграції може схилити людей до різного тлумачення проблеми, що матиме важливі наслідки для політики. Переважна частина¹⁶ глобальної міграції відбувається цілком законно, але однією з найпоширеніших тем висвітлення питань міграції є правовий статус мігрантів. В Оксфордському університеті проаналізували публікації у британських газетах і встановили, що термін «нелегальний» використовувався більш, ніж у десять разів частіше за будь-який інший прикметник на означення слова «іммігрант».¹⁷

Зображення міграції як проблеми, в якій переважає «нелегальність», може використовуватися для стимулювання громадських страхів і певної реакції з боку політики чи громадськості – таких, як скорочення підтримки міграції чи збільшення кількості випадків депортації та затримання мігрантів. Таке зображення примітивізує явище міграції до карикатури, яка не дає змістовного розуміння природи явища.

Основні поради

Відповідальне висвітлення завжди повинно:

- Уточнювати правову ситуацію – зокрема, що слід зробити, щоб міграція вважалася легальною та нормальною частиною людського життя
- Подавати контекст для розуміння масштабу і характеру проблеми
- Уникати спекуляцій щодо правового статусу фізичних осіб, якщо він невідомий
- Вживати точні терміни.

Внутрішня міграція – пересування осіб усередині держави. Цей термін іноді неправильно вживається для опису пересування в межах зони вільного пересування – наприклад, ЄС, що, суворо кажучи, є міжнародною міграцією, оскільки особа перетнула кордон держави.

16 У світі не існує єдиної надійної статистики нерегулярної міграції, але див., напр., цей аналіз, виконаний добродійним фондом «Pew»: <https://www.pewresearch.org/global/2019/11/13/europes-unauthorized-immigrant-population-peaks-in-2016-then-levels-off/>

17 Див. Міграція в новинах – Міграційна обсерваторія в Оксфордському університеті (2013) <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/migration-in-the-news/>

Громадянин – юридично визнаний суб'єкт або підданий держави, корінного або натуралізованого походження.

Громадянство – правовий статус, що визнає фізичну особу громадянином певної держави, а також правові відносини між фізичною особою та державою, якими надаються певні права – зазвичай включно з правом проживання в конкретній суверенній державі без побоювання видворення та як член громади цієї держави. Зазвичай надає власнику повні політичні, громадянські та соціальні права, а також права на отримання захисту.

(Див. також **Підданство/Національність**)

Грошові перекази – перекази грошей або товарів від мешканців однієї країни мешканцям іншої країни, часто пов'язані з пересиланням мігрантами грошей сім'ям та громадам. Термін «соціальні грошові перекази» також вживається стосовно передачі ідей та норм від одного суспільства іншому через ідеї мігрантів та репатріантів.

(Див. **Грошові перекази**)

Діаспора – складний і суперечливий термін, який спочатку був пов'язаний із етнічними/культурними групами без батьківщини (як-то євреї до створення держави Ізраїль); у повсякденному мовленні цим терміном стали позначати громади певної культурної, етнічної чи національної спадщини, які мешкають у країнах, інших, ніж країни їх гаданого «походження».

Діти без супроводу – особи віком до 18 років, які не перебувають у супроводі дорослого, який за законом або звичаями відповідає за їхній догляд, наприклад, батьків, опікуна чи відповідального опікуна.

Діти, розлучені з сім'єю (неповнолітні) – особи віком до 18 років, розлучені з батьками/ законним опікуном/ відповідальним опікуном, але не обов'язково з іншими дорослими родичами.

Довгостроковий міжнародний мігрант – «особа, яка прибуває до країни, відмінної від країни звичайного проживання, на період не менше року [...], що фактично перетворює країну призначення на нову країну її звичайного проживання».¹⁸

Дозвіл на працевлаштування – дозвіл на працевлаштування надає власнику право працювати, іноді з певними обмеженнями.

Домашній працівник-мігрант – працівник-мігрант, місце працевлаштування якого безпосередньо розташоване в приватному будинку іншої особи і де від нього очікується виконання домашніх завдань – таких, як приготування їжі, прибирання та/або догляд. У деяких країнах імміграційний статус домашніх працівників-мігрантів може бути прив'язаний до конкретного роботодавця.

(Див. також **Трудовий мігрант**)

Друге (третє) покоління / особи міграційного походження – діти, народжені в країні проживання, чиї батьки (або бабусі/дідусі), або принаймні один з них, народилися за кордоном, навіть якщо діти є громадянами/підданими країни перебування. На відміну від цього, осіб, які народилися за межами

18 <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/primers/mixed-migration-policy-challenges/>

країни проживання, можна вважати мігрантами у «першому поколінні».

Емігрант – протилежне до «імігранта» – особа, яка залишила одну країну для тривалого проживання в іншій країні. Імігрант у будь-якій країні зазвичай є емігрантом з іншої країни.

(Див. також **Імігрант** та **Еміграція**)

Еміграція – виїзд особи зі своєї країни звичайного проживання для тривалого проживання в іншій країні.

(Див. також **Іміграція** і **Міжнародна міграція**).

Злочин на ґрунті ненависті – кримінальне правопорушення, зазвичай із застосуванням насильства, вмотивоване упередженнями за ознакою раси, релігії, сексуальної орієнтації чи за іншою особистісною ознакою. Ці ознаки можуть насправді бути притаманні жертві або лише приписуватися їй.

(Див. розділ Дезінформація та мова ненависті Глави 6. (Належне) Подання сюжету

Змішана міграція – позначає змішану мотивацію та потоки мігрантів. Наприклад, трудовий мігрант може також розраховувати здобути освіту, перебуваючи в новій країні проживання; особа, яка насамперед переїжджає до членів сім'ї, також може сподіватися працювати в новому місці проживання; група осіб, які їдуть шукати притулку, може також включати людей, які подорожують з іншими цілями (наприклад, для пошуку роботи).¹⁹

(Див.: *Форми міграції: Змішана міграція*)

Імігрант – особа, яка проживає в одній країні або переїжджає до неї і перемістилася зі звичайного місця проживання до іншої країн на тривалий час. Цього терміна слід уникати стосовно дітей імігрантів, народжених у їхній новій країні проживання, оскільки ці діти не мігрували.

(Див. також **Іміграція** та **Емігрант**)

Іміграція – процес, коли особа прибуває до країни, відмінної від країни звичайного проживання, на тривалий період, змінюючи країну звичайного проживання.

(Див. також **Імігрант**, **Еміграція** та **Міжнародна міграція**)

Іноземний підданий – особа, яка не є підданим або громадянином країни, в якій вона перебуває.

Інтеграція – процес, за допомогою якого прийняття або зміна культурної, політичної чи соціальної практики зближує різні групи населення. Інтеграція відрізняється від «асиміляції», оскільки це двосторонній процес взаємного пристосування. Інтеграція також може мати більш конкретні значення у контексті опису конкретних результатів – таких, як вивчення мов чи участь на ринку праці, – здебільшого стосовно груп мігрантів або осіб, які прагнуть результатів, що наближають їх до корінного населення.

(Див. **Соціальна згуртованість**)

(Див. *інтеграція, асиміляція та демографічні зміни*)

19 <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/primers/mixed-migration-policy-challenges/>

Контрабанда/ контрабандист мігрантів/ незаконно завезений мігрант – сприяння перетину кордону в обхід прикордонного контролю (контрабанда). Контрабанду мігрантів не слід плутати з торгівлею людьми. І те, й інше є правопорушенням (як правило, кримінальним), однак якщо контрабанда здійснюється головним чином із метою отримання фінансової або іншої матеріальної вигоди за нерегулярний перетин кордону, то торгівля людьми насамперед спрямована на експлуатацію осіб (існують також інші відмінності); особа, яка сприяє та/або здійснює контрабанду, зазвичай із метою отримання фінансової наживи або іншої матеріальної вигоди (контрабандист); особа, яка потрапила до країни шляхом контрабанди (незаконного завезення).

Корінний мешканець – термін, що означає особу, яка не є мігрантом. Це означає, що особа народилася в країні, є громадянином/підданим і зазвичай мешкає у країні свого проживання. Цей термін є дещо неточним і створює проблеми через його вживання в колоніальному та расистському мовленні.

Країна народження – це визначення відповідає загальноприйнятому розумінню міжнародної міграції як пересування осіб із однієї країни до іншої. Однак багато осіб іноземного походження також є громадянами своєї країни проживання, а отже, не вважаються мігрантами за визначенням підданства/ національності і не підлягають імміграційному контролю. Аналогічним чином політичні кордони країн змінюються з часом, і Радянський Союз є одним із очевидних прикладів. Це означає, що людина може народитися в місці, яке стає частиною іншої країни, або стає самостійною країною. По суті, поняття країни народження не є сталим у часі.

Країна походження – країна підданства/національності або колишнього звичайного місця проживання особи чи групи осіб, які мігрували за кордон.

(Див. також **Підданство/Національність**)

2) Проживання за межами своєї країни походження

Міграція відбувається з багатьох причин: від спроби порятуватися від переслідування чи бідності до переїзду надбагатіїв заради стилю життя.

Чому правильне подання має значення

Медіа можуть зіграти провідну роль у формуванні суспільного сприйняття мігрантів та реакції на них. У найкращих випадках це допомагає створити злагожені та мирні спільноти, тоді як у гірших випадках може стимулювати ворожнечу між громадами і навіть насильство.

Основні поради

- Уникайте расових та/або релігійних стереотипів
- Пам'ятайте, що клопотання про надання притулку є законним
- Пам'ятайте, що інтеграція – це двосторонній процес змін, до якого залучені як мігранти, так і приймаюче суспільство
- Якщо людина фактично не переїжджала, вона не є мігрантом – незалежно від своєї етнічної приналежності, релігії чи сімейного походження. Це важливо для обговорення дітей батьків-мігрантів.

Країна проживання – країна, в якій особа – мігрант чи корінний мешканець – зазвичай проживає.

Мігрант – загальний термін, що охоплює осіб, які переїжджають з одного місця до іншого на тривалий період. Термін неточний і зазвичай потребує додаткової контекстуалізації для пояснення змісту.

Міграція – пересування особи або групи осіб через міжнародний кордон або в межах держави. Це рух населення, який охоплює будь-яке пересування осіб, незалежно від відстані, складу та причин. Міграція означає пересування осіб із різних причин, включно з працевлаштуванням, возз'єднанням сім'ї, пересуванням осіб, які потребують захисту, тощо.

Міжнародна міграція – термін охоплює як «короткострокових» мігрантів (визначених ООН як таких, що змінюють країну звичайного проживання принаймні на три неперервних місяці, але менше, ніж на рік), так і «довгострокових» мігрантів (визначених ООН як таких, що безперервно проживають на іншій території щонайменше рік).

Недобровільна або примусова міграція – коли когось змушують залишити звичайне місце проживання або переселяють проти волі. Причинами цього можуть бути конфлікти, утиски чи переслідування або гуманітарні та екологічні кризи.

(Див. також **Торгівля людьми** та **Притулок**)

Нерегулярний – терміни «нерегулярні мігранти» або «нерегулярна міграція» зазвичай стосуються мігрантів, які в'їжджають до країни або проживають у ній без відповідних законних документів. Цей термін переважно кращий, ніж «нелегальний іммігрант» або «нелегальна імміграція», оскільки міграційне законодавство може бути складним, а термін (нерегулярний) не передбачає презумпції злочинності. Примітка: шукачі притулку не можуть вважатися нерегулярними через їхнє право звертатися по міжнародний захист.

(Див.: *Форми міграції: Нерегулярна міграція*)

Несанкціонований – стосується мігрантів або міграції без законного дозволу. Як і термін «нерегулярний», цей термін нерідко вживається як – часто кращий – заміник терміна «нелегальний» для опису іммігранта без чітких законних прав на перебування в країні.

Особа без громадянства – особа, яку жодна держава не визнає своїм громадянином. Це означає, що особи без громадянства не можуть скористатися захистом будь-якої держави, а тому перебувають у вразливій ситуації щодо реалізації основних прав людини.

Особа іноземного походження – особа, яка народилася за межами своєї країни/держави проживання, незалежно від країни громадянства.

Особа, що користується захистом – особа, яку уряд визнав (а) біженцем за визначенням Конвенції або (б) особою, яка потребує захисту – інакше кажучи, особою, яка може не відповідати визначеному Конвенцією поняттю біженця, але перебуває в ситуації, аналогічній біженській – наприклад, через загрозу тортур.

(Див. також **Притулок**, **Шукач притулку** і **Біженець**)

3) Міграційні дані та терміни

Правильне використання даних про міграцію та технічних термінів є критичним для точного висвітлення питань міграції.

Чому правильне подання має значення

Неправильне вживання термінології може фундаментально вплинути на зміст матеріалу, а розуміння нюансів може суттєво вплинути на ваше розуміння даних.

Аналіз населення країни, яке народилося за кордоном, а не іноземних громадян, може надати кардинально різні дані. Особи можуть змінити країну громадянства, але їхні країни народження зазвичай залишаються незмінними.

Якщо називати шукача притулку «нелегальним іммігрантом» або навіть «мігрантом без документів», це може вплинути на сприйняття особи чи її спільноти, а також потенційно – на співчутливу чи негативну реакцію вашої аудиторії та навіть політиків.

Основні поради

- Переконайтеся, що ви точно знаєте, що означають терміни, які ви вживаєте, особливо якщо вони мають суворі визначення, встановлені законодавством або політикою
- Пам'ятайте, що міграція – це складне питання, і що неправильні терміни можуть затьмарити важливіші чинники в історії людини.

Особа, що подала клопотання/заяву про отримання статусу біженця – особа, яка подала клопотання/заяву про надання їй захисту як біженцю. Цей термін більш-менш еквівалентний шукачам притулку та є стандартним для деяких країн. Шукач притулку – це термін, який частіше вживається на міжнародному рівні.

(Див. також **Притулок і Шукач притулку**)
(Див. *Форми міграції: Біженці та притулок*)

Отримання притулку – процес, коли особа подає клопотання про отримання статусу біженця/притулку в країні, яка не є країною її громадянства.

(Див. також **Шукач притулку і Біженець**)

Переселений біженець – біженець, якому запропоноване поселення в країні, відмінній від країни притулку.

(Див. також **Біженець**)

Переселення – переміщення біженців з країни, яка надала їм притулок, до іншої країни, яка погодилася їх прийняти та надати постійне місце поселення.

Підданство/Національність – громадянство важливе з юридичної точки зору, оскільки воно впливає на права й обов'язки осіб. Однак підданство/національність може з часом змінитися, якщо люди стануть громадянами країни перебування. У деяких країнах підданство/національність не дозволяє особі мати ті самі права чи привілеї, що й громадянам, особливо політичні (наприклад, голосування). У більшості сучасних країн усі піддані є громадянами, а отже, мають однакові права. Більше того, статистика про підданство/національність іноді базується на самовизначенні, і люди можуть інтерпретувати «підданство/національність» як почуття особистості чи близькості (на основі родинних зв'язків, культури, мови чи інших соціальних та культурних факторів), а не як юридичний статус. У повсякденному мовленні поняття «підданство/національність» може також вживатись як тотожне «етнічній належності». Це підкреслює необхідність вживання терміна в контексті, щоб забезпечити правильність його застосування.

Порушення тривалості перебування/порушник тривалості перебування – перебування в країні (або особа, яка залишається в країні) після закінчення терміну дії візи або дозволу на проживання, який визначає період законного перебування. Типовим шляхом до нерегулярного або бездокументарного статусу є порушення тривалості перебування за оформленою візою чи дозволом на проживання.

(Див. також **Нерегулярний і Без документів**)

(Див.: Наслідки: Депортація та примусове видворення)

Постійний мешканець – особа, якій надано статус постійного мешканця. Така особа могла прибути до країни як іммігрант чи шукач притулку. Постійні мешканці, які стали громадянами, з юридичної точки зору більше не вважаються постійними мешканцями.

Походження – деякі країни враховують походження в політиці, яка регулює в'їзд та громадянство. Так, країни, що пройшли через активні еміграційні процеси, іноді пропонують спрощені шляхи в'їзду або отримання громадянства особам, які є нащадками емігрантів у попередніх поколіннях. Однак така практика може бути суперечливою, особливо якщо вона базується на складних питаннях про раси чи етнічну належність (а не громадянства предків) для визначення прав осіб.

Працівник-мігрант – (див. Трудовий мігрант)

Примусова міграція – див. Недобровільна або примусова міграція.

4) Основні категорії регулярних мігрантів

Загальноприйнятим є вживання назв конкретних типів або категорій мігрантів, які зазвичай визначаються на основі підстав, з яких хтось отримав дозвіл на в'їзд та перебування в країні. Тому категорії регулярних мігрантів часто є відображенням адміністративних категорій, створених у рамках міграційної політики, які можуть бути специфічними для кожної країни. У деяких контекстах мігрантів також можуть класифікувати на основі їх заявлених намірів щодо в'їзду чи перебування, які, як зазначено вище, можуть із часом змінюватися.

Принцип заборони примусового повернення – основний принцип захисту відповідно до міжнародного правозахисного, біженського, гуманітарного та звичаєвого права. Цей принцип забороняє країнам повертати людей, коли існують вагомі підстави вважати, що така особа наражається на непоправну шкоду після повернення: як-то переслідування, катування, жорстоке поводження чи інші серйозні порушення прав людини. Цей принцип включено до багатьох міжнародних правозахисних інструментів. Серед них – Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (CAT), Конвенція про статус біженців та Європейська конвенція з прав людини. Відповідно до національного законодавства, шукачі притулку, які не потрапляють до категорії біженців, але однаково не можуть повернутися через цей принцип, отримують допоміжний або додатковий захист.

(Див. також **Притулок і Допоміжний/Додатковий захист**)

Приплив/Вхідна міграція – означає кількість осіб, які переїжджають до певної країни.

Притулок – захист, який держава пропонує громадянам іншої країни або особам без громадянства у разі обґрунтованого побоювання переслідування їх у своїй країні через політичні чи релігійні переконання, свою етнічну, національну чи соціальну приналежність (статус біженця). У багатьох країнах різні форми притулку можуть надаватися особам, які уникли насильства чи стихійного лиха у своїй країні, або з інших аналогічних причин (ця форма притулку зазвичай називається допоміжним елементом додаткового захисту). Право на притулок охороняється міжнародним правом, зокрема Конвенцією 1951 року про статус біженців, та іншими міжнародними правозахисними інструментами.

(Див. також **Шукач притулку і Біженець**)
(Див. **Форми міграції: Біженці та притулок**)

Свобода пересування – свобода пересування може означати різні речі:

- МОП визначає свободу пересування як «основне право людини, що охоплює право виїзду з будь-якої країни; право в'їзду та перебування у своїй країні і право на свободу пересування територією держави проживання чи зайнятості».
- В європейських дискусіях цей термін здебільшого стосується права осіб подорожувати без обмежень або в межах своєї держави, або з країни свого громадянства до однієї або кількох інших держав. У контексті Європейського Союзу право на вільне пересування пов'язане із загальними угодами між державами-членами ЄС, що дозволяють підданам інших держав-членів вільно в'їжджати та проживати в іншій країні ЄС без необхідності дотримуватися імміграційної політики, визначеної для інших груп громадян (так званих «громадян третіх країн»).
- Права на свободу пересування можуть також охоплювати права на працевлаштування, навчання та довгострокове проживання, хоча ці права можуть відрізнятися залежно від домовленостей між країнами.
- Прикладами зон вільного пересування є Європейський Союз; зона Транстасманської угоди про подорожі (Австралія та Нова Зеландія); Спільний простір для подорожей між Великою Британією, Республікою Ірландія та Нормандськими островами; а також Союзна держава Росії та Білорусі.

Сімейний мігрант – особа, яка проживає за межами своєї країни звичайного проживання і чияю основною причиною міграції був супровід членів сім'ї або приєднання до них. Також можна зустріти такі терміни, як «шлюбний мігрант». Варто уникати термінів, які натякають, що возз'єднання сім'ї та/або шлюб мали винятково імміграційну мету, якщо відсутні конкретні юридичні докази.

(Див. Форми міграції: Сімейна міграція)

Соціальна згуртованість – поняття «соціальна згуртованість» є типовим для політичних дискусій, особливо стосовно меншин й іммігрантів та інтеграції меншин. Незважаючи на те, що цю концепцію конкретизовано в науковій діяльності, вона часто розмита у політичному вжитку, а належні підходи для створення «згуртованого суспільства» є предметом дискусій.

(Див. також Інтеграція)

(Див. Інтеграція, асиміляція та демографічні зміни в главі Історії міграції)

Статус допоміжного/додаткового захисту – форма міжнародного захисту, що надається особі, яка не визнана урядом біженцем у визначенні Конвенції про біженців, але все ж потребує захисту відповідно до положень міжнародного та національного законодавства - наприклад, через безпекову ситуацію в країні походження, небезпеку застосування тортур чи з інших аналогічних причин.

(Див. також Притулок, Шукач притулку і Біженець)

Студент/навчальний мігрант – особа, яка проживає за межами країни звичайного проживання і основною причиною міграції якої є проходження навчання або здобуття освіти, що може включати навчання на різних рівнях (наприклад, початковий, середній, вищий).

(Див. Форми міграції: Навчання за кордоном)

Таємна міграція – перетин кордону в обхід національного прикордонного контролю.

Тимчасовий резидент – особа, яка має дозвіл на перебування в країні, відмінний від країни звичайного проживання.

Торгівля людьми – вербування, переміщення та укриття людей з використанням певної форми експлуатації або зловживання владою. ООН визначає процес «торгівлі людьми» як «вербування, перевезення, передачу, переховування або одержання осіб шляхом погроз або із застосуванням сили чи інших форм примусу, викрадення, шахрайства, обману, зловживання владою або уразливим станом, або шляхом підкупу у вигляді платежів чи пільг для одержання згоди особи, яка контролює іншу особу, здійснювані з метою експлуатації».²⁰ По суті, торгівля людьми відбувається тоді, коли присутній елемент примусу.

(Див. також Контрабанда мігрантів / незаконно завезений мігрант)

(Див.: Торгівля людьми та контрабанда мігрантів)

Транзитна країна – країна, через яку мігранти подорожують між країною походження/від'їзду та пунктом призначення.

20 https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Annex_II_-_Definition_and_mandate.pdf

Тривалість перебування – вимірювання тривалості міграції згідно з визначенням «довгострокового мігранта» ООН (див. Довгостроковий міжнародний мігрант) створює кілька проблем.

1. Будь-яка особа, яка прибуває до нової країни проживання, не може знати, як довго вона там перебуватиме. Заявлені наміри особи (справжні чи інші) під час відповідей на запитання на кордоні не завжди збігаються з тим, що вона робить насправді.
2. Багато людей вважають мігрантів особами, які постійно переїжджають до нової країни, тому в ситуаціях, коли особи не збираються назавсім залишатися в новій країні – як, наприклад, багато іноземних студентів чи ділових людей, – застосування до них терміну «мігранти» може спричинити плутанину.

Трудова міграція – міжнародна міграція з метою працевлаштування. Іноді також вживається в контексті внутрішньої міграції, однак це завжди слід чітко пояснювати для уникнення плутанини.

(Див.: Форми міграції: Трудова міграція)

Трудовий мігрант / працівник-мігрант / робітник-мігрант – зазвичай означає особу, яка проживає за межами своєї країни звичайного проживання і основною причиною міграції якої було працевлаштування. Цей термін іноді також вживають для означення осіб, які мігрують внутрішньо для працевлаштування.

(Див.: Форми міграції: Трудова міграція)

Фактори виштовхування-тяжіння – міграція часто аналізується з точки зору «моделі виштовхування-тяжіння», яка розглядає фактори виштовхування, котрі змушують людей залишати свою країну (як-то економічна, соціальна, безпекова чи політична ситуація), та фактори тяжіння, котрі визначають привабливість конкретної країни призначення.²¹

(Див. Рушійні чинники міграції, у Главі 5. Історії міграції)

Чисельність (мігрантів) – кількість мігрантів у певному районі чи країні на певний момент часу. Чисельність не слід плутати з потоком мігрантів, який означає в'їзд або виїзд із певної країни протягом певного періоду часу.

Чисті потоки/чиста міграція – загальний кількісний вплив як імміграції, так і еміграції на загальне внутрішнє/вихідне пересування населення країни (загальний приплив мінус загальний відтік).

Шукач притулку – особа, що звертається по захист, який держава пропонує громадянам іншої країни або особам без громадянства у разі обґрунтованого побоювання переслідування у розумінні Конвенції 1951 року про статус біженців, або іншим чином потребує міжнародного захисту. Клопотати про надання притулку в іншій країні законно, а Стаття 31 Конвенції вимагає не застосовувати покарання до шукачів притулку, які порушили імміграційне законодавство для в'їзду до безпечної країни у пошуках притулку.

*(Див. також Біженці та Притулок)
(Див. Форми міграції: Біженці та притулок)*

21 https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Annex_II_-_Definition_and_mandate.pdf

Поширені випадки неправильного вживання, зловживання та провокаційної термінології

«Економічний мігрант» –

Правильне використання: Економічний мігрант – це будь-яка особа, яка переміщується на міжнародному (або, можливо, внутрішньому) рівні для покращення свого економічного становища. Сюди входять усі: від мільярдерів, які змінюють місце проживання з метою покращення податкового статусу, і міжнародних банкірів чи бізнесменів, які переміщуються між багатими країнами, до будь-якого працівника-мігранта чи осіб, які намагаються вирватися з бідності, сподіваючись змінити свою ситуацію на краще.

Неправильне використання: Цей термін часто застосовується до шукачів притулку та біженців, на позначення того, нібито їхня мета переїзду є незаконною і нібито вони тікають не через обґрунтовані побоювання переслідування чи з інших причин, пов'язаних із захистом. Цей термін також вживається неправильно, коли застосовується до мігрантів, які возз'єднуються з сім'єю, на позначення того, що шлюби за участю мігрантів нібито є «фіктивними шлюбами», які використовуються, щоб надати низькокваліфікованим працівникам доступ до ринку праці.

«Нелегальний/ фіктивний/ фальшивий» у застосуванні до шукача притулку або біженця –

Прохання про надання притулку – це право, захищене Конвенцією 1951 року про статус біженців та іншими міжнародними правовими інструментами (див. [Біженці та притулок](#) у Главі 5. [Історія міграції](#)); якщо особа подає клопотання про надання притулку, то держава, до якої вона звертається, зобов'язана розглянути цю вимогу та задовольнити або відхилити клопотання. Протягом періоду, коли особа чекає на рішення за своїм клопотанням про надання притулку, вона перебуває на законних підставах, і навіть якщо її прохання відхилене, не слід загалом описувати таку особу як таку, що вдалася до «нелегальної», «фіктивної» або «фальшивої» діяльності.

Біженці/особи, які користуються однією з форм міжнародного захисту – це особи, чії заяви про надання притулку визнані та прийняті державою, до якої вони втекли. Особа, якій надано статус біженця/іншу форму міжнародного захисту, за визначенням є законним резидентом.

Говорячи про осіб, які рятуються від переслідувань, конфліктів, катастроф або травм, необхідно визнати, що вони мають на це право, і називати їх біженцями або шукачами притулку. Спекуляції щодо їхньої мотивації або прав клопотати про надання притулку/статусу біженця без чітких доказів вкрай неетичні. Важливо також визнати, що особи, які рятуються від незахищеності у країні походження, мають інші потреби, пов'язані не лише з захистом: зберегти єдність сім'ї та добробут, працювати та заробляти на життя, навчання та інше.

Експат/експатріант – термін експат, або експатріант, є теоретично нейтральним терміном і означає особу, яка емігрувала до іншої держави і більше не є резидентом своєї країни. Неправильне вживання терміну стосується його конотативного навантаження: у загальному вжитку він здебільшого застосовується для означення заможніших, часто білих, мігрантів із країн з високим рівнем доходу. Це певною мірою легітимізує їхню міграцію, але часто не стосується мігрантів із країн з нижчими доходами, щодо яких цей термін вживається рідко.

(Див.: [Дезінформація та мова ворожнечі](#)).

Терміни, яких слід уникати

Чужинець – цей дегуманізуючий термін використовується в деяких країнах для позначення негромадян.

Нелегальна імміграція – термін «нелегальна імміграція» зазвичай вживається для опису різних процесів, як-то таємна міграція, використання фальшивих документів для в'їзду в країну або навіть перевищення дозволеного терміну перебування. Цей термін часто є юридично неточним і зазвичай вживається для риторичного ефекту, а не для ясності. Іноді його неправильно вживають у складних ситуаціях – таких, як пересування біженців і шукачів притулку та змішані групи мігрантів. За можливості цього терміна слід уникати, а замість нього використовувати більш диференційовані або точні терміни.

Нелегальний іммігрант – незважаючи на те, що цей термін досі часто вживається у світових ЗМІ та політичних дебатах про міграцію, він вважається неточним, провокаційним та суперечливим. Більшість міжнародних органів, включно з агенціями ООН, разом із «Associated Press»²² та багатьма іншими провідними інформаційними організаціями рекомендують не вживати термін «нелегальний іммігрант». Інші терміни – такі, як «нерегулярний», «без документів» або «несанкціонований» (див. Розділ 1), – зазвичай є кращими, хоча можуть мати конкретне контекстуальне використання.

Як можна вдосконалити вживання термінології?

Наявність декількох визначень може стати особливим викликом для узгодженості публічних дебатів про кількість мігрантів чи наслідки міграції, оскільки одне обговорення може одночасно спиратися на два різні визначення (наприклад, народжені за кордоном та іноземні громадяни), відповідно до цілей автора.

Так, аналіз зменшення чисельності населення Грузії з 1989 по 2002 рр., свідчить, що значна частина емігрантів із Грузії в той період складалася з етнічних росіян та вірмен. Наслідки цього для Грузії зовсім інші, якщо розглядати це як «грузинську» еміграцію або пострадянську «зворотну міграцію» (хоча багато хто з цих осіб цілком могли народитися в Грузії).

Хто є «мігрантом», часто незрозуміло у публічних дебатах. Так, мігранти можуть бути пов'язані з етнічними чи релігійними меншинами, або цей термін може вживатися для опису іноземних громадян – навіть якщо вони народилися в тому самому місті, де досі проживають.

Одним із прикладів особливості термінології щодо «мігрантів» є деякі райони Польщі, де академічний аналіз показав, що «народжене за кордоном населення» нібито обходиться надзвичайно дорого для держави. Детальніше вивчення виявило, що ці витрати часто були пов'язані з виплатою пенсій особам похилого віку, які народились у таких містах, як Гданськ, коли вони були частиною Німеччини до Другої світової війни або під час неї. У цьому випадку ці люди були визначені в статистиці як мігранти не тому, що вони переїхали, а тому, що кордони змінилися!²³

22 <https://blog.ap.org/announcements/illegal-immigrant-no-more>

23 У світі не існує єдиної надійної статистики нерегулярної міграції, але див., напр., цей аналіз, виконаний добродійним фондом «Pew»: <https://www.pewresearch.org/global/2019/11/13/europes-unauthorized-immigrant-population-peaks-in-2016-then-levels-off/>

У медійних дискурсах різні терміни зазвичай вживаються як взаємозамінні, а опитування громадської думки щодо імміграційних настроїв відбивають та можуть посилити цю плутанину. Опитування можуть нечітко визначати терміни, змушуючи респондентів відповідати на запитання, спираючись на власні підсвідомі визначення. Інші опитування надають конкретні визначення мігрантів, які можуть наштовхнути респондентів на певні висновки. Висвітлюючи дані, отримані з цих різних джерел, важливо подавати терміни в контексті, пояснити основні визначення, які за ними стоять, і де це доречно, критично проаналізувати адекватність відображення ними відповідної концепції.

Питання для редакцій і спілок журналістів:

Що можна зробити для забезпечення загальногалузевого підходу з метою покращення розуміння та узгодження єдиного вживання термінів у вашій країні чи в регіональному контексті?

- Чи існують форуми для обговорення суперечливої та доцільної термінології?
- Чи існують настанови щодо вживання мови та термінології, узгоджені медіа, регуляторами та журналістськими спілками?
- Чи існують міжнародні, регіональні чи національні глосарії вашою мовою?
- Чи доступні настанови та політика широкому загалу? Чи можна їх використовувати для підвищення рівня медіаграмотності та розуміння міграції і (потенційно) для зміцнення довіри до журналістики через прозорість?

Див.: Глава 10. Як покращити висвітлення питань міграції

Висновок

Іноді вам може здаватися, що вживання правильної термінології є недоречним і що технічна, а не розмовна термінологія зменшує вплив вашого матеріалу. Але правильне вживання термінів, якими ви користуєтесь, має вирішальне значення. Це може не лише мати реальний вплив на вразливих людей, але й визначати різницю між оманливими і хибними статтями та чудовою журналістикою.

Навігаційне поле

- *Більше ресурсів див. у розділі Глосарії з міграції Глави 11. Інструменти та ресурси*
- *Для глибшого розуміння вживання слів див. Главу 3. Тенденції висвітлення питань міграції.*
- *Для глибшого обмірковування, як стати найкращим репортером з питань міграції див. Главу 2. До якого типу репортерів ви належите?*
- *Для вивчення процесів і проблем, пов'язаних із міграцією, див. Главу 5. Історії міграції.*

Глава 5.

Історії міграції

Завдання глави:

- Зрозуміти потенційну широту міграційних сюжетів та їхній взаємозв'язок з іншими темами.
- Отримати ідеї про нові ракурси та підходи до висвітлення питань міграції.

Понад 100 потенційних ракурсів і тем для висвітлення питань міграції містить класифікація міграційних досліджень, розроблена [Центром міграційних досліджень IMISCOE](#)²⁴. Ми дуже рекомендуємо ознайомитися з цим ресурсом, щоб надихнутись на нові сюжети.

Відповідно до пропозицій Центру міграційних досліджень IMISCOE, цей розділ організовано за такими категоріями:

1. Міграційні процеси ([рушійні чинники](#), [форми](#) та [інфраструктури](#))
2. [Наслідки міграції](#)
3. Управління міграцією

Як і в решті розділів цього посібника, обрані теми і детальність їх розгляду спираються на обговорення, проведені у фокус-групах з журналістськими спілками в серпні 2020 р., в рамках проекту «MOMENTA 2».

Міграційні процеси

Міграція – це не єдина дія, яка полягає у переміщенні від початкової точки до пункту призначення. Вона швидше складається з низки планів, міркувань та дій, які призводять до цього пересування; процесів, коригувань та перегляду, які можуть мати місце під час пересування; а також довгострокових наслідків, інновацій, стратегій, розміщення та механізмів подолання, які стосуються як осіб у пункті призначення, так і тих, хто залишився.

Рушійні чинники міграції

Люди переїжджають із багатьох причин, і часто не лише через одну. Якими б складними не були причини, дослідники часто вважають за доцільне розглядати чинники **«виштовхування»**, які заохочують осіб емігрувати, і чинники **«тяжіння»**, які заохочують їх до вибору певного пункту призначення. Ці так звані «рушійні чинники» міграції можуть змінюватися з часом та на різних етапах міграційного шляху, що ускладнює остаточне визначення мотивації міграції.

24 Див. Міграція в новинах – Міграційна обсерваторія в Оксфордському університеті (2013) <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/migration-in-the-news/>

Рушійні чинники міграції: щоденні міркування

Чинники виштовхування та тяжіння часто пов'язані із заробітною платою та можливостями працевлаштування, які можуть бути кращим у країні призначення, ніж удома, або з сімейними причинами. Вони розглядаються нижче в розділах [Трудова міграція](#) і [сімейна міграція](#).

Але важливо усвідомлювати, що охайний набір «поличок», по яких ми із адміністративних міркувань любимо розкладати мігрантів, майже ніколи не розповість усієї історії про реальних людей, які переїхали. У цих людей може бути ціла низка причин для переїзду, крім [роботи](#), [навчання](#), [сім'ї](#) або [притулку](#). На вибір конкретного місця призначення можуть вплинути такі мотиви, як знання мови, наявність діаспори, міжнародна транспортна інфраструктура та багато інших. Ця тема досліджується в розділі про [змішану міграцію](#).

Однією з найчастіше ігнорованих у політичних дискусіях та медіа причин міграції є простий інтерес до навколишнього світу, бажання розвиватися як особистість та отримувати нові й цікаві враження. Аналіз, проведений дослідниками з Маастрихтського університету, засвідчив, що в ЄС, зокрема серед молоді, важливим рушієм міграції є просто «wanderlust»²⁵ – дуже сильне бажання подорожувати.

Хоча ми не знаємо про аналогічні дослідження у колишніх радянських країнах, бажання бачити світ і вести різноманітне та цікаве життя є досить універсальним.

Ситуаційне дослідження: Внутрішня міграція

Важливо також не забувати про пересування людей усередині країн. Як зазначає Стефані Геґарті, кореспондент ВВС з питань населення, внутрішня міграція може мати більший вплив на суспільство, ніж імміграція та еміграція.

https://www.youtube.com/watch?v=VyVn2ov1ss8&list=PLXzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdl&index=1

25 <https://www.understandfreemovement.eu/article/what-makes-poland-unique/>

Рушійні чинники міграції: криза та міграція

Міграція часто є крайнім засобом для людей у кризові періоди. Види криз, через які проходять люди, можуть варіюватися від цілком особистих – наприклад, ризику для життя конкретної людини через ворожнечу або злочинну банду, – до переслідування осіб через їхнє членство в певній громаді, політичній, етнічній, релігійній групі чи сексуальну орієнтацію. Кризи можуть також включати катастрофи, які зачіпають різні частини суспільства, такі як війна чи екологічна катастрофа, і впливають на домогосподарства і громади. За деяких обставин кризи можуть бути настільки гострими чи екстремальними, що люди більше не можуть залишатися там, де вони зазвичай проживають. Коли це стається, мігрантів можна описати як **«вимушено переміщених»** осіб – це означає, що рушії міграції були настільки екстремальними, що обставини змусили їх до від'їзду.

Наприкінці 2019 р., УВКБ ООН підрахувало, що у світі нараховується близько 79,5 млн вимушено переміщених осіб (УВКБ ООН 2019 р.)²⁶. Більшість із цих осіб – близько 45,7 млн – були «внутрішньо переміщеними особами» (ВПО), тоді як решта 33,8 млн були біженцями (або особами у ситуації, аналогічній біженській) і шукачами притулку:

- 26 млн біженців
- 40,0 млн внутрішньо переміщених осіб
- 20,4 млн біженців, які перебувають під мандатом УВКБ ООН
- 5,6 млн палестинських біженців під мандатом Близькосхідного агентства ООН з надання допомоги та організації робіт для палестинських біженців
- 4,2 млн шукачів притулку

(Див. [\(Ситуаційне дослідження: Висвітлення життя внутрішньо переміщених осіб\)](#))

Коли втручатися?

Бувають випадки, коли журналіст – єдиний, хто допомагає особі, яка постраждала або чие життя перебуває в небезпеці. У таких випадках загально визнано, що моральний обов'язок прийти на допомогу цій особі стоїть вище за професійний обов'язок журналіста, а в деяких країнах це також є юридичним обов'язком.

Правила взаємодії: коли слід втручатися журналістам? (Міжнародна журналістська мережа (IJNET)) <https://ijn.net.org/en/story/rules-engagement-when-should-journalists-intervene>

Коли репортерам слід долучатися у висвітлюванні ними історії (CJR) [journalists-hurricane-harvey.php](https://www.cjr.org/journalists-hurricane-harvey.php)

26 <https://migrationresearch.com/taxonomies/>

Психологічні ефекти висвітлення травматичних подій

Ваше фізичне самопочуття не повинне бути єдиним, що вас турбує. Журналісти іноді відчувають різні емоції, як-то співчуття, бажання втрутитися, розчарування через неможливість втрутитися, байдужість до вже неодноразово бачених ситуацій та неприйняття осіб, які є об'єктом інтерв'ю або спостереження, чи неприйняття цими особами.

Моральна травма

У звіті за 2017 р., «Емоційні втрати журналістів, які висвітлюють біженську кризу», опублікованому Інститутом вивчення журналістики Рейтер, досліджується психологічна реакція журналістів, які висвітлюють гуманітарну кризу. Дослідження засвідчило, що моральна травма, «а не ПТСР чи депресія», виявилася найбільшою психологічною проблемою, з якою зустрічаються журналісти, висвітлюючи кризу біженців.

Дослідження дійшло висновку, що:

«Враховуючи, що моральна травма тісно пов'язана з тим, що журналісти активно беруть участь у допомозі біженцям, галузі потрібно досягти консенсусу щодо визначення відповідних очікувань у таких ситуаціях. Хороші журналісти, звичайно, емоційно переживають міграційну кризу, але вони не можуть це виправити і не повинні намагатися це зробити. Безпідставне почуття провини може бути хибним мотиватором поведінки. Так само і моральна травма. Журналісти повинні розуміти, звідки беруться їхні емоції, і що переживати у контексті побаченого – це нормально. Однак, коли лінії стираються і журналісти починають регулярно допомагати мігрантам, емоції можуть вирватися назовні».

«Щоб цього не сталося, краще, щоб навчання щодо моральної травми та інших потенційних емоційних викликів, які супроводжують цю роботу, починалося до початку її виконання і було частиною індивідуальних брифінгів після повернення. Старші журналісти та менеджери повинні давати приклад і обговорювати з персоналом свій досвід та очікування. Звернення по допомогу у вирішенні цього питання слід заохочувати, таке звернення не повинне асоціюватися з ризиком поставити під загрозу подальшу кар'єру».

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)

Моральна травма може передувати посттравматичному стресу, який може виявитися місяці і навіть роки потому, через тривалий час після того, як репортер залишить місце події.

Журналісти, які зустрічаються з біженцями та мігрантами, котрі мали шокуючі або жахливі переживання, іноді можуть отримати вікарну або вторинну травму та почати аналогічним чином реагувати на осіб, у яких вони брали інтерв'ю.

Це може призвести до дистанціювання від інших осіб або уникнення ситуацій чи розмов, які нагадують про травму. Першим кроком є усвідомлення для себе наслідків спостереження або переживання дуже стресових ситуацій.

Дартівський центр журналістики та травми провів важливу роботу, сприяв дослідженням і склав цінну базу даних для журналістів, викладачів журналістики та медичних працівників, присвячену покращенню висвітлення в ЗМІ травми, конфлікту і трагедії: <https://dartcenter.org>.

Центр також опублікував звіт, зокрема, про проблеми, пов'язані з висвітленням міграції: Огляд ресурсів: Висвітлення питань міграції та біженців (2 серпня 2018 року).

<https://dartcenter.org/blog/2018/08/resource-roundup-covering-migration-refugees>

Форми міграції

Форми міграції: трудова міграція

Чи відомо вам? За оцінками експертів, у 2015 році мігранти внесли до світового ВВП 6,7 трлн дол. США, що становить 9,4% від загального світового ВВП того року. (Маккінсі)

За даними Міжнародної організації праці, 59% світового мігрантського населення становлять трудові мігранти.²⁷ Це не обов'язково означає, що єдиною причиною їхньої міграції було працевлаштування, – це означає, що вони виконують якусь оплачувану роботу в новій країні проживання. Цей показник підкреслює важливі економічні наслідки міграції та важливі зв'язки між міграцією та працевлаштуванням. Трудова міграція має дві сторони:

- *Трудова еміграція – люди, які виїхали або виїжджають на роботу до іншого місця.*
- *Трудова імміграція – люди, які походять або прибувають для працевлаштування з іншого місця.*

Однак варто пам'ятати, що міграція часто буває тимчасовою, сезонною або циркулярною. Значна частина міграції з метою працевлаштування здійснюється на короткі періоди в межах галузей із яскраво вираженими сезонними піками – наприклад, у секторі збирання сільськогосподарських культур, туризму чи будівництва.

Поширена помилка у висвітленні трудової міграції полягає у так званій «помилці незмінного обсягу роботи» (див. також *пастки та типові помилки у висвітленні економічних/ділових аспектів міграції розділу Економіка та бізнес у Главі 2. До якого типу міграційних репортерів ви належите?*). Це означає припущення, нібито приїзд певної кількості робітників-мігрантів витіснить таку ж кількість місцевих робітників. Однак така теорія передбачає фіксовану кількість робочих місць в економіці та однакові профілі кваліфікації/компетенції місцевих мешканців і мігрантів, що часто не відповідає дійсності. Прибуття нових людей спричиняє більший попит на товари і послуги: від житла і продуктів харчування до інших предметів першої потреби, споживчих товарів і розваг та створює нові робочі місця і галузі.

Висвітлення трудової еміграції:

У деяких аспектах висвітлення трудової еміграції може бути складнішим, ніж висвітлення імміграції: розповідати про відсутні речі (або які будуть відсутні) складніше, ніж про речі, які стоять перед очима. Ця проблема відбивається в даних: багато країн не займаються систематичним збиранням статистичних даних про осіб, які виїжджають, та й узагалі, надійніші дані про еміграцію часто можна отримати через імміграційні дані в країнах проживання.

27 <https://migrationdataportal.org/themes/labour-migration>

Відтік мізків чи приплив мізків?²⁸

Деякі негативні наслідки трудової еміграції: еміграція з метою працевлаштування може мати важливі наслідки для суспільства. Вона може сприяти скороченню населення, яке зменшує попит на товари та послуги, завдаючи шкоди місцевій економіці та бізнесу; вивести найпродуктивніших членів із суспільства, зменшивши податкові надходження та можливості для інвестицій у державні послуги й інфраструктуру; вона також може призвести до руйнування сімей – з потенційно негативними емоційними та соціальними наслідками. У мігрантів може бути невдала подорож, або їх можуть депортувати чи видворити з країни призначення, якщо, наприклад, вони втратили роботу, працювали нелегально або були нерегулярними мігрантами, тому після повернення такі люди можуть опинитися в економічній та/або соціальній скруті.

Деякі позитивні наслідки трудової еміграції: еміграція може надати цінні можливості для працевлаштування і принести прибуток як мігрантам, так і громадам, що їх відправляють, – у формі грошових переказів. Це може стимулювати професійне зростання, набуття нових навичок та спеціальних знань для отримувачів переказів. Грошові перекази можуть бути використані отримувачами для оплати витрат на освіту, охорону здоров'я та споживчі товари, які раніше ці люди не могли собі дозволити. Робота члена домогосподарства десь в іншому місці і потенційно – за кращу заробітну плату – також може допомогти домогосподарствам розподілити ризики та збільшити шанси на адаптацію після шоку. Це також може допомогти домогосподарствам створити або розширити власний бізнес за відсутності ринку кредитів і позик. Циркулярна та сезонна міграція допомагає отримати переваги роботи за кордоном та одночасно уникнути деяких найбільших соціальних недоліків. Мігранти також можуть надсилати «соціальні перекази» у формі нових цінностей, ідей та підходів, що може покращити суспільство або бізнес.

Висвітлення трудової імміграції:

Трудова імміграція є регулярною темою світової журналістики. Поширеними темами дискурсу про працівників-мігрантів є вплив новоприбулих на робочі місця місцевих мешканців, вплив імміграції на заробітну плату, трудові права та ширші дискусії про соціально-економічні наслідки імміграції. Дебати про низькооплачуваних (або низькокваліфікованих) працівників зазвичай сильно відрізняються від дискусій про працівників-мігрантів із високим рівнем доходу (або висококваліфікованих працівників).

Ключове питання щодо трудових мігрантів полягає в тому, чи конкурують конкретні групи з існуючою робочою силою або чи вони її доповнюють. Конкуренція виникає там, де працівник-мігрант виконує ту саму роботу, що й місцевий робітник, і де вакансій менше, ніж наявних працівників. Комплементарність виникає, коли мігранти пропонують навички, яких недостатньо на місцевому ринку праці, що дозволяє підприємствам працювати ефективніше. Докладніше ці питання обговорюються нижче.

Деякі негативні наслідки трудової імміграції: якщо мігранти перебувають у прямій конкуренції з місцевими працівниками, роботодавці можуть запропонувати нижчу заробітну плату, зменшуючи доходи місцевих працівників або замінюючи місцевих робітників працівниками-мігрантами з нижчою зарплатою. Однак дослідження свідчать, що ці наслідки здебільшого сконцентровано у нижньому діапазоні розподілу доходу (серед людей з найнижчими доходами) і що вплив на місцевих працівників часто є тимчасовим. Іммігранти можуть також працювати неофіційно або в погано регульованих секторах, де їм може загрозувати систематична експлуатація або підвищені ризики для психічного та фізичного благополуччя, а це може додатково ускладнити реінтеграцію працівників-мігрантів після повернення.

28 Див. цю статтю Гібсона та Маккензі <http://ftp.iza.org/dp5730.pdf>

Деякі позитивні наслідки трудової імміграції: якщо мігранти забезпечують комплементарність на ринку праці, вони можуть допомогти бізнесу зростати та збільшувати прибуток, зайнятість і податкові надходження. Так, якщо бракує робочої сили, підприємства можуть виявитися нездатними задовольнити попит на свою продукцію чи послуги, що може призвести до втрати бізнесу та потенційної втрати робочих місць для місцевого персоналу. Працівники-мігранти можуть забезпечити гнучку та недорогу робочу силу, дозволяючи бізнесу зростати, потенційно створюючи нові робочі місця та додаткові податкові надходження, заробітну плату та споживчі витрати. Мігранти можуть також взятися за роботу, яка спонукає місцевих мешканців перейти на інші економічні ролі. Так, збільшення пропозиції доступних послуг із догляду за дітьми та літніми особами, які надаються працівниками-мігрантами, може надати можливість місцевим жінкам, які раніше виконували ці ролі, повернутися на ринок праці або взяти на себе більш трудомістку роботу.

Також існують свідчення,²⁹ що там, де представники місцевого населення у нижньому діапазоні тарифної сітки могли бути витіснені менш оплачуваними працівниками-мігрантами, багато хто переходить на роботу з більш високим рівнем доходу та/або на менш небезпечну роботу – часто на ту, що вимагає кращих знань мови чи професійних або культурних знань.

Докладніше про настанови з питань трудової міграції, зокрема висококваліфікованої міграції, сезонної робочої сили, внутрішньокорпоративних переведень, впливу на країни, які відправляють і приймають мігрантів, примусової праці, справедливого найму та законодавчої бази трудової міграції, див. *Висвітлення примусової праці та справедливого найму: Інструментарій МОП для журналістів*.³⁰

Ситуаційні дослідження

Азербайджанська трудова міграція до Польщі

<https://oc-media.org/features/this-is-no-life-the-disillusionment-of-azerbaijani-migrants-in-poland/>

Застрягли між молотом і ковадлом – шахтарі Ткібулі

<https://oc-media.org/features/stujk-between-a-rojk-and-a-hard-plaje-the-miners-of-tkibuli/>

Від МОЛДОВИ до ПОЛЬЩІ: від болю до надії

<https://medium.com/@natascurtul/from-moldova-to-poland-with-what-87a0f4a3643c>

«Чи підриває трудова міграція українську економіку?» <https://politkrytyka.org/2019/08/27/chy-pidryvaye-trudova-migratsiya-ukrayinsku-ekonomiku/>

Форми міграції: навчання за кордоном

Навчання є основним рушієм міжнародної міграції. За даними ЮНЕСКО, у 2017 році понад 5,3 млн студентів переїхали до університетів чи інших вищих навчальних закладів. Цей показник більш, ніж удвічі, перевищує 2 млн зафіксовані у 2000 році (ЮНЕСКО, 2019 р.)³¹. Шість країн – США, Велика Британія, Австралія, Франція, Німеччина та Російська Федерація – приймають найбільшу кількість іноземних студентів.

29 <https://www.reminder-project.eu/publications/work-packages/wp5-labour-market-public-service-impacts/>

30 <https://readymag.com/ITCILO/1292461/>

31 <https://migrationdataportal.org/themes/international-students>

Загалом навчання за кордоном передбачає поїздки для здобуття вищої освіти – наукового ступеня чи вище – і зазвичай є тимчасовим, адже візи або дозволи на проживання, як правило, обмежені у часі. Однак деякі країни заохочують кваліфікованих випускників залишатися довше і приєднуватися до робочої сили.

«**Навчальна імміграція**» рідко буває суперечливою. Іноземні студенти платять за навчання, і оскільки вони здебільшого отримують вищу освіту, то загалом сприймаються як висококваліфіковані та корисні для місцевої економіки. Наприклад, майже 7 тис.,³² іноземних студентів навчались у Грузії у 2016/17 рр., і витрачали кошти на навчання та проживання, харчування, розваги, шопінг та інші повсякденні витрати, що принесло користь місцевій економіці. Для порівняння: за деякими оцінками, іноземні студенти принесли економіці Великої Британії у 2015/16 рр., понад 20 млрд ф.ст. (понад 25 млрд дол. США). Студенти також можуть налагоджувати тривалі зв'язки з країною свого перебування, що може створити корисний тип «м'якої сили» в довгостроковій перспективі, стимулюючи потенційну двосторонню торгівлю або інші цінні міжнародні відносини.

Навчальна еміграція – здобуття навичок чи втрата найрозумніших і найкращих?

Висвітлення життя іноземних студентів та навчання за кордоном може мати негативне забарвлення, якщо йдеться про еміграцію студентів і втрату доходу та попиту в місцевих чи національних навчальних закладах, коли студенти зараховуються на навчання за кордоном.

Розвиток людського капіталу (наприклад, підвищення кваліфікації) через навчання за кордоном може збалансувати ці втрати, якщо студенти повернуться або надсилатимуть грошові перекази, які можуть допомогти компенсувати державні витрати. Але якщо вони залишаються за кордоном назавжди або не перераховують гроші, збитки можуть поглибитися ще більше – через втрату людського капіталу в довгостроковій перспективі та пов'язані з цим втрати для держави через відсутність позитивних податкових надходжень. Важливим елементом цієї дискусії є те, що вигоди для кожного студента, який працює за кордоном (наприклад, кращі можливості для працевлаштування, вища заробітна плата чи розширений доступ до соціального захисту), можуть не мати безпосередніх або негайних переваг для держави.³³ Тому вигоди для особистого розвитку можуть не завжди означати вигоди для держави. На противагу цим потенційним негативним наслідкам, які виникають внаслідок міграції студентів і довгострокової міграції кваліфікованих кадрів, у країнах може відбуватися *приплив* мізків – по суті, зростання людського капіталу в країні, – як реакція на міграцію. Існують деякі свідчення того, що молодь, яка планує мігрувати пізніше у житті, може здобувати вищу освіту для отримання знань або дипломів, які, на їхню думку, допоможуть їм досягти успіху в певній країні призначення. Однак не кожна людина, яка прагне мігрувати, насправді це робить, що може призвести до чистого приросту кількості кваліфікованих або освічених людей у країні.

Інші негативні аспекти можуть стосуватися інтеграції та згуртованості або дискусій щодо країн походження студентів чи членства в релігійних або етнічних меншинах. Студенти, які навчаються в іншій країні, можуть підтримувати культуру або традиції, що суперечать нормам країни їх проживання. І навпаки, вони також можуть ненавмисно перейняти цінності та норми країни проживання, що суперечать нормам країни їх походження, потенційно викликаючи занепокоєння у відході від рідної культури.

Інша сфера, де навчальна міграція викликає суперечки, стосується ситуацій, коли мігранти також можуть працювати. Для додаткового аналізу питань, які тут можуть бути порушені, див. розділ про **трудова міграція**.

32 https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/6942/Georgia_Higher_Education.pdf?sequence=1

33 Див. Гібсон і Маккензі (2011) <http://ftp.iza.org/dp5730.pdf>

Інтеграція студентів: чи є іноземні студенти частиною національної спільноти?

Існують цілком слушні запитання щодо того, наскільки можна очікувати інтеграції в ситуаціях, коли міграція є тимчасовою. Але, як зазначено в розділі про **термінологію**, інтеграція є двостороннім процесом між мігрантами та приймаючими країнами, тому важливо пам'ятати, що тягар лежить не лише на мігранті. Якщо висвітлення теми зосереджується на походженні студента, етнічній належності чи релігії, то важливо критично оцінити мотивацію та упередження, які лежать в основі сюжету, і чи доречним є розкриття цієї теми.

Приклади висвітлення навчальної міграції за кордон від Навчальної міграційної академії ICMPD, створеної в рамках проекту «MOMENTA» у 2019 р.:

Азербайджанські студенти за кордоном: втрачені чи ще нерозкриті активи? (2019) – Ісмаїл Фаталієв
<http://mediaman.az/azerbaijani-students-abroad-lost-or-still-unreviled-assets/>

Грузинські студенти в ЄС (2019) – Нанука Маглакелідзе
<https://medium.com/@nanukamaglakelidze/georgian-students-in-the-eu-8ca1a8c0c482>

Освітня міграція українців: кого навчатимуть українські університети? (2019) – Марина Семенкова (**ЧИ ВАРТО ДОДАТИ АНГЛІЙСЬКУ ВЕРСІЮ ЦЬОЇ СТАТТІ?**)

Форми міграції: сімейна міграція

Чи знали ви: возз'єднання сім'ї є однією з найбільших категорій усієї імміграції до ЄС з країн, що не входять до ЄС, і основною причиною міжнародної мобільності загалом.³⁴ Цілком імовірно, що це є основною причиною міграції всередині ЄС, але оскільки громадянам ЄС не потрібні сімейні візи для переселення в межах ЄС, існує обмежена офіційна статистика щодо причин міграції.

Сімейна міграція - Право на сімейне життя є невід'ємною частиною міжнародних прав людини³⁵, проте це право мігрантів зовсім по-різному забезпечується в різних країнах. Складність розуміння того, що вважається сім'єю та сімейною міграцією, означає, що не існує єдиного, чіткого способу її вимірювання, а законодавство часто є фрагментарним. Більшість країн визнають право на перевезення певних членів сім'ї до країни, хоча і з обмеженнями. Так, хоча багато країн дозволяють дитині, яка не досягла 18 років, приєднатися до своїх батьків у країні призначення, батькам або братам та сестрам дорослого мігранта часто заборонено мігрувати за сімейними каналами. Правила сімейної міграції різняться на міжнародному рівні, і сімейна міграція відбувається легше в одних країнах, ніж в інших, навіть для близьких членів сім'ї – таких, як іноземні подружжя громадян країни. Сімейна міграція часом суперечлива, особливо в країнах, які намагаються зменшити рівень вхідної міграції. Деякі країни дуже неохоче надають права проживання та доступ до ринку праці членам сім'ї іноземних громадян – або навіть іноземним подружжям своїх власних громадян.

Тим не менше, возз'єднання сім'ї становить одну з найбільших категорій усієї імміграції до ЄС з країн, що не входять до ЄС. Значною мірою це видається результатом посилення обмежень для трудових мігрантів з країн за межами ЄС.

34 Див. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/family-reunification_en#:~:text=For%20the%20past%2020%20years,joined%20by%20their%20family%20members

35 Див., напр., Статтю 8 Європейської конвенції з прав людини – https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права – <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

Деякі мігранти мають право проживати в державі, оскільки вони є членами сім'ї громадянина цієї країни або мігранта, який має законне право постійно проживати там. Такі випадки можна позначити як «возз'єднання сім'ї» (або «створення та возз'єднання сім'ї») мігрантів.

Деяких сімейних мігрантів зазвичай називають «утриманцями». Зазвичай це особи, які отримують право на в'їзд до країни як члени сім'ї осіб, які самі є мігрантами з обмеженим (тимчасовим) правом залишатися в цій країні – хоча цей термін також іноді вживається для означення мігрантів із категорії возз'єднання сім'ї. У багатьох країнах мігранти, які в'їжджають з метою возз'єднання або утворення сім'ї, прив'язані до «здобувача» – члена сім'ї, до якого вони приєдналися і від якого повністю юридично залежать. Для так званих «шлюбних мігрантів», які мігрують, щоб приєднатися до подружжя або визнаного партнера, це означає, що в разі припинення стосунків цей мігрант також втрачає право на перебування в країні, принаймні допоки не отримає право на незалежне перебування. У деяких контекстах ця юридична залежність може призвести до того, що мігранти, які зазнають жорстокого ставлення з боку подружжя або насильства з боку інтимних партнерів, почуваються вимушеними залишатися зі своїм кривдником, оскільки ризикують втратити право на перебування в країні у разі припинення стосунків.

Правовий захист сім'ї:

Право людини на сімейне життя та єдність захищається цілою низкою міжнародно-правових документів, серед яких Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародна конвенція про захист прав усіх працівників-мігрантів та членів їхніх сімей, Конвенція про права дитини, Конвенція про статус біженців, Європейська конвенція про права людини, а також низкою національних законів. Однак це не означає, що мігрант автоматично отримує право на проживання в країні разом із подружжям або іншими членами сім'ї.

Сімейна міграція зазвичай постійніша за міграцію з метою навчання чи працевлаштування і є важливою частиною процесу формування діаспорних спільнот.

Форми міграції: нерегулярна міграція

У більшості країн імміграційний статус здебільшого обговорюється у дихотомічній парадигмі як «законний» або «незаконний» (див. [Термінологія](#)), але на практиці статус нерегулярної міграції може передбачати широкий спектр порушень імміграційних та інших законів.

Статус нерегулярної міграції може виникати через різні види порушень імміграційних норм. «Незаконний в'їзд» може передбачати таємний перетин кордону (тобто ухилення від імміграційного контролю), а також відкритий в'їзд із використанням «засобів обману». Останнє є складнішим випадком і передбачає широку низку методів, які варіюються від підроблених документів до обману щодо «мети перебування». Під обманом розуміємо дії, що безпосередньо стосуються самих мігрантів, але можуть включати і треті сторони (наприклад, контрабандистів), які допомагають або організовують «обман» влади.

Статус нерегулярної імміграції може також виникати після законного в'їзду та перевищення терміну перебування за обмеженою у часі візою. Це передбачає перевищення терміну перебування за короткостроковою туристичною візою, довгостроковою (але все ж обмеженою у часі) візою на проживання (наприклад, студентською чи робочою візою) або навіть за дозволеним обмеженням у часі безвізовим перебуванням.

Третій шлях до нерегулярності, який часто чітко визначений в юридичних термінах, але на практиці є набагато більш суперечливим, пов'язаний із порушенням обмежень, передбачених дозволом на легальне проживання. Обмежені в часі дозволи на проживання можуть містити різні типи обмежень, які стосуються, наприклад, працевлаштування, навчання, доступу до соціальних пільг та возз'єднання сім'ї. Обмеження щодо працевлаштування можуть передбачати обмеження кількості дозволених годин оплачуваної роботи на тиждень. У деяких випадках мігрантам заборонено змінювати роботодавців без дозволу на законодавчому рівні. За законом, будь-яке порушення умов, пов'язаних із умовами надання візи та початковою «метою перебування», може призвести до нерегулярного міграційного статусу, а отже, до потенційної депортації.

Ця неоднозначність характеризується такими термінами, як «часткова законність» або «часткова відповідність».

Підрахунок незліченного: проблеми отримання надійних даних та статистики

Поширеною темою висвітлення питань міграції у світі є чисельність нерегулярних мігрантів у країні, але оцінки такого роду майже завжди дуже проблематичні. Це відбувається головним чином через проблему підрахунку осіб, які не хочуть виявлення або які не належать до окремої адміністративної категорії, яку деякі дослідники називають «підрахунком незліченного».

Нелегальний? Нерегулярний? Без документів? Термінологія та її вплив – У розділі **Термінологія** цього посібника докладніше розглядається мова, яка вживається для опису людей без законного імміграційного статусу. Важливо уникати дегуманізації мови в будь-якій ситуації – незалежно від сприйняття правового статусу особи.

Особливо важливо уникати неправильного застосування ярликів, які вказують на нерегулярність біженців та шукачів притулку.

Ресурси

- https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas_en
- <https://frontex.europa.eu/>

Форми міграції: змішана міграція

Ми схильні розбивати міграцію на прості блок-схеми елементів: «трудова міграція», «навчальна міграція», «сімейна міграція» та «біженці і шукачі притулку», – але реальність така, що люди рідко переїжджають лише з однієї причини. Так само вибір місця призначення – якщо вибір є – залежить від різних чинників. Ярлики чи блок-схеми елементів, які ми використовуємо, часто відображають правові чи адміністративні категорії, а не «життєві реалії» осіб, до яких вони застосовуються.

Так само групи людей, які переміщуються світом, рідко складаються з осіб, чий переїзд викликаний абсолютно однаковими причинами. Хтось із них біженці, деякі шукають роботу, а інші подорожують, щоб возз'єднатися з рідними, проте всі вони можуть бути частиною більшої групи - наприклад, групи людей, які на шляху з Північної Африки до Європи перетинають Середземне море. «Змішане пересування» означає групу, яка пересувається в однаковий спосіб і однаковим географічним маршрутом, але

складається з людей із різною мотивацією та потенційно різними юридичними можливостями для в'їзду та перебування.

Люди, які подорожують у складі «змішаного пересування», мають різні потреби і можуть включати шукачів притулку, осіб без громадянства, жертв торгівлі людьми, дітей без супроводу чи розлучених із сім'єю, а також мігрантів у нерегулярній ситуації. Змішане пересування часто є складним і створює виклики для всіх учасників. Часто коли великі групи мігрантів прибувають до країни призначення, багато з них потрапляють до системи притулку для проходження певних процедур.

Змішана міграція може вичерпати можливості систем надання притулку та призвести до обмежувальної політики, котра не враховує права та потреби осіб, які потребують міжнародного захисту.

Якими бувають пастки журналістики?

Ідея «змішаної міграції» відбиває тенденцію до примітивізації міграційних процесів і мотивацій. Людям та міграційним процесам притаманна складність, існує багато причин, з яких мігранти схиляються до того чи іншого вибору. Визнання того, що висвітлення питань міграції – це не втиснення людей до акуратних блок-схем елементів, які полегшують їхній опис, є важливим кроком на шляху до вдосконалення.

Ця стаття журналу «Wall Street Journal» за 2016 р., чудово висвітлює складну проблему міграції з Еритреї. Вона враховує змішану мотивацію осіб, які полишають свою країну: уникнення примусових та безстрокових призовів, але також прагнення успішної кар'єри в Європі. Хоча в той час основна увага зосереджувалася на переміщенні шукачів притулку з Сирії, потоки мігрантів через Середземномор'я склалися з найрізноманітніших людей з багатьох місць із багатьма причинами для переїзду. <https://www.wsj.com/articles/eritreans-flee-conscription-and-poverty-adding-to-the-migrant-crisis-in-europe-1445391364>

Ситуаційні дослідження

- Інструментарій Агенції Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA) для журналістів, який спирається на статтю «Financial Times» [Міграція: висвітлення змішаного пересування осіб](#) для ситуаційного дослідження.
- Деніел Тріллінг – Лондонський книжковий огляд: <https://www.lrb.co.uk/the-paper/v37/n19/daniel-trilling/what-to-do-with-the-people-who-do-make-it-across>

Література:

- Міграція і права людини <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/MigrationAndHumanRightsIndex.aspx>
- Міжнародна конвенція про захист прав усіх працівників-мігрантів та членів їхніх сімей <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CMW.aspx>
- Змішана міграція <http://www.unhcr.org/publications/manuals/5846cd424/10-point-plan-action-2016-update-chapter-1-cooperation-among-key-partners.html?query=mixed%20migration>
- Охорона кордонів <https://frontex.europa.eu/>
- Моніторинг та аналіз <https://frontex.europa.eu/intelligence/monitoring-risk-analysis/>
- Докладніше див. сторінку УВКБ ООН про притулок і міграцію: <https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html>

Форми міграції: біженці та притулок

«Я думаю, що важливо розуміти імміграційне законодавство у вашій країні, країнах, де ви працюєте, а найголовніше – в країнах, де будуть опубліковані ваші матеріали. Невинне інтерв'ю чи фотографія можуть призвести до відмови комусь у наданні притулку або й гірше: люди можуть зустрітися з насильством або навіть бути вбитими. Обов'язково переконайтеся, що співрозмовник знає, де виходитимуть ваші матеріали, і розуміє, якими можуть бути наслідки»

– Джейсон Паркінсон – позаштатний відеожурналіст, який займається питаннями біженців, прав людини та громадянських прав, свободи преси, імміграції, расизму, фашизму та тероризму.³⁶

Міжнародний захист, переміщення внаслідок конфліктів та право на клопотання про притулок – все це питання, які є центральними для дебатів довкола міжнародної міграції. Міграція, стимульована гуманітарними кризами або конфліктом, за своєю природою є непередбачуваною і може спричинити значні проблеми як для тих, хто рятується, так і для урядів, до яких ці люди звертаються по захист. Як підкреслюється у цитаті вище, висвітлення пересування біженців та шукачів притулку часто пов'язане з етичними та правовими викликами, які вимагають тактовного маневрування.

Наприкінці 2019 р., УВКБ ООН підрахувало, що у світі налічується близько 79,5 млн вимушено переміщених осіб (УВКБ ООН 2019)³⁷. Більшість із цих осіб – близько 45,7 млн – були «внутрішньо переміщеними особами» (ВПО), тоді як решта 33,8 млн – біженцями та шукачами притулку. Згідно з Конвенцією ООН 1951 р., про статус біженців, біженець – це особа, яка «через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань». Крім цього, багато країн, зокрема держави-члени Європейського Союзу та всі партнери проекту «МОМЕНТА» (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна), забезпечують так званий допоміжний або додатковий захист, який надається особам, що не відповідають вимогам до біженців, але все ж не можуть бути повернені до країн походження через ризик для їхнього життя, здоров'я або інших загроз особистої безпеки. Цей тип захисту, визнаний та регульований як міжнародним, так і національним законодавством, базується на впровадженні принципу заборони примусового повернення (див. Главу 4. **Термінологія**).

Шукач притулку – це особа, яка подорожує до певної країни, щоб клопотати про міжнародний захист, і яка ще очікує рішення за своїм клопотанням. (див. Главу 4. **Термінологія**)

Виклики політики, пов'язані з притулком

Притулок – це статус захисту, який надається особам, що потребують такого захисту з боку іноземної держави. Статус міжнародного захисту заміщує звичайні імміграційні вимоги, надаючи шукачам притулку імунітет від видворення, принаймні до ухвалення рішення за їхнім клопотанням. Очевидно також, що шукачі притулку часто не можуть надати необхідну документацію, яка підтверджує їхню особу, громадянство чи правовий статус. У разі позитивного рішення за клопотанням про надання притулку біженцю (або особі, якій надається інша форма захисту) зазвичай надається дозвіл на проживання певної тривалості.

36 Висвітлення біженців: Поради щодо висвітлення кризи – див.: <https://dartcenter.org/resources/reporting-refugees-tips-covering-crisis>

37 <https://www.unhcr.org/uk/figures-at-a-glance.html>

Чи всі особи, які користуються захистом, є біженцями?

Не всім особам, які отримують захист в іншій країні, надається статус біженця. Існують різні форми захисту – такі, як «Допоміжний захист»³⁸, який пропонується, наприклад, у державах-членах ЄС та в усіх країнах Східного партнерства. Він може надаватись особам, які не мають обґрунтованого побоювання особистого переслідування, але радше стикаються з більш загальною загрозою насильства у разі повернення до країни походження. Статус біженця зазвичай пов'язаний зі статусом постійного мешканця (хоча міжнародне законодавство передбачає випадки, коли цей статус може бути скасовано); статус допоміжного або додаткового захисту пов'язаний із обмеженим часом проживання, але може бути продовжений, якщо небезпечна ситуація зберігається.

Протокол 1967 року щодо статусу біженців

Конвенція щодо статусу біженців 1951 р. дозволила урядам обирати, кого вони готові прийняти як біженців, виходячи як із періоду, коли відбулося їх переміщення (до 1 січня 1951 р.), так і з місця подій, що призвели до переміщення (події сталися в Європі). Обидва обмеження легко пояснити, враховуючи той факт, що Конвенцію було розроблено насамперед для подолання наслідків Другої світової війни. Протокол 1967 р. скасував ці часові та географічні обмеження, завдяки чому Конвенція почала застосовуватися на універсальній основі. Протокол вимагає від країн, які його ратифікували, також дотримуватися Конвенції 1951 р. Так, США не ратифікували Конвенцію про біженців, але ратифікували Протокол 1967 р., тому зобов'язані застосовувати положення Конвенції, а отже, зобов'язані поводитися з біженцями відповідно до міжнародно визнаних правових та гуманітарних стандартів.

Туреччина – в якій проживає одна з найчисленніших у світі груп міжнародно переміщених осіб – досі зберігає географічні обмеження, передбачені Конвенцією 1951 р., незважаючи на те, що підписала Протокол 1967 р. Це означає, що лише ті, хто втікає до Туреччини через «події, що сталися в Європі», отримають статус біженця, тоді як іншим особам надаватимуться інші форми захисту. Ще дві країни – Мадагаскар та Сент-Кітс і Невіс – не ратифікували протокол.

Ключове політичне питання, яке стоїть перед усіма державами, полягає в тому, як забезпечити право на притулок, зберігаючи цілісність загального імміграційного контролю. У разі відсутності інших можливостей для в'їзду допуск за процедурою притулку може стати для мігрантів способом обійти імміграційний контроль. Як результат, кількість клопотань про надання притулку може зрости до рівня, який накладає надмірне навантаження на фінансові ресурси приймаючої держави, систему визначення права на захист та політичну готовність урядів і громадськості приймати біженців. (Див. розділ **Змішана міграція** цієї глави та Главу 4. **Термінологія**)

Оцінка клопотань про надання притулку

Хоча існує загальноприйнятий консенсус щодо надання притулку особам, які потребують захисту, процедура визначення цього статусу є ще одним суперечливим питанням. У різних країнах застосовуються різні правила щодо видів заворушень, конфліктів чи переслідувань, від яких особа повинна тікати, щоб отримати право на захист.

38 https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/subsidiary-protection_en

Ресурси:

- <https://dartcenter.org/resources/reporting-refugees-tips-covering-crisis>
- <https://e-learning.fra.europa.eu/course/view.php?id=3>

Ситуаційне дослідження: Репортаж і формування емпатії

Одна з найбільших проблем, з якою зустрічаються журналісти, – формування емпатії до осіб, які перебувають у складних ситуаціях, тоді як аудиторія може відчувати втому від новин. Цей приклад із новин BuzzFeed News демонструє один зі способів гуманізації дійових осіб ваших сюжетів.

Читати статтю [Сирійський біженець поділився своєю історією боротьби за те, щоб дістатися Європи, в реальному часі у WhatsApp: BuzzFeed News простежив боротьбу молодого чоловіка в Туреччині через розмову в мобільному месенджері](#).³⁹

Ви побачите, що метод спілкування між журналісткою та її джерелом – сирійським шукачем притулку – стає ключем до того, як розповідається історія. Метод цікавий з багатьох точок зору:

- Він забезпечує прозорість журналістського процесу.
- Він породжує емпатію, оскільки більшість людей користуються службами месенджерів для спілкування з близькими.
- Він додає почуття драматизму та напруженості історії.

На що потрібно зважати:

- Як можна інтегрувати процеси збору новин у свою роботу, захищаючи джерела інформації?
- Якщо є ресурси та бажання, чи могли б ви попрацювати зі своєю виробничою командою і поекспериментувати з новими способами подання сюжетів?
- Стаття була опублікована лише за умови поінформованої згоди Абдули, коли його подорож закінчилася, і йому вже не загрозувала безпосередня небезпека.

Ресурси

Докладніше про це див.:

- [Історії людей, етичні принципи та права людини](#) (з електронного інструментарію Агенції ЄС у справах захисту основних прав людини (FRA) для ЗМІ)

³⁹ <https://www.buzzfeed.com/rossalynwarren/a-syrian-refugee-used-whatsapp-to-share-his-journey-through>

Форми міграції: ЛГБТКІ та притулок

Конвенція про статус біженців 1951 р. серед обґрунтованих побоювань називає переслідування через «належність до певної соціальної групи» та таке членство як підставу для подання клопотання про міжнародний захист та надання статусу біженця.

Юристи стверджують, що визначення підстав навмисно залишили неоднозначним, щоб забезпечити достатній простір для розширення і запропонувати страхувальну сітку для осіб, які не вписувалися легко в категорії, які на той час були визнані такими, що наражають людей на ризик.

Метою було захистити людей від виявів несправедливості, які ще не отримали визнання в 1951 р. Категорія «певна соціальна група» задумувалась як всеосяжна, яка б закладала основи і містила типи переслідувань, що можуть виникнути або отримати визнання пізніше – зокрема, переслідування на основі сексуальної орієнтації та життєвого вибору особи.

Особа, яка шукає статусу біженця за категорією «певна соціальна група», повинна продемонструвати, що члени цієї групи мають притаманну їм характеристику або загальне походження, які неможливо змінити. Ця характеристика повинна бути настільки фундаментальною для ідентичності, що людину не слід змушувати відмовлятися від неї. Більше того, суспільство в країні походження повинне сприймати цю групу як відмінну від інших. Нарешті, заявнику потрібно продемонструвати, що він є або вважається членом такої групи і має обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування через таке членство.

У 2007 р. група з 29 експертів з прав людини випустила «Джогьякартські принципи застосування міжнародно-правових норм про права людини щодо сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» <https://yogyakartaprinciples.org/>. Ці принципи є спробою застосувати чинні міжнародно-правові норми про права людини для захисту групи осіб, які часто повинні жити таємним життям, зустрічатися з дискримінацією та інколи – з насильством. Хоча ці принципи не є юридично обов'язковими і не мають юридичного визнання, вони використовуються адвокатами з питань притулку та правозахисними групами як інструмент для підтримки клопотань про надання притулку членами ЛГБТКІ-спільноти у багатьох західних країнах.⁴⁰

Ресурси

Зміст цієї глави адаптовано на основі інструментарію, розробленого для журналістів Агенцією ЄС у справах захисту основних прав людини. Його було передруковано з відповідного дозволу. Докладніше див.: <https://e-learning.fra.europa.eu/> і див. розділ «Невизначеність притулку: розуміння закону», який спирається на ситуаційне дослідження «The Guardian».

Додаткова інформація:

- УВКБ ООН, *Тікаючи заради любові*: <http://unhcr.org/4b18e2f19.pdf>
- Керівник УВКБ ООН *закликає до солідарності з переміщеними ЛГБТІ* <http://www.unhcr.org/news/latest/2018/5/5afd59834/unhcr-chief-calls-solidarity-lgbti-displaced.html>

⁴⁰ Див., наприклад, <https://www.freemovement.org.uk/guest-post-preparing-asylum-claims-based-on-sexual-identity/>

Ситуаційне дослідження: надання голосу та захист джерел

У статті для «EVN Report» вірменський журналіст Арен Мелікян розповів історії людей, які вирішили залишити Вірменію, використавши для цього їхні записи у щоденниках. Деякі з них іммігрували через дискримінацію за ознакою статевої ідентичності.

Перегляньте це відео, щоб побачити, як Арен пояснює, чому важливо, щоб їхні голоси були почуті, і чому він вжив додаткових запобіжних заходів для захисту їхньої особистості.

https://www.youtube.com/watch?v=juXQyg_6SH8&list=PLXzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdl&index=2

Більше про це ситуаційне дослідження див. у розділі *Різноманіття* Глави 6. *(Належне) Подання сюжету*

Форми міграції: внутрішнє переміщення

Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців визначає внутрішньо переміщених осіб (ВПО) як людей, які «...не перетнули міжнародний кордон у пошуках прихистку, але залишились у своїх рідних країнах. Навіть якщо вони рятувались з тих же причин, що й біженці (збройні конфлікти, загальне насильство, порушення прав людини), ВПО юридично залишаються під захистом власного уряду...» «Як громадяни, вони зберігають усі свої права та захист як у межах законодавства про права людини, так і за міжнародним гуманітарним правом».⁴¹

Характер територіальних суперечок після розпаду Радянського Союзу означає, що деякі з найбільших у світі груп внутрішньо переміщених осіб перебувають у межах цієї обширної території. За даними Центру моніторингу внутрішнього переміщення за 2019 р., Україна, Азербайджан та Грузія увійшли до 30 країн за найбільшою абсолютною кількістю ВПО.⁴²

Хоча ВПО можуть не наражатися на такий самий ризик видворення з району, до якого вони переїжджають, як шукачі притулку, вони часто опиняються у злиднях через втрату майна внаслідок втечі і можуть зустрітися з упередженістю та відторгненням. Висвітлення проблем ВПО, як і проблем біженців і шукачів притулку, вимагає тактовності й делікатності та поваги до людської гідності дійових осіб ваших матеріалів. Це також вимагає глибокого розуміння місцевих подій і ситуацій, які спричинили переміщення, а також національних законів і політики, які стосуються ВПО.

41 <https://www.unhcr.org/ceu/80-enwho-we-helpinternally-displaced-people-html.html>

42 <https://www.internal-displacement.org/database/displacement-data>

Ситуаційне дослідження: висвітлення життя внутрішньо переміщених осіб

Подивіться, як українська журналістка Тетяна Пасова розповідає про життя внутрішньо переміщених осіб.

https://www.youtube.com/watch?v=hEfAGKoJ7aw&list=PLXxzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdl&index=7

Читати статті Тетяни українською:

- http://www.golos.com.ua/article/324335?fbclid=IwAR3EleSenmGRkdYj42_XQuv59QH44RGh-M1Ean6s-qmP_g8IAacJ7yvN1W9c
- <http://www.golos.com.ua/article/324400?fbclid=IwAR2M4EgyWd3o42xzm-qWVX-2Ty8VPLP352B536zcreJMVTXlyzn5ugJRilW8>

Форми міграції: торгівля людьми та контрабанда мігрантів

Торгівля людьми та контрабанда мігрантів – це великий бізнес. За оцінками МОМ, у 2016 р контрабандою було переправлено як мінімум 2,5 млн осіб, що дало економічну віддачу у розмірі від 5,5 до 7 млрд дол. США.

Контрабанда мігрантів відбувається, коли комусь платять за послугу, яка сприяє переміщенню людей через міжнародні кордони всупереч законам цієї країни.

Торгівля людьми – це процес, через який особи потрапляють або утримуються в умовах експлуатації з метою отримання економічної вигоди. Торгівля людьми може відбуватися в межах країни або через міжнародний кордон. Торгівля жінками, чоловіками та дітьми здійснюється для різних цілей, зокрема для примусової праці та експлуатації праці на фабриках, фермах та приватних домашніх господарствах, для сексуальної експлуатації та примусових шлюбів (УВКПЛ ООН⁴³).

Розрізнити контрабанду мігрантів і торгівлю людьми не завжди легко. У деяких випадках контрабанда мігрантів може перерости у торгівлю людьми. Так, мігрант може спочатку укласти контракт із контрабандистом про допомогу у перетині міжнародного кордону, але по дорозі контрабандист може вимагати від мігранта виконання роботи у транзитній країні для оплати решти подорожі, навіть якщо на початку подорожі було домовлено про нижчу ціну. Торгівля людьми, яка відбувається через кордони, також може включати елемент контрабанди.

43 https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS36_en.pdf

Розмежування між контрабандою мігрантів та торгівлею людьми може бути дуже тонким. У таблиці нижче наведено загальні відмінності.

Контрабанда мігрантів:	Торгівля людьми
Зазвичай разові, комерційні відносини.	Частина довгострокових відносин, заснованих на експлуатації.
Передбачає згоду залученої особи.	Без згоди або без підтвердженої згоди залученої особи.
Передбачає оплату за сприяння нерегулярній міграції.	Передбачає отримання прибутку від експлуатації.
Завжди передбачає перетин кордону.	Може здійснюватись у межах національних кордонів або на міжнародному рівні.
Є злочином проти держави.	Є злочином проти людини.

Джерело: Це резюме взято з Інструментарію Агенції Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA) для журналістів, з якого ви можете дізнатися про вісім тематичних досліджень, що демонструють високу якість у висвітленні міграції. Для отримання безкоштовного доступу до курсу див.: <https://e-learning.fra.europa.eu/>.

Сучасне рабство

З роз'яснень розділу Глобальний розвиток⁴⁴ «The Guardian»:

Визначення сучасного рабства переважно взято з Додаткової конвенції ООН 1956 р., про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, де зазначено: «Боргова кабала, кріпосний стан, примусовий шлюб та передача дитини для експлуатації цієї дитини є звичаями, подібними до рабства, які вимагають криміналізації та скасування». Конвенція про примусову чи обов'язкову працю 1930 р. дає таке визначення примусовій праці: «Будь-яка робота або послуга, що вимагається від будь-якої особи під загрозою будь-якого покарання, на виконання котрої ця особа не надавала своєї добровільної згоди».

Разом із розвитком сучасних систем рабства з'явилися нові визначення – зокрема, торгівлі людьми та розмежування дитячого рабства від дитячої праці.

Деякі з форм рабства:

Кабальна праця: люди стають кабальними працівниками, потрапляючи в борги, і вимушені працювати безкоштовно, намагаючись їх погасити. Багато з цих людей ніколи не виплатять свої позики, і борг може передаватися через покоління.

Примусова праця: коли люди змушені працювати, зазвичай без оплати, через насильство чи залякування. Багато з них опиняються в пастці, часто в чужій країні, без документів і не маючи змоги виїхати.

44 <https://www.theguardian.com/global-development/2013/apr/03/modern-day-slavery-explainer>

Рабство за походженням: коли люди народжуються в рабстві, оскільки їхні сім'ї належать до класу «рабів» у суспільстві. Статус «раба» переходить від матері до дитини.

Торгівля людьми: перевезення або торгівля людьми з одного району до іншого та в умови рабства.

Дитяче рабство: діти перебувають у рабстві як домашня прислуга, для виконання примусових робіт (наприклад, у виробництві какао, бавовни та в рибній промисловості), стають об'єктами торгівлі з метою трудової та сексуальної експлуатації і використовуються як діти-солдати.

Ранні та примусові шлюби: жінок продовжують віддавати заміж без згоди, часто ще дівчатами, і примушують до сексуального та домашнього рабства.

Мотивація торгівців людьми та контрабандистів, а також те, як вони ставляться до мігрантів, можуть суттєво відрізнятись. Для збалансованого висвітлення важливо розуміти окремі випадки, бути точним та уникати вживання взаємозамінних термінів.

Запитання, які допоможуть виявити торгівлю людьми

1. Чи є вони жертвами насильства та залякування? Чи потрапила особа, з якою ви маєте справу, в цю ситуацію примусом внаслідок насильства, психологічного залякування чи інших форм контролю?
2. Чи змушували їх платити гроші?
3. Чи піддавалися вони примусу з боку когось, хто перебуває у домінуючій ситуації та має владу над ними?

Якщо отримано відповідь «так» на будь-яке з наведеного нижче, то поведітьесь обережно, використовуйте ці настанови і шукайте поради.

Навігаційне поле

- *Див. розділ [Захист джерел](#), [Методи проведення інтерв'ю](#), [Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму](#) і [Зображення та фотографія](#) у [Главі 7](#). (Належне) Подання сюжету*

Висвітлюючи торгівлю людьми, ми зобов'язані:

1. Протидіяти хибним уявленням та уникати вуайеризму.

- Громадськості зручно думати про осіб, які стали жертвами торгівлі людьми або примусової праці, як про безправних людей, які постійно зазнають образ. Це не завжди так.
- Сексуальна експлуатація може непропорційно домінувати у медіа. Поширеним непорозумінням, спричиненим зосередженням уваги медіа на сексі й сенсаційності, є те, що торгівля людьми нібито

здебільшого стосується сексуальної експлуатації і в основному стається з жінками і дівчатами.⁴⁵ Насправді більшість випадків торгівлі людьми стосується примусової праці, а не сексуальної експлуатації.

- Торгівля з метою сексуальної експлуатації (також чоловіками і хлопцями) є величезною проблемою, але не варто висвітлювати її за рахунок торгівлі людьми з метою трудової експлуатації. Висвітлюючи сексуальну експлуатацію, переконайтесь, що ви змальовуєте зловживання проти особи, а використані вами образи не є вуайєристичними.

2. Дотримуйтеся фактів, скептично ставтеся до статистики.

- Через таємну і приховану природу торгівлі людьми, сучасного рабства і примусової праці неможливо отримати точну чисельність. Існує постійна небезпека сфабрикованих даних.

Які існують можливості висвітлення?

- **Кому це вигідно?** Індустрія торгівлі людьми та сучасне рабство забезпечують примусову працю, яка веде до здешевлення товарів для всіх. Це глобальна індустрія, яка вимагає розслідування в країні та за кордоном.
- **Побудуйте надію.** Журналістика, яка підкреслює стійкість людини і розповідає про здатність людей відбудувати своє життя після трагедії сучасного рабства і примусової праці, розповідає іншу історію.
- **Працюйте у партнерстві.** Через прихований і нелегальний характер контрабанди мігрантів і торгівлі людьми багато журналістів працюють з правозахисними групами та іншими суб'єктами, щоб отримати сюжет. За таких обставин слід бути обережним, щоб зберегти свою журналістську незалежність; також див. настанови щодо роботи з **Неурядовими організаціями (НУО)** у Главі 8. **Як знайти і залучити експертів**
- **Слухайте і віддайте належне історії.** Потерпілі розповідають переконливі історії.

Використання зображень

Драма і трагедія осіб, які потрапили в ситуацію торгівлю людьми, можуть бути багатим джерелом потужних зображень, але чимало з них суперечливі. Хоча, розповідаючи історію, ви можете захотіти включити інтерв'ю, фотографії та відео осіб, які зараз перебувають у стані кріпацтва чи примусової праці, слід врівноважити це з журналістським обов'язком не нашкодити.

Уникайте використання сексуалізованих образів і зображень, які відбивають кліше: дівчина в кайданах або людина з нанесеним на неї штрих-кодом, або, наприклад, дитина за ґратами чи в убогому борделі. Багато жертв торгівлі людьми – це люди, які постраждали від цієї ситуації і намагаються відновитись. Багатьох із них ніхто брутально не примушував до експлуатації, а натомість маніпулювали емоційно і хитрістю заманили в ситуацію експлуатації, іноді - особи, яким вони довіряли.

45 <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/forced-labour-media-coverage-full.pdf>

Уникайте відвертих зображень насильства. Зображення жорстокого насильства дуже рідко потрібно демонструвати в інтересах суспільства. Загалом редакторам та режисерам сюжетів потрібно враховувати, якою мірою використання зображень тілесних ушкоджень є прийнятним. Де провести межу? Чи виправдано показувати шрами, синці, зламані кінцівки жертв рабства та торгівлі людьми, щоб подати сюжет?

Навігаційне поле

- Див. розділ *Робота з джерелами та їх захист і Фотографії та зображення у Главі 6. (Належне) Подання сюжету*
- Також див. розділ *Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму у Главі 7. Інтерв'ю/*

Ресурси і джерела

Цей розділ є відредагованим та адаптованим резюме публікації *Настанови з висвітлення торгівлі людьми в ЗМІ, ICMPD (2017)*. *Настанови доступні азербайджанською, албанською, англійською, арабською, боснійською, російською, румунською і турецькою мовами.*

Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN): Служба підтримки Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN) на ресурсі *Торгівля людьми, примусова праця та рабство* опублікувала інтерв'ю з десятком провідних журналістів про *Належну практику у журналістиці* та розслідування торгівлі людьми і примусової праці, а також електронну таблицю *Дані та досвід*, яка містить понад 60 посилань для пошуку даних і спеціальних знань.

Приклади належного висвітлення торгівлі людьми та контрабанди мігрантів

Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN) впорядкувала *архів із майже 60 розслідувань* про торгівлю людьми та контрабанду мігрантів.

Ключові організації:

Для отримання інформації про заходи міжнародної політики:

- **ICAT** Міжвідомча координаційна рада з питань протидії торгівлі людьми: політичний форум, уповноважений Генеральною Асамблеєю ООН, для покращення координації між агенціями ООН та іншими відповідними міжнародними організаціями з метою сприяння цілісному та комплексному підходу до попередження торгівлі людьми та боротьби з нею, включно із захистом та підтримкою жертв торгівлі людьми. <http://icat.network/>

Додаткові поради:

- «Free the Slaves»: одна з багатьох міжнародних НУО, яка дає чудові поради журналістам. Див. особливо їхній глосарій та поширені запитання <https://www.freetheslaves.net/about-slavery/faqs-glossary/>
- «La Strada International»: провідна європейська мережа НУО, що займається питанням торгівлі людьми, до складу якої входять вісім незалежних організацій-членів, що працюють на низовому рівні <https://lastradainternational.org/>
- Агенції ООН, програми, НУО та фонди, що працюють над проблемою сучасних форм рабства <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/UNVTFDFS/Pages/SlaveryList.aspx> (список)

Наслідки міграції

Будь-які дії можуть спричинити наслідки, і міграція нічим не відрізняється. Ці наслідки настільки різноманітні, що спробувати описати їх у якийсь уніфікований спосіб практично неможливо. Вони включають вплив на країни відправлення: від демографічних наслідків до надходження грошових переказів, – та вплив на приймаючі країни: від проблем інтеграції до складнощів імміграційного правозастосування. Наслідки міграції включають вплив на індивідуальний рівень: життя самих мігрантів, членів їхніх сімей, які подорожують разом із ними або залишилися вдома, друзів та інших причетних осіб.

Багато з «наслідків» обговорювалися з іншого ракурсу у розділі **Міграційні процеси** цієї глави, оскільки вони стосуються таких чинників, як трудова міграція, навчальна міграція або нерегулярність. Це неминуче, оскільки наслідки міграції часто нерозривно пов'язані з міграційними процесами.

У цьому розділі ми розглянемо деякі традиційно (неправильно) висвітлювані наслідки міграції, як-то проблеми безпеки та правоохоронної діяльності, та наголосимо на деяких наслідках міграції, які часто випускають з уваги або неправильно тлумачать - наприклад, інтеграцію.

Наслідки: інтеграція, асиміляція та демографічні зміни

*(Див. також розділ **Різноманіття джерел і поглядів** у Главі 6. **(Належне) Подання сюжету**).*

Дослідники по-різному аналізували інтеграційні процеси. Історично це часто пояснювалось як одностороння траєкторія наближення до решти населення, що називається «асиміляцією». Цей термін передбачає, що адаптуються мігранти.

Однак люди та установи «приймаючого суспільства» також можуть адаптуватися до міграції. Останніми роками термін «інтеграція» часто визначають як «двосторонній» процес обміну та пристосування.

Якими бувають пастки журналістики? Що ЗМІ часто випускають з уваги?

Інтеграція може мати багато різних вимірів, і тому не є єдиним процесом. Різні виміри інтеграції можуть включати участь на ринку праці та в соціальних інститутах (таких, як освіта), соціальну взаємодію, культурну практику та громадянську участь. Почуття ідентичності та належності мігрантів і осіб, із якими вони взаємодіють, також може з часом змінюватися. Інтеграція може бути як процесом, так і

результатом, і в деяких країнах мігранти зобов'язані «інтегруватися», склавши інтеграційні іспити чи тести, що є умовою їхнього постійного проживання та перебування.

Бар'єри для економічної та соціальної участі можуть включати вартість або недоступність мовних курсів, відсутність практичної інформації про прибуття, послуги, не призначені для задоволення особливих потреб мігрантів, відсутність можливостей працевлаштування або дискримінацію і відторгнення.

Які існують можливості висвітлення?

У багатьох країнах бракує ясності щодо того, на кого покладено відповідальність за інтеграцію. Йдеться про ступінь відповідальності мігранта, баланс відповідальності за державну політику між центральним та місцевими органами влади, а також про певний ступінь відповідальності за інтеграцію організацій та фізичних осіб у громадянському суспільстві.

Висвітлення відсутності офіційної підтримки інтеграції мігрантів або стійкого небажання місцевої громади приймати інший спосіб життя надає можливість для викриття лицемірних сподівань на досягнення мігрантами результатів інтеграції – часом нереальних.

Це також часто може виявити структурні упередження в суспільстві. Так само на іммігрантів у вашій країні можуть покладатися більші очікування щодо інтеграції, ніж інші держави повинні, за вашими очікуваннями, покладати на ваших громадян, які проживають за кордоном. Чи це справедливо? Показуючи власне суспільство у дзеркалі через ставлення до інших, можна змусити людей звернути увагу на незручні істини.

Орієнтири належної практики:

Інтеграція чи асиміляція?

Визнання двосторонніх процесів:

Як було зазначено вище, інтеграція – це двосторонній процес, який вимагає, щоб культури і групи взаємно пристосовувались одна до одної, навчались одна у одної і розвивалися разом.

Асиміляція – це ідея того, що люди однієї культури повинні докорінно змінити свою поведінку, щоб дотримуватися норм суспільства, до якого вони приєдналися. Асиміляція передбачає, що культуру однієї групи слід – принаймні певною мірою – придушувати, тоді як інтеграція визнає правомірність різних способів існування і дозволяє виробляти спільні норми.

Хоча багато домінуючих груп у певних країнах вважають, що вхідну міграцію з інших культур слід примусити змінити свою поведінку та норми, щоб асимілюватись у домінуючу культуру, такі домінуючі групи рідко погоджуються з тим, що їх власну діаспору слід примусити відмовитись від своїх традицій і спадщини, щоб відповідати нормам приймаючих країн. Обидві концепції служать ширшій меті сприяння «соціальної згуртованості», коли громади діють разом і поділяють почуття належності та солідарності у взаємовигідному, дружньому і позитивному ключі.

Будьте обережні, вимірюючи суперечливі концепції:

Поняття інтеграції та соціальної згуртованості суперечливі і розмиті. На перешкоді намаганням захопити

інтеграцію та соціальну згуртованість можуть стати проблеми, пов'язані з вимірюванням чогось такого нечіткого. Визначення орієнтиру для ступеня «інтегрованості» чи «згуртованості» суспільства вимагає встановлення контрольних показників та наявності критерію для глибоко інтегрованої особи.

Одним зі способів вимірювання інтеграції є розгляд конкретних результатів, пов'язаних із такими чинниками, як володіння мовою, участь у ринку праці, результати освіти тощо. Але незрозуміло, чи справді такі «об'єктивні» свідчення характеризують інтеграцію краще, ніж «м'якші» чинники, як-то кількість друзів у місцевій громаді, участь у місцевих суспільних або громадських заходах чи загальне відчуття себе «як удома» в цьому районі.

Одним із прикладів вимірювання політики інтеграції є Індекс політики інтеграції мігрантів (MIPEX) – унікальний інструмент, що вимірює політику інтеграції мігрантів у країнах п'яти континентів – зокрема, в усіх державах-членах ЄС (включно з Великою Британією), інших європейських країнах (Албанія, Ісландія, Північна Македонія, Молдова, Норвегія, Сербія, Швейцарія, Росія, Туреччина та Україна), країнах Азії (Китай, Індія, Індонезія, Ізраїль, Японія та Південна Корея), країнах Північної Америки (Канада, Мексика та США), країнах Південної Америки (Аргентина, Бразилія, Чилі), а також в Австралії та Новій Зеландії в Океанії. Проект визначає й вимірює політику інтеграції та визначає зв'язки між політикою інтеграції, результатами і громадською думкою, спираючись на міжнародні наукові дослідження⁴⁶.

Відображення відтінків без використання стереотипів:

Історії про міграцію, еміграцію та іммігрантські спільноти вимагають швидких і барвистих розповідей про те, ким є залучені особи, а іноді повинні викликати емпатію або хвилювання. Однак можна легко примітивізувати все до одновимірних картин спільнот і підсилити стереотипи, просто акцентувавши певну поведінку.

Спільнота може бути відома своєю привітністю і веселістю або мати репутацію дещо обережної чи стриманої, але зображення цілої громади як любителів випити і потанцювати або іншої - як тихої і підозрілої – може сприяти наративам, які матимуть глибокий вплив на людей у довгостроковій перспективі.

Та навіть якщо використані у вашому репортажі картини зображують громади в позитивному або співчутливому світлі, переконайтеся, що ви намагаєтесь зробити ці картини різнобічними і комплексними.

Пастки і типові помилки

Ігнорування глибинних причин:

Висвітлення демографічних проблем, інтеграції, соціальної згуртованості та расових відносин цілком може будуватись на даних або інцидентах, які, здається, розповідають певну історію, однак ретельніше вивчення може розкрити глибинні чинники, що призвели до інциденту.

Так, у репортажі про щось негативне - наприклад, про погану освіту чи злочинність у певній громаді, – варто враховувати соціально-економічні обставини цієї групи, а також те, чи не спричинила дискримінація або структурна нерівність менші можливості, більшу знедоленість і більшу ймовірність негативних наслідків.

46 <https://www.mipex.eu/>

Підготовка сюжету про мігрантів, коли насправді йдеться про конкретних осіб:

Проблеми виникають у кожній громаді. Важливо поставити запитання: чи справді факти доводять наявність більшої кількості проблем у конкретній спільноті, про яку ви пишете, чи існування цих проблем є простою відправною точкою? Сюжет, який стосується проблем у мігрантських громадах, натякає, що певний тип поведінки є ендемічним у цих громадах, а не просто пояснюється діями окремих осіб.

Журналістика, яка висвітлює ці проблеми (або навіть успіхи), ризикує зміцнити стереотипи і посилити упередження суспільства – ті самі структурні упередження, через які проблеми й виникли. Це не причина відмовлятися від актуального сюжету, але важливо ретельно вивчити докази і взяти до уваги наслідки.

Ситуаційне дослідження: Новоприбулі

Дата: 2017-2018

Видавець: The Guardian, El Pais, Le Monde, Spiegel Online

Посилання: <https://thenewarrivals.eu/>

Цей проект тривав протягом 500 днів у чотирьох газетах, охопивши життя 25 мігрантів. Він фінансувався Європейським центром журналістики через ґрант Фонду Білла та Мелінди Ґейтс. Він є прекрасним прикладом того, як ЗМІ можуть співпрацювати, покращуючи якість своїх сюжетів про інтеграцію, асиміляцію та демографічні зміни, тому що:

- Цей вид теми підходить для довгострокових проектів, оскільки можна відстежувати зміни і досвід сімей та окремих осіб протягом певного періоду.
- Такого роду контент здебільшого є «вічнозеленим» і не старішає так швидко, як інші форми журналістики.
- Співпраця зі ЗМІ в інших країнах дозволила порівняти системи притулку в різних країнах. (Див. ситуаційне дослідження розділу журналістика рішень у Главі 10. *Як покращити висвітлення питань міграції*)

На що потрібно зважати:

- Чи існують ЗМІ в інших країнах, з якими ви готові розглянути можливість співпраці за аналогічним проектом?
- Чи розглядала ваша організація можливість пошуку фінансування для таких проектів у благодійних або інших організаціях?

Наслідки: безпека, правоохоронна діяльність і право

Управління міграцією з боку держави передбачає контроль міграції через кордон та нагляд за мігрантами у країні: зокрема за дотриманням обмежень, передбачених відповідною візою або дозволом на проживання. Це так чи інакше стосується **імміграційного правозастосування** – діяльності,

спрямованої на забезпечення виконання імміграційного законодавства, як-то запобігання доступу в країну особам без права в'їзду, видворення осіб, які проживають без законного статусу, і накладення покарання на осіб, які порушують свої умови в'їзду та проживання (див. [Депортація та примусове видворення](#) у наступному розділі).

Ступінь та суворість правозастосування міграційної політики з боку держави значною мірою залежить від чинного уряду. Висвітлення питань виконання міграційної політики є однією зі сфер, яка несе в собі чимало етичних і правових проблем; для цього потрібні фундаментальні знання як національного, так і міжнародного законодавства, і глибокий аналіз ступеню розважливості, гуманності та справедливості правозастосовних заходів.

Проблеми імміграційного правозастосування часто поєднуються з національною безпекою та правоохоронною діяльністю. Хоча окремі мігранти можуть вчиняти злочини або становити загрозу національній безпеці, це зазвичай не має безпосередньої дотичності до їх імміграційного статусу – крім можливості позбавити цю особу права залишатися в країні. Якщо злочинець або особа, яка загрожує національній безпеці, також є нерегулярним мігрантом, то безумовно, ставити питання про те, як ця особа змогла ухилитись від імміграційного контролю, цілком правомірно. Однак їхній міграційний статус та будь-які злочини, які вони можуть вчинити, варто розглядати окремо, а не як питання, що автоматично пов'язані між собою.

Важливо також усвідомлювати, що деякі «злочинні» дії – такі, як несанкціонований перетин кордону, – за певних ситуацій можуть не тягнути за собою покарання відповідно до національного законодавства. До них можуть належати шукачі притулку або особи, переміщені торговцем людьми (див. нижче). Важливо чітко розмежовувати дії, які є явно злочинними, та дії, які є частиною складних сірих зон.

Також важливо не піддаватися недбалим припущенням про ризики для національної безпеки на основі країни походження людини, релігії чи інших характеристик.

Ключові питання, які журналісти повинні ставити собі, висвітлюючи питання міграційного правозастосування:

Якими є міжнародні норми?

За деяких обставин національні уряди реалізують міграційну політику, що суперечить міжнародним нормам. Так, перетин міжнародного кордону без належної документації або у спосіб, призначений для введення в оману чи в обхід прикордонного контролю, часто є правопорушенням і може тягнути за собою переслідування, затримання або видворення. Однак загальновідомо, що аби звернутись по притулок в іншій країні, у особи може не залишатись іншого вибору, крім як порушити імміграційні закони.

У Конвенції 1951 р., про статус біженців зазначено:

«Договірні Держави не накладатимуть стягнень за незаконний в'їзд або незаконне перебування на їхній території біженців, які, прибувши з території, де їхньому життю і свободі загрожувала небезпека, як зазначено у статті 1, в'їжджають або знаходяться на території цих держав без дозволу, за умови, що такі біженці без зволікань самі з'являться до органів влади і наведуть переконливі пояснення щодо свого незаконного в'їзду або перебування».

Це не означає, що національні уряди не мають права займатись нерегулярними мігрантами, а просто те, що важливо спочатку дослідити контекст, у якому здійснювався шлях людини.

Чи є чинний закон гуманним і справедливим?

Менш чітке запитання, яке журналіст повинен поставити собі у сюжетах про імміграційне правозастосування, полягає в тому, чи є воно розумним та справедливим. Відповідь на це питання вимагає роздумів і суджень та часто буде неоднозначною. У ситуаціях, коли міграційні закони використовуються для кримінального переслідування чи несправедливого поводження з людьми, просте повідомлення про те, що особу було заарештовано, притягнуто до кримінальної відповідальності, затримано, депортовано чи ув'язнено на підставі цих законів, може де-факто бути легітимацією несправедливості. Де можливо, доцільно порушувати питання щодо справедливості цих законів. Якщо активно оскаржувати несправедливий закон видається нереальним, розгляньте можливість уникнення його подальшої легітимації, не випускаючи сюжет, який може підштовхнути людей до підтримання цих несправедливих законів.

Чи гуманізуєте ви людей?

Висвітлення правових, безпекових та правоохоронних аспектів міграції часто стосується певних громад чи груп. Висвітлюючи ці випадки, важливо розуміти і донести до аудиторії, що жодна група не є однорідною і кожна група складається з осіб із різною історією, життям, перспективами та посадами. Висвітлення питань міграції, яка зводить людей до цифр або таких понять, як «нелегали» чи «цигани», або груп, які характеризуються просто їхнім міграційним статусом, походженням, релігією чи етнічною належністю, зменшує сприйняття аудиторією цих осіб як людей, потенційно роблячи їх більш сприйнятливими об'єктами для політики або підходів, які можуть призвести до шкідливих наслідків для таких осіб.

Чи посилюєте ви стереотипи?

Так само сюжети чи теми, які заохочують вашу аудиторію сприймати групи мігрантів стереотипно, можуть бути руйнівними та дегуманізуючими, навіть якщо ви маєте намір зобразити їх позитивно. Сюжети, які стверджують, що одна група за своєю сутністю «чудово танцює», а інша «добре вправляється з грошима» або «безтурботна», можуть бути такими ж оманливими, як і сюжети, які припускають, що група за своєю сутністю є дурною, невічливою, ледачою або жорстокою. Так, надто сильний акцент на походженні мігранта як чинника, наприклад, злочинності чи тероризму, під час висвітлення правоохоронних і безпекових питань може підштовхнути громадське сприйняття до того, нібито група в цілому частіше виявляє таку поведінку, навіть якщо така поведінка – це аномалія за участю конкретної людини.

Пастки і типові помилки

Метафори катастрофи: в описах пересування осіб часто використовується термінологія, пов'язана з катастрофами: «потік», «нашестья», «рій» або «наплив». Такі експресивні слова від самого початку налаштовують дебати на цю тему вкрай негативно, дегуманізуючи осіб, що переміщуються, і підштовхуючи до «захисту від» проблеми, а не до зваженої та продуманої реакції.

Презумпція вини та неточна термінологія:

- Неточні терміни можуть спричинити непорозуміння, помилкове суспільне сприйняття і неправильний вибір політики. У репортажах про рейди із затримання мігрантів вживається термін «нелегальний» для опису утримуваних під вартою (або навіть доцільніші терміни - такі, як «нерегулярний»), що створює враження, ніби особу вже притягнули до відповідальності та визнали винною у вчиненні правопорушення.

- Так само термін «економічний мігрант» може вживатися для опису шукачів притулку і біженців, що створює враження нелегітимності їхніх заяв. Додавання епітета на зразок «фальшивий», «несправжній» чи «удаваний» до терміна «шукач притулку» може створювати особливі проблеми, оскільки додатково ставить під сумнів щирість їхніх заяв.
- Шукач притулку має законне право на розгляд свого клопотання, і незалежно від результату, така особа є законним «шукачем притулку», поки очікує рішення.

Навігаційне поле

Докладніше про проблеми, порушені в цьому розділі

- *Див. Біженці та притулок, Депортація та примусове видворення і Нерегулярна міграція.*
- *А також Главу 4. Термінологія та розділи Різноманіття джерел і поглядів і Мова ворожнечі та дезінформація Глави 6. (Належне) Подання сюжету*

Наслідки: депортація та примусове видворення

Термін «депортація» переважно застосовується для примусового повернення іноземних громадян із країни їхнього проживання до країни їхнього громадянства. Однак цей термін може мати інші специфічні юридичні значення в різних країнах. Так, у Великій Британії термін «депортація» застосовується лише до видворення осіб, які вважаються «іноземними правопорушниками», зокрема осіб, які вчинили серйозне кримінальне правопорушення. Натомість особи, яких повертають до їхньої країни громадянства за порушення умов їхньої візи або за інші імміграційні правопорушення, підлягають «примусовому видворенню».

Депортація або інші форми видворення як регулярних, так і нерегулярних мігрантів можуть спричинити глибокі ускладнення як для мігранта, так і для країни та громади, до якої вони повертаються. Наприклад, громадяни, які вважають, що їхнє життя та джерела доходу знаходяться в іншому місці, можуть зустрітися з особливо складним процесом реінтеграції – надто якщо вони були відсутніми тривалий час і не мають зв'язків і розуміння місцевого контексту для відбудови свого життя.

Примусові репатріанти можуть повернутись до країни з ринками праці, де мало вільних робочих місць і відносно низькі доходи порівняно з країнами, з яких їх було видворено, що викликає як розчарування особи, так і потенційне невдоволення місцевої громади. Втім, репатріанти можуть привезти з собою корисні додаткові навички, як-то знання мови та зв'язки, яких вони набули під час від'їзду, і їхній життєвий досвід може допомогти завоювати високу оцінку і стати важливими членами суспільства, в яке вони повертаються. Однак дослідження свідчать, що усталене повернення – по суті, чи повертається особа на тривалий час, чи реемігрує – переважно простіше забезпечити для тих, хто повертається добровільно і планує своє повернення, порівняно з вимушеними репатріантами, чиє повернення могло бути раптовим або поза їхнім контролем.

За даними Євростату, у 2019 р., держави-члени ЄС примусово видворили понад 142 тис. осіб до країн, що не входять до ЄС, а стосовно 628 тис. оформили припис про виїзд із блоку.⁴⁷ Україна, Грузія, Молдова, Білорусь та Вірменія увійшли до 20 основних країн за кількістю видворень із держав-членів ЄС.⁴⁸

Наслідки: грошові перекази

Чи відомо вам? У 2017 р. мігранти надіслали грошових переказів на 466 млрд дол. США до країн із низьким і середнім рівнем доходу. Це більше, ніж утримі, перевищує офіційну допомогу на розвиток. (KNOMAD)

Що таке грошові перекази?

Грошовий переказ – це переказ фізичною особою в одній країні грошей або товарів (наприклад, ліків, електроніки чи одягу) фізичній особі в іншій країні. Фінансові перекази означають перекази коштів, тоді як натуральні перекази передбачають переказ товарів. Більшість операцій із грошовими переказами здійснюється на невеликі суми коштів або невелику вартість товарів. Однак для домогосподарств у країнах-одержувачах ці потоки можуть бути важливим ресурсом.

Чому мігранти надсилають грошові перекази?

Мігранти надсилають гроші чи товари з багатьох причин. У деяких випадках мігранти поведуться альтруїстично стосовно домогосподарства у своїй країні і надсилають ресурси для забезпечення його основних потреб. В інших випадках мігранти мають власний інтерес для переказу - наприклад, збереження статусу свого домогосподарства для отримання спадщини чи для інших цілей. Існують свідчення, що деякі мігранти також переказують гроші для інвестування. Зрештою, деякі мігранти можуть виплачувати позики та інші борги домогосподарству – зокрема, гроші, використані для фінансування свого переїзду за кордон.

Висвітлення теми грошових переказів – це добре чи погано?

Загальний вплив грошових переказів на країни-одержувачі і домогосподарства-одержувачі важко визначити. Деякі дані свідчать, що грошові перекази мають сприятливий вплив на країни-одержувачі і домогосподарства-одержувачі. Так, на рівні домогосподарств існують свідчення, що грошові перекази збільшують людський капітал, оскільки отримання грошових переказів дозволяє домогосподарству інвестувати в освіту та підготовку молодих членів сім'ї.

Грошові перекази можуть також забезпечити капітал, необхідний для започаткування малого бізнесу або просто для покриття витрат домогосподарств у період, коли бізнес не приносить прибутку. Отримання грошових переказів може дозволити домогосподарству зайнятися більш прибутковим, але більш ризикованим бізнесом, враховуючи, що грошові перекази можуть бути використані як джерело

47 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Enforcement_of_immigration_legislation_statistics#Non-EU_citizens_ordered_to_leave_the_EU-27

48 [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_\(number\)_MI20.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_(number)_MI20.png)

підтримки для домогосподарства. Ця роль грошових переказів особливо важлива в тих країнах, де ринки кредитів або страхування недостатньо розвинені.

За деякими свідченнями, негативним аспектом є те, що деякі члени домогосподарств-одержувачів грошових переказів, зменшують свою участь на ринку праці – ця проблема називається «моральним ризиком». Люди можуть покладатися на гроші мігрантів та зменшувати власну зайнятість, що в кінцевому підсумку може створити залежність від таких потоків. Втім, інколи зменшення обсягу вимушеної роботи може значно підвищити якість життя, надаючи більше вільного часу і дозволяючи деяким членам домогосподарства збільшувати людський капітал через навчання або підготовку. Отже, потенційне скорочення пропозиції робочої сили необов'язково є негативним аспектом грошових переказів.

Одним із аргументів тих, хто вважає, що грошові перекази можуть завдати шкоди економіці-одержувачу, є те, що грошові перекази можуть створювати інфляційний тиск або падіння курсу валюти країни-одержувача, що потенційно може негативно вплинути на економіку країни. Це явище називають «голландською хворобою».⁴⁹

Ресурси:

- Дані Світового банку про міграцію та грошові перекази.⁵⁰

Наслідки: діаспора

Поняття діаспори є складнішим, ніж здається на перший погляд. Цей термін спочатку вживався на позначення конкретних груп населення, розкиданих за межами історичної батьківщини, часто внаслідок насильницького розселення – таких, як євреї до створення держави Ізраїль або вірмени.

Однак сучасне вживання цього терміна ширше. Словникове визначення діаспори звучить так: «Розселення або поширення будь-якого етносу зі своєї історичної батьківщини». У повсякденному вжитку цей термін став включати громади певної культурної, етнічної чи національної спадщини, які мешкають у країнах, відмінних від країни їхнього «походження». У багатьох контекстах терміни «діаспорна громада» та «мігрантська громада» стали майже взаємозамінними. Однією з важливих відмінностей між «діаспорою» і «мігрантом» є те, що до діаспори належать люди, які ідентифікуються з (історичною) батьківщиною або з іншими членами своєї групи, але могли ніколи не жити і не мати громадянства місця походження (предків), тоді як «мігрант» визначається на основі безпосереднього досвіду мобільності.

Діаспорні громади часто є важливим простором для підтримання традицій, мови, релігійних обрядів і культурної діяльності. Однак термін «діаспора» є суперечливим, оскільки деякі групи активно сприймають таке позначення, а інші відкидають його.

49 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Enforcement_of_immigration_legislation_statistics#Non-EU_citizens_ordered_to_leave_the_EU-27

50 [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_\(number\)_MI20.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_(number)_MI20.png)

Висвітлення теми діаспори

Висвітлення теми діаспори вимагає від журналіста критичного ставлення до власних упереджень: якщо ви є частиною громади більшості і пишете про діаспорну меншину, чи можете стати на їхнє місце і співчувати проблемам, з якими вони зустрічаються? Так само, якщо ви висвітлюєте власну громаду, яка мешкає як діаспора в іншому місці, чи зможете відокремити власні уявлення, переконання та цінності від тих, що притаманні людям, про яких пишете?

Управління міграцією

Коли ми думаємо про правила і норми, які регулюють міжнародну міграцію, то зазвичай зосереджуємося на ролі урядів у формуванні політики щодо того, хто може прибувати і виїжджати, і як цими процесами можна керувати – але процеси «управління міграцією» набагато ширші.

Центр міграційних досліджень IMISCOE⁵¹ розмежовує «управління міграцією» і «міграційну політику», пояснюючи, що там, де політика стосується «законів, положень, рішень чи інших урядових директив, пов'язаних із міграцією», управління також має справу з факторами, пов'язаними з процесами прийняття та реалізації рішень. У певному сенсі міграційна політика є результатом управління міграцією.

Ці процеси можуть включати розробку/розвиток:

- «норм, правил, політики, законів та інститутів, які можуть бути обов'язковими чи необов'язковими» на глобальному, національному і субнаціональному рівнях.
- суб'єктів, інститутів та інституційних механізмів.
- процесів або методів прийняття рішень та управління процесами (включаючи реалізацію та моніторинг), які можуть бути формальними чи неформальними і відбуватися на різних рівнях (місцевому, національному, глобальному) та серед різних суб'єктів.

Простіше кажучи, це означає, що управління міграцією стосується не лише політики, а й процесів та інститутів, які ведуть до створення цієї політики або визначають, наскільки ефективно вона може бути реалізована.⁵²

Суб'єкти управління: громадянське суспільство; суди; роботодавці, трудові та професійні спілки; міждержавні та міжнародні організації; генератори та поширювачі знань; національні урядові та державні установи; приватні компанії та бізнес.

Докладніше про це див. <https://migrationresearch.com/taxonomies/topics-migration-governance>

Громадська думка

Ставлення громадськості до міграції є загальною темою у висвітленні міграції та формуванні політики. Зокрема, опитування громадської думки, що висвітлюють занепокоєння з приводу високого рівня

51 [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/433786/EXPO-DEVE_ET\(2014\)433786_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/433786/EXPO-DEVE_ET(2014)433786_EN.pdf)

52 <https://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>

імміграції чи еміграції або щодо окремих мігрантських громад, можуть призводити до появи заголовків і навіть до політичної реакції – наприклад, до посилення міграційних обмежень чи спроби завадити поселенню мігрантів.

Оцінюючи опитування громадської думки, дуже важливо розуміти, як вони проводилися – зокрема, якими були запитання та хто були респондентами:

- Чи були питання сформульовані або поставлені так, щоб не наштовхувати на певні відповіді?
- Чи охоплювало опитування національно репрезентативну вибірку респондентів? Для цього потрібно дотримуватися балансу та включати чоловіків і жінок різного віку, членів різних етнічних чи релігійних громад, вихідців із сільських і міських громад та людей з іншими специфічними характеристиками, які представляють країну в цілому.

Але навіть у тих випадках, коли опитування проводилися абсолютно коректно, важко зрозуміти, чи справді опитування громадської думки фіксують реальну реакцію людей на міграцію або чи їхня реакція є уявною версією того, що насправді означає міграція. Опитування, проведене дослідниками Оксфордського університету в 2011 р.,⁵³ спробувало дійти суті цієї проблеми, поставивши спочатку стандартні питання для визначення громадської думки про те, чи хотіли б люди у Великій Британії збільшити або зменшити імміграцію чи залишити її на тому ж рівні. Потім респондентів запитували про те, кого вони собі уявляли, коли думали про мігрантів. Результати засвідчили, що люди, які були проти імміграції, насамперед уявляли собі шукачів притулку, незважаючи на те, що надання притулку складало на той час менше 5% імміграції до Великої Британії.

Висновок

«Міграція» охоплює широку низку взаємопов'язаних явищ, жодне з яких чітко не пояснюється самим лише цим словом.

«... Вона означає щось своє для кожної людини, яка переїжджає з місця на місце, і для кожної людини, яка зустрічається з цими подорожніми на початку їхньої подорожі, під час подорожі та в пункті прибуття». (підхід «COMPAS»⁵⁴)

Зазначене вище певною мірою пояснює одну з найбільш фундаментальних проблем висвітлення «міграції»: вона є не єдиним явищем, але їх сукупністю.

У цій главі окреслено деякі ключові проблеми, що їх часто висвітлюють журналісти з питань міграції, але це лише дотик до величезного кола тем, концепцій та ідей, які можуть бути зараховані до категорії «міграція». Репортера така відсутність чіткості може лякати, але завдяки своїй складності міграція може запропонувати захопливий матеріал для висвітлення на все життя.

«Правильне» висвітлення сюжету, яке розглядається в **наступній главі**, і розуміння даних та наданих доказів (див. Главу 9. **Дані та аналіз**) допоможуть вам створити чудовий журналістський матеріал із цих тем.

53 <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/thinking-behind-the-numbers-understanding-public-opinion-on-immigration-in-britain/>

54 https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/COMPAS-Framing-Report_brochure.pdf

Глава 6.

(Належне) Подання сюжету

Завдання глави:

- *Послухати, як інші журналісти підходять до висвітлення питань міграції.*
- *Отримати натхнення та поради про процес висвітлення: від вибору сюжету до публікації та всіх проміжних етапів.*
- *Дізнатись, як можна застосувати на практиці етичні принципи для покращення своїх репортажів.*
- *Провести вас через деякі найбільші виклики та можливості:*
- *Різноманіття* – як ми представляємо меншини або людей, які відрізняються від нас.
- *Гендер* – як врахувати цей аспект міграції, який часто залишається поза увагою.
- *Робота з джерелами та їх захист* – трохи натхнення щодо різних підходів до висвітлення питань міграції.
- *Дезінформація та мова ворожнечі* – як можна виявляти і долати ці загрози.
- *Міграція та COVID-19* – вплив пандемії на висвітлення питань міграції.
- *Фотографії та зображення* – поради щодо належної практики для журналістів та редакцій.

Вступ

Як вже відзначалось у Главі 1. **Етичні основи**, висвітлення питань міграції покращується завдяки журналістським стандартам, які спонукають вас ставити собі правильні питання протягом усього процесу. Нашою метою завжди має бути журналістика, яка прагне краще служити аудиторії та поважає людську гідність осіб, про яких ми готуємо репортаж.

У цій главі досліджується, як журналісти можуть забезпечити диференційоване висвітлення питань міграції (форми, процеси і наслідки) та задіяних у ній осіб. Ідеться про те, як такі аспекти, як різноманіття, гендер і дезінформація, свідомо та несвідомо формують медіанаративи. У главі також розмірковується, як інші журналісти підходять до висвітлення питань міграції, та пропонуються ідеї для подолання етичних викликів у процесі висвітлення за допомогою ситуаційних досліджень із регіональних та міжнародних ЗМІ.

Навігаційне поле

Докладніше про проблеми, порушені в цій главі, див:

- *Глава 7. Інтерв'ю* – Для отримання конкретних порад щодо методів проведення інтерв'ю
- *Глава 8. Як знайти і залучити експертів*
- *Глава 9. Дані та аналіз*

На думку Мережі етичної журналістики⁵⁵, **основні принципи етичної журналістики** включають:

1. **Точність та висвітлення на основі фактів.** Уникайте зловмисної брехні, фейкових новин і неперевіреної інформації.
2. **Незалежність.** Дійте за власним сумлінням. Не поширюйте антимігрантську пропаганду і не будьте голосом політичних чи інших владних інтересів.
3. **Неупередженість.** Не забудьте охопити всі сторони сюжету. Зокрема, надайте голос жертвам і потерпілим від торгівлі людьми, а також відображайте слушні занепокоєння людей, які мешкають у приймаючих країнах.
4. **Людяність.** Журналістика повинна не нашкодити. Виявляйте співчуття у своїх репортажах. Пропонуйте рішення й уникайте віктимізації.
5. **Відповідальність та прозорість.** Ви повинні відповідати за свою роботу. виправляйте помилки, завжди оголошуйте, хто ви, і будьте відкритими у своїх методах.

Подивіться, як засновник Мережі етичної журналістики Ейдан Уайт розповідає про п'ять принципів журналістики

<https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

(Належне) Подання сюжету: різноманіття джерел і поглядів

Хоча в кожному матеріалі необов'язково представляти всі сторони, сюжети повинні бути збалансованими і додавати контекст. Об'єктивність не завжди можлива і не завжди бажана (наприклад, у випадку жорстокості чи нелюдяності), але неупереджене висвітлення формує довіру та впевненість (*Мережа етичної журналістики (EJN)*).⁵⁶

55 <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

56 <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

Багато досліджень і аналізів висвітлення питань міграції сходяться в одному відмітному висновку: голоси самих мігрантів або відсутні, або недостатньо представлені. Розгляньмо, наприклад, результати дослідження Європейської обсерваторії журналістики **Висвітлення питань міграції в європейських ЗМІ (2020)**⁵⁷, в якому аналізується звітність за 17 країнами, включно з Україною, у період між 2015 та 2018 роками. З 2417 використаних для дослідження матеріалів:

- **у 51%** – головними особами були політики, зазвичай члени урядів та міжнародних організацій;
- **у 27%** – так чи інакше були представлені мігранти. У двох третинах цих випадків мігрантів зображали німою, анонімною групою: про них говорили як про однорідну масу та/або їм не надавали голосу;
- **8%** – зображували мігрантів і біженців як особистість чи як сім'ї.

Насправді у статтях дуже рідко цитують мігрантів і біженців: медіа цитують 411 мігрантів проти 4267 немігрантів. Ті, хто надає допомогу, здебільшого індивідуалізовані, проте ті, хто її отримує, – ні.

Матриця: У кого ми вирішили взяти інтерв'ю чи про кого розповісти, відіграє величезну роль у формуванні матриці висвітлення питань міграції. Уявіть, наскільки іншим був би ваш сюжет, якби ви спілкувалися лише з поліцейськими, безпековими аналітиками або прикордонною поліцією і ніколи не спілкувалися із соціальними працівниками, гуманітарними працівниками чи спеціалістами з прав людини. Різні «суб'єкти», які фігурують у сюжетах про міграцію, мають різне сприйняття і, ймовірно, зображатимуть міграцію в конкретному контексті.

Іноді наша журналістська типологія або тематика (див. **Главу 2**) може пояснити деякі з цих тенденцій або зроблений нами вибір, але це не виправдовує різкого дисбалансу у поданні лише одних поглядів, виключаючи інші. Розмовляти з мігрантами складніше, на це потрібно більше зусиль, ніж цитувати офіційні установи, які мають прес-відділи та легкий доступ до медіа, - але такий підхід може надати критично важливу інформацію, яку офіційні джерела можуть не зауважити.

*(Докладніше про те, як працювати з джерелами з середовища мігрантських громад, див. у розділі **Робота з джерелами та їх захист**)*

Основні питання та роздуми:

Чи перевіряли ви власні необґрунтовані уявлення та упередження?

Ви можете бути глибоко переконані у конкретному підході до висвітлення питань міграції через особисті переконання чи досвід, – але якщо це так, чи справедливі ви у своєму висвітленні? Завжди намагайтесь розібратися, чому ви можете помилятися, а не чому, як вам здається, маєте рацію. Це однаково важливо для тих, хто робить як «позитивні», так і «негативні» припущення. Наявність твердих сформованих поглядів на те, з ким варто консультуватися щодо сюжетів про міграцію, з огляду на власний досвід чи цінності, може призвести до виключення цінних джерел, а отже – інформації – з ваших сюжетів. Завжди критично аналізуйте, як ваші необґрунтовані уявлення та упередження можуть вплинути на різноманіття дійових осіб, охоплених матеріалом.

57 <https://en.ejo.ch/ethics-quality/how-do-the-european-media-cover-migration>

Пастки і типові помилки

Стадне почуття:

- Журналістика розбудовує сама себе: репортери зазнають впливу роботи своїх колег і часто продовжують та розвивають сюжети, розпочаті іншими. Це може бути чудовим способом глибшого вивчення теми і пошуку нових ракурсів, але також існує ризик посилення національних наративів, які потім починають сприйматися як «реальна дійсність», а не лише як один із варіантів її бачення.
- Необхідність працювати швидко, дотримуватись графіків і виконувати вимоги редакторів може підштовхнути вас до вибору, який спирається на це підсвідоме розуміння «реальної дійсності».
- Але якщо ви зможете взяти паузу достатньо надовго, щоб обдумати різні бачення дійової особи, і готові ввічливо поставити під сумнів редакційні рішення, які, на вашу думку, є неправильними чи недбалими, – ваша робота завжди від цього виграє.

Випадкове самопосилання:

- У редакціях зазвичай повно людей, які з радістю поглянуть на вашу роботу і розкажуть вам, що вони про неї думають, але наскільки схожі ці люди на вас? Чи відрізняються вони за віком, статтю, етнічною належністю, соціальним класом, статком чи сексуальною орієнтацією? Чи є серед них мігранти, біженці чи ВПО?
- Чимало наукових досліджень свідчать про відсутність різноманіття в редакціях, що призводить до певних видів висвітлення питань міграції. Можливо, вам не вдасться перетворити редакцію на такий собі мультикультурний плавильний котел, але ви, безумовно, можете поглянути за межі своєї бульбашки, і зокрема, переконатися, що надаєте мігрантам та меншинам голос у своїх сюжетах.

Номінальність:

- Номінальність може стати викликом для новинних організацій через практику працевлаштування, яка залучає до редакції «номінальні меншини», але не дає їм значущого простору для демонстрації своїх професійних якостей.
- Варто також пильнувати, чи не представлені у вашій організації меншини тільки з метою надати редакції вигляд ліберальної або інклюзивної, – тоді як фактично роль таких працівників зводиться лише до статусу меншини.

Посібник із Різноманіття висвітлення 2004 р., Інституту різноманіття медіа містить кілька цікавих порад із цього приводу, тим паче що посібник було підготовлено після низки семінарів із журналістами з Азербайджану, Вірменії та Грузії:

«Одне з найважливіших завдань, яке постає перед журналістами, – писати про людей, які принципово відрізняються від них. Незалежно від того, чи має джерело іншу етнічну належність, релігію, сексуальну орієнтацію, соціальний клас чи економічний статус, роль журналіста часто полягає в тому, щоб точно передавати точку зору, ідеї чи світогляд цієї людини – навіть за глибоких відмінностей. У таких регіонах, як Південний Кавказ, де соціальне та етнічне розшарування розірвали тканину численних громад, досягнення цієї мети може бути особливо складним завданням. Однак це цілком можливо. І якщо журналісти хочуть

*сприяти зціленню та примиренню у своїх суспільствах, потрібно робити все можливе, аби плекати взаєморозуміння і толерантність, а не страх і недовіру до відмінностей.*⁵⁸

Посібник варто прочитати повністю, але нижче наведено кілька корисних порад із нього, які допоможуть розпізнати упередження чи забобони – наші власні або нашої громади:

- **Дійові особи, а не об'єкти:** коли ви готуєте сюжет про етнічну, соціальну, релігійну чи іншу меншину, проводьте інтерв'ю з представниками цієї групи і включайте їхнє бачення. Чи розповідає про їхню роботу або кваліфікацію? Чи цитуються вони безпосередньо, через їхню пряму мову? Важливо розуміти, що представники будь-якої групи – це багатогранні особистості з власними думками й уявленнями, а не просто одновимірні об'єкти дослідження.
- **Остерігайтеся узагальнення:** чи можна вважати дії або поведінку деяких членів громади представницькими? Намагайтесь не викладати складних соціальних питань у чорно-білій гаммі. Не розглядайте мігрантів та меншини як однорідних, особливо з точки зору поведінки та цінностей. Життя завжди набагато складніше.
- **Будьте скептичні:** чи можна вважати, що особи, які виступають у ролі речників, справді можуть бути представниками? Наприклад, якщо вони чоловічої статі, чи можна розраховувати, що вони розуміють жінок і говорять від їхнього імені? (Див. наступний розділ **Гендер і міграція**)
- **Будьте критичними до стереотипів:** критичне ставлення до упереджених ідей та сприйняття є частиною нашої роботи, особливо тому, що чимало уявлень спираються на стереотипи, а не на факти.
- **Використання мови:** незалежно від наших намірів, якщо недбало ставитися до вживання слів, можна (ненавмисне) посилити етнічну та соціальну напруженість. Фрази на зразок «як усім відомо» або «очевидно, що» часто репрезентують власні упередження журналістів або упередження їхньої соціальної групи.
- **Під іншим кутом:** проводьте час із людьми, щоб зрозуміти, яким є їхнє життя насправді. Розуміння різних аспектів життя людини допомагає підійти до висвітлення теми під іншим кутом, що надає глибини та нюансів вашим сюжетам.

Ситуаційне дослідження: **Щоденники втечі**

Скористайтесь цим прикладом, щоб проілюструвати:

- Як різноманіття у редакційних офісах може покращити сюжет.
- Як скористатись особистим досвідом і довірчим матеріалом.

Щоденники втечі – Арен Мелікян для «EVN Report» – 6 квітня 2020 р:

Англійською: <https-www-evnreport-com-raw-unfiltered-diaries-of-escape-1>

Вірменською: <https://www.evnreport.com/%D5%B0%D5%A1%D5%B5%D5%A5%D6%80%D5%A5%D5>

58 [http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20\[EN\].pdf](http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20[EN].pdf)

У зазначеній вище статті автор робить незвичний крок, використовуючи щоденники людей, які емігрували з Вірменії, для вивчення їхніх складних особистих мотивацій та часто суперечливих почуттів. Автор приймає рішення помістити себе в сюжет, використовуючи уривки з власних творів, а також щоденника своєї матері.

На що потрібно зважати:

- Які можливості у вас є для використання власного досвіду у своїй роботі для одноразового сюжету у формі художньої статті чи подкасту з більш довірчим поданням матеріалу?
- Як ви можете допомогти людям, про яких готуєте матеріал, почуватися більш багатовимірними, складними особистостями, якими ми всі є?

Подивіться, як вірменський журналіст Арен Мелікян розповідає про процес створення цього сюжету і як той факт, що його колеги також мали міграційне походження, полегшив йому підготовку матеріалу.

https://www.youtube.com/watch?v=juXQyg_6SH8&list=PLXxzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdl&index=2

Висновок

Різноманіття голосів у медіависвітленні та більш зважені рішення про те, як передавати ці голоси, найкраще досягаються, якщо редакція не є монокультурною.

Як редакція новин:

- Спробуйте, якщо можливо, включити до своєї команди людей, які мають досвід роботи з міграційних питань, або журналістів, які є мігрантами чи мають міграційне походження.
- Знайдіть шляхи залучення до своєї роботи громад мігрантів та меншин – зокрема, заохочуючи їх використовувати зворотній зв'язок та інші механізми відповідальності.
- Подумайте, як підготовка журналістського матеріалу, який бере до уваги інтереси меншин (і залучає їх), може розширити вашу аудиторію, а отже – збільшити доходи. Інакше кажучи, чи можуть **цифрова трансформація і більше різноманіття бути двома сторонами однієї медалі?**⁵⁹

Як особистість ви не можете відповідати за рішення з найму у вашій організації, але ви можете робити персональні кроки для відображення різноманітніших голосів. Чому б не розглянути можливість:

- Звернутися з проханням про неформальні інтерв'ю з членами з мігрантських громад, про які ви готуватиме матеріал.
- Звернутися до когось з такої громади з проханням проглянути підготовлений вами матеріал або готувати його у співпраці.

59 [http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20\[EN\].pdf](http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20[EN].pdf)

Навігаційне поле

- Щоб докладніше дослідити різноманіття та проблеми ЗМІ, див. розділ *Різнманіття і меншини* Глави 11. *Інструменти та ресурси*.
- Докладніше про те, що редакції можуть зробити для покращення різноманіття та висвітлення питань міграції в цілому, див. Главу 10. *Як покращити висвітлення питань міграції*

(Належне) Подання сюжету: ґендер і міграція

У кожній історії є ґендерний аспект. Але в міграції, як і в багатьох інших темах, він часто залишається поза увагою. Відмінності між ставленням до чоловіків-мігрантів і жінок-мігрантів може призвести до диспропорцій у послугах охорони здоров'я, диференційованого доступу до притулку чи громадянства або відмінностей в успішному виконанні національної політики інтеграції, проте ці відмінності часто не висвітлюються.⁶⁰

Так, матеріали про міграцію жінок часто більше присвячені жертвам торгівлі людьми та домашнім працівницям, тоді як матеріали про чоловіків традиційно представляють їх як «фальшивих» шукачів притулку або переважно як трудових мігрантів.

Позбавлені голосу

Дослідження Європейської обсерваторії журналістики *Висвітлення питань міграції в європейських ЗМІ* (2020), як і інші дослідження, свідчить, що висвітлюючи питання міграції, медіа набагато більше уваги приділяють чоловікам-мігрантам і біженцям чоловічої статі (а також неповнолітнім), залишаючи поза увагою дорослих жінок.

Такі тенденції не залишають місця для більш диференційованого висвітлення і можуть посилити шкідливі та оманливі стереотипи. Як індивідуальні журналісти, ми можемо протистояти цій тенденції у наших власних репортажах, але також важливо висловлювати ці занепокоєння колегам та на інших форумах, де це можливо.

Голоси експертів

Жінкам також приділяють недостатньо уваги й серед експертів, до яких журналісти звертаються по коментарі (див. Главу 8. *Як знайти і залучити експертів*). Так, у спеціальному звіті про недостатню увагу, яка приділяється жінкам у ЗМІ, – *У новинах про COVID-19 відсутнє жіноче бачення* – виявили, що жіночі голоси експертів у сюжетах про COVID-19 є «тривожно маргіналізованими», адже жінкою є лише кожен п'ятий експерт. Ці тривожні тенденції стосуються також тем, пов'язаних із висвітленням міграції.

60 <https://www.media-diversity.org/digital-transformation-and-media-diversity-two-sides-of-the-same-coin/>

Гендерні ролі в редакції новин

Приховані або виражені гендерні упередження можуть призвести до того, що чоловіки-журналісти виконують завдання, пов'язані з «мачо»-проблемами – такими, як правоохоронна діяльність, безпека та тероризм, – тоді як жінок можуть попросити зайнятися питаннями, пов'язаними з «виявленням турботи», як-то соціальні справи, інтеграція та сімейна міграція (див. Главу 2. [До якого типу репортерів ви належите?](#)). Цілком доречно висловити занепокоєння в тому, чи були розподілені ці ролі на основі навичок, досвіду, чи необ'єктивних припущень.

Висновок

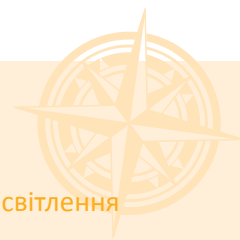
Гендерно чутлива міграція – це не краще висвітлення жінок, а визнання того, що:

- чоловіки і жінки підпадають під різні матриці;
- у деяких контекстах жінок або чоловіків можуть виключати як джерела достовірної інформації або як експертів;
- припущення щодо поведінки і мотивації жінок та чоловіків можуть відображати стереотипи.

Такі тенденції потрібно ставити під сумнів, оскаржувати, а якщо треба – долати.

Навігаційне поле

- Настанови щодо збільшення різноманіття у редакціях новин див. у Главі 10. [Як покращити висвітлення питань міграції.](#)
- Настанови щодо використання експертних джерел див. у Главі 8. [Як знайти і залучити експертів.](#)
- Докладніше про гендерні питання та ЗМІ див. розділ [Гендер і ЗМІ](#) Глави 11. [Інструменти та ресурси.](#)

(Належне) Подання сюжету: робота з джерелами та їх захист

Робота будь-якого журналіста настільки якісна, наскільки якісні його джерела інформації. Для того, щоб добре подати міграційний сюжет, вам потрібно:

- культивувати джерела у відповідних громадах. Приділяйте увагу пошуку людей, які готові тримати вас у курсі проблем громади;
- встановлювати гарні контакти з неурядовими організаціями, які працюють із цими громадами або представляють їх. Вони можуть стати хорошим джерелом ідей для нових ракурсів та сюжетів;
- висвітлюючи діаспору або групи, до яких ви не маєте фізичного доступу, подумайте про використання чатів та інших онлайн-форумів для встановлення контакту. Як свідчить приклад нижче, на створення достатньої довіри між вами і цими групами знадобиться якийсь час. Будьте терплячими і дайте собі достатньо часу;

- приділіть особливу увагу захисту джерел в онлайн форматах і особливо зверніть увагу на питання конфіденційності, використовуючи контент, створений у соціальних мережах;
- вам також потрібно буде співпрацювати з посадовцями всіх рівнів. Знову ж таки, налагодження стосунків з особами, готовими поділитися інформацією, яка, можливо, ще не є загальнодоступною, вимагає часу, але це допоможе створити найкращі сюжети;
- не шукайте «ідеального мігранта», який втілює у собі загальну тенденцію чи історію, яку ви хочете оповісти. Натомість слухайте. Замість того, щоб думати про те, як людина може посприяти вашому сюжету, підходьте до кожного співрозмовника неупереджено і подивіться, куди вас виведе їхня історія.

Наведені нижче поради багато в чому спираються на такі джерела:

- **Основні етичні правила поведіння з джерелами**, Мережа етичної журналістики (EJN) (2017)⁶¹
- **Що кожен журналіст повинен знати про анонімні джерела**, Міжнародна журналістська мережа (IJNET) (2018)⁶²
- **Посібник із верифікації**, Європейський центр журналістики (2014)⁶³

Для отримання додаткової інформації зверніться до цих ресурсів.

Прозорість у роботі з джерелами:

- Поясніть процес своєї журналістської роботи та чому ви висвітлюєте історію. Будьте прозорими у своїх намірах.
- Обговоріть зі своїм джерелом, як ваш співрозмовник буде названий чи вказаний.
- Не давайте обіцянок, яких не можете виконати. Сюди входить обіцянка певного впливу чи результату вашого журналістського матеріалу.

Захист:

- Подбайте про захист свого джерела. Наприклад, переконайтеся, що співрозмовники усвідомлюють потенційні наслідки опублікування наданої ними інформації для їхньої особистої ситуації та життя.
- Співрозмовник може виявити готовність говорити під запис через відчай або тому, що не бачить виходу зі своєї ситуації. Навіть якщо ви отримуєте такі запевнення, робіть власні висновки (а якщо потрібно, проконсультуйтеся з експертами), виходячи з можливих наслідків для ваших джерел та їхніх близьких.

Анонімні джерела:

Анонімність – це право, яким повинні користуватися лише ті, хто цього потребує, – наприклад, викривачі,⁶⁴ діти та вразливі групи, як-то жертви насильства та травми. Використання чийогось справжнього імені та образу може бути дуже потужним засобом, а використання фальшивого імені – чи безіменність – може дегуманізувати людей.

61 <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/ethics-in-the-news/handling-sources>

62 <https://ijnet.org/en/resource/what-every-journalist-should-know-about-anonymous-sources>

63 <http://verificationhandbook.com/>

64 <https://gijn.org/whistleblowing/>

Однак у ситуаціях, коли особа є вразливою, розголошення особи може завдати шкоди їй або іншим. Так, у справах про притулок деталі, опубліковані в статті, можуть вплинути на клопотання про надання притулку. Так само трудовий мігрант, який говорить про погані умови праці, може втратити роботу або бути депортованим, якщо ви розкриєте його особу.

Ніколи не ризикуйте життям людей. Нерозкриття чиєїсь особи з метою не наражати людину на ризик, є обов'язком журналістів, заснованим на принципах «не нашкодити» та «виявлення людяності». Якщо рішення про надання анонімності або відмову в анонімності не є очевидним, перед ухваленням рішення за можливості проконсультуйтеся як із імміграційним адвокатом та/або з юристами вашої організації, так і зі своїм редактором.

Докладніше про це див. наступні розділи [Електронного інструментарію Агенції ЄС у справах захисту основних прав людини \(FRA\) для ЗМІ](#):

- [«Невизначеність притулку: розуміння закону»](#)
- [Свобода інформації та захист даних](#)
- [Вплив сюжетів у новинах](#)

Інформована згода:

- Чи впевнені ви, що джерело повністю розуміє умови проведення інтерв'ю і що означає журналістський жаргон – наприклад, «не для друку» чи «без посилання на джерела»?
- Потенційним джерелам може лестити, коли до них звертаються репортери, а іноді люди можуть дати згоду на інтерв'ю чи використання їхнього імені та зображення, не розуміючи повністю ризиків для себе й інших. Важливо, щоб ви допомогли таким людям визначити ризики, на які вони можуть наражатися, фігуруючи у ваших матеріалах, – зокрема, щодо їхнього міграційного статусу.
- Ви повинні оцінити вразливість джерел, а також цінність їхньої інформації.

Попередні умови:

Подумайте заздалегідь, на які передумови ви би радо погодились, щоб отримати можливість провести інтерв'ю, і як ви могли би відповісти. Як і у випадку виправданої анонімності (див. вище), подумайте, за яких обставин ви запропонуєте або погодитесь на попередній перегляд співрозмовником ваших матеріалів.

Вимоги гучних і впливових діячів або прохання мігрантів, із якими ви хочете поговорити, ставять під сумнів незалежність вашої журналістики. Головною обставиною, за якої можна подумати, щоб погодитись на попередній перегляд у рамках висвітлення питань міграції, є проведення інтерв'ю з уразливими особами – такими, як жертви травми або шукачі притулку (див. Главу 7. [Інтерв'ю](#)). Ви можете надати певним джерелам можливість висловити свою думку з приводу представлення вами досліджень або даних (особливо якщо йдеться не про вашу сферу компетенції), але не давати їм жодних гарантій внесення будь-яких змін (див. Главу 8. [Як знайти і залучити експертів](#)).

Не варто надто зближуватися зі своїми співрозмовниками: іноді журналісти роблять помилку, надто зближуючись зі своїм джерелом, особливо якщо відчувають емпатію до людини, в якій беруть інтерв'ю. Формування довірчих стосунків важливе для підготовки хороших матеріалів, але занадто близькі стосунки можуть підірвати вашу неупередженість та етичні основи вашої роботи. Так само офіційні джерела ([уряди/НУО](#)) мають свій власний порядок денний, і налагодження стосунків із ними

може стати безцінним джерелом тем і знань, але беззаперечно сприйняття всього, що вони говорять, перетинає етичну межу і ставить під загрозу незалежність редакції.

Не поспішайте!

Виступаючи перед **Дартівським центром журналістики та травми**, журналіст-фрілансер Джейсон Паркінсон⁶⁵ сказав таке: *«Найскладніше завдання, яке займає найбільше часу, – це змусити людей довіряти вам і говорити на камеру. Це не та робота, де ви можете просто встановити камеру, натиснути кнопку запису і отримати свої кадри та ефектні фрази. Для будь-якого сюжету про біженців 80 відсотків мого часу витрачається на спілкування з людьми і певне розкриття своєї душі перед ними, щоб вони зрозуміли, що я сприймаю їх не просто як ефектну фразу».*

Ситуаційне дослідження: «Це не життя»: розчарування азербайджанських мігрантів у Польщі

Гюлар Аббасова – мультимедійна журналістка з Азербайджану, яка займається соціальними проблемами, зокрема міграцією, і брала участь у Навчальній академії для медіа з питань міграції ICMPD (у рамках проекту «MOMENTA») у 2019 р. 26 травня 2020 р., в «Open Caucasus Media» було опубліковане тримісячне розслідування Гюлар про умови праці та права азербайджанських трудових мігрантів у Польщі. Його можна прочитати тут: <https://oc-media.org/features/this-is-no-life-the-disillusionment-of-azerbaijani-migrants-in-poland/>

Незважаючи на неможливість поїхати до Польщі, вона змогла знайти азербайджанських трудових мігрантів, які зазнавали експлуатації, завоювати їхню довіру та врешті-решт взяти у них інтерв'ю. Її розповідь про свій досвід можна подивитися на цьому відео: https://www.youtube.com/watch?v=w-_EMOFV-wk&list=PLXzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdI&index=4

На що потрібно зважати:

- Чи могли би ви застосувати ці або аналогічні методи для висвітлення діаспори з вашої країни?
- Завоювання довіри у джерел може зайняти ще більше часу у разі неможливості особистої зустрічі.
- Перш ніж ставити запитання, потрібно отримати якомога краще розуміння прав ваших співрозмовників та національного і міжнародного законодавства.

Ресурси

Fathm: Інструментарій соціального моніторингу – створено, щоб допомогти журналістам навчитися «як ефективно, результативно й етично використовувати соціальні мережі та цифрові платформи як інструменти журналістики». Він містить пояснення налаштування моніторингових панелей, належну практику залучення спільнот, поради та інструменти для перевірки контенту з соціальних платформ, а також стратегії ефективної публікації сюжетів, отриманих завдяки соціальному моніторингу.

65 <https://dartcenter.org/resources/reporting-refugees-tips-covering-crisis>

Доступно за посиланням: <https://fathmtoolkit.netlify.app/>

Фонд Томсона: Збір новин у соціальних мережах – Інтернет-курс, який надає огляд і представляє викладача курсу та медіа-експертів, пояснює використання різних платформ соціальних мереж як джерел збору новин і демонструє, як розширені методи пошуку в «Google» можна використовувати для збору новин.

Доступно за посиланням: <https://thomsonfoundation.edcastcloud.com/learn/social-media-newsgathering-self-paced>

(Належне) Подання сюжету: міграція і COVID-19

Covid-19 підкреслив необхідність якісної етичної журналістики, яка дозволяє людям приймати рішення та убезпечувати себе і громади.

Пандемії мають численні наслідки для висвітлення питань міграції:

Маршрути подорожей та економіка

- Міжнародні обмеження поїздок та посилений прикордонний контроль значно зменшують доступні мігрантам маршрути – як для переїзду до нового пункту призначення, так і тимчасового або постійного повернення додому.
- Збитки для економіки матимуть довгостроковий вплив на чинники виштовхування і тяжіння, які стимулюють міграцію.

Стигматизація та дискримінація

За даними Інституту різноманіття медіа, під час пандемії COVID-19:

- Мігранти та меншини зазнали стигматизації як носії хвороб і стали мішенями дезінформації з використанням мови ворожнечі, як-то **антисемітські теорії змови**,⁶⁶ **ісламофобія**,⁶⁷ **дискримінація азійських громад**⁶⁸ і **анти-ромський расизм**⁶⁹ у соціальних мережах та серед деяких медіа.
- У кризові часи дискримінаційна мова посилюється та часто ховається за закликами до солідарності і єдності. (Див. наступний розділ: **Дезінформація та мова ворожнечі**)

Нам як журналістам потрібно кинути виклик перетворенню мігрантів та інших громад на мішені і втрутитись у публічний дискурс, щоб викрити небезпеку вишукування винних та мови ворожнечі.

66 <https://www.forbes.com/sites/rainerzitelmann/2020/03/23/the-corona-crisis-the-rothschilds-bill-gates-the-search-for-a-scapegoat-has-begun/?sh=29b8b1242283#3af194332283>

67 <https://fullfact.org/online/coronavirus-mosque-shut-lockdown/>

68 <https://www.media-diversity.org/the-aids-epidemic-stigmatized-black-communities-for-years-now-coronavirus-threatens-to-do-the-same-with-asian-communities/>

69 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7348427/>

7 POINTS FOR COVERING A PANDEMIC

In all our work, we should adhere to the core principles of ethical journalism

1. STICK TO THE FACTS

Facts and solid data are key to accurate relevant reporting. Use verified, trusted and diverse sources such as the WHO, frontline responders such as health workers, hospitals, police. Check the date of data to ensure it is timely. Be transparent about methods of data collection. Correct misinformation with facts. Recognise that disinformation can generate hate speech and lead to harm.

2. PRACTISE ACCOUNTABILITY

Give context to government statistics and death tolls. Hold power to account. Be accountable to your audiences – interact with them, where possible answering their requests for information and providing resources. Avoid scaremongering. Recognise that Covid-19 disproportionately affects certain communities and individuals.

3. CHECK YOUR USE OF TERMINOLOGY

Familiarise yourself with medical and scientific terminology. Avoid misleading language and labelling, ie. it is not appropriate to say victims have 'lost the battle', or that Covid-19 is 'the great leveller'.

4. SHOW HUMANITY

Share stories from people who have recovered from Covid-19 as well as stories of resilience and solidarity. Tell the human tales of victims and their families, with dignity. Be sensitive to the memories and emotion of the families of those who have been affected.

6. AVOID SOCIAL STIGMATISATION AND STEREOTYPING

Present the disease objectively and avoid emotive language. Encourage people to use available medical services. Avoid casting blame.

5. CHALLENGE HATE

Avoid ethnic or religious finger-pointing. Avoid racial, national profiling and labelling of the disease. Avoid gender stereotyping and the use of gendered language or other discriminatory language.

7. PRACTISE DUTY OF CARE

Journalism is essential, but not at the risk of your health and that of your sources. Managers should lead by example. Ensure you take appropriate measures to protect your physical and mental health, and mitigate risks to your sources. Recognise the need for sensitivity with those affected and where it is necessary to protect sources' confidentiality.

Ethical
Journalism
Network

www.ethicaljournalismnetwork.org
@EJNetwork

Ресурси:

- Мережа етичної журналістики – Посібник із семи пунктів про те, як висвітлювати пандемію: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/7-points-for-covering-a-pandemic>
- Глобальний форум із розвитку медіа (GFMD) – Висвітлення Covid-19 – Ресурси та інструменти <https://gfmd.info/reporting-on-covid-19-resources-and-tools/>
- Інститут різноманіття медіа (MDI) – Низка статей про COVID-19 та різноманіття і міграція <https://www.media-diversity.org/tag/covid-19/>
- Спеціальний випуск MOM про практику міграційної політики – Міграція та COVID 19: <https://gmdac.iom.int/migration-policy-practice-vol-x-number-2-april-june-2020>

(Належне) Подання сюжету: дезінформація і мова ворожнечі

Дезінформація та міграція

На жаль, гучні містифікації, які поширюють дезінформацію про міграцію та мігрантів, надто поширені. Як репортери, ми повинні пильнувати, щоб не піддатись неправдивій інформації, зокрема з Інтернет-джерел, як-то створений користувачами контент або соціальні мережі.

На сьогодні в Інтернеті існує безліч чудових ресурсів для перевірки інформації, серед яких:

Рада Європи – Ресурси з питань пропаганди, дезінформації та фейкових новин

<https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/resources-on-dealing-with-propaganda-misinformation-and-fake-news>

Європейський центр журналістики – Посібник із верифікації

Англійською: <http://verificationhandbook.com/>

Українською: http://verificationhandbook.com/book_ua/

First Draft News –

Моніторинг та збір новин <https://firstdraftnews.org/training/monitoring-newsgathering/>

Верифікація: <https://firstdraftnews.org/training/verification/>

Інститут міграційної політики – Коли факти не мають значення: як ефективніше інформувати про витрати і вигоди імміграції

<https://www.migrationpolicy.org/research/when-facts-dont-matter-immigration>

Ці ресурси навчають вас не піддавались дезінформації і розслідувати її, але також допоможуть вам:

- знайти рекомендації для прийняття рішення про те, які містифікації слід розвінчувати, а на які краще не зважати.
- покращити медіаграмотність своєї аудиторії, показавши їй, як ви перевіряли інформацію та/або як ви викрили дезінформацію.
- притягнути до відповідальності осіб, причетних до дезінформації.

Ситуаційне дослідження 1: розслідування «фейкових новин» про міграцію

Майбутнє «фейкових новин»? – оманлива мапа «біженської злочинності» у Німеччині викривляє реальність у хитрий спосіб

Дата: 27 лютого 2017 р.

Видавець: Бюро журналістських розслідувань <https://www.thebureauinvestigates.com/>

Автори: Ебігейл Філдінг-Сміт та Крофтон Блек

Посилання: <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/2017-02-27/the-future-of-fake-news>

У цій статті розповідається, як анонімно розроблена мапа, яка нібито демонструє поширення «злочинності біженців і мігрантів», дісталася від соціальних медіа до традиційних медіа. Аналіз методології виявив, що незважаючи на професійний вигляд, мапа систематично вводить в оману. Простежуючи еволюцію мапи в соціальних мережах, стаття демонструє політичний взаємозв'язок між профілями, які зіграли ключову роль у набутті картою популярності, та обліковими записами, які пропагували расистські та ксенофобські меми й інший контент.

Це розслідування є чудовим прикладом того, як висвітлювати дезінформацію про міграцію, оскільки воно:

- демонструє, як умисне оманлива або неправдива інформація може пройти шлях від поширення в Інтернеті через вкрай заангажовані, націоналістичні чи расистські облікові записи у соціальних мережах до цитування у традиційних медіа;
- досліджує мотивацію та онлайн-зв'язки виробників контенту, одночасно пояснюючи інформаційну екосистему, в якій він процвітає, а також юридичні та соціальні наслідки;
- пояснює аудиторії, як проводилося розслідування: подає методологію аналізу та висновки на основі даних, використаних для створення контенту – зокрема, пояснює, як автори використовували хештеги та інші підказки в Інтернеті для встановлення зв'язків між обліковими записами соціальних мереж (див. Главу 9. Дані та аналіз);
- використовує коментарі експертів, щоб надати загальну картину про дезінформацію в Інтернеті (див. Главу 8. Як знайти і залучити експертів).

На що потрібно зважати:

- Чи вважаєте ви, що могли би виявити гучні містифікації чи навмисну дезінформацію про імміграцію у вашій країні або про емігрантів з вашої країни, які мешкають за кордоном?
- Чи володієте ви навичками та ресурсами, щоб узятися за висвітлення містифікацій чи дезінформації про імміграцію у вашій країні або про емігрантську спільноту вашої країни? Якщо ні, розгляньте можливість подальшого навчання та/або пошуку фінансування.
- Як можна додатково розповісти своїй аудиторії про журналістську «кухню» – методи перевірки та методу роботи з даними, - щоб побудувати довіру до своєї журналістської роботи (і можливо, навіть підвищити рівень медіаграмотності аудиторії)?

Ситуаційне дослідження 2: Викриття теорій змови про міграцію та медіа

Традиційні медіа вам цього не скажуть

Дата: 12 червня 2020 р.

Видавець: The Atlantic

Автор: Гелен Льюїс

Посилання: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2020/06/conspiracy-mainstream-media-trump-farage-journalism/612628/>

Ця стаття є прекрасним прикладом того, як висвітлювати теорії змови про медіа та «фейкові новини» про міграцію, оскільки вона:

- викриває методи пропаганди, які використовуються: *«Ніщо не є настільки хитким, настільки надуманим або настільки непідкріпленим джерелами, щоб це неможливо було перетворити на скандал, викликавши привид величезної медіа-змови, яка все придушує. Слабкість історії стає її силою: відмова інших медіа підхопити тему зображується як зловісна. Глядачів спокушають обіцянкою одержання прихованих знань, які гарантують, що тільки вони знатимуть, що насправді відбувається». Навіть субтитри вказують на це: «Поширюйте дезінформацію. Вигукуйте «змова», коли ніхто інший про це не говорить. Повторіть»;*
- демонструє, як позначивши контент на «YouTube» словом «Розслідування» та вживши кліше, які застосовуються для висвітлення новин, ті, хто поширює дезінформацію, імітують традиційне висвітлення новин.

На що потрібно зважати:

- Чи політики та інші користувачі соціальних мереж прагнуть обійти традиційні медіа, одночасно використовуючи дезінформацію та теорії змови, у спробі надати достовірність своїм аргументам? Якщо так, чи висвітлюється ця тактика? Чи викривається їхня тактика та чи притягаються вони до відповідальності?
- Які індикатори свідчать про те, що контент соціальних мереж може містити дезінформацію? Чи існують у вашому контексті чи в країні загальні фрази, слова чи джерела даних, які негайно викликають підозру?

Мова ворожнечі та міграція

Мова ворожнечі часто використовується, щоб перетворити проблему міграції на клин, вбитий між різними групами виборців, отримати схвалення чи згоду на політику, яка дискримінує мігрантів, а у найгірших випадках – заохотити та ініціювати насильство проти мігрантів.

Не існує загально визнаного визначення мови ворожнечі. Однак **Стратегія та план дій ООН проти мови ворожнечі** визначає її як *«будь-якого роду комунікацію в усній, письмовій або поведінковій формі, яка носить ворожий характер або використовує зневажливі чи дискримінаційні формулювання стосовно будь-якої особи чи групи осіб за ознакою того, хто вони є, або іншими словами, за ознакою їх релігії, етнічного походження, національності, раси, кольору шкіри, соціального походження, статі та інших факторів ідентичності»⁷⁰*

70 <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%2018%20June%20SYNOPSIS.pdf>

Далі подано відредаговану версію порад журналістам, що супроводжують П'ятискладовий тест на мову ворожнечі Мережі етичної журналістики:⁷¹

Як журналісти можуть визначити, що таке мова ворожнечі? У світі, охопленому цензурою, порушеннями свободи преси і пропагандою, журналістам важко судити, яка риторика є прийнятною, а яка – ні. Наразі не існує загальноприйнятого міжнародного визначення мови ворожнечі, а рівні толерантності суттєво відрізняються залежно від країни.

П'ятискладовий тест на мову ворожнечі Мережа етичної журналістики допомагає журналістам орієнтуватися серед цього мінного поля і враховувати ширший контекст, в якому люди висловлюються. Журналісти повинні зосереджуватися не лише на сказаному, але й на задуманому. Справа не лише в законодавстві чи соціально прийнятній поведінці; питання в тому, чи спрямована мова на заподіяння шкоди іншим, особливо в моменти, коли існує загроза безпосереднього насильства.

Журналісти та редактори повинні взяти паузу, щоб оцінити потенційний вплив агресивного, провокаційного контенту.

П'ятискладовий тест на мову ворожнечі ґрунтується на міжнародних стандартах і висвітлює питання збору, підготовки та поширення новин, щоб допомогти помістити мову і промовця в етичний контекст.

1. Статус спікера

Як може вплинути їх позиція на їхні мотиви?
Чи потрібно їх узагалі слухати чи просто ігнорувати?

2. Охоплення мови

Як далеко розповсюджується ця мова?
Чи є вона моделлю поведінки? (*Як часто спікери вдаються до небезпечної чи провокаційної риторики?*)

3. Цілі мови

Яку вигоду вона приносить спікеру та його інтересам?
Чи мова навмисно зумовлена з метою завдати шкоди іншим?

4. Контент

Чи є ця мова небезпечною?
Чи може це спровокувати насильство по відношенню до інших?

5. Навколишнє оточення: соціальне / економічне / політичне

На кого це може вплинути негативно?
Чи є історія конфліктів або дискримінації?

Тест на ненависницьку риторику доступний англійською, російською та українською мовами. Докладніше про кожен з цих пунктів див.: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/hate-speech>

71 <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/hate-speech>

HATE SPEECH

TURNING THE PAGE OF HATE:
A MEDIA CAMPAIGN FOR
TOLERANCE IN JOURNALISM

When it comes to hate speech, journalists and editors must pause and take the time to judge the **potential impact** of offensive, inflammatory content.

The following test, developed by the EJN and based on international standards, highlights questions in the **gathering, preparation and dissemination** of news and helps place what is said and who is saying it in an **ethical context**.

A 5 POINT TEST FOR JOURNALISTS

- 1 STATUS OF THE SPEAKER**
How might their **position** influence their **motives**?
Should they even be **listened to** or just **ignored**?
- 2 REACH OF THE SPEECH**
How far is the speech traveling?
Is there a **pattern** of behaviour?
- 3 GOALS OF THE SPEECH**
How does it benefit the **speaker** and their **interests**?
Is it **deliberately intended** to **cause harm** to others?
- 4 THE CONTENT ITSELF**
Is the speech **dangerous**?
Could it incite **violence** towards others?
- 5 SURROUNDING CLIMATE**
SOCIAL / ECONOMIC / POLITICAL
Who might be **negatively affected**?
Is there a history of **conflict** or **discrimination**?

DON'T SENSATIONALISE!
AVOID THE **RUSH** TO PUBLISH
TAKE A **MOMENT OF REFLECTION**

EthicalJournalismNetwork.org

CC BY NC SA SHARE IT!

EJN

Мережа етичної журналістики (EJN) також пропонує журналістам скористатися **контрольним списком толерантності**:⁷²

1. *Маючи справу з історіями, де використовується політична мова ворожнечі, важливо не створювати сенсацій. Етичні журналісти повинні запитати:*
 - *Можливо, це обурює, але чи гідне воно новин? Який намір спікера?*
 - *Яким буде вплив публікації?*
 - *Чи існує небезпека розпалювання пристрастей та підбурювання до насильства?*
 - *Чи ґрунтується мова на фактах і чи перевірено твердження?*
2. *Збираючи та редагуючи суперечливі матеріали, журналісти повинні уникати поспіху з публікацією. Корисно зробити паузу, навіть хоча б на кілька хвилин, щоб обдумати зміст історії:*
 - *Чи уникли ми кліше та стереотипів?*
 - *Чи поставили ми всі відповідні та необхідні питання?*
 - *Чи були ми тактовними до нашої аудиторії?*
 - *Чи користуємось ми поміркованою мовою?*
 - *Чи розповідають зображення історію, не вдаючись до насильства та вуайєризму?*
 - *Чи використовували ми різні джерела та чи включили голоси відповідних меншин?*
 - *Чи все відповідає стандартам, встановленим редакційним та етичним кодексами?*
3. *Останній погляд та хвилина роздумів завжди корисні перед тим, як натиснути кнопку «опублікувати»:*
 - *Чи добре ми впорались?*
 - *Чи залишились якісь неподолані сумніви?*
 - *І нарешті, чи не варто запитати колегу?*

72 <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/hate-speech/a-checklist>

Ситуаційне дослідження 1: Розслідування мови ворожнечі та пропаганди проти мігрантів

Виробництво ненависті: Покладання відповідальності на біженців у Центральній Європі

Дата: 14 грудня 2016 р.

Видавець: News Deeply / The New Humanitarian

Автор: Деніел Гауден

Посилання: <https://deeply.thenewhumanitarian.org/refugees/articles/2016/12/14/the-manufacture-of-hatred-scapegoating-refugees-in-central-europe>

Це розслідування «викриває пропагандистську антибіженську машину, яка заохочувала ксенофобію в Угорщині, заблокувала реакцію ЄС на біженську кризу і поширюється на Чехію і далі». Це чудовий приклад того, як пояснити динаміку та політичну мотивацію мови ворожнечі та її наслідки для суспільних настроїв і поглядів.

На що потрібно зважати:

- Чи включають опитування громадської думки (такі, як Всесвітнє дослідження цінностей⁷³ або Кавказький барометр⁷⁴) у вашій країні питання, пов'язані з міграцією? Якщо так, чи можна їх використати для створення статті про роль медіа у формуванні цих поглядів? Якщо ні, чи могли б ви співпрацювати з опитувальними чи іншими дослідницькими групами з цього питання?
- Чи розглядається таке критичне висвітлення у медіа як бажаний внесок у громадське розуміння, чи розслідування або навіть висвітлення в інших медіа розглядається як табу?
- Яку роль могли б відігравати групи моніторингу медіа у наданні вам інформації для сюжетів?

Злочин на ґрунті ненависті – Кримінальне правопорушення, зазвичай із застосуванням насильства, яке мотивується упередженнями за ознакою раси, релігії, сексуальної орієнтації чи за іншою особистісною ознакою. Ці ознаки можуть насправді належати жертві або лише приписуватися їй.

73 <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

74 <https://caucasusbarometer.org/en/datasets/>

Ситуаційне дослідження 2: Використання досліджень про мову ворожнечі

У Німеччині мова ворожнечі в Інтернеті має наслідки у реальному світі

Дата: 27 лютого 2017 р.

Видавець: The Economist

Посилання: <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/01/12/in-germany-online-hate-speech-has-real-world-consequences>

У цій статті використано дані університетського дослідження, яке показує, що антибіженська риторика у «Facebook» співвідноситься з фізичними нападами. Далі йдеться про ширший контекст історії країни, останні закони та зв'язки з основними технологічними платформами.

Це хороший приклад того, як висвітлювати дослідження мови ворожнечі чи інших даних, оскільки тут чітко видно, наскільки можна довіряти висновкам дослідження, вказуючи на його обмеження та сильні сторони. Стаття досягає цього шляхом:

- Аналізу надійності методологічного підходу. Наприклад, визнаючи, що кореляція не є гарантією причинно-наслідкового зв'язку, вона вказує, де дослідники змогли виключити інші змінні.
- Вказівок на найпереконливіші висновки, характеризуючи їх як «незаперечний доказ».
- Підкресленням моментів, де оцінки дослідника – про те, що дописи у «Facebook» від певної політичної партії спричинили збільшення нападів проти біженців на 13%, – виявилися менш обґрунтованими: «розрахунок на коліні».

(див. Главу 9. Дані та аналіз)

На що потрібно зважати:

- Хто проводить аналогічні дослідження про мову ворожнечі в Інтернеті та злочини на ґрунті ненависті у вашій країні чи про неї? Чому б не зв'язатися з ними? Вони можуть виступити експертним джерелом для майбутніх статей або навіть допомогти вам зорієнтуватися в останніх наукових працях, щоб виявити тенденції та дані, які заслуговують на висвітлення. *(див. Главу 8. Як знайти і залучити експертів)*
- Якщо аналогічне дослідження не проводиться або ці дані не є загальнодоступними, чи може це бути сюжетом уже саме по собі? *(Див. ситуаційне дослідження розділу журналістика рішень у Главі 10. Як покращити висвітлення питань міграції)*

Висновок – токсична суміш

Часто мова ворожнечі і дезінформація переплітаються, що додатково ускладнює журналістське реагування. Завдяки пильності до мінливого характеру мови ворожнечі та дезінформації, відкритості до саморефлексії про нашу роботу та прихильності до цінностей журналістики ми можемо подолати цей виклик.

Навігаційне поле

- Щоб дізнатись, як можна дослідити ці проблеми, див. розділи *Різноманіття і меншини*, *Мова ворожнечі* і *Дезінформація та міграція* Глави 11. *Інструменти та ресурси*

(Належне) Подання сюжету: фотографії та зображення

«Їхні історії не закінчуються там, де зроблено фотографію. Тому для мене важливо знайти зображення, які підкреслюють гідність дійових осіб, навіть поза фотографією».

– Вон Уоллес, колишній фоторедактор в *Аль-Джазіра*.⁷⁵

Зображення мають величезну силу. Ось чому в «Хартії з етичного висвітлення питань міграції у медіа», про яку йдеться у Главі 1. *Етичні основи*, це питання розглядається настільки всебічно:

- *Переконайтеся, що ви отримали інформовану згоду на поширення чужого зображення. Ніколи не платіть за фотографії чи відео.*
- *Неповнолітніх можна фотографувати або фільмувати лише за умови, що батьки чи опікун погодилися, а дитина підтверджує їх згоду.*
- *Зображення слід надавати редакціям із конкретними та точними підписами, щоб запобігти непорозумінню, неправильному використанню чи зловживанню.*
- *Особливо сильні, іноді шокуючі графічні образи, які демонструють екстремальні ситуації, публікуються або поширюються за умови і тільки за умови, що їх створено з метою пояснити, переконати чи засудити. Ніколи не використовуйте зображення лише для досягнення сенсаційного впливу.*

Деякі форми міграції – такі, як *торгівля людьми*, примусова праця або масові пересування людей, – можуть бути багатим джерелом потужних, часто суперечливих образів. Але ми маємо переконатися, що наше бажання проілюструвати матеріали збалансовано з правом людини на гідність і наслідками для неї, її сім'ї та ширшими міркуваннями про посилення стереотипів або включення мігрантів до певної матриці. (Див. *Робота з джерелами та їх захист*)

Журналісти повинні зробити все можливе, щоб створити безпечну та врівноважену атмосферу, знімаючи осіб, які стали жертвами торгівлі людьми. (Див. також: *торгівля людьми та контрабанда мігрантів* у Главі 5. *Історії міграції* та *Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму* у Главі 7. *Інтерв'ю*)

75 <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>

Пам'ятайте:

- Журналістика зростає завдяки використанню потужних образів у репортажах, але надзвичайно важливо, щоб ЗМІ уникали створення поверхових вражень, які посилюють стереотипи.
- Хороша журналістика сприятиме підвищенню обізнаності про міграцію завдяки образам і тезам, які захищають права і можливості, а не подають все у спрощеному вигляді.

Основні поради:

- Уникайте використання зображень або створення відео, які потурають сенсаційності, вторгненню та вуайєризму.
- Завжди просіть дозволу на зйомку та фотографування людей, хоча законодавство може не вимагати цього у громадських місцях. Якщо можливо, варто заздалегідь звернутися по письмовий дозвіл.
- Поради щодо зображень та торгівлі людьми див. у розділі **торгівля людьми та контрабанда** у Главі 5. **Історії міграції**.
- Не обирайте фотографії, виходячи з очікувань вашої аудиторії, – натомість обирайте та робіть фотографії, які відображають реальність, а також загальну картину.

Ніколи не редагуйте зображення, щоб видалити або додати елементи, які можуть ввести аудиторію в оману – наприклад, вирізання відповідних секторів або використання програмного забезпечення для додавання елементів, яких не було на початковому зображенні.

Цей розділ є адаптацією «Настанов із фотожурналістики» у **Настановах із висвітлення торгівлі людьми в ЗМІ**, опублікованих ICMPD у 2017 р.⁷⁶

Ситуаційне дослідження: образи та представлення

Торніке Коплатадзе – грузинський режисер. Подивіться, як Торніке Коплатадзе розповідає про свої підходи до зйомок меншин і мігрантів.

https://www.youtube.com/watch?v=sgVKg85qpW0&list=PLXxzWkiXihue7dRH3_QceqpkBGJL-gQdl&index=9&t=5s

76 https://www.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf

Ресурси

Мережа етичної журналістики (EJN) – Образи біженців – Етика в картині, Міся Пекель та Мод ван де Рейт

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/ethics-in-the-news/refugee-images>

Глобальна мережа журналістських розслідувань (GIJN) – Слідча фотографія: Підтримка історії зображеннями

<https://gijn.org/2013/07/15/investigative-photography-supporting-a-story-with-pictures/>

Інститут різноманіття медіа (MDI) – Краще один раз побачити, ніж сто разів почути: Як фотографічна база формує несвідоме упередження

<https://www.media-diversity.org/a-picture-is-worth-1000-words-how-stock-photography-shapes-unconscious-bias/>

Курси

Фонд Томсона / Центр фотоетики – Етичний інструментарій фотографа

<https://thomsonfoundation.edcastcloud.com/learn/the-photographer-s-ethical-toolkit-self-paced-6636>

Агенція ЄС у справах захисту основних прав людини (FRA) – Інструментарій для журналістів

<https://e-learning.fra.europa.eu/course/view.php?id=13>

Висновок

Сюжет завжди можна подати по-різному. Іноді нам доводиться відкладати телефони та пристрої запису і слухати. Іноді ключовою частиною сюжету нам потрібно зробити саме те, як ми використовуємо технології. Найважливіше – це черпати натхнення у людей, які роблять речі інакше, і завжди зважати на те, коли застосування нового підходу варте зусиль.

Глава 7.

Інтерв'ю

Завдання глави:

- Дізнайтеся, як проводити більш ефективні, змістовні та цікаві інтерв'ю.
- Докладніше про три типи інтерв'ю:
- Проведення інтерв'ю з мігрантами
- Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму
- Проведення інтерв'ю з приймаючими громадами та врахування багатогранності

Навігаційне поле

Настанови щодо проведення інтерв'ю з науковцями, аналітичними центрами, Неурядовими організаціями (НУО), Політиками, урядовими відомствами і національними статистичними організаціями, міжурядовими організаціями, і профспілками та бізнес-асоціаціями, див. у Главі 8. Як знайти і залучити експертів.

Вступ

Під час висвітлення питань міграції вам доводиться брати інтерв'ю у багатьох людей, які перебувають у різних обставинах, що потребує різної підготовки, навичок і підходів. Погляньте на ці приклади:

- Інтерв'ю в прямому ефірі з політиком чи посадовцем, який захищає суперечливу політику, пов'язану з міграцією.
- Обмін електронною поштою з трудовим мігрантом без документів, який погодився поговорити з вами на умовах анонімності.
- Бесіда через месенджер із викривачем, який стверджує, що має докази того, що працівники місцевого підприємства є жертвами торгівлі людьми.
- Особисте інтерв'ю з шукачем притулку, який перебуває в процесі переїзду з однієї країни до іншої.
- Онлайн-чат із представниками громадськості, які можуть мати усталені погляди на міграцію.

Ці приклади стосуються різних джерел і форматів та створюють різні потенційні ризики і можливості для репортера. Головне – адаптувати свій підхід до кожного інтерв'ю та взаємодії залежно від того, ким є респонденти, та засобу, яким ви користуєтесь.

Навіть якщо чиясь історія здається достовірною і підкріплена доказами – можливо, у формі документів – вам усе одно потрібно виконати власну ретельну перевірку (див. Главу 9. [Дані та аналіз](#) та Глава 6. [\(Належне\) Подання сюжету](#)).

Проведення інтерв'ю з мігрантами

Журналісти повинні бути якомога прозорішими у стосунках зі своїми джерелами (див. розділ [Робота з джерелами та їх захист](#) у Главі 6. [\(Належне\) Подання сюжету](#)).

Окрім загальних настанов і стандартів із етичного проведення інтерв'ю, під час інтерв'ю з мігрантами можуть знадобитися більш конкретні настанови, оскільки їхній досвід, (юридичне) положення та способи сприйняття можуть вимагати особливої обережності з вашого боку.

Хоча конкретний підхід до мігрантів, які могли зазнати травм, представлено в розділі [Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму](#), існують деякі основні правила та стандарти, застосовні до всіх мігрантів.

Основні правила

Завжди отримуйте інформовану згоду:

- Поясніть процес висвітлення і чому цей сюжет важливий.
- Уточніть, чому ви хочете взяти інтерв'ю та мету свого сюжету.
 - Запитайте себе: Чи були ви повністю прозорими щодо своїх намірів?
- Чи подбали ви про захист джерел? Наприклад, якщо ви розмовляєте з молодою людиною чи особою, яка перебуває у вразливих обставинах, переконайтеся, що вони усвідомлюють потенційні наслідки публікації інформації, яку надають. Повідомте їм, хто ваша аудиторія і чи зможуть їхні історії побачити у їхніх країнах.
 - Пам'ятайте: Розповівши свою історію і назвавши когось, деякі біженці ризикують безпекою своєї сім'ї та друзів удома. Ви також можете ненавмисно вплинути на прийняття рішення щодо клопотання про надання притулку, розкривши деякі деталі громадськості, чого слід уникати.
- Якщо мігрант не має батьків чи опікуна або не вміє читати, можливо, доведеться покладатися на власну совість та етичні судження. Саме в такі моменти і потрібно насамперед демонструвати етику людяності.
- Чи впевнені ви, що співрозмовники повністю розуміють умови проведення інтерв'ю та що означає журналістський жаргон – наприклад, «не для друку» чи «без посилання на джерела» та інші примітки?

(Див. також [Робота з джерелами та їх захист](#) у Главі 6. [\(Належне\) Подання сюжету](#))

Зважайте на вразливих мігрантів і знайте їхні права

- Визначте, чи є хтось неповнолітнім – до 18 років або до віку згоди. Знайте національне законодавство країни, в якій ви працюєте, щоб визначити, на яких умовах ви можете розмовляти з дитиною без необхідності отримання згоди батьків чи опікуна.
- Оцініть вразливість джерел – особливо дітей або людей, які стали жертвами травм та насильства (див. розділ **Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму**).
- Переконайтеся, що діти проходять інтерв'ю у присутності відповідального дорослого або опікуна. Але якщо ви підозрюєте, що особа, яка повинна нести відповідальність за добробут дитини, завдає їй шкоди, зверніться до національних органів захисту дітей.

Поважайте право на приватність

- Кожна людина має право на приватність і повагу до себе, але особливо це стосується дітей.
- Уникайте, за винятком надзвичайних обставин, використання хитрощів чи обману.
- Зважайте на ситуацію, в якій проводиться інтерв'ю; створіть простір, де респондентам буде комфортно ділитися особистою інформацією і де за необхідності вони матимуть приватність, розмовляючи з вами.

Виявляйте людяність

- Чи запобігли ви повторному переживанню травматичного досвіду і дозволили респонденту говорити вільно?
- Чи приділили ви увагу позитивним аспектам досвіду респондента і чи пояснили, як може респондент перевірити ваш матеріал на наявність фактологічних помилок перед публікацією?
- Чи були поставлені всі необхідні запитання і надані відповіді? І чи були ви обережними і тактовними та захищали інтереси співрозмовника?

Окрім базових речей, викладених у списку ресурсів, ви завжди повинні пам'ятати про перевірку певних умов до, під час та після співбесіди.

Перед інтерв'ю:

- **Знайте закон:** знайте міграційне законодавство в кожній із країн, де ви працюєте, особливо закони, які захищають права мігрантів. Законодавство збагачує ваш сюжет, захищає вас від потенційних судових справ, які можуть виникнути внаслідок наклепів або дифамації, та гарантує, що ви не спотворюватимете факти про мігрантів.
- **Поміркуйте про власне позиціонування:** спробуйте поглянути на себе очима співрозмовника. Як вони можуть сприймати ваш (виявлений) інтерес чи позицію? Поміркуйте над владною позицією, яку ви можете мати по відношенню до співрозмовника, і спробуйте усунути дисбаланс до початку інтерв'ю. Наприклад, можна надати співрозмовнику потенційні питання для обговорення до

початку інтерв'ю, дозволити йому самостійно визначити місце для проведення обговорення або підлаштуватись іншим чином.

- **Дозвольте співрозмовнику встановлювати правила:** за можливості обговоріть процес заздалегідь. Чи плануєте ви робити відео/фотографії? Чи будуть вказані ідентифікаційні дані співрозмовника? Скільки часу це займе? Чи дозволите ви співрозмовнику перевірити ваш матеріал на наявність фактологічних помилок перед публікацією?
- **Надайте інформацію про попередні роботи,** щоб співрозмовник міг отримати уявлення про типи сюжетів і проблеми, які висвітлюєте ви чи ваша організація.
- **Поінформуйте про політику і практику вашої організації** перед проведенням інтерв'ю, щоб ваш співрозмовник краще уявляв, як працює редакційний процес вашої організації.
- **Домовтеся про місце,** де співрозмовника буде комфортно – можливо, у їхньому середовищі. Це допоможе їм бути більш розслабленими, а вам – зрозуміти їхню точку зору.
- **Виділіть достатній час,** щоб не поспішати під час інтерв'ю.

Під час інтерв'ю

- **Подумайте про власні упередження:** не робіть припущень – краще запитайте. Не ухиляйтеся від складних питань.
- **Мисліть відкрито:** респонденти інтерв'ю, зокрема мігранти, іноді почуваються зобов'язаними розповісти вам те, що, на їхню думку, ви хочете почути, а не свої справжні почуття чи переживання.
- **Слухайте і чекайте:** не заповнюйте незграбну тишу (крім прямого ефіру!), особливо коли розмовляєте з кимось про дуже особистий досвід чи на делікатні теми. Помовчіть і почекайте. Наберіться терпіння, нехай вони розкажуть вам свою історію по-своєму.
- **Не варто виявляти здивування, огиду або інші емоції** у відповідь на сказане співрозмовником, бо це може бути розтлумачене як судження.
- **Нагадайте** респонденту, що він не зобов'язаний відповідати на ваші запитання і може припинити інтерв'ю в будь-який час.
- **Не забудьте поставити питання,** які надають контекст про життя співрозмовників. Наприклад, якщо вони недавно мігрували, запитайте, яким було їхнє життя до міграції. До чого вони прагнуть зараз, після переїзду?
- **Ставте питання,** які стосуються справи: поважайте час співрозмовника і врахуйте його «ціну вибору», коли він погодився поспілкуватися з вами. Іноді ваш співрозмовник не розуміє, яка цитата чи якої довжини цитата або коментар вам потрібні. У такому разі трохи поясніть журналістський процес і ставте питання, з яких чітко зрозуміло, яка інформація вам потрібна.
- **Наприкінці** запитайте, чи знають співрозмовники інших людей, готових взяти участь в інтерв'ю. Побудова тривалих стосунків із громадами – це найкращий спосіб готувати про них матеріали.

Після інтерв'ю:

- **Шукайте підтримку:** у разі сумнівів зверніться до юристів або колег, які мають більший досвід у висвітленні міграції, щоб розібратися в законах і їхніх наслідках.
- **Залишайтеся на зв'язку** зі своїми співрозмовниками та ознайомте їх із матеріалом. Поінформуйте їх, як вони можуть стежити за вашою журналістською роботою.

За докладнішою інформацією зверніться до ресурсів, використаних для складання цього контрольного списку:

Мережа етичної журналістики (EJN) – Основні етичні правила поводження з джерелами
<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/ethics-in-the-news/handling-sources>

Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN) – *Погляд на методи проведення інтерв'ю* – Публікація охоплює журналістські розслідування, інтерв'ю електронною поштою, ефірне мовлення та вразливі групи.
<https://gijn.org/perspectives-on-interviewing-techniques/>

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD) / Мережа етичної журналістики (EJN) – *Настанови з висвітлення торгівлі людьми в медіа (2017)*
<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/media-trafficking-guidelines>

Інститут різноманіття медіа (MDI) – *Посібник з різноманіття журналістики (2004)*
[http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20\[EN\].pdf](http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20[EN].pdf)

Ліверпульський університет Джона Мура – *Посібник для журналістів, дослідників, митців і тих, хто шукає інформацію, та історії від шукачів притулку і біженців* <https://www.ljmu.ac.uk/~media/files/ljmu/microsites/online-hub-for-asylum-seekers-and-refugees/updated-pdf-october/new-guide-for-journalists.pdf>

Проведення інтерв'ю з жертвами, які пережили травму

Ці настанови варто брати до уваги на додаток до згаданих у попередньому розділі **проведення інтерв'ю з мігрантами** і в більш широкому контексті настанов щодо **Роботи з джерелами та їх захисту**.

Що таке травма?

«У найширшому розумінні психологічно травматичну подію або критичний інцидент можна охарактеризувати таким чином: будь-яка пов'язана з людиною подія, яка є несподіваною, виходить за межі звичайного досвіду людини і передбачає певну форму втрати, поранення чи загрози травми, незалежно від того, чи є вона реальною або уявною.

Джерело: Дартівський центр журналістики та травми.⁷⁷

77 https://dartcenter.org/sites/default/files/DCE_JournoTraumaHandbook.pdf

Використовуйте цей розділ, готуючись до інтерв'ю з людьми, які постраждали від травми. У випадку міграції це може бути жертва торгівлі людьми чи рабства, біженець або шукач притулку, який пережив насильство чи страх до, під час або після втечі з батьківщини, або будь-який мігрант, який зазнав жорстокого поводження або дискримінації.

Розмовляючи з вразливими людьми, не поспішайте. Так, отримати доступ до жертв торгівлі людьми може бути важко, і до цього потрібно підходити з максимальною обережністю. Однак надання широкого розголосу цим історіям має важливе значення, бо дозволяє пролити світло на часто приховані процеси та порушення прав людини і розширити розуміння громадськості, олюднити дійових осіб політичної дискусії і сприяти покращенню політичної реакції.

Ресурси:

Наступні настанови, рекомендації та пропозиції про проведення інтерв'ю з особами, які пережили травму, є відредагованою сукупністю таких ресурсів:

- *Ресурси з питань торгівлі людьми: Належна практика у журналістиці, авт. Малія Політцер, Марта Мендоса, для Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN)*⁷⁸
- *Поради щодо проведення інтерв'ю з біженцями з повагою та співчуттям, авт. Шеррі Рікк'ярді для Міжнародної журналістської мережі (IJNET)*⁷⁹.
- *Травма та журналістика: Посібник для журналістів, редакторів і менеджерів, авт. Марк Брейн для Дартівського центру журналістики та травми.*⁸⁰
- *Висвітлення біженців: Поради щодо висвітлення кризи, Дартівський центр журналістики та травми (2007)*⁸¹.
- *Висвітлення травми – навчальний посібник, Радіо для побудови миру в Африці (2011)*⁸²
- *Настави з висвітлення торгівлі людьми в ЗМІ, (Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD) / Мережа етичної журналістики (EJN)) (2017)*⁸³

Ми сподіваємося, що ви скористаетесь цим резюме, а також безпосередньо наведеними вище ресурсами для подальшого розвитку своїх знань та розуміння травми, аби покращити свою роботу у кілька способів:

- Ви зможете ставити кращі та тактовніші запитання.
- Ви зможете готувати кращі і тактовніші журналістські матеріали.
- Ви зможете придумувати кращі сюжети.

78 https://dartcenter.org/sites/default/files/DCE_JournoTraumaHandbook.pdf

79 <https://gijn.org/human-trafficking-resources-best-practices-in-reporting/>

80 <https://ijnet.org/en/story/advice-interviewing-refugees-respect-and-compassion>

81 https://dartcenter.org/sites/default/files/DCE_JournoTraumaHandbook.pdf

82 <https://dartcenter.org/resources/reporting-refugees-tips-covering-crisis>

83 http://www.sfcg.org/programmes/rfpa/pdf/2011-Covering_Trauma_Color_EN.pdf

Почнімо з найважливіших принципів:

Не нашкодьте:

- Поводьтеся з кожним респондентом так, ніби ймовірність завдання шкоди надзвичайно висока, доки не буде доведено протилежне.
- Не беріться за жодні інтерв'ю, які погіршать ситуацію співрозмовників у короткостроковій або довгостроковій перспективі.
- Під час роботи з дітьми обов'язковим принципом, про який варто пам'ятати, є дотримання найкращого інтересу дитини. Чи ваші дії та рішення стосовно дитини беруть до уваги погляди дитини, її добробут, права та розвиток?⁸⁴

Поважайте анонімність та конфіденційність:

- Анонімність – це право, яким повинні користуватися ті, хто цього потребує, але воно ніколи не надається автоматично. У випадку торгівлі людьми захист найбільш уразливих осіб, незалежно від того, просять вони про це чи ні, вимагає від журналістів зважати на анонімність жертв жорстокого поводження та осіб, які можуть наражатися на подальший ризик у разі розкриття їхньої особи.
- Якщо ви погоджуєтеся надати респонденту анонімність, тоді доведеться обмежитися зображеннями рук, силуетів або іншими зображеннями, які не дозволяють провести ідентифікацію.
- Ніколи не публікуйте зображення дітей, які стали жертвами торгівлі людьми. Якщо жертва не має батьків чи опікуна, є неписьменною або не вміє читати, а відповідальна організація, що представляє потерпілого, є неетичною та не заслуговує на довіру, журналіст повинен покладатися на власну совість та етичні судження.

Підготуйтеся:

- **Адекватно обирайте та готуйте перекладачів і колег.** Підготуйте фотографів, відеооператорів і перекладачів до роботи з респондентом та чітко обговоріть, чи буде показано особу жертви.
- **Будьте готові до екстреного втручання.** Будьте готові зреагувати, якщо жертва/потерпіла особа заявить, що їй загрожує безпосередня небезпека. Це означає знати, які ресурси доступні для допомоги, і переконатися, що людина знає про них.

Зважаючи на те, як травма впливає на пам'ять, потерпілі можуть:

- Бути не в змозі з абсолютною точністю розповісти, що саме з ними сталося, і пояснити послідовність, в якій відбувалися події.
- Пам'ятати все по-різному в різний час.

84 https://www.w.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf

- Не розуміти, чому вони зреагували певним чином у певний момент під час травматичного періоду чи події.
- Пропускати деталі через почуття сорому/розгубленості.
- Не бажати говорити про події, які сприяли травмі.

Потрібен час: Можливо, ви не отримаєте всієї інформації, на яку сподівались під час одного інтерв'ю. Якщо можливо, заради респондента та вашого сюжету спробуйте домовитись про кілька сеансів інтерв'ю і надайте співрозмовнику можливість повернутися до цього питання пізніше. Ви маєте набагато більше шансів отримати свій сюжет, якщо дасте травмованим особам час на побудову довіри до вас.

Емпатія та повага:

- Це звучить очевидно, але сприймайте співрозмовника насамперед як людину, а не біженця чи жертву торгівлі людьми. Працюйте з емпатією та повагою, а не з жалем і поблажливістю. Повторне переживання травми не минає безслідно. Скажіть жертвам, наскільки ви цінуєте їхню готовність поділитися своїми історіями.
- Доброта та прості вияви чуйності грають важливу роль у зміцненні довіри.

Під час інтерв'ю з жертвами, які пережили травму:

- **Контроль співрозмовників над ситуацією.** Переконайтеся, що вони розуміють, що можуть зупинитися в будь-яку мить. Співрозмовники не зобов'язані відповідати на запитання, на які не хочуть.
- **Самоідентифікація.** Запитайте, з якими термінами співрозмовник ототожнює себе, і вживайте цей термін у своєму сюжеті – наприклад, жертва/ потерпілий від торгівлі людьми з метою домашньої/ трудової експлуатації/ торгівлі дітьми.
- **Дозвольте співрозмовникам керувати.** Вислухайте людину і поставтеся з повагою до її ситуації та прийняття ризику. Не підштовхуйте співрозмовників до обговорення того, про що вони не хочуть говорити.
- **Запитуйте дозвіл протягом усього процесу.** Якщо співрозмовники згодом відкличуть свою згоду (навіть якщо спочатку вони надали її), не використовуйте інтерв'ю. Навіть якщо люди раніше дозволили вести відео-/фотозйомку, запитайте дозволу ще раз, перш ніж робити це.
- **Поясніть свій процес,** чому ви робите те, що робите, та потенційні наслідки ваших журналістських матеріалів. З'ясуйте зі співрозмовником, про що конкретно ви сподіваєтесь поговорити. Потім попросіть їх розповісти вам якомога більше про цю подію чи тему.⁸⁵
- **Не починайте зі складних питань.** Розпитайте осіб, які пережили травму, про них самих і отримайте якесь розуміння їхнього життя, перш ніж ставити питання про найбільш вразливий момент.

85 <https://www.unicef.org/eca/media/ethical-guidelines>, <https://www.unicef.org/bih/en/reports/media-best-interests-child>

- **Уникайте відкритих питань про загальні речі:** не кажіть такого: «Як ви почувалися?» / «Розкажіть мені свою історію» / «Я знаю, що ви повинні відчувати».
- **Не ставте під сумнів розповідь жертви,** якщо це можливо, але звертайтеся за роз'ясненнями, де необхідно та доречно.
- **Доречно говорити так:** «Це було, коли ви ще були у своїй країні Y, а тепер ми разом тут, у країні X» / «Мені дуже шкода через вашу втрату» / «Мені шкода, що вам доводиться проходити через таке».

Як визначити, що у співрозмовника відбувається повторна травматизація:

- Звертайте увагу на ознаки того, що людина не відчувається в безпеці (поглядає на двері або оглядає кімнату довкола себе) або ознаки нагадування про травму у неприємний спосіб (плач, прискорене дихання, відчуття сильного жару без причини), або ознаки того, що людина переживає стурбованість чи втрачає контроль над свідомістю (відключення, відсутність реакції).

Переорієнтація: Якщо ви помітили ознаки повторної травматизації:

- Зробіть крок назад і поцікавтеся, що ви можете зробити, щоб людина почувалася безпечніше чи комфортніше.
- Продовжуйте говорити. Запитуйте про те, що відбувається тут і зараз: «Чи можете ви сказати мені, де ви знаходитесь?» «Чи можете ви описати, як виглядає кімната?» Такі запитання є кориснішими, ніж загальні питання, як-от: «З вами все гаразд?»

Чому такий підхід? *«Травма стається з людьми без їхнього дозволу. Відповідальна журналістика повинна переконатися на кожному етапі висвітлення та створення матеріалу, що потерпілі дають свій дозвіл із власної волі. Ніхто не повинен відчувати залякування під час інтерв'ю».*⁸⁶ (Джерело: [Висвітлення травми – навчальний посібник](#))

Після інтерв'ю:

- **Порівняйте** інформацію, надану жертвою/потерпілим, із зовнішніми джерелами, а також, за певних обставин, зі своїм респондентом. Узгодження після співбесіди – коли респонденту надається можливість переглянути і дати дозвіл на контент інтерв'ю до його публікації – рідкість у журналістиці, але це саме той сценарій, коли вам слід розглянути таку можливість.
- **Знайдіть історії хороше застосування.** Якщо хтось був досить щедрим, щоб поділитися своєю історією, висвітлюйте її з детальною точністю, цікаво та інформативно. Це один зі способів повернути суспільний інтерес до проблеми і крок до її вирішення.

86 http://www.sfcg.org/programmes/rfpa/pdf/2011-Covering_Trauma_Color_EN.pdf

Написання та редагування:

- **Уникайте шокуючих заголовків**, які не говорять нічого корисного про подію чи її дійових осіб. Натомість знайдіть історію та заголовок, які відображають складність людини, її переживання та ширший контекст. Докладіть зусиль і зосередьтесь на аспектах, які роблять людину унікальною, а не однією з мільйонів потерпілих.
- **Зосереджуйтесь на відновленні та на майбутньому**: подумайте, як співрозмовники можуть спробувати осмислити те, що з ними сталося, і свої надії на майбутнє. Такі розповіді є ціннішими для вашої аудиторії, не підживлюють стереотипи та містять більшу повагу до людини чи людей, про яких ви готуєте репортаж.
- Зосереджуйтесь на позитивних аспектах досвіду співрозмовника.

І, нарешті, **стежте за собою та своїми колегами**.

Журналісти також можуть зазнавати травм, висвітлюючи кризи. Як **свідчить дослідження 2017 р.**, журналісти також можуть страждати від «моральної травми»: «від заподіяння травми совісті або моральним принципам людини через скоєння, споглядання або неможливість запобігти вчинкам, що порушують особисті морально-етичні цінності чи кодекси поведінки».⁸⁷

Приклад того, як брати інтерв'ю в осіб, що належать до вразливої групи

- У цьому документальному фільмі ARD про сучасне рабство в Німеччині, який охоплює примусову працю, домашнє рабство та сексуальну експлуатацію, репортери розмовляють з потерпілими, соціальними працівниками, НУО та поліцією, шукаючи спосіб зупинити сучасне рабство в Німеччині. <http://programm.ard.de/TV/Themenschwerpunkte/Politik/Aktuelle-Reportagen/Startseite/?send-ung=28487337027833>

Проведення інтерв'ю з приймаючими громадами та врахування багатогранності

Дуже часто журналісти шукають цитати, що відповідають сюжету, який їх попросили підготувати або який вони розраховують підготувати. Нам легше писати про прості історії, ніж про складні. Але такий підхід не сприяє якісній журналістиці, як і несе нічого доброго нашій аудиторії чи людям, із якими ми проводимо інтерв'ю.

У цьому розділі ми пропонуємо кілька прийомів та питань для проведення інтерв'ю, котрі допоможуть вам дослідити багатогранність, що характеризує ставлення до міграції з боку населення у країнах проживання.

До цих питань увійшли деякі з «**22 питань, які «урізноманітнюють розповідь»** – публікації **Мережі журналістики рішень**. Рекомендуємо прочитати їх усі **тут**.⁸⁸

87 Емоційні втрати журналістів, які висвітлюють біженську кризу, Міжнародний інститут безпеки новин (INSI) (2017) <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/Storm%20and%20Feinstein%20-%20Emotional%20Toll.pdf>

88 https://s3.amazonaws.com/sjn-static/CTN_Interview_Qs.pdf

Підсилюйте суперечності та розширюйте фокус

- «Як ви вирішуєте, якій інформації довіряти?»
- «Що в цьому питанні спрощене?»
- «Чи є якісь елементи позиції [іншої сторони], які видаються вам слухними?»

Ставте запитання, спрямовані на з'ясування мотивації людей:

- «Чому це важливо для вас?»
- «Який досвід сформував ваші погляди?»
- «Що ви хочете, щоб інша сторона зрозуміла про вас?»
- «Що ви хочете зрозуміти про іншу сторону?»
- «Як це вплинуло на ваше життя?»

Слухайте більше і краще:

- «Розкажи мені про це трохи більше».
- «Як ви почуваєтесь, розповідаючи цю історію?»
- «Звідки береться це (почуття, емоція, упередження, недовіра)?»
- «Яке питання ніхто не ставить?»

Пропонуйте людям інші точки зору і руйнуйте упередженість сприйняття:

- «Що, як вам здається, думає про вас інша група?»
- «Чого, на вашу думку, хоче інша група?»
- «Що ви вже знаєте і що ви хочете зрозуміти про іншу сторону?»
- «Допоможіть мені розібратися в цьому. Тому що багато інших людей говорять так-то і так-то».
- «Чи існують якісь неточності у тому, як медіа зображають вас або людей із вашими поглядами?»

Висновок

Цей розділ містить досить конкретні вказівки, порівняно з рештою посібника. Сподіваємось, що ви сприйматимете наші пропозиції не як обмеження, а як інструмент, здатний надати вам додаткової впевненості під час підготовки до інтерв'ю та покращити ваші матеріали. Це величезна сфера, і ми зробили все можливе, щоб включити найважливіші та найактуальніші поради й пропозиції. Сподіваємось, цей розділ слугуватиме вам плацдармом для пошуку додаткової інформації про вдосконалення методів проведення інтерв'ю за всіма напрямками вашої роботи, а не лише в темі міграції.

Глава 8.

Як знайти і залучити експертів

Завдання глави:

- Подумайте, як найкраще використати експертні джерела у своїй роботі.
- Зважте плюси, мінуси та найкращі підходи до використання різних експертних джерел.
- Науковці
- Аналітичні центри
- Фонди та НУО
- Політики
- Урядові відомства та національні статистичні організації
- Міжурядові організації
- Профспілки та бізнес-асоціації

Навігаційне поле

- Див. Главу 7. *Інтерв'ю*, де вміщено конкретні поради щодо проведення інтерв'ю з мігрантами і «приймаючими громадами».
- Див. Главу 9. *Дані та аналіз* про те, як використовувати дані та результати досліджень

Вступ

Міграція – це величезна і складна тема, яка несе масштабні наслідки як для окремих осіб, так і для суспільства в цілому. Розуміння кожного елемента міграції – даних, економічних та політичних наслідків, правових аспектів, соціального впливу – для багатьох науковців може бути працею усього життя, тому потрібні експерти, які допоможуть зорієнтуватися у цій складній галузі. Але як вирішити, яких експертів залучити? Як знайти цих експертів? І звідки знати, чи можна їм довіряти?

Як журналіст, ви відіграєте важливу роль як у формуванні суспільного розуміння міграції, так і у визначенні того, які експертні знання будуть почуті вашою аудиторією і які точки зору будуть представлені.

Цей розділ знайомить вас із деякими ключовими думками експертів про проблеми міграції, з якими ви, вірогідно, зустрінатиметесь, висвітлюючи цю тематику, і розповідає як те, що експерти можуть запропонувати, так і в чому полягають недоліки їхньої форми спеціальних знань.

Важливо усвідомити, що факт виділення настанов про **проведення інтерв'ю з мігрантами** до окремої глави не означає, що вони не є експертами щодо власного досвіду або що їхні свідчення менш переконливі, ніж груп, включених до цього розділу.

Як відрізнити хороші повідомлення від поганих.

Не існує жодної форми повідомлень або типу джерела, які можна назвати принципово кращими за інші. Усі вони мають переваги і недоліки, а точність та надійність повідомлень залежать від осіб, які беруть участь у їх зборі, поданні та поширенні. Процеси перевірки фактів, наданих джерелами, та тверджень щодо міграції, часто залежать від конкретної інформації, з якою ви маєте справу. Найпростішим захистом проти проблемних тверджень є перехресна перевірка – зокрема, за кількома незалежними джерелами.

Простий контрольний список для роботи з будь-якими повідомленнями:

1. Чи достовірні вони? Чи проходять вони базову перевірку у тому сенсі, що надійшли від особи, яка знає, про що говорить, і чи немає очевидних чинників, які можуть поставити під сумнів їхню правдивість?
2. Чи застосовні вони? Чи відомості вимірюють або фіксують те, що повинні, і чи відповідають вони об'єктивним результатам, які можна перевірити?
3. Чи надійні вони? Чи можна сказати, що у разі повторення процесу, за допомогою якого було отримано відомості, відповідь була б такою самою?

Цей набір простих настанов щодо роботи з повідомленнями запозичено зі статті про те, як дізнатись, чи можна довіряти «експертам», з якими ви маєте справу, опублікованої в «Scientific American» наприкінці 2020 р.⁸⁹

Хоча сама стаття (яку варто прочитати повністю) стосується пандемії COVID-19, запропоновані в ній поради застосовні і до аналізу міграційних (та будь-яких інших) повідомлень:

1. Які галузі знань потрібні, щоб визначити, чи «повідомлення», з якими ви маєте справу, є точними (чи йдеться про економіку, демографію, політику, соціологію – чи про щось інше?)
2. Чи має експерт, який надає «відомості», відповідну підготовку і успішний послужний список у конкретній галузі, яку пояснює? (Не вражайтесь їхнім загальним статусом – поставте запитання про їхні знання щодо конкретної інформації, з якою ви маєте справу).
3. Найголовніше – чи існує кілька незалежних джерел, які підтверджують надане повідомлення? Співрозмовник надає інформацію від імені багатьох експертів чи лише від одного? Здійсніть перехресну перевірку тверджень, і не довіряйте лише одному експерту, довіряйте «експертам» (у множині).

89 <https://blogs.scientificamerican.com/observations/which-experts-should-you-listen-to-during-the-pandemic/>

Науковці

Для багатьох науковці – це уособлення експертів: вони спеціалізуються на дослідженні конкретних тем, а тому пропонують глибокі знання й розуміння. Їхній зв'язок з авторитетними науково-дослідними установами також допомагає забезпечити довіру до ваших матеріалів, а використання академічних доказів часто демонструє, що ви намагалися детально розібратись у висвітлюваній темі.

Плюси роботи з науковцями:

Науковці – чудове джерело для журналістів. Вони пропонують детальний і надійний аналіз та можуть допомогти пояснити складні технічні питання. Вони також можуть запропонувати інший, більш диференційований ракурс теми і спрямовувати вас до інших елементів і контенту, які ви, можливо, раніше не розглядали.

Науковці також можуть стати корисними у наданні та інтерпретації даних і поясненні як невідомого, так і відомого, допомагаючи зрозуміти, де твердження з інших джерел можуть виходити за межі фактичних даних чи доказів.

Мінуси роботи з науковцями

Спеціальні знання не обов'язково означають політичну незалежність чи нейтралітет у певній темі. Багато науковців розвинули свої спеціальні знання саме тому, що були дуже мотивовані предметом досліджень. Таким чином, хоча їхня інформація може бути точною та надзвичайно достовірною, вона цілком може бути використана для популяризації певної точки зору.

Той факт, що науковці зазвичай є спеціалістами вузькими, а не широкого профілю, має свої позитивні і негативні сторони. Якщо мати справу з науковцем, чия сфера знань відповідає тематиці вашого матеріалу, така співпраця може виявитися дуже плідною, – але той факт, що науковець займається міграцією, не означає, що він зможе допомогти вам із вашими конкретними питаннями.

Науковці можуть не вважати увагу ЗМІ своїм пріоритетом (або навіть не хотіти її), і тому вам, можливо, доведеться попрацювати для їх залучення. Проте коли це вам вдасться, науковці можуть надати складні або глибоко технічні відповіді, які насправді можуть і не дати потрібного вашій аудиторії.

Як знайти науковців:

Університети у вашій країні проживання, зазвичай, цікавляться питаннями, специфічними для вашої країни і можуть бути хорошою відправною точкою. Серед факультетів, які зазвичай займаються проблемами міграції, – антропологічний, демографічний, дослідження розвитку, економіки, географії, права, соціології, теології.

Де шукати:

- Міжнародна база даних міграційних експертів IMISCOE: <https://migrationresearch.com/experts>
- COMPAS, Оксфордський університет: <https://www.compas.ox.ac.uk/>
- UNU Merit/ Маастрихтський університет: <https://www.merit.unu.edu/themes/6-migration-and-development/>
- Центр дослідження біженців: <https://www.rsc.ox.ac.uk/>
- Центр міграційної політики: <http://www.migrationpolicycentre.eu/>
- Міграційна обсерваторія: (зосереджена на Великій Британії) <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/>

Аналітичні центри

Аналітичні центри – це дослідницькі організації, створені спеціально для аналізу соціальних та політичних проблем. На відміну від науковців, вони часто створюються для роз'яснювальної роботи і цілком можуть мати приховану або явну мету сприяти певним політичним програмам чи ідеологіям. Однак якість і незалежність аналітичних центрів відрізняються, залежно від країни.

Плюси роботи з аналітичними центрами:

Аналітичні центри часто є чудовими джерелами для сюжетів. Вони надають своєчасні та переконливі звіти й відповіді та часто зацікавлені у взаємодії зі ЗМІ. Вони часто наймають експертів: багато науковців переходять на роботу до аналітичних центрів у різні моменти своєї кар'єри, або їх наймають для підготовки звітів, навіть якщо вони продовжують працювати у своїх науково-дослідних інститутах. До того ж аналітичні центри часто проводять хороші або цікаві дослідження, розраховані на місцевий контекст.

Мінуси роботи з аналітичними центрами

Однак, як зазначалося вище, аналітичні центри можуть бути політично та/або ідеологічно заангажованими і не мати незалежності. На відміну від науковців, підготовлені центрами матеріали не обов'язково проходять експертну оцінку, а отже, можуть бути менш надійними, ніж академічний аналіз. Прагнення аналітичних центрів працювати зі ЗМІ здебільшого зумовлене усвідомленням впливу ЗМІ на політику і широку аудиторію, тому завжди майте на увазі, що вас можуть використовувати у великій політичній грі.

Де шукати:

Деякі авторитетні міжнародні аналітичні центри, які займаються міграцією:

- Інститут міграційної політики (MPI): <https://www.migrationpolicy.org/>
- Pew: <https://www.pewresearch.org/>
- ОЕСР: <https://data.oecd.org/society.htm#profile-Migration>

Див. також:

- Міжнародна база даних міграційних експертів IMISCOE: <https://migrationresearch.com/experts>

Неурядові організації (НУО)

НУО та інші організації громадянського суспільства часто тісно взаємодіють із людьми, які перебувають у вразливих ситуаціях або у безвиході, а також із людьми, щодо яких існує загроза порушення прав людини чи інша небезпека. У контексті міграційної тематики це може означати, що організації займаються цілою низкою питань: від відсутності можливостей інтеграції, від поганої освіти та результатів на ринку праці в мігрантських громадах – до серйозних ризиків для життя та/або свободи людини.

Такі організації можуть бути надзвичайно корисними для журналістів, які займаються міграцією, забезпечуючи потенційний доступ до ситуаційних досліджень та історій і висвітлюючи вплив політики чи суспільних норм на мігрантів і місцеві громади. Організації часто займають тверду моральну, правову чи етичну позицію щодо ситуацій, якими вони займаються, і часто мають чіткі роз'яснювальні завдання, працюючи з вами.

Однак безпосередній доступ НУО до важкодоступних груп – наприклад, нерегулярних мігрантів, – які інакше не бажають співпрацювати з репортерами, може виявитися безцінним.

Плюси роботи з НУО

Організації часто безпосередньо працюють із різними типами мігрантів – зокрема, з шукачами притулку або біженцями, – і часто надають своєчасні та переконливі відповіді. Як і аналітичні центри, вони часто наймають експертів – зокрема науковців – і можуть проводити хороші або цікаві дослідження. Вони також часто прагнуть взаємодіяти зі ЗМІ для досягнення своїх стратегічних цілей та одержання підтримки (а іноді й фінансування) для своєї справи. НУО часто є чудовими джерелами коментарів та аналізу і корисні для розробки сюжетних ідей і тем.

Мінуси роботи з НУО

Знову ж таки, як і аналітичні центри, НУО можуть бути політично/ідеологічно заангажованими і не мати незалежності, а підготовлені ними матеріали можуть бути менш надійними, ніж академічний аналіз, який пройшов експертну оцінку. Організації не несуть відповідальності за об'єктивність, а деякі можуть не бажати виділяти елементи міграції, які не відповідають їхнім програмам. Деякі з організацій можуть вимагати позитивного висвітлення своєї роботи в обмін на доступ до респондентів або обмежити ваш доступ наступного разу, якщо ви їх критикуєте.

Де шукати

На міжнародному рівні

- Міжнародний комітет Червоного Хреста/Червоного Півмісяця (не зовсім НУО) <https://www.icrc.org/>
- Данська рада у справах біженців <https://drc.ngo/>
- Лікарі без кордонів (Médecins Sans Frontières) <https://www.msf.org/>
- Оксфордський комітет допомоги голодуючим (Oxfam) <https://www.oxfam.org/>
- Європейська рада у справах біженців та вигнанців (ECRE) <https://www.ecre.org/>
- EPAM <http://www.ngo-platform-asylum-migration.eu/>

Політики

Політики переважно перебувають у центрі національних та міжнародних імміграційних дискусій, але незмінно мають власну програму. Це не причина відмовлятися від політиків, але це означає, що використовувати їх потрібно обережно. Вони чудово підходять для коментування, аналізу та розробки сюжетних ідей і тем, але ви завжди повинні перевіряти політичні твердження в інших експертів.

Плюси роботи з політиками

Вони зазвичай добре і переконливо формулюють свої думки, ставлячи акцент на поточних проблемах і справах, часто пов'язаних між собою, та усвідомлюють розвиток політики і того, що відбувається в суспільстві в цілому. Вони можуть мати близькі зв'язки з урядовими відомствами і постачальниками даних, а також часто мають близькі зв'язки з іншими політичними діячами, НУО/організаціями громадянського суспільства та аналітичними центрами. Крім того, політики часто охоче взаємодіють зі ЗМІ.

Мінуси роботи з політиками

Вони політично заангажовані, не є незалежними і часто не є експертами; вони можуть виступати в ролі «диспетчерів» для інших експертів або можуть зводити вас лише з експертами-однодумцями, спотворюючи ваше розуміння історії.

Завжди запитуйте: чи спрощує політик проблему? Міграція, мігранти і меншини часто є легкою мішенню: вони «інакші», а тому можуть сприйматися як загроза. Протягом багатьох років політичні діячі звинувачували мігрантів та меншини в усіх бідах, від розповсюдження хвороб і спричинення безробіття до участі у тероризмі та морального занепаду. Насправді корінні причини всіх цих проблем завжди набагато складніші. Завжди копайте глибше і шукайте структурні чинники, які визначають проблему, а не приймайте твердження – погане чи добре – про міграцію чи мігрантів на віру.

Урядові відомства та національні статистичні організації

Державні відомства і статистичні організації є сховищами національних даних про міграцію. Таким чином, для вас це – ідеальні місця для отримання потрібної ключової інформації, а також пояснень про методи збору цієї інформації та її тлумачення. Установи зазвичай чітко розуміють політику, яка також лежить в основі даних.

Плюси роботи з національними статистичними органами та урядовими відомствами

Часто це єдині місця, де зберігається певна інформація, тому вони є важливими джерелами даних про мігрантське і немігрантське населення, перетин кордонів, візи, а часто – про масштабні опитування населення, як-то обстеження робочої сили чи переписи населення. В цих установах часто працює висококваліфікований персонал, який глибоко знає питання. Деякі урядові відомства – єдиний спосіб отримати доступ до певних важливих локацій (наприклад, пунктів пропуску через кордон чи місць утримання мігрантів) та ресурсів – зокрема, до співробітників органів міграційного правозастосування.

Мінуси роботи з національними статистичними органами та урядовими відомствами

На жаль, не всі урядові відомства та національні статистичні органи настільки хороші або незалежні, як могли би бути. У деяких ситуаціях підготовлені або опубліковані ними дані можуть стати об'єктом маніпуляцій у політичних цілях, або їх просто можуть приховати, якщо історія не відповідає державним наративам. Однак ще однією поширеною проблемою є те, що дані можуть бути просто обмеженими або ненадійними. Якщо це так, можна розглянути можливість підготовки сюжету про відсутність або неточність/упередженість даних у тому вигляді, як вони представлені у вашому матеріалі.

Де шукати:

- Вірменія: <https://www.armstat.am/en/>
- Азербайджан: <https://www.stat.gov.az/?lang=en>
- Білорусь: www.belstat.gov.by
- Грузія: <https://www.geostat.ge/en>
- Молдова: <http://statistica.gov.md/index.php?l=en>
- Україна: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Євростат: <https://ec.europa.eu/eurostat/home>

Міжурядові організації

Через транснаціональний характер міграції одними з найважливіших органів, які займаються цим питанням, є міжурядові організації, такі як ICMPD, ЄС та різні агенції ООН. Ці організації дещо віддалені від національної політики в тій чи іншій країні, а отже, часто менш зацікавлені у щоденних суперечках між політиками чи протилежними сторонами в національних міграційних дебатах.

Хоча інколи це корисно і допомагає побачити національні проблеми в контексті, певна «віддаленість» цих організацій може також означати, що речі, які здаються вам дуже важливими, можуть не значитись у їхньому порядку денному.

Втім, ці організації надають послуги, як-то дослідження, підтримка вразливих осіб на місцях, дипломатичний і політичний аналіз. Вони часто є надзвичайно цінними джерелами даних та аналізів, коментарів експертів і потенційно навіть доступу до ситуаційних досліджень чи інших недоступних місць або осіб. Вони часто наймають науковців та міжнародних експертів у межах своїх програм.

Плюси роботи з міжурядовими організаціями

Ці організації можуть забезпечити доступ до висококваліфікованого, авторитетного і надійного аналізу. Вони зазвичай (порівняно) добре фінансуються і можуть займатися різними тематичними напрямками. Вони також можуть допомогти вам контекстуалізувати питання на міжнародному, регіональному, національному та місцевому рівнях. У них працюють кваліфіковані фахівці, зокрема науковці, організації часто проводять ретельні перевірки для забезпечення точності і в цілому є політично та ідеологічно нейтральними. Вони є чудовим місцем для отримання роз'яснень щодо міжнародних законів і норм.

Мінуси роботи з міжурядовими організаціями

Масштаби їхньої роботи означають, що вони можуть мати справу лише з «великими» проблемами і не перебувати в контакті зі «звичайними людьми». Дані, які вони надають, можуть виявитися застарілими, походити з тих самих проблемних джерел, якими ви вже користуєтесь, або вносити плутанину через суперечність із іншими джерелами. Багатостороння точка зору може не збігатися з поглядами вашої аудиторії чи широким національним або місцевим баченням, а аналіз буває занадто технічний, довгий або складний.

Де шукати:

- Портал даних МОМ та Глобальний центр аналізу міграційних даних (GMDAC): https://migrationdataportal.org/?t=2017&i=stock_abs_ та <https://gmdac.iom.int/>
- Відділ народонаселення ООН: <https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/index.asp>
- Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD): <https://www.icmpd.org/home/>
- Індекс політики інтеграції мігрантів (MIPEX): <https://www.mipex.eu/>
- УВКБ ООН: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>
- МОП: <https://ilostat.ilo.org/>
- Світовий банк: <https://www.worldbank.org/en/topic/labormarkets/brief/migration-and-remitances>
- Спеціалізовані агенції ЄС, які займаються питаннями міграції, притулку, прав людини:
- Європейське бюро підтримки у сфері притулку (EASO), <https://www.easo.europa.eu/>
- FRONTEX, <https://frontex.europa.eu/>
- Агенція Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA), <https://fra.europa.eu/uk/about-fra>

(Повний список див. у Главі 11. Інструменти та ресурси)

Профспілки та бізнес-організації

Організації, які безпосередньо займаються бізнесом та промисловістю, можуть стати в пригоді у висвітленні питань міграції. Як ішлося раніше, значна частка глобальної міграції здійснюється з метою працевлаштування, і навіть мігрантам, які мігрують з інших причин – наприклад, у пошуку притулку або возз'єднання з членом сім'ї, – часто також доводиться працювати. Профспілки, які представляють найманих працівників, і бізнес-організації, які представляють роботодавців, часто тримають руку на пульсі в питанні як потреб промисловості – часто щодо конкретних навичок, які можуть бути недоступні в країні, – так і поводження з трудовими мігрантами.

Плюси роботи з профспілками та бізнес-організаціями

Вони володіють специфічними знаннями про окремі сектори та галузі, мають чудові контакти і доступ як до працівників, так і до керівників підприємств. Вони часто володіють чіткими і практичними знаннями з відповідних правових аспектів і обізнані з реальними проблемами роботодавців/працівників.

Мінуси роботи з профспілками та бізнес-організаціями

Їм може бракувати незалежності, а вузькоспецифічні погляди можуть обмежувати усвідомлення ширшого контексту.

Ресурси

- Міжнародна база даних міграційних експертів IMISCOE: <https://migrationresearch.com/experts>
- Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN) склала електронну таблицю [Дані та досвід](https://docs.google.com/spreadsheets/d/1a3yzhzzzJslzxtVGVZ7uNx7Q_GhpAVDIboQGDbwy0B4/edit?usp=sharing), яка містить понад 60 посилань для пошуку даних і спеціальних знань: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1a3yzhzzzJslzxtVGVZ7uNx7Q_GhpAVDIboQGDbwy0B4/edit?usp=sharing

Правозахисники та імміграційні юристи

Юристи, які займаються питаннями імміграції та прав людини, можуть бути корисним джерелом інформації та аналізу як національного, так і міжнародного законодавства, а також окремих справ. Детальне знання законодавства допоможе вам переконатись у точності підготовленого матеріалу і вимагати відповіді від осіб, відповідальних за формування політики.

Плюси роботи з імміграційними юристами.

Вони володіють вузькоспецифічним знанням національного й міжнародного законодавства та окремих справ. Іноді вони можуть мати доступ до мігрантів, які перебувають під вартою, і можуть допомогти вам надати голос людям, які інакше не отримали би такого шансу.

Мінуси роботи з імміграційними юристами

Юристи не завжди можуть надати чіткі подробиці справ, над якими працюють, і можуть активно уникати висвітлення у ЗМІ, бо це може завдати шкоди справі проти їхнього клієнта або поставити їх у незручну ситуацію.

Висновок

Як відзначалося на початку цієї глави, не існує жодної форми свідчень або типу джерела, які можна назвати принципово кращими за інші. Усі вони мають переваги й недоліки, а точність та надійність повідомлень залежать від осіб, які беруть участь у їхньому зборі, поданні та поширенні.

Критично важливо те, що хороша журналістика покладається не на єдине джерело, а на кілька перехресно і ретельно перевірених аналізів. Пам'ятайте, що кілька джерел також означає різноманіття голосів. Якщо можливо, переконайтеся, що самих мігрантів визнано експертами у своїх ситуаціях і що вони отримали голос у вашому матеріалі. (див. Главу 7. [Інтерв'ю](#) та [Робота з джерелами та їх захист](#) у Главі 6. [\(Належне\) Подання сюжету](#))

Нарешті, уважно слухайте і переконайтеся, що не обмежуєтесь трансляцією найгучніших голосів – замість найчіткіших чи наймудріших. Зокрема, чоловіки схильні перебивати жінок або впевнено пропонувати себе для інтерв'ю, тоді як жінки йдуть на це неохоче. Така ситуація не повинна призводити до того, що ви відображаєте думки гучного і некомпетентного чоловіка на противагу тихішій, але більш обізнаній жінці.

Глава 9.

Дані та аналіз

Завдання глави:

- Дізнатися, як покращити підходи до аналізу та подання даних про міграцію.
- Подумати, як журналістика даних і візуалізація даних можуть покращити вашу роботу

Навігаційне поле

Докладніше про використання даних та аналізу також див. Главу 8. Як знайти і залучити експертів, де відзначено плюси й мінуси роботи з інформацією з різних джерел, а також Главу 6. (Належне) Подання сюжету.

Міграційні дані існують у різних формах. Від «кількісної» інформації про перетин кордону, чисельність населення, рівень зайнятості та демографічні подробиці – такі, як вік і стать, – до «якісного» аналізу, отриманого в результаті поглибленого вивчення громад, свідчень, літератури чи артефактів.

Дані та аналіз: як аналізувати джерела

Дотримуйтесь фактів, скептично ставтеся до статистики. Часто у висвітленні питань міграції може бути складно відрізнити «факти» – які можна незалежно перевірити на предмет їхньої правдивості – від припущень, цінностей та висновків. У деяких випадках «фактичне» настільки складно визначити, що навіть ретельно проведене дослідження може не дійти висновків, які безумовно відповідають дійсності. На цифрах можна будувати історії, але вони можуть виявитися оманливими. Журналістам слід перевіряти та розслідувати твердження, які містять цифри; перевіряти статистичні дані, а за необхідності – надавати громадськості «попередження» про неперевірену інформацію. Також слід розуміти, що самі лише цифри можуть дати одновимірну картину. За можливості спробуйте порівняти кількісні і якісні дані (або простіше кажучи, порівняйте наявні у вас цифри зі свідченнями про відповідний вплив на людей і пов'язаний з ними досвід).

Оцінки національних і міжнародних статистичних організацій та інших міжнародних органів, згаданих у цих настановах, часто цілком надійні, але нерідко вони є лише оцінками, тому методи їх отримання повинні бути предметом журналістського контролю. Так само навіть дослідження авторитетних установ – наприклад, щодо прогнозів майбутнього міграції, – можуть мати недоліки, які важливо зрозуміти і врахувати у відповідному матеріалі.

Робота з даними: прості відправні точки

Кількісні дані та якісні дані виконують різні, але однаково важливі завдання. Якщо кількісні дані відповідають на питання «Скільки?», то якісні дані більше стосуються питання «Чому»? Тож у контексті

міграції, де кількісні дані можуть розповісти нам про інтенсивність чи поширеність явища серед населення, якісні дані краще підходять для підтримки тверджень про пережитий досвід та індивідуальне сприйняття.

Але навіть кількісні дані – це не просто цифри: це цифри, які представляють реальні речі, а в контексті міграції – реальних людей.

Найперше запитання, яке варто поставити собі, коли вам пропонують будь-які дані про міграцію, – «яким чином ці люди (або інша інформація) потрапили до цього масиву даних?» Якщо ви чітко розумієте, як це сталося, то ви, принаймні, починаєте на міцному підґрунті. Якщо ви не знаєте відповіді, то вам потрібно або з'ясувати це, або бути дуже обережним, подаючи інформацію, якою плануєте поділитися.

Різні джерела кількісних даних про міграцію мають різні плюси і мінуси.

Корисний посібник із цієї теми підготовлено Глобальним центром аналізу міграційних даних Міжнародної організації з питань міграції: <https://migrationdataportal.org/infographic/key-sources-migration-data>

У посібнику ці джерела розбито на:

- Статистичні (як-то переписи населення та опитування домогосподарств).
- Адміністративні (як-то дані про візи та перетин кордону).
- Інноваційні (наприклад, великі масиви даних).

Кожне з цих джерел може бути дуже корисним за умови правильного використання (і насамперед, якщо збір даних також здійснено належним чином компетентними органами влади), але все має свої недоліки.

- Дані перепису є золотим стандартом з погляду надання вичерпної та точної інформації, але переписи проводити дуже дорого, до того ж, вони зазвичай проходять лише раз на десять років, тобто дані дуже застарівають. Повний перепис населення та домогосподарств збирає інформацію від кожного домогосподарства в межах вибірки, але деякі країни також проводять менші, частіші мікропереписи, які охоплюють меншу, але все ж репрезентативну групу населення.
- Опитування домогосподарств проводяться регулярно і можуть бути дуже сучасними, але дані незмінно надходять з меншої вибірки, ніж повний перепис населення, а тому можуть мати більші межі похибки (їх також називають «довірчими інтервалами»), тобто вони менш точні.
- Дані про візи та дозволи на проживання можуть бути корисними, бо показують, хто має право перебувати у вашій країні і що їм дозволяється робити, – проте часто це менш корисно для розуміння того, хто там насправді перебуває, оскільки наявність візи не завжди означає, що людина користується нею. І все ж, якщо вам вдається знайти дані про різні типи віз і дозволів на проживання (як про потоки, так і про чисельність), ви можете зробити висновок про типи міграції в країні. Адміністративні дані часто дають зріз населення в конкретний момент часу, але можуть не давати уявлення про зміни у часі, особливо якщо ту саму особу неможливо послідовно ідентифікувати або записи про неї не узгоджуються у джерелах за різні періоди.
- Дані про грошові перекази, зібрані міжнародними організаціями чи національними банками, не лише надають інформацію про обсяги фінансових трансфертів, але можуть бути важливим показником для кращого розуміння напрямків і навіть розміру еміграції.

- Дані про клопотання про надання притулку та прийняття рішень, зібрані відповідальними органами з питань притулку, здебільшого є точними та актуальними, що дозволяє краще зрозуміти, хто подає клопотання про надання притулку і яким є так званий коефіцієнт визнання (частка позитивних рішень).
- Дані про перетин кордону часто можуть розповісти вам про те, коли (і куди) прибувають люди, але не дуже багато про те, що відбувається далі. Вони також можуть неправильно відбивати масштаби пересування, оскільки зазвичай не дозволяють ідентифікувати та відстежувати конкретних осіб. Якщо одна й та сама особа перетинає кордон десять разів на день, дані перетину вказують на 10 переміщень, але не можуть вказати, що це була одна людина.
- Можна також ознайомитися з даними про правозастосування міграційного законодавства, що допоможе виявити кількість та громадянство осіб, яких зобов'язали виїхати або повернутися.
- Інноваційні джерела даних – такі, як інформація, отримана за аналізом соціальних мереж, дані з мобільних телефонів чи інші джерела, можуть бути дуже цікавими, але часто не є відкритими, до того ж, інколи важко точно зрозуміти, про що саме вони свідчать або як саме було зібрано цю інформацію. Це також викликає занепокоєння з погляду надання згоди, особливо якщо люди, від яких було зібрано дані, не знають, що їхні дані збираються та передаються.

Чому це цікаво?

Джерело даних і справді має значення, оскільки дані часто подаються як факт, тоді як в реальності це – оцінка зі значною межею похибки або, що гірше, на основі недосконалого чи неточного збору даних. Іноді дані, які використовуються на підтримку певних тверджень, свідчать не про те, чим вони здаються.

Якими бувають пастки журналістики? Що ЗМІ часто випускають з уваги?

Найбільша пастка – це прийняття твердження на віру. Якщо ви уважно не розглянули дані, не вивчили джерело і не зрозуміли, як було отримано запропоновані цифри, то з вашого боку це є «актом віри», а не висвітлення фактів. Іноді вам не вдається отримати всю цю інформацію вчасно, і в цьому випадку вам потрібно подавати інформацію з застереженнями, а не безапеляційно.

Ще однією примітивною пасткою є помилкове тлумачення «кореляції» (коли дві змінні збільшуються або зменшуються з частотою, яка здається подібною, і *виглядають* пов'язаними між собою) як «причинно-наслідкового зв'язку» (де одна змінна змінюється *залежно* від зміни іншої).

Які правильні запитання варто собі задати?

- Чи виглядає твердження вірогідним (чи можете ви його перевірити)?
- Чи є інформація правильною (чи вдалося вам перевірити її незалежним чином? Чи можете ви сказати, коли і серед кого відбувався збір даних, що говорить вам про умови, за яких дані можуть бути правильними)?
- Чи є джерело політично незалежним (чи перевіряли ви)?
- Звідки фінансуються ці дані (чи можете ви дізнатися? Чи має це значення)?
- Чи вказали ви джерело своєї статистики, щоб аудиторія могла скласти власну думку?

Дані та аналіз: журналістика даних і візуалізація

Журналістика даних

«Журналістика даних» останнім часом перетворилася на модний вираз. Але головним чином тому, що дані та «великі масиви даних» стали важливими елементами в арсеналі журналістських засобів сучасних медіа. Інформаційна ера дозволила значно покращити як збір даних, так і їх аналіз, що дозволило журналістам використовувати цифри у своїх сюжетах так, як це були практично неможливо навіть у 1990-х роках.

П'ять хвилин, необхідних сьогодні для завантаження електронної таблиці від статистичної організації та перегляду цифр для пошуку аномалій або тенденцій, зайняли б години кропіткої роботи в бібліотеці лише кілька десятиліть тому. А створити діаграму, на яку графічна команда раніше витратила б цілий день, тепер можна кількома простими натисканнями виділених даних.

Але незалежно від того, що використовується – слова, цифри, діаграми чи відео, – загальна мета журналістики залишається незмінною: захопиви матеріали про важливу фактологічну інформацію.

При згадці про журналістику даних багатьом людям автоматично на думку спадають інфографіка, діаграми і таблиці. Але журналістика даних набагато ширша і включає весь процес «виведення значення з даних» для створення, розвитку і перевірки сюжету. Журналістика даних допомагає перетворити окремі фрагменти даних у знання. Гарна інфографіка – це просто засіб оживити сюжет.

Журналістику даних краще ілюструє гарна стаття, складовою якої є аналіз та інтерпретація даних, ніж незрозуміла діаграма, яка показує сотні точок даних. Дані – це інструмент для журналістів, як і фотографія. І так само, як у фотожурналістиці, важливо пам'ятати, що дані не є абстрактними, а стосуються людей та їхнього життя. Так, діаграма, яка відображає коливання кількості депортацій або клопотань про надання притулку, також показує зруйновані життя, політичні пріоритети, - але цілком може не враховувати інші відповідні дані, як-то чи були більшість осіб, включених до діаграми, представниками однієї національної чи етнічної групи, статі чи релігії. Самих лише даних рідко буває достатньо, щоб розповісти всю історію, і їх потрібно подавати в контексті шляхом пояснень.

Так само вирішальне значення має коректність даних. Просте отримання інформації та її публікація не робить вас журналістом даних. Як обговорювалось у попередньому розділі ([Як аналізувати джерела](#)), надзвичайно важливо розуміти, як точка даних з'явилася в інформації, яку ви переглядаєте. Потрібно поставити запитання до наданих вам даних, майже так, ніби ви берете у них інтерв'ю, щоб оцінити їхню достовірність. Хто збирав їх? Наскільки великою була вибірка? Чи були вони зібрані у потрібному місці? В потрібний час? Чи можна здійснити перехресну перевірку з іншими даними, щоб переконатися, що вони знаходять те саме – а якщо ні, то чому?

Європейський центр журналістики пропонує низку безкоштовних онлайн-курсів із різних елементів журналістики даних за посиланням: <https://datajournalism.com/>.

Візуалізація даних

Ефективна візуалізація даних може кардинально вплинути на розуміння сюжету вашою аудиторією, але погано виконана візуалізація може затуманити інформацію або призвести до плутанини.

Не існує єдиного правильного способу візуалізації даних, але деякі основні принципи передбачають таке:

- Починайте з хороших даних: якщо використані вами матеріали вводять в оману або неправильні, ви отримаєте погану низькоякісну візуалізацію даних, і не має значення, наскільки гарно вона виглядає.
- Контент повинен залишатися чітким і простим: використовуйте кілька діаграм, якщо потрібно, а не втискуйте інформацію.
- Не грайтеся з параметрами для драматичного ефекту: смертний гріх візуалізації даних полягає у використанні осі, яка не починається з нуля, щоб криві виглядали більшими.
- Пам'ятайте, що дані, якими ви користуєтесь, – це не просто цифри, це люди та речі.
- Подумайте про свою аудиторію: що вона, за вашими очікуваннями, побачить з візуалізацією – прогляне чи ретельно вивчатиме?

Уславлений експерт із візуалізації даних Енді Кірк пропонує обдумати, якою є візуалізація – «пояснювальною чи дослідницькою», тобто чи вона має на меті продемонструвати щось конкретне, чи щоб аудиторія могла щось почерпнути для себе з неї, і чи йдеться про «читання або відчуття», – тобто чи має вона на меті надати впорядковану чітку інформацію, чи створити ширше відчуття загального розуміння.

Ситуаційне дослідження: використання великих даних для надання контексту

Розмежувальна лінія: Подорож через кордони Європи

Видавець: Internazionale <https://www.internazionale.it/>

Посилання: <https://www.internazionale.it/webdoc/borderline-en/map.html>

У цій інтерактивній візуалізації даних користувачі можуть натискати різні області карти і дізнаватися про міграційні схеми в Європі за допомогою відео та іншого контенту. Користувачі також можуть скористатися опціями внизу карти, щоб дізнатися про деякі міграційні дані, які мають ключове значення для історії.

Натисніть на ці посилання, щоб побачити, як було подано дані і створено візуальний контекст для великих чисел, що їх часто буває важко сприймати аудиторії та журналістам:

- Прибуття в цифрах: <https://www.internazionale.it/webdoc/borderline-en/numbers-arrived.html>
- Вартість подорожі: <https://www.internazionale.it/webdoc/borderline-en/numbers-expences.html>
- Вплив на соціальну систему: <https://www.internazionale.it/webdoc/borderline-en/numbers-welfare.html>
- Вплив на населення: <https://www.internazionale.it/webdoc/borderline-en/numbers-demography.html>

На що потрібно зважати:

- Чи існують статистичні дані, якими ви регулярно користуєтесь і які могли би виграти від застосування такого підходу?
- Чи «вимикаєтесь» ви коли-небудь або втрачаєте увагу, коли читаєте чи слухаєте репортажі, які містять великі цифри? Якщо «вимикаєтесь», то ваша аудиторія майже напевно теж. Поміркуйте, чи можете ви знайти нові способи подання даних у своєму матеріалі, використовуючи методи коректності даних для створення контексту.

Висновок

Дані можуть допомогти вам авторитетно подати ваш сюжет, але невдале висвітлення даних може означати, що ви випадково введете людей в оману, санкціонуєте неякісну інформацію або, що гірше, станете частиною поширення дезінформації.

Міграційні дані і статистика – це не просто стовпчики цифр або сторінки аналізу: вони представляють людей і речі, елементи реального життя. Хороший репортер знає це і розглядає дані та статистику як спосіб зрозуміти, що вони нам говорять про життя. Хороший журналіст даних перетворює абстрактну інформацію на чіткі та переконливі сюжети – через текст чи зображення (були навіть спроби перетворити дані на музику⁹⁰).

Не забудьте розпочати будь-який аналіз міграційних даних, запитуючи себе, як особа чи річ могла потрапити до цих даних. Це дозволить вам подумати про те, де можуть виникати проблеми з даними, а також нагадає вам про людей, довкола яких обертається сюжет.

Ресурси

У Східній Європі та на Кавказі не існує великої кількості програм журналістики даних, але ця сфера розвивається. Якщо ви шукаєте рекомендації про те, як розпочати роботу в журналістиці даних, цей ресурс, впорядкований [Міжнародною журналістською мережею \(IJNET\)](#), містить поради тренерів із журналістики даних із Киргизстану, Білорусі, України та Грузії.

Рекомендації доступні російською мовою: <https://ijnet.org/ru/story/журналистика-данных-в-восточной-европе-центральной-азии-и-на-кавказе-истории-и-советы>

Значну частину робіт Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN) щодо журналістики даних перекладено [російською](#)⁹¹ та [англійською](#) мовами.⁹²

Існують численні онлайн-курси із візуалізації даних – зокрема ті, що пропонуються Європейським центром журналістики, наприклад:

- <https://datajournalism.com/read/longreads/the-unspoken-rules-of-visualisation>
- І в цілому за посиланням <https://datajournalism.com/>
- І робота Енді Кірка – <https://www.visualisingdata.com/>, серед них його книга «Візуалізація даних» (2-ге видання) <https://www.visualisingdata.com/book/>

90 <https://www.ft.com/content/80269930-40c3-11e9-b896-fe36ec32aeca>

91 <https://gijn.org/2019/03/07/>

92 <https://helpdesk.gijn.org/support/solutions/articles/14000036505-data-journalism>

Глава 10.

Як покращити висвітлення питань міграції

Завдання глави:

- Знайти ідеї, пропозиції та рекомендації, як покращити висвітлення питань міграції через дії ключових суб'єктів:
- Ради з питань преси та регулятори
- Групи та спілки підтримки журналістики
- Редакції новин
- Розробники політики
- Дослідники
- Заклади викладання журналістики

Наведені нижче рекомендації значною мірою отримані від фокус-груп, до яких входили спілки журналістів та групи підтримки медіа з країн Східного партнерства, проведених у серпні 2020 р. ICMPD в межах проекту «MOMENTA 2» за фінансування Федерального міністерства закордонних справ Німеччини. Ця глава також спирається на висновки і рекомендації публікації ICMPD 2017 р., «Як ЗМІ по обидва боки Середземномор'я висвітлюють міграцію? Дослідження, проведене журналістами для журналістів і політиків»⁹³, а також ICMPD ЗМІ та торгівля людьми: Настанови.⁹⁴

Вступ

Дефіцит якісної, глибокої, заснованої на дослідженнях журналістики, яка забезпечує адекватний контекст для безлічі причин, способів та наслідків міграції в багатьох розділах медіа, варто розуміти в контексті панівного економічного та політичного клімату.

Варто усвідомлювати, що:

- Політична упередженість та поверхове, спрощене або необізнане висвітлення питань міграції у багатьох країнах часто пояснюється політичним впливом та самоцензурою в редакціях новин.
- Пандемія COVID-19 прискорила довгострокові негативні тенденції стосовно усталеності та життєздатності журналістики, залишивши редакції з меншою кількістю персоналу, з обмеженими ресурсами та низьким моральним духом.
- Журналісти, особливо фрілансери, часто працюють у нестабільних умовах.

93 https://www.icmpd.org/fileadmin/2017/Media_Migration_17_country_chapters.pdf

94 https://www.icmpd.org/fileadmin/1_2018/THB/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf

Загальні рекомендації щодо підтримки журналістики:

Від спільнот, які займаються питаннями свободи преси, розвитку ЗМІ та підтримки журналістики: «Екстрене звернення щодо підтримки журналістики та ЗМІ», опубліковане Глобальним форумом із розвитку медіа (GFMD)⁹⁵, яке закликає до дій уряди, донорів і спонсорів, журналістські організації та ЗМІ, технологічні, телекомунікаційні компанії та Інтернет-посередників, рекламодавців і аудиторії.

Від Комітету експертів Ради Європи з якісної журналістики у цифрову епоху:

- Проект рекомендацій щодо створення сприятливого середовища для якісної журналістики у цифрову епоху⁹⁶
- Декларація Комітету Міністрів про фінансову усталеність якісної журналістики у цифрову епоху⁹⁷

Ради з питань преси та регулятори як інструмент боротьби з упередженнями

Традиційна роль рад із питань преси полягає у розгляді скарг читачів. Але коли йдеться про посилення журналістики, ці органи можуть зіграти ключову роль. Відповідальні ради з питань преси, можливо, вже пропонують настанови для медіа та реагують на скарги стосовно дискримінації, упередженості щодо мігрантів, а також етнічних, релігійних та культурних меншин. Таку роботу варто підтримувати і заохочувати.

Ради з питань преси можуть співпрацювати з журналістськими спілками, дослідниками та іншими групами зацікавлених осіб, забезпечуючи форуми для обговорення термінології та інших етичних питань, щоб:

- Уможливити створення колективно узгоджених глосаріїв і стандартів, які публікувались би всіма відповідними мовами і регулярно оновлювались.
- Заохотити додавання нових розділів до існуючих етичних кодексів (на національному рівні та для окремих новинних організацій), присвячених постійним проблемним тенденціям журналістики.
- Запровадити регулярний і постійний моніторинг медіа та підготовку матеріалів про те, як медіа висвітлюють міграцію, у партнерстві з університетами та іншими дослідниками.

Варто зазначити, що ефективність виконання цієї об'єднаної та регуляторної ролі радами з питань преси залежить від країни, від того, наскільки вони добре загально визнані, і чи довіряють їм журналісти й громадськість. Їхній вплив також залежить від того, чи є вони добровільними органами, які користуються підтримкою ЗМІ та журналістів, та/або обумовлені законодавством і перебувають під впливом державних установ.

95 <https://gfmd.info/emergency-appeal-for-journalism-and-media-support-2/>

96 <https://rm.coe.int/msi-joq-2018-rev7-e-draft-recommendation-on-quality-journalism-finalis/168098ab76>

97 https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectId=090000168092dd4d

Докладніше про потенційну роль рад із питань преси див. *Альянс європейських незалежних рад з питань преси*⁹⁸ до складу якого входять:

- Грузія <https://www.presscouncils.eu/members-georgia/> / www.qartia.ge/uk
- Молдова <https://www.presscouncils.eu/members-moldova/> / consiliuldepresa.md/ro
- Україна <https://www.presscouncils.eu/members-ukraine/> / www.cje.org.ua/ua

Література:

- Ради з питань преси як інструмент боротьби з упередженнями в Мусульмани у медіа: На шляху до більшої толерантності та різноманіття (Мережа етичної журналістики (EJN))⁹⁹

Редакції новин

Редакції новин, перебуваючи під економічним тиском (а в деяких випадках і політичним), мають багато можливостей покращити висвітлення питань міграції та свою журналістику.

Робота і навчання:

- Де можливо, вживайте заходів для покращення умов праці журналістів та медіапрацівників – зокрема, і позаштатних співробітників.
- Використовуйте цей посібник та інші ресурси для навчання персоналу на всіх етапах їхньої кар'єри та в усіх ролях.
- Не обмежуйтеся відрядженням на навчання тільки молодших співробітників.

Редакційна політика та управління:

- Намагайтеся надавати своїм читачам довгостроковий погляд на міграцію і керуватися не лише кризами та домінуючими політичними наративами, особливо під час виборів та інших чутливих періодів. Існує нагальна потреба в нових ініціативах – зокрема, в нових формах фінансування та підтримки, – щоб допомогти ЗМІ краще пояснити процес міграції, її роль в історії людства та внесок до національного і регіонального розвитку.
- Намагайтесь уникати «поспіху з публікацією» під впливом соціальних мереж та Інтернет-новин і надавайте пріоритет висвітленню того, що аудиторія вважає цінним і що підвищить рівень довіри до вашої журналістики.
- Врахуйте етичні проблеми і стандарти, обговорені в цьому посібнику, для розробки внутрішніх механізмів відповідальності, редакційних настанов та етичних кодексів.
- Ведіть активну боротьбу проти мови ворожнечі, стереотипів та дезінформації в публічному дискурсі.

98 <https://www.presscouncils.eu/>

99 <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/muslims-media-tolerance-diversity>

Співпраця:

- Будьте відкриті для національних медіапартнерств із радами з питань преси, дослідниками та громадянським суспільством для обговорення та вдосконалення висвітлення питань міграції.
- Сумлінно беріть участь у моніторингу медіа та інших дослідженнях у сфері міграції.
- Шукайте можливості (та фінансування) для співпраці з медіа за межами вашої країни.

Різноманіття редакції новин:

- Заохочуйте призначення людей, які мають досвід роботи з міграційних питань або журналістів, які є мігрантами чи мають міграційне походження, для роботи у медіа.

Різноманіття новин:

- Забезпечуйте присутність різноманітних голосів у медіарепортажах, особливо груп мігрантів (укорінених і новоприбулих), а також приймаючих громад. Відстежуйте свій прогрес шляхом внутрішнього аналізу або участі у проектах медіамоніторингу.
- Розвивайте різноманіття джерел інформації.

Додаткове читання і джерела:

- Європейська федерація журналістів (EFJ): [10 рекомендацій для підвищення різноманіття редакцій новин та редакційних колективів \(2020\)](#)
- Медіа-інститут Фойо: [Гендерні аспекти зайнятості та кар'єри у медіа-секторі Вірменії, Грузії, Молдови, Росії та України \(2020\)](#)
- Інститут різноманіття медіа (MDI): [Цифрова трансформація та різноманіття медіа: дві сторони однієї медалі \(2020\)](#)
- Мережа етичної журналістики (EJN) / Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD) (2017): [Стратегії редакції новин в Настанови з висвітлення торгівлі людьми в ЗМІ.](#)

Розробники політики

- Освіта та медіаграмотність: розгляньте можливість додати міграційні питання до існуючих програм для підтримки державної освіти та підготовки з медіаграмотності.
- Підтримка медіа: дослідіть, як можна фінансувати та підтримувати кращу журналістику без шкоди для редакційної незалежності. (Див.: [Загальні рекомендації щодо підтримки журналістики](#))
- Дані та доступ до інформації: інвестуйте у впорядкування даних про зміни населення та міграцію і переконайтеся, що ця інформація є загальнодоступною для дослідників і журналістів.
- Усі посадові особи та відомства, які надають інформацію медіа, повинні перевіряти факти та інформацію, таким чином сприяючи підготовці збалансованих журналістських матеріалів.

Розробники політики та громадські лідери

- Розробники політики, лідери громад і громадянського суспільства повинні відігравати активнішу роль у створенні простору для толерантності та діалогу в публічному обговоренні міграції.
- Політичні лідери та публічні особи, які виступають у медіа, повинні спиратися на факти у своїй комунікації та виявляти самообмеження у виборі мови та термінології.
- Розробники політики, лідери громад і публічні особи повинні відігравати певну роль у впливі на суспільний дискурс та на усунення мови ворожнечі, непоміркованих висловлювань і провокаційних дій, які спекулюють на страхах і невизначеності у суспільстві загалом.

Програми підтримки журналістики

Ті, хто розробляє, фінансує та реалізує програми підтримки журналістики, повинні:

- Сприяти медіадіяльності, покликаній надати більший голос громадам мігрантів шляхом підтримки медіаініціатив, спрямованих на мігрантів і біженців (укорінені спільноти та новоприбулих), серед них - радіопрограми відповідними мовами, блоги, колонки і статті коментаторів-мігрантів.
- Підтримувати подальше нарощування потенціалу та/або «дизайн-спринти»/«хакатони» для редакцій (журналістів, редакторів, виробничого і технічного персоналу) щодо інновацій, пов'язаних із підготовкою і популяризацією контенту.
- Заохочувати журналістів і медіа до розробки регіональних і субрегіональних ініціатив для покращення висвітлення питань міграції.
- Шукати сфери, у яких можна розвивати міжнародну співпрацю між редакціями новин для висвітлення діаспори та інших міграційних питань.
- Надавати ресурси для досліджень і поглибленої журналістики для висвітлення комплексності міграції.
- Сприяти розвитку національних медіапартнерств для висвітлення питань міграції.
- Заохочувати створення незалежних та альтернативних медіаголосів, натхненних самими міграційними громадами.
- Орієнтуватися на ключових гравців у медіа, включно з головними редакторами та власниками, щоб показати, як можна включити міграцію до основних напрямків редакційної роботи.

Громадянське суспільство

Де шукати натхнення?

Associazione Carta di Roma (Асоціація Римської хартії), заснована в Італії, 2011 р.¹⁰⁰

Ця організація була створена з метою імплементації Кодексу поведінки журналістів щодо імміграції, підписаного двома найбільшими журналістськими спілками/асоціаціями в країні в 2008 р. Він передбачає:

- Орієнтир для тих, хто щоденно працює над міграцією та меншинами.
- Міст між медіа, інституціями і громадянським суспільством.

Підготовка й освіта журналістів

Університетам й іншим установам, які проводять навчання журналістів, варто:

- Включити міграцію у ситуаційні дослідження, репортерські завдання, есе та інші елементи курсів.
- Запросити гостей спікерів із міграційних організацій, а також журналістів і редакторів, які мають досвід висвітлення питань міграції.
- Використовувати цей та інші посібники для розробки практичних завдань та інших форм навчання.

Журналістським спілкам:

- Використовувати цей та інші посібники для розробки практичних завдань та інших форм навчання.
- Створити або заохочувати використання існуючих форумів для обговорення висвітлення питань міграції з вашими членами та існуючих можливостей/потреб для навчання чи інших ініціатив.

Нагороди

Донори, медіа та установи, пов'язані з міграцією: працювати разом для створення нагороди за висвітлення питань міграції у медіа у регіоні Східного партнерства. Це посилює мотивацію журналістів, які пишуть про міграцію. Нагорода повинна присуджуватися за вплив, етику, оригінальність (ракурс новин, подання сюжету), інновації.

100 <https://www.cartadiroma.org/>

Дослідження

Донори: надавати ресурси для досліджень і поглиблених журналістських матеріалів для висвітлення комплексності міграції.

Університети, групи підтримки медіа та засоби масової інформації: працювати (спільно, де це можливо) над розробкою програм дослідження і моніторингу медіа з метою створення надійної та корисної інформації про умови мігрантів, вплив висвітлення у медіа та створення інформаційного простору для всіх зацікавлених сторін із питань міграції.

Ситуаційне дослідження: журналістика рішень

Навчальні цілі

- Зрозуміти основи журналістики рішень
- Забезпечити натхнення для нових ракурсів новин і підходів до роботи

Наступна глава є відредагованим резюме публікації «**Журналістика рішень: Формування довіри до медіа через відповідальне висвітлення проблем суспільства**» – про семінар, проведений під час першого етапу Навчальної академії з питань міграції ICMPD («Momenta») Джеремі Друкером, виконавчим директором та головним редактором «Transitions»¹⁰¹ – організації з питань розвитку медіа, що базується в Празі.

- Ви можете ознайомитися з добіркою власних рішень «Transitions» з журналістики рішень тут: <https://tol.org/client/article/category/solutions-journalism>.
- Ми також рекомендуємо ознайомитися з можливостями, які може запропонувати журналістам «Transitions» через «Press Start» – краудфандингову платформу для журналістів: <https://www.pressstart.org/>.
- Частина цього контенту запозичено з Мережі журналістики рішень. Для докладнішої інформації про її діяльність див.: <https://www.solutionsjournalism.org/>.

Це резюме опубліковане після отримання відповідного дозволу.

101 <https://tol.org/>

Вступ

Однією з найбільш фундаментальних ролей журналістики є висвітлення проблем, які потребують вирішення. Однак мінусом цього може бути невпинний потік негативу і навіть думка – як серед журналістів, так і серед аудиторії, – що «хороша новина» не є «справжньою новиною».

Однією з відповідей на це останніми роками стала поява концепції «журналістики рішень», яка висвітлює проблеми, але також пропонує шляхи їх вирішення. Це не означає ігнорування негативу, а радше визнання того, що журналістика може зіграти певну роль у покращенні проблемної ситуації, а не просто у спостереженні за нею.

Яку ж проблему намагається вирішити «журналістика рішень»?

- **48% уникають новин** через надмірну негативність¹⁰²
- Молоді люди відчують **«втому від новин»**¹⁰³

Ефект негативу

- Коли люди мають низьку продуктивність, тривожні повідомлення можуть призвести до **захисної реакції, страху і безпорадності**
- Ми долаємо це, **«вимикаючись»** або **заперечуючи** повідомлення

Журналістика рішень: «Собака-поводир», а також «сторожовий пес»

Журналістика рішень – це інноваційний підхід до інформаційної журналістики, в якому основна увага приділяється відповідям на соціальні проблеми, а також самим проблемам. Історії рішень, підкріплені достовірними доказами, пояснюють, як і чому вжиті заходи працюють чи не працюють. Такі репортажі здатні надихати аудиторію, а не пригнічувати її. Мета цього журналістського стилю – надати людям правдивіший, ширший погляд на проблеми, мотивуючи більш активну громадянську залученість.

Якщо все зробити правильно, журналістика рішень:

- **Надихає:** вселяє в аудиторію надію і натхнення, а не депресію.
- **Забезпечує перспективу:** врівноважує картинку світу, пропонуючи перспективу вирішення серед повені проблем.
- **Розповідає всю історію:** правдиве, ширше бачення, яке привертає увагу громадян і залучає їх до громадських питань.

102 Звіт про цифрові новини Інституту Рейтер за 2017 р. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf

103 «Associated Press», «Нова модель для новин: Вивчення глибокої структури споживання новин молоддю; червень 2008 р <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2008-07/apo-nid15035.pdf>

Чотири якості журналістики рішень:

1. Розповідає не тільки про людину, але й про **відповідь** на проблему і про те, **як** це відбулося.
2. Надає **свідчення** впливу з урахуванням ефективності, а не просто наміри.
3. Прагне надати **ідеї**, які також можуть допомогти іншим вжити відповідних заходів, а не просто натхнення.
4. Обговорює **обмеження** або застереження щодо заходів у відповідь (ідеального рішення не існує).

Остерігайтеся самозванців

Журналістика рішень – це НЕ	НАТОМІСТЬ...
ПОКЛОНІННЯ ГЕРОЯМ	<p>... використовувати дійових осіб для обговорення системних змін АЛЕ ...</p> <p>... історія полягає в тому, що дійові особи роблять, а не в тому, що вони планують робити.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Покажіть, як вони намагаються вирішити проблему • Покажіть результати, які вони отримують • Покажіть, чим це відрізняється від того, що роблять інші • Покажіть, чому з цього можна навчитися • Покажіть, не повчайте: Нехай читачі роблять власні висновки • Розкрийте проблеми, які постають перед дійовими особами • Не ухиляйтеся від темних моментів • Шукайте малоймовірних дійових осіб
ЧАРІВНИЙ ЗАСІБ	... стиште риторичку
ПОСЛУГА ДРУГУ	...зосередьтеся на плюсах і мінусах
ТЕОРІЯ «Журналістика аналітичних центрів» означає журналістику, яка пропонує те, чого ще немає.	<p>... те, що вже відбувається</p> <p>Журналістика рішень – це новини; це те, що відбувається зараз.</p>
ЗАПІЗНІЛА ДУМКА Абзац або ефектна фраза наприкінці сюжету про проблему. Рішення не розглядаються з будь-якою серйозністю, а радше вкидаються як запізнена думка	... рішення повинні лежати в основі сюжету

<p>АКТИВІЗМ Це те, що ви бачите на таких веб-сайтах, як «change.org», де аудиторію заохочують натиснути кнопку, щоб «вирішити» проблему.</p> <p>Метою журналістики рішень є не реклама рішень чи прохання читачів про пожертви</p>	<p>... висвітлення заходів, вжитих у відповідь на проблеми Журналістика рішень заохочує журналістів сумлінніше представляти суспільство в новинах, розповідаючи всю історію: не лише те, що зламалося, але й те, що робиться для полегдження.</p>
<p>ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ</p>	<p>... не перебільшуйте твердження; долучіть думки опонентів; використовуйте дані; будьте надзвичайно обачні</p> <p>Вилучіть такі слова, як «надихаючий», «рішення», «чудовий», «супер», «унікальний», «геніальний».</p>
<p>МАКУЛАТУРА</p> <p>Зворушливе, прикольне, одноразове читиво, яке й викинути не шкода, що готується під національні свята для «підняття настрою».</p>	<p>... покажіть суть рішення</p> <p>Додайте трохи «макулатурності», якщо ваша аудиторія цього вимагає, але переконайтеся, що ви охопили структурні проблеми.</p>

СИТУАЦІЙНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: Приклад журналістики рішень як авторської статті

Думка: Ризики прибирання дому за кордоном: Домашні трудові мігранти на Близькому Сході продовжують наражатись на ув'язнення та жорстоке поводження. Лора Секорун

Посилання: <https://www.nytimes.com/2018/08/06/opinion/international-world/domestic-workers-middle-east.html>

Журналістика рішень – це:

- **скрупульозне і доказове** висвітлення **реакції** на соціальні проблеми;
- висвітлення того, **що відбувається зараз** і відповідні **наслідки**; демонстрація моделей, які допомагають вирішити проблему, а не просто теорій про можливості і не просто добрих намірів.

Навіщо займатися журналістикою рішень?

- Це може зробити ваші репортажі **більш переконливими**.
- Висвітлення рішень може **посилити відповідальність**.
- Це просто **хороша журналістика**.
- Це може збільшити **аудиторію, рівень залученості і довіри**.

Дослідження цифрової аудиторії віком до 35 років, проведене **Світовою службою ВВС**, виявило, що **64% хочуть**, щоб новини висвітлювали **рішення** проблем. Основною вимогою аудиторії до контенту було збільшення частки журналістики рішень.¹⁰⁴

Як робити журналістику рішень

1. Визначте **проблеми або запитання**, які викликають занепокоєння.

Розбийте велику проблему:

- У чому полягає **конкретна проблема** в межах більшого питання, яке б ви хотіли вирішити?
- Будьте якомога **точнішими!**
- **Рішення проблеми забруднення повітря не існує** в принципі – але є багато варіантів вирішення частин цієї проблеми.

2. Запитайте, **чого не вистачає** у публічному дискурсі.

Скористайтеся цією простою покроковою інструкцією, щоб вирішити, чи відповідає сюжет журналістиці рішень.

КРОК 1	КРОК 2	КРОК 3
«Чи існує дефіцит обізнаності щодо проблеми?»	Якщо «ТАК», то ця історія, можливо, більше підходить для журналістики, яка викриває проблему.	
	Якщо «НІ», то запитайте: «Чи існує дефіцит обізнаності щодо потенційних заходів у відповідь?»	Якщо «НІ» Зберігайте тиск, щоб особи, які приймають рішення, відчували відповідальність
		Якщо «ТАК», подумайте про журналістику рішень

104 <https://www.journalism.co.uk/news/five-key-research-findings-about-young-online-audiences-from-bbc-world-service/s2/a588021/>

3. Почніть пошування на **кандидатів** для сюжетів про рішення

Де можна знайти ці сюжети:

- Аналітичні центри, політичні або академічні експерти (Див.: Як знайти і залучити експертів)
- Великі масиви даних (Див.: Журналістика даних і візуалізація)
- Особи, дотичні до проблеми
- Співробітники програм у фондах та НУО (Див.: Неурядові організації (НУО))
- Погляньте в дзеркало на своє життя
- «Solutions Story Tracker» (<https://storytracker.solutionsjournalism.org/>)

Застосуйте вісь вирішення проблем як свій орієнтир:

- Чи є обране рішення відповіддю на конкретну проблему, до якої ви хотіли звернутися?
- Чи справді обране рішення чинить вплив? Звідки ви знаєте?
- Залишайтеся зосередженими на обраному рішенні. Не сходьте з колії.

Викладаючи свій сюжет, пам'ятайте:

- Зосередьтеся на питанні «ЯК...»
- «Хто, що, коли, де, чому... і як».
- Спробуйте хронологічну, покрокову структуру: як комусь вдалося перейти від проблеми до відповіді?

Як впровадити журналістику рішень у вашу тематику?

- Висвітліть місцеву проблематику
- Локалізуйте рішення з іншого місця
- Порівняйте два випадки

Пошук позитивного відхилення:

- Проаналізуйте ситуацію в зворотному порядку від результату, щоб знайти позитивне відхилення – особу, чия незвична, але успішна поведінка чи стратегія дозволяє їй знаходити кращі рішення проблеми, ніж іншим людям, незважаючи на те, що вона постає перед аналогічними проблемами і не має додаткових ресурсів чи знань.

- Запитайте: Як вони досягли цього успіху? Чому інші не роблять цього?
- Пам'ятайте: Кореляція не тотожна причинно-наслідковому зв'язку. Завжди потрібно проводити додаткові дослідження. Це цілком може бути аномалією даних.

Ключові питання для журналістики рішень:

- Хто робить це краще?
- Як працюють заходи, що вживаються у відповідь на ситуацію? (Сповідь інтерв'ю.)
- Які частини проблеми не охоплено заходами, що вживаються у відповідь на ситуацію?
- Звідки взялася ця ідея?
- Чи відтворено її деінде? З якими результатами?
- Що говорить дослідження?
- Що говорять критики?
- Які показники важливі для вимірювання успіху?
- У якій частині працюють заходи, що вживаються у відповідь на ситуацію, а в якій частині не працюють і звідки ми знаємо?
- Які існують бар'єри для повторюваності?

Обираючи тему, пам'ятайте:

- Це не повинно бути «Рішенням». Це може вирішувати проблему повністю або частково.
- Отримайте свідчення на користь успіху, але поінформуйте аудиторію про обмеження.

Форми журналістики рішень

ЗАКЛЮЧНИЙ ЕПІЗОД ДОСЛІДЖЕННЯ

- Включення сюжету про рішення не залишає місця відмовкам і є більш насиченим та змістовним «заключним епізодом».
Приклад: <https://www.wnyc.org/story/being-kid-adult-prison-here-vs-other-countries/>

МАТРИЦЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Як особа уникала поганої поведінки?
- Покажіть, що можна зробити для посилення регулювання та відповідальності.

ПОВЧАЛЬНА НЕВДАЧА

Переконайтеся, що невдача є повчальною. Сприймайте відтінки сірого.

Запитайте:

- Чи можуть інші навчитися з цієї ситуації?
- Що можна було зробити інакше?
- Чому людей тягне до невдалої ідеї?

ПОРІВНЯННЯ: ЯБЛУКА І ЯБЛУКА

- Запитайте у своїх джерел, хто ще робить це краще? Часто вони вкажуть вам на моделі в інших громадах.
- Насамперед варто вирішити, чи ці громади схожі на ту, яку ви висвітлюєте, щоб бути актуальними для вашої аудиторії. Чи схожа проблема? Чи схожі рушії та контекст цієї проблеми? Якщо так, тоді корисно буде заглибитись у заходи, що вживаються у відповідь на ситуацію.
- Тут особливий вплив матиме розуміння загальної картини, а не окремого лідера чи конкретного механізму. Ця велика ідея і є те, що найбільше долає географічні межі.

ШВИДЕНЬКО

- Якщо проблема широко відома, обмежтеся одним реченням і перейдіть до заходів, що вживаються у відповідь на ситуацію.

ЛОКАЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ

- Як та чи інша місцевість покращилася з часом?
- Перетворення тієї чи іншої місцевості надає актуальну інформацію для міст, які можна порівняти.

НОВА – І НЕПЕРЕВІРЕНА – ІДЕЯ

- Якщо ідея вже була десь перевірена і ви можете викласти наявні свідчення.

Глава 11.

Інструменти та ресурси

Національні джерела, пов'язані з міграцією

Вірменія

Міграційна служба

Міграційна служба (МС), створена в 2010 р., при Міністерстві територіального управління та інфраструктури, є центральним органом влади, відповідальним за розробку та реалізацію державної політики у сфері управління міграційними процесами. Вона також відповідає за координацію діяльності тих урядових установ, які займаються питаннями міграції у сфері розробки політики та підготовки нормативно-правових актів. Онлайн-джерела МС надають повний обсяг міграційних даних і можуть бути використані як основне джерело міграційної інформації про Вірменію.¹⁰⁵

Міністерство закордонних справ

Міністерство закордонних справ (МЗС) відповідає за розробку та реалізацію політики оформлення віз та видачу віз (а також посвідчень про повернення та спеціальний статус резидентів іноземним громадянам у Вірменії). Міграційні дані, які можна отримати від МЗС, включають інформацію про вимоги до віз та консульські послуги.¹⁰⁶

Поліція

Поліція відповідає за оформлення віз в пунктах пропуску через кордон, продовження терміну дії віз, надання статусу резидента/дозволу на проживання, реєстрацію іноземців у країні, оформлення виїзних штампів (валідацію паспорта) для громадян Вірменії. Вони також ведуть базу даних паспортів і проживання громадян Вірменії. Інформація у відкритому доступі обмежена боротьбою з торгівлею людьми.¹⁰⁷

Державне агентство зайнятості

Державне агентство зайнятості є окремим підрозділом Міністерства праці та соціальних питань. Агентство відповідає за реалізацію державної політики у сфері регулювання зайнятості. Головною метою Агентства є реалізація державних програм у сфері регулювання зайнятості, спрямованих на створення умов для забезпечення повної та ефективної зайнятості населення. Доступні дані включають інформацію про трудову міграцію.¹⁰⁸

105 <http://www.migration.am/>

106 www.mfa.am/en/visa

107 <https://www.police.am/%D5%A9%D6%80%D5%A1%D6%86%D5%AB%D6%84%D5%AB%D5%B6%D5%A3.html>

108 <http://employment.am/>

Статистичний комітет

Статистичний комітет Республіки Вірменія здійснює розробку, підготовку та поширення офіційної статистики відповідно до статистичних програм, проводить вибіркові обстеження, проводить комплексні переписи, збирає статистичні дані (зокрема з адміністративних реєстрів) через статистичні документи, веде статистичні реєстри та бази даних тощо. Міграційну інформацію можна отримати зі статистичних звітів (у розділі «Публікації») та баз даних, більшість з яких доступні вірменською та російською мовами.¹⁰⁹

Центральний банк Вірменії

Центральний банк Вірменії (ЦБВ) збирає та аналізує дані про надходження та відтоки грошових переказів, які можна знайти на офіційному веб-сайті ЦБВ.¹¹⁰

Управління головного уповноваженого у справах діаспори

Управління відповідає за підтримку відносин з вірменською діаспорою. Наразі це відомство не має веб-сайту. Інформацію можна отримати за телефоном або на його офіційній сторінці у «Facebook».¹¹¹

Карітас Вірменія реалізує проекти у сфері міграції та інтеграції/реінтеграції.¹¹²

Місія Вірменія реалізує проекти у сфері підтримки біженців, шукачів притулку та осіб без громадянства.¹¹³

Вірменське товариство Червоного Хреста реалізує проекти у сфері захисту біженців і економічної інтеграції, а також підтримки сирійських біженців у Вірменії.¹¹⁴

Аналітичний центр **Інституту міграції та соціальних змін** виконує дослідження у сфері міграції та проекти розвитку державної політики.¹¹⁵

Центр міграційних компетенцій

Дослідницьку установу Центр міграційних компетенцій (ЦМК) було створено в 2011 р., на факультеті соціології Єреванського державного університету за проектом ЄС «Tempus IV», у співробітництві з Тбіліським державним університетом (Грузія), Університетом Граца (Австрія), Університетом Аліканте (Іспанія), Університет Ольденбурга (Німеччина) та іншими партнерами. ЦМК має таку місію:

109 <https://www.armstat.am/en>

110 <https://www.cba.am/en>

111 Веб-сайт Уряду Вірменії, Управління головного уповноваженого у справах діаспори, <https://www.gov.am/am/>; Управління головного уповноваженого у справах діаспори, офіційна сторінка у «Facebook»: <https://www.facebook.com/DiasporaGovAm>.

112 <https://caritas.am/>

113 <http://www.mission.am/>

114 <https://www.redcross.am/en/home.html>

115 <http://imsc.am/>

- Створення онлайн-платформи для забезпечення та стимулювання продуктивної співпраці між дослідницькими центрами та спеціалістами у галузі міграційних досліджень у світі, з базами даних про останні міграційні дослідження, а також національні та спільні проекти.
- Забезпечення правової бази даних щодо міграційної політики та регулювання.
- Надання наукових і дослідницьких матеріалів, матеріалів для читання й актуальної інформації щодо міграції в регіоні на підтримку міграційних досліджень.
- Постійний моніторинг та прогнозування.
- Реалізація національних та міжнародних дослідницьких проектів і заходів, організація конференцій і семінарів.
- Розробка й оцінка відповідної методології міграційних досліджень.
- Забезпечення спеціалізованих знань у сфері міграційної політики і проектів.

ЦМК також виступає інституцією-партнером для аспірантури з міграційних досліджень і конфліктології на факультеті соціології Єреванського державного університету.¹¹⁶

ICMPD у Вірменії¹¹⁷

МОМ у Вірменії¹¹⁸

УВКБ ООН у Вірменії¹¹⁹

Азербайджан

Державна міграційна служба

Державна міграційна служба (ДМС) є центральним органом виконавчої влади зі статусом правоохоронного органу, який здійснює повноваження, визначені національним законодавством, з реалізації державної політики у сфері міграції, управління та регулювання міграційних процесів. Офіційний веб-сайт ДМС надає статистичні дані, пов'язані з міграцією. Журналісти можуть отримати додаткові актуальні дані з вищезазначених питань у Відділі зв'язків з громадськістю ДМС або через брифінги для преси тощо Керівництво ДМС також проводить онлайнів прес-конференції, інформаційні, публічні дискусії, які транслюються в Інтернеті, а на запитання журналістів відповідає в інтерактивних радіопрограмах.¹²⁰

116 <http://mcc.y-su.am/>

117 www.icmpd.org

118 <https://www.iom.int/countries/armenia>

119 <https://www.unhcr.org/armenia.html>

120 <https://migration.gov.az/>

Міністерство закордонних справ

Міністерство закордонних справ (МЗС) відповідає за візову політику, зокрема оформлення в'їзних віз, реєстрацію в Азербайджанській Республіці для спеціальних категорій (співробітників дипломатичних місій, консульств та міжнародних організацій, членів їхніх сімей, іноземців та осіб без громадянства, які відвідують Азербайджанську Республіку з дипломатичними або спеціальними цілями, як це передбачено міжнародними угодами, підписаними Азербайджанською Республікою), та надає консульські послуги громадянам Азербайджану за кордоном через свої дипломатичні представництва та консульства. МЗС також відповідає за ведення реєстру громадян Азербайджану, які постійно чи тимчасово проживають в іноземних державах, а також за сприяння та розвиток співпраці у галузі міграції з міжнародними організаціями та країнами-партнерами. Міграційні дані, які можна отримати від МЗС, включають інформацію про вимоги до віз та консульські послуги.¹²¹

Міністерство внутрішніх справ

Міністерство внутрішніх справ (МВС) відповідає за оформлення документів, що посвідчують особу (посвідчення особи і паспорти) Азербайджанської Республіки, а також за боротьбу з організованою злочинністю та торгівлею людьми серед інших завдань. Журналісти можуть отримати доступ до публічної інформації/даних про торгівлю людьми.¹²²

Міністерство праці та соціального захисту населення

Міністерство праці та соціального захисту населення (МПСЗН) є головним центральним органом виконавчої влади, відповідальним за управління національним ринком праці. МПСЗН безпосередньо займається питаннями трудової міграції, оформлюючи рішення про надання дозволів на працевлаштування. Дані про квоти на робочу силу не є загальнодоступними і можуть бути отримані лише за окремим запитом.¹²³

Державна прикордонна служба

Державна прикордонна служба (ДПС) є головним центральним органом виконавчої влади, відповідальним за здійснення прикордонного контролю. Вона реєструє іноземців у пунктах пропуску через кордон (ППК), протидіє нерегулярній міграції та перевіряє підстави для в'їзду іноземців. Відповідно до чинного законодавства, основними функціями ДПС є: забезпечення безпеки і недоторканності кордонів; протидія міжнародному тероризму; боротьба з нерегулярною міграцією, незаконним обігом наркотиків і контрабандою зброї або боєприпасів; запобігання розповсюдженню зброї масового знищення та її компонентів. Публічні дані відсутні, журналісти можуть отримати дані, надіславши запит.¹²⁴

121 <https://mfa.gov.az/en>

122 <https://www.insanalveri.gov.az/?/en/menu/59/>, <https://mia.gov.az/?/en/mainpage/>

123 <http://sosial.gov.az/>

124 <http://www.dsx.gov.az/>

Державний комітет по роботі з діаспорою

Державний комітет по роботі з діаспорою підтримує та координує діяльність азербайджанських діаспорних організацій. Ключові завдання Комітету включають збір та аналіз даних про азербайджанців, які проживають за кордоном, організацію заходів для членів діаспори в Азербайджані та за кордоном і надання підтримки членам діаспори через діаспорні організації. Карти азербайджанських діаспор, які функціонують у різних країнах світу, доступні для громадськості через офіційний веб-сайт Державного комітету по роботі з діаспорою.¹²⁵

Державний комітет у справах біженців та внутрішньо переміщених осіб

Державний комітет у справах біженців та внутрішньо переміщених осіб безпосередньо відповідає за біженців та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) з Азербайджанської Республіки і разом з регіональними виконавчими комітетами надає безпосередню допомогу цим групам. Публічні дані відсутні, журналісти можуть отримати дані, надіславши запит.¹²⁶

Міністерство освіти

Міністерство освіти збирає дані про іноземних студентів, які навчаються в Азербайджані, і, наскільки це можливо, азербайджанських студентів, які навчаються за кордоном. Дані можна отримати на веб-сайті та в офіційному виданні Міністерства (газета «Azərbaycan müəllimi») – журналісти можуть отримати дані, надіславши запит.¹²⁷

Державний статистичний комітет

Державний статистичний комітет збирає дані про населення на основі переписів, зокрема дані про перетин кордону, квоти на робочу силу, прибуття (іммігрантів) до країни на постійне проживання, виїзд (емігрантів) з країни на постійне проживання, а також чисту міграцію.¹²⁸

Центральний банк Азербайджану

Центральний банк збирає дані про надходження та відтоки грошових переказів з Азербайджану.¹²⁹

Азербайджанське товариство Червоного Півмісяця

Азербайджанське відділення Товариства Червоного Півмісяця надає різні види гуманітарної допомоги літнім особам, які живуть самотньо, сім'ям біженців та ВПО, особам, що постраждали внаслідок стихійних лих і техногенних катастроф, а також іншим вразливим особам, зокрема певній категорії мігрантів, серед інших видів діяльності.¹³⁰

125 <http://diaspor.gov.az/en/>

126 <http://idp.gov.az/en>

127 <https://edu.gov.az/en/page/292>

128 <https://www.stat.gov.az/source/demography/?lang=en>

129 <https://www.cbar.az/page-39/statistics>

130 <http://eng.redcross.org.az/>

Азербайджанський міграційний центр

Азербайджанський міграційний центр працює за такими напрямками: Надає правову допомогу емігрантам та особам без громадянства, оселеним в Азербайджані, а також жертвам торгівлі людьми та представляє їх перед низкою державних і судових органів; організовує тренінги і семінари для персоналу відповідних державних органів і НУО, що працюють у сфері протидії торгівлі людьми; проводить роз'яснювальну роботу серед емігрантів, осіб без громадянства і населення, схильного до міграції щодо вимог міжнародного та внутрішнього законодавства; надає безкоштовну правову допомогу біженцям і ВПО тощо.¹³¹

ICMPD в Азербайджані¹³²

МОМ в Азербайджані¹³³

УВКБ ООН в Азербайджані¹³⁴

Білорусь

Департамент з громадянства та міграції

Департамент з громадянства та міграції **Міністерства внутрішніх справ** є головною державною установою, відповідальною за координацію реалізації національної міграційної політики. Департамент регулярно публікує дані, пов'язані з міграцією. Статистика включає дані про трудову еміграцію та імміграцію, примусові міграційні потоки, нерегулярну міграцію та легальну міграцію. Статистичні дані про трудову еміграцію та імміграцію, починаючи з 2011 р., за професіями, посадами, часовими рамками виїзду тощо можна знайти на офіційному веб-сайті Департаменту. Дані оновлюються кожні три місяці.¹³⁵

Національний статистичний комітет

Національний статистичний комітет (БЕЛСТАТ) надає дані як про внутрішню, так і про зовнішню міграцію в Білорусі. Дані про зовнішню міграцію оновлюються щороку. Комітет публікує свій основний статистичний щорічник у серпні/вересні. Останнє видання містить дані за 2019 р.¹³⁶

Національний банк

Національний банк збирає та надає статистичні дані про грошові перекази з початку 2017 р., і далі.¹³⁷

131 <https://www.facebook.com/Azerbaijanmigrationcenter/>

132 www.icmpd.org

133 <https://azerbaijan.iom.int/>

134 <https://www.unhcr.org/azerbaijan.html>

135 <https://www.mvd.gov.by/en/page/departament-po-grazhdanstvu-i-migraci/migraciya/statistika-po-migracii>, <https://mvd.gov.by/ru/page/uchet-trudyashihsya-emigrantov-i-trudyashihsya-immigrantov>

136 <https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/naselenie-i-migratsiya/>, https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/publications/izdania/public_compilation/index_18023/

137 https://www.nbrb.by/system/settlements/money_remittances/db

CASE Білорусь

Економічний дослідницький центр «CASE Білорусь» реалізує різні проекти, зокрема ініціативи у сфері міграції. Через ці проекти можна отримати доступ до даних, пов'язаних з міграцією. Один з останніх проектів присвячено циркулярній міграції між Білоруссю, Польщею, Словаччиною та Чехією.¹³⁸

Human Constanta

«Human Constanta» – це білоруська правозахисна група. Одне з питань, на яке орієнтується організація, – це допомога мігрантам. З цієї причини вони іноді також надають міграційні дані. Одним із нещодавніх прикладів є їх огляд ситуації з біженцями на білорусько-польському кордоні.¹³⁹

BEROC

Центр економічних досліджень «BEROC» періодично публікує статті з питань міграції. Одна з останніх публікацій центру, *Демографія як виклик для економічного зростання*, містить розділи, які висвітлюють питання еміграції та імміграції, та деякі дані на цю тему.¹⁴⁰

МОМ у Білорусі¹⁴¹

УВКБ ООН у Білорусі¹⁴²

Грузія

Агентство розвитку державних послуг

Агентство розвитку державних послуг (АРДП) Міністерства юстиції Грузії відповідає за прийняття рішень щодо громадянства, безгромадянства, дозволів на проживання та оформлення документів (дозволів на проживання, паспортів, посвідчень особи, проїзних документів); реєстрацію актів цивільного стану та реєстрацію місця проживання; управління базами даних тощо. Інформацію про такі послуги можна отримати на офіційному веб-сайті АРДП: вимоги до отримання громадянства Грузії, вимоги до грузинського дозволу на проживання, отримання національного паспорта та інших проїзних документів, реєстрація в консульствах Грузії за кордоном, визначення громадянства Грузії, дозволи на еміграцію.¹⁴³

138 <https://case-belarus.eu/circular-migration-between-belarus-and-poland-slovakia-and-czechia/>

139 <https://humanconstantaby.by/situaciya-s-bezhencami-na-belarussko-polskoj-granice-yanvar-mart-2020-g/>

140 http://beroc.by/publications/policy_papers/demografiya-kak-vyzov-dlya-ekonomicheskogo-rosta/

141 <https://www.iom.int/countries/belarus>

142 <https://www.unhcr.org/by/ru>

143 <https://www.sda.gov.ge>

Державна комісія з питань міграції

АРДП також виконує функції Секретаріату Державної комісії з питань міграції (ДКПМ), який об'єднує всі міністерства та відомства Грузії, що займаються питаннями міграції, зокрема Міністерство юстиції, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство закордонних справ, Міністерство фінансів, Міністерство внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій, Міністерство охорони здоров'я, праці та соціальних справ, Міністерство освіти, науки, культури і спорту, Міністерство економіки і сталого розвитку, Державну службу безпеки та Національне статистичне управління. Міжнародні організації та НУО, які працюють у сфері міграції, також запрошуються на сесії ДКПМ. ДКПМ серед іншого ініціює, сприяє та контролює розробку законодавства у сфері міграції, включаючи стратегічні документи; забезпечує платформу для міжінституційного обміну з питань міграції; та контролює реалізацію міграційних проєктів. Інформацію щодо таких питань можна отримати на веб-сайті ДКПМ:

- Імміграція – поселення в Грузії, категорії та типи грузинських віз, хто може в'їжджати до Грузії без віз, оформлення дозволу на проживання та карток проживання, статус і посвідчення співвітчизника, статус особи без громадянства тощо.
- Еміграція – легальна міграція, грузинський національний паспорт, оформлення паспорта громадянам Грузії за кордоном, консульська реєстрація громадян Грузії, проїзні документи для повернення до Грузії тощо.
- Реінтеграція – інформація про програми реінтеграції.
- Добровільне повернення – статистика добровільного повернення з 2012 по 2019 рр.
- Біженці та притулок – інформація про міжнародний захист у Грузії, статус біженця та гуманітарний статус, права.¹⁴⁴

Міністерство внутрішніх справ

Міністерство внутрішніх справ Грузії (МВС) через свій Департамент патрульної поліції відповідає за охорону грузинських кордонів, перетин кордону громадянами і особами без громадянства та оформлення віз на державних кордонах на гуманітарній основі. Департамент міграції МВС є компетентним органом з питань реалізації угод про реадмісію і відповідних процедурних та організаційних питань; виявлення, ідентифікація та видворення іноземців, які перебувають у Грузії без законних підстав; та управління Центром тимчасового розміщення (ЦТР). Нещодавно портфель, пов'язаний із реалізацією державної політики у сфері біженців, осіб з гуманітарним статусом та шукачів притулку, а також загальний міграційний контроль було покладено на Департамент міграції. Два блоки настанов – настанови щодо легальної еміграції та ще один блок щодо легальної імміграції – доступні на офіційному веб-сайті Департаменту міграції з практичною інформацією про процедури та доступні ресурси.¹⁴⁵

144 <http://migration.commission.ge>

145 <http://police.ge/>

Міністерство закордонних справ

Міністерство закордонних справ (МЗС) через свій консульський департамент переважно виконує функції, пов'язані з візовою політикою Грузії. Міністерство бере участь у реалізації Угод про спрощення візового режиму та реадмісію з Європейським Союзом і очолює грузинську делегацію на засіданнях спільних комітетів. Консульський департамент та дипломатичні представництва Грузії є установами, відповідальними за дипломатичний та консульський захист громадян Грузії за кордоном.¹⁴⁶

Посольства та консульства Грузії

Дипломатичні представництва Грузії за кордоном займаються вимогами до в'їзду, оформленням і засвідченням документів, питаннями громадянства та візовими питаннями. Представництва також надають консультації мігрантам з правових аспектів відповідної країни призначення, захищають їхні права шляхом підвищення обізнаності щодо чинного законодавства та міграційної політики в країні та надають інші види допомоги. Загальнодоступна інформація на веб-сайті грузинського дипломатичного корпусу містить кілька корисних списків з інформацією про: дипломатичні місії та представників у Грузії; місцезнаходження та контактні дані представництв Грузії за кордоном; імена та контактні дані почесних консулів Грузії за кордоном; імена та контактні дані почесних консулів іноземних країн в Грузії. Веб-сайт також містить інформацію про візи для іноземних громадян, інформацію про візи для громадян Грузії тощо.

Департамент зв'язків з діаспорою

Департамент зв'язків з діаспорою Міністерства закордонних справ зосереджений на зміцненні політики щодо грузинської діаспори, зокрема шляхом підтримки та посилення контактів з грузинами, які проживають за кордоном. Департамент також координує збір та аналіз інформації про грузинську діаспору і веде базу даних про організації грузинської діаспори у світі.

Департамент євроінтеграції

Департамент євроінтеграції МЗС відповідає за управління багатосторонньою співпрацею і пов'язані з ними міграційні проблеми в межах ініціативи ЄС Східне партнерство. Він також координує співпрацю з державами-членами ЄС у межах Партнерства в області мобільності з ЄС.

Міністерство ВПО з окупованих територій, праці, охорони здоров'я і соціальних справ

Міністерство внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій, праці, охорони здоров'я і соціальних питань Грузії відповідає за регулювання державної політики щодо біженців та шукачів притулку, внутрішньо переміщених осіб, репатріантів, жертв стихійних лих, розміщення цих груп та управління міграцією в країні. Міністерство пропонує реінтеграційну підтримку грузинських мігрантів, зокрема тимчасове проживання, пакети соціального захисту, гранти для малих і середніх підприємств тощо.¹⁴⁷

¹⁴⁶ <http://www.mfa.gov.ge/>

¹⁴⁷ <http://www.mra.gov.ge/eng>

Агентство з питань державного піклування та допомоги (визнаним) жертвам торгівлі людьми

Агентство державного піклування та допомоги (визнаним) жертвам торгівлі людьми «Atipfund Грузія» є юридичною особою публічного права (ЮОПП), створеною відповідно до Закону Грузії про боротьбу з торгівлею людьми. Цілями Агентства є: Сприяння реалізації державної політики щодо захисту та допомоги жертвам торгівлі людьми; виплата компенсацій жертвам і особам, які постраждали від торгівлі людьми, та їх забезпечення захистом, допомогою та реабілітацією; захист, підтримка та реабілітація жертв, які постраждали від домашнього насильства; надання послуг кризових центрів ймовірним жертвам домашнього насильства; забезпечення гідних умов життя людям з інвалідністю, людям похилого віку та дітям без батьківського піклування; реабілітація та підтримка жертв або постраждалих від сексуального насильства. Статистичні дані про бенефіціарів притулку для жертв торгівлі людьми та консультації для жертв торгівлі людьми можна знайти на офіційному веб-сайті Агентства.¹⁴⁸

Національне статистичне управління Грузії

Національне статистичне управління Грузії (GeoStat) є органом з виключною відповідальністю за підготовку та поширення офіційної статистики відповідно до міжнародних статистичних стандартів та вимог. Основними його цілями є збір, редагування, обробка, зберігання, аналіз та поширення вичерпних, сучасних, надійних і порівнянних статистичних даних. Ще однією з його основних функцій є надання офіційної статистики громадянському суспільству, офіційним органам влади, НУО, ЗМІ, бізнесу й академічним спільнотам та іншим категоріям користувачів. Інформація «GeoStat» є відкритою та доступною для всіх користувачів, зокрема дані про в'їзну і виїзну міграцію, грошові перекази та національний перепис населення. Статистика щодо населення та демографії, зокрема щодо зовнішньої міграції, в'їзного та виїзного туризму, кількості іммігрантів та емігрантів за віком та статтю, кількості іммігрантів та емігрантів за громадянством, та інші статистичні дані є загальнодоступними на веб-сайті «GeoStat».¹⁴⁹

Асоціація молодих юристів Грузії

Асоціація молодих юристів Грузії (GYLA) має на меті встановлення високих правових стандартів у країні та захист прав кожної людини. Організація надає безкоштовні юридичні консультації кожному, зокрема іммігрантам і репатріантам, і забезпечує захист прав мігрантів.¹⁵⁰

Агентство цивільного розвитку

Агентство цивільного розвитку (CiDA) забезпечує захист, популяризацію та реалізацію соціально-економічних прав населення Грузії шляхом співпраці з бізнес-організаціями, міжнародними організаціями, ЗМІ, громадянським суспільством та урядом Грузії. CiDA також сприяє поліпшенню середовища проживання та індивідуальному розвитку екомігрантів, ВПО, мігрантів, уразливих груп, що проживають у селах, жінок, осіб з інвалідністю, колишніх ув'язнених, етнічних меншин, умовно-достроково звільнених та осіб, які перебувають у конфлікті з законом. У минулому організація реалізовувала проекти, пов'язані з захистом прав мігрантів з точки зору підвищення обізнаності,

148 <http://atipfund.gov.ge/eng>

149 <https://www.geostat.ge/en>

150 <https://gyla.ge/en/>

посилення економічних та інфраструктурних можливостей для екомігрантів та вирішення питань легальної міграції в усіх регіонах Грузії.¹⁵¹

Кавказький науково-дослідний ресурсний центр

Кавказький науково-дослідний ресурсний центр (CRRC) є академічним закладом, який вже десять років забезпечує дослідників, уряд, донорів, НУО та приватний сектор даними й аналізом критичних тенденцій та очікувань як у Грузії, так і в усьому регіоні. CRRC забезпечує дослідження, аналіз і навчання за допомогою перевірених методологій, які дозволяють здійснювати точні порівняння між секторами, населенням і країнами. Опитування домогосподарств, які проводить організація, містять інформацію про еміграцію, мотивацію до міграції та сектори зайнятості мігрантів за кордоном серед інших областей. Центр пропонує відкритий доступ до свого архіву даних. Опитування CRRC охоплюють такі теми, як дискримінація, мова ворожнечі та злочини на ґрунті ненависті в Грузії, знання та ставлення до ЄС у Грузії тощо. Доступ до статистичних звітів та початкових даних за результатами опитувань домогосподарств, проведених CRCC, можна отримати на їх веб-сайті.¹⁵²

Данська рада у справах біженців Південний Кавказ

Метою Данської ради у справах біженців (DRC) у Грузії є захист та сприяння довготривалому вирішенню проблем переміщення на основі гуманітарних принципів і прав людини. Починаючи з 1999 р., програми DRC у країні розробляються з метою підтримки комплексних сталих рішень для переміщених осіб. Цей підхід покликаний допомогти примусово переміщеним особам, репатріантам, приймаючим громадам та особам у ситуації, аналогічній біженській, подолати свою специфічну вразливість, надаючи пріоритет середньо- та довгостроковим соціально-економічним потребам.¹⁵³

Німецьке товариство міжнародного співробітництва

Німецьке товариство міжнародного співробітництва – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) – здійснює регіональну діяльність, зосереджену на трьох основних темах: демократія, місцеве врядування та верховенство права, сталий економічний розвиток і довкілля та стале використання природних ресурсів. Завдяки проектам Центру міжнародної міграції (CIM) в Грузії організація протягом багатьох років підтримує репатріантів, пропонуючи можливості працевлаштування в Грузії та обмін досвідом.¹⁵⁴

ІСМРД у Грузії¹⁵⁵

МОМ у Грузії¹⁵⁶

УВКБ ООН у Грузії¹⁵⁷

151 <http://www.cida.ge/mission-strategy>

152 <https://crrc.ge/en/>

153 <https://drc.ngo/where-we-work/europe/georgia>

154 <https://www.giz.de/en/worldwide/359.html>

155 www.icmpd.org

156 <https://georgia.iom.int/>

157 <https://www.unhcr.org/georgia.html>

Молдова

Міністерство внутрішніх справ

Міністерство внутрішніх справ Молдови (МВС) розробляє політику в галузі міграції, боротьби з нелегальною міграцією та транскордонними злочинами. До складу МВС входять спеціалізовані установи/органи, які відповідають за питання міграції – Бюро з питань міграції та притулку та Прикордонна поліція.¹⁵⁸

Бюро з питань міграції та притулку

Бюро з питань міграції та притулку є головним органом, відповідальним за реалізацію та координацію імміграційної політики країни. Діючи під управлінням **Міністерства внутрішніх справ**, Бюро регулярно завантажує статистичні дані про дозволи на проживання, які оформляються іноземцям щороку.¹⁵⁹

Прикордонна поліція

Прикордонна поліція діє під управлінням МВС, реалізуючи державну політику у сфері інтегрованого управління кордонами, попередження та протидії нелегальній міграції та транскордонній злочинності. Прикордонна поліція не публікує статистику перетину кордону. Однак інформацію та дані можна запитувати електронною поштою.¹⁶⁰

Державна канцелярія

Державна канцелярія через своє Бюро у зв'язках з діаспорою відповідає серед іншого за реалізацію політики залучення діаспори, еміграції та повернення і реінтеграції. На своєму веб-сайті Бюро має підрозділ, що містить дані та статистику про міграцію (з вибраними часовими рамками і темами).¹⁶¹

Департамент професійної політики та регулювання міграції

Департамент професійної політики та регулювання міграції Міністерства охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення (МОЗПСЗН), розробляє та здійснює підтримку нормативних актів у сфері трудової міграції, веде переговори і підписує двосторонні угоди, що регулюють потоки трудової міграції. Департамент також розробляє та здійснює підтримку державної політики у сфері зайнятості робочої сили та регулювання міграції робочої сили. Він публікує низку відповідних документів на веб-сайті МОЗПСЗН.¹⁶²

158 <https://gov.md/en/content/ministry-internal-affairs>

159 <http://bma.gov.md/en/documente/modele-de-documente>

160 politia.frontiera@border.gov.md

161 <http://brd.gov.md/ru/advanced-page-type/statistika>

162 <https://msmps.gov.md/informatie-de-interes-public/domenii-de-politici/munca/>

Національне агентство зайнятості населення

Національне агентство зайнятості населення під управлінням Департаменту професійної політики та регулювання міграції бере участь у реалізації політики щодо міграції робочої сили, контролює діяльність приватних агенцій зайнятості та виконує обов'язки щодо міграції робочої сили (оформлення, продовження та анулювання дозволів на працевлаштування для іноземних громадян та осіб без громадянства, а також розробка механізмів працевлаштування громадян Молдови за кордоном та реінтеграції молдаван, які повертаються додому, для працевлаштування в Молдові). Агентство публікує відповідну інформацію для тих, хто зацікавлений у короткостроковій еміграції/працевлаштуванні за кордоном.¹⁶³

Міністерство закордонних справ і європейської інтеграції

Міністерство закордонних справ і європейської інтеграції розробляє візову політику, оформлює в'їзні візи для Молдови і проїзні документи для громадян Молдови, а також надає консульські послуги і захищає громадян Молдови за кордоном через свої дипломатичні представництва. На своєму веб-сайті Міністерство має окремий розділ, присвячений торгівлі людьми (ТЛ).¹⁶⁴

Національний комітет боротьби з торгівлею людьми

Національний комітет боротьби з торгівлею людьми, консультативний орган Уряду Молдови, координує діяльність, пов'язану з попередженням і протидією торгівлі людьми. Комітет бере участь у розробці державної політики щодо попередження та протидії торгівлі людьми та контролює виконання Національного плану попередження та протидії торгівлі людьми. Комітет також збирає та аналізує дані про рівень, стан і тенденції торгівлі людьми на національному рівні. Він публікує періодичні звіти з питань торгівлі людьми.¹⁶⁵

Сім'ї мігрантів

НУО «Сім'ї мігрантів» («Familii migrante») надає інформаційні, консультаційні та орієнтаційні послуги на національному і міжнародному рівнях мігрантам та їхнім сім'ям. Вона націлена на осіб на різних етапах міграційного процесу – еміграції, міграції, поверненні додому. Вона співпрацює з дипломатичними представництвами Республіки Молдова, об'єднаннями діаспор, організаціями громадянського суспільства в Молдові та місцевою державною адміністрацією.¹⁶⁶

Центр допомоги та захисту для захисту жертв і потенційних жертв торгівлі людьми

Центр допомоги та захисту є організацією громадянського суспільства, створеною за сприяння МОМ в Молдові. Він надає послуги допомоги жертвам та потенційним жертвам торгівлі людьми, зокрема жертвам домашнього насильства. Серед його бенефіціарів – жертви, мігранти, які опинились у складній ситуації, репатрійовані діти.¹⁶⁷

163 <https://www.anofm.md/>

164 <https://mfa.gov.md/ro/content/traficul-de-fiinte-umane>

165 <http://www.antitrafic.gov.md/lib.php?l=ro&idc=30&t=Rapoarte/Nationale>

166 <https://www.facebook.com/pages/category/Community/AO-Familii-Migrante-107990167233631/>

167 <https://www.cap.md/en/>

Благодійний центр для біженців

Благодійний центр для біженців (CCR) зосереджується головним чином на сприянні попередній інтеграції вразливих категорій у суспільство, тобто організації культурної орієнтації та позапрограмних заходів. У співпраці з іншими НУО, урядом та міжнародними організаціями CCR реалізував різні культурні та соціальні заходи для біженців/ шукачів притулку з метою їх інтеграції у молдавське суспільство, заохочення розбудови їх громад та самозабезпечення. Місцевому населенню також пропонується брати участь у цих заходах з метою підвищення його толерантності та виховання недискримінаційного ставлення до біженців/шукачів притулку.¹⁶⁸

Центр досліджень та консультацій

Центр досліджень та консультацій (CIC SocioPolis) – це неприбуткова науково-дослідна установа, що спеціалізується на соціологічних дослідженнях, аналізі, оцінці та консультаціях у соціальній сфері. Він проводить дослідження з різних міграційних питань, таких як уразливість мігрантів до торгівлі людьми та експлуатації, оцінюючи потреби в нарощуванні потенціалу жінок-лідерів з діаспорних об'єднань та плани з нарощування потенціалу, специфічні потреби дітей і людей похилого віку, які залишилися вдома внаслідок міграції тощо.¹⁶⁹

Міжнародний центр «Ла Страда Молдова»

Міжнародний центр «Ла Страда Молдова» забезпечує та сприяє захисту прав і законних інтересів соціально уразливих категорій населення. Це частина європейської мережі проти торгівлі людьми – «La Strada International» (LSI).[1] Ла Страда Молдова працює за чотирма напрямками – попередження торгівлі людьми, запобігання домашньому та сексуальному насильству, запобігання сексуальній експлуатації дітей та забезпечення онлайн-безпеки дітей.¹⁷⁰

ICMPD у Молдові¹⁷¹

МОМ в Молдові¹⁷²

УВКБ ООН у Молдові¹⁷³

168 www.ccr.md

169 <https://sociopolis.md/resurse>

170 <http://lastradainternational.org/>

171 www.icmpd.org

172 <https://moldova.iom.int/>

173 <https://www.unhcr.org/republic-of-moldova.html>

Україна

Міністерство внутрішніх справ

Міністерство внутрішніх справ України¹⁷⁴ забезпечує формування державної політики у сферах міграції, зокрема щодо імміграції, еміграції, нерегулярної міграції, біженців та інших категорій мігрантів, як це визначено законодавством. Міністерству також доручено попереджати, виявляти і зупиняти кримінальні злочини, пов'язані з нерегулярною міграцією та торгівлею людьми (ТЛ). Державна міграційна служба (ДМС) України¹⁷⁵ є центральним органом, що реалізує державну міграційну політику. У вересні кожного року ДМС видає оновлений *Міграційний профіль України*, який містить аналіз міграційної ситуації та чинних тенденцій у країні.¹⁷⁶ На веб-сайті ДМС також представлено статистичні дані про громадянство, шукачів притулку, біженців, іммігрантів, реадмісію, добровільне і примусове повернення тощо – за періоди у три, шість, дев'ять і дванадцять місяців кожного року.¹⁷⁷ Крім того, для чотирьох тематичних областей надаються щотижневі дані: громадянство, імміграція, нерегулярна міграція та біженці.¹⁷⁸

Державна служба статистики

Державна служба статистики (Держстат) України є джерелом даних про міграційні потоки та статистичної інформації про міжнародних мігрантів з поділом за статтю, віком, регіоном тощо.¹⁷⁹ Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій¹⁸⁰ та Міністерство соціальної політики надають загальну статистику щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні.¹⁸¹

Державна прикордонна служба

Державна прикордонна служба України (ДПСУ) є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державних кордонів.¹⁸² На веб-сайті ДПСУ є карта зі статистичними даними про щомісячний трафік через пункти перетину кордонів країни.¹⁸³ Хоча статистику в'їзду на територію України за країною виїзду безпосередньо не розміщено на веб-сайті ДПСУ, адміністративний департамент забезпечує цю інформацію через ДСС.¹⁸⁴

Міністерство соціальної політики

Міністерство соціальної політики (Мінсоцполітики) України регулює трудову міграцію в Україні, соціальний захист та протидію торгівлі людьми. Мінсоцполітики також координує роботу Державного

174 <https://mvs.gov.ua/ua/>

175 <https://dmsu.gov.ua/pro-dms/zagalna-informacziya.html>

176 <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/monitoring-migracijnix-procesiv/migracijnij-profil.html>

177 <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>

178 <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/shhotizhnevi-pokazniki-diyalnosti.html>

179 https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/ds.htm

180 <https://mtot.gov.ua/ua/kilkist-vpo>

181 <https://www.msp.gov.ua/news/18807.html>

182 <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

183 <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjojOTU0ODVjYTktNjk3ZC00N2E5LTlkNTQtYzk3ZTYzNzliYjk4IiwidCI6IjdhNTE3MDMzL-TE1ZGYtNDQ1MCO4ZjMyLWE5ODJmZTBhYTEyNSIsImMiOjhh9>

184 http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/arh_vig.html

центру зайнятості, який серед інших обов'язків відповідає за оформлення дозволів роботодавцям, які бажають найняти іноземців чи осіб без громадянства. На своєму веб-сайті Державний центр зайнятості надає статистичні дані щодо рівня безробіття, наявних вакансій за економічними секторами і зайнятість громадян України за кордоном, готує прогнози щодо дефіциту робочої сили, оприлюднює тематичні звіти й інфографіку.¹⁸⁵

Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства

Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства регулює трудову міграцію з України. На веб-сайті Міністерства можна знайти юридичні документи і переліки компаній, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном.¹⁸⁶

Відповідно до Закону України № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації»,¹⁸⁷ можна надіслати запит на одержання публічної інформації від державних органів. Багато міністерств – наприклад, Міністерство закордонних справ України, – надають зручні в користуванні онлайн-форми для запиту даних щодо клопотань про оформлення візи, консульські чи інші міграційні питання тощо.¹⁸⁸ До всіх відомств – Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій та ВПО,¹⁸⁹ Міністерства внутрішніх справ,¹⁹⁰ Державної прикордонної служби¹⁹¹ та Міністерства соціальної політики України¹⁹² – можна звернутись для отримання конкретних даних з відповідних сфер діяльності.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини¹⁹³ забезпечує та захищає права і свободи громадян України. Щорічний звіт цього омбудсмена включає інформацію про права і свободи національних меншин, іноземних українців, ВПО та осіб, які постраждали внаслідок конфлікту.¹⁹⁴

Благодійний фонд «Право на захист»

НУО Благодійний фонд «Право на захист» (R2P) є виконавчим партнером Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), який займається питаннями ВПО, біженців та осіб без громадянства. «Право на захист» уважно стежить за ситуацією ВПО та постраждалих від конфлікту осіб в Україні, регулярно готуючи дайджести й аналітичні матеріали на цю тему.¹⁹⁵

185 <https://www.dcz.gov.ua/analytics/67>

186 <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=64e0060e-afd9-445e-b1cf-ab3ee35e768a>

187 https://minjust.gov.ua/m/str_35409

188 <https://mfa.gov.ua/gromadskosti/publichna-informaciya/elektronnij-zapit>

189 <https://mtot.gov.ua/ua/elektronna-forma-zapitu>

190 https://mvs.gov.ua/ua/info_access/form_request/

191 <https://dpsu.gov.ua/ua/info/>

192 https://www.msp.gov.ua/content/zapit_na_publichnu_informaciyu.php

193 <http://www.ombudsman.gov.ua/>

194 <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=4>

195 <https://r2p.org.ua/analityka/>

Донбас SOS та Крим SOS

Дві громадські організації – Донбас SOS¹⁹⁶ та Крим SOS¹⁹⁷ – разом із Благодійним фондом Схід SOS¹⁹⁸ було засновано у 2014 р. для надання правової та гуманітарної допомоги ВПО та особам, які постраждали від конфлікту. Ці організації розробляють аналітичні звіти про ВПО, провадять адвокаційну діяльність, спрямовану на захист прав людини, документують їх порушення та готують письмові рекомендації про вдосконалення законодавства.

Благодійний фонд «РОКАДА»

Благодійний фонд «РОКАДА» є виконавчим партнером УВКБ ООН. Фонд працює над мобілізацією спільнот біженців, надає соціальну підтримку біженцям і шукачам притулку та сприяє їхній інтеграції в українське суспільство.¹⁹⁹

Харківська правозахисна група

Харківська правозахисна група (ХПГ) захищає жертв порушень прав людини – наприклад, права вразливих груп, як-то шукачі притулку та мігранти; захищає права ВПО; бореться з дискримінацією, расизмом, ксенофобією та злочинами на ґрунті ненависті, а також публікує інформацію та аналіз на ці теми.²⁰⁰

Українська Гельсінська спілка з прав людини

Організація громадянського суспільства, Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ), є найбільшою асоціацією правозахисних організацій в Україні, яка об'єднує 29 правозахисних НУО з метою захисту прав людини. Щомісячні дайджести УГСПЛ інформують читачів про поточні події в Україні в галузі прав людини, зокрема стосовно ВПО та постраждалих від конфлікту осіб.²⁰¹

ZMINA

Центр прав людини «ZMINA» – це неурядова організація, яка контролює дотримання свободи слова, свободи пересування, боротьби з дискримінацією; підтримує правозахисників та активістів громадянського суспільства в Україні, зокрема в окупованому Криму; та захищає жертв збройного конфлікту в Україні. Центр також аналізує багато аспектів міграції – наприклад, вплив системи реєстрації місця проживання в Україні.²⁰²

196 <http://www.donbasssos.org/ru/>

197 <https://krymsos.com/en/>

198 <https://vostok-sos.org/shcho-mi-robimo/>

199 <https://rokada.org.ua/>

200 <http://khp.org/>

201 <https://helsinki.org.ua/>

202 <https://zmina.ua/publication/>

Всеукраїнська асоціація з міжнародного працевлаштування

Всеукраїнська асоціація з міжнародного працевлаштування опікується питаннями, пов'язаними з працевлаштуванням громадян України за кордоном. У своїй діяльності Асоціація також проводить дослідження міграційних намірів українців та публікує поради для людей, які мігрують з метою працевлаштування.²⁰³

Міжнародний фонд охорони здоров'я та довкілля «Регіон Карпат»

Міжнародний фонд охорони здоров'я та довкілля «Регіон Карпат» (NEEKA), розташований на заході України, надає юридичну, медичну та соціальну допомогу особам без громадянства, особам, яким загрожує безгромадянство, а також біженцям та шукачам притулку.²⁰⁴

Десяте квітня

НУО «Десяте Квітня» захищає права вразливих груп населення, а саме біженців, ВПО, осіб без громадянства чи осіб, які ризикують залишитися без громадянства. Організація публікує аналітичні дослідження та моніторингові звіти, як-то судову статистику щодо процедури надання притулку.²⁰⁵

Інститут демографії та соціальних досліджень

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи (сектор міграційних досліджень) у складі **Національної академії наук України** є науковою установою, що підтримує діяльність журналу *Демографія та соціальна економіка*. Журнал вміщує аналітичні статті на такі теми, як міграція робочої сили, перспективи міграції, імміграція та інтеграція іммігрантів, оцінки міграційної ситуації в Україні тощо.²⁰⁶

Науково-дослідний інститут праці і зайнятості населення

Науково-дослідний інститут праці та зайнятості населення **Міністерства соціальної політики** України та **Національної академії наук** України проводить дослідження з питань зайнятості, безробіття, тенденцій на національному ринку праці та міграційних процесів у країні та в регіоні.²⁰⁷

Інститут регіональних досліджень

Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього **Національної академії наук** України публікує аналітичні статті з тем, пов'язаних із міграцією, з акцентом на західну Україну.²⁰⁸

203 <https://ampua.org/>

204 <http://new.neeka.org/>

205 <http://www.dk.od.ua/news>

206 <http://dse.org.ua/nomera.html>

207 <http://ipzn.org.ua/>

208 <http://ird.gov.ua/ird01/p1062>

Європа без бар'єрів

Аналітичний центр «Європа без бар'єрів» бере активну участь у сприянні та підтримці свободи пересування. Серед іншого, він пропонує свої спеціалізовані знання з питань європейської інтеграції, верховенства права, міграції та управління кордонами. Активно досліджуючи ці теми, аналітичний центр готує аналітичні матеріали, інфографіку і тематичні брифи.²⁰⁹

CEDOS

Аналітичний центр CEDOS регулярно проводить якісні та кількісні дослідження та аналіз політики, зокрема у сфері міграції. На веб-сайті CEDOS можна знайти звіти, тематичні статті та рекомендації з тем, пов'язаних із міграцією.²¹⁰ CEDOS зокрема вказує на існуючі прогалини в державній статистиці міграції та методології збору даних.²¹¹

Данська рада у справах біженців

Данська рада у справах біженців (DRC) відновила діяльність в Україні в листопаді 2014 р., у відповідь на зростаючі гуманітарні потреби в країні. DRC раніше працювала в Україні в періоди 1998-2000 і 2007-2013 рр., зосереджуючись на переселенні татар, що повертаються до Криму з Центральної Азії, та на розвитку потенціалу українських органів притулку і громадянського суспільства, які працюють з дітьми-біженцями.²¹²

ІСМРД в Україні²¹³

МОМ в Україні²¹⁴

УВКБ ООН в Україні²¹⁵

209 <https://europewb.org.ua/category/analytics/>

210 <https://cedos.org.ua/uk/articles/immihrantky-v-ukraini-dostup-do-rynku-pratsi-ta-intehratsiia-do-suspilstva>

211 <https://cedos.org.ua/en/articles/yevropeiska-statystyka-mizhnarodnoi-mihratsii-shcho-potribno-zrobyty-ukraini>

212 <https://drc.ngo/our-work/where-we-work/europe/ukraine>

213 www.icmpd.org

214 <https://www.iom.int/countries/ukraine>

215 <https://www.unhcr.org/ua/en>

Ключові міжнародні організації

- **EASO** Європейське бюро підтримки у сфері притулку
- **Євростат**: статистичне управління Європейського Союзу <https://ec.europa.eu/eurostat/home>
- **CERD** Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації
- **GCIM** Глобальна комісія з міжнародної міграції
- **GMMG** Глобальна група з міграції
- **ICAT** Міжвідомча координаційна рада з питань протидії торгівлі людьми – Політичний форум, уповноважений Генеральною Асамблеєю ООН для покращення координації між агенціями ООН та іншими відповідними міжнародними організаціями з метою сприяння цілісному та комплексному підходу до попередження торгівлі людьми та боротьби з нею, включно із захистом та підтримкою жертв торгівлі людьми.
- **ICMPD** Міжнародний центр із розвитку міграційної політики
- **ICRMW** Конвенція про захист прав працівників-мігрантів
- **IDMC** Центр моніторингу внутрішнього переміщення
- **МОП** Міжнародна організація праці: <https://ilostat.ilo.org/>
- **МОМ** Міжнародна організація з міграції: [Портал даних МОМ](#) і [Глобальний центр аналізу міграційних даних \(GMDAC\)](#)
- **Frontex**: Європейська агенція прикордонної та берегової охорони
- **MIPEX**: Індекс політики інтеграції мігрантів
- **MMD** Діалог у сфері міграції та мобільності (Африка)
- **ОЕСР** Організація економічного співробітництва та розвитку
- **УВКПЛ ООН** Управління Верховного комісара ООН з прав людини
- **ОБСЕ** Організація з безпеки і співробітництва в Європі
- **PICUM** Платформа міжнародного співробітництва у справах мігрантів без документів
- **ЮНЕСКО** Організація ООН з питань освіти, науки та культури
- **УВКБ ООН** Верховний Комісар ООН у справах біженців
- **UNICEF** Дитячий фонд ООН: Подивіться їхні ресурси [Дитяча міграція](#), [Міграційна та біженська криза](#) і [Діти-мігранти та діти-переселенці](#).
- **Відділ народонаселення ООН**
- **Світовий банк**

Ключові національні статистичні організації:

- Вірменія: <https://www.armstat.am/en/>
- Азербайджан: <https://www.stat.gov.az/?lang=en>
- Білорусь: www.belstat.gov.by
- Грузія: <https://www.geostat.ge/en>
- Молдова: <http://statistica.gov.md/index.php?l=en>
- Україна: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Росія: <https://eng.gks.ru/>

Ключові НУО

На міжнародному рівні:

- Міжнародний комітет Червоного Хреста/Червоного Півмісяця (не зовсім НУО) <https://www.icrc.org/>
- Данська рада у справах біженців <https://drc.ngo/>
- Європейська рада з питань біженців та вигнанців, <https://www.ecre.org/>
- ЕРАМ – Європейська платформа НУО з питань притулку та міграції, https://ec.europa.eu/knowledge-4policy/organisation/epam-european-ngo-platform-asylum-migration_en
- Лікарі без кордонів (Médecins Sans Frontières) <https://www.msf.org/>
- Оксфордський комітет допомоги голодуючим (Oxfam) <https://www.oxfam.org/>

На регіональному рівні:

- Кавказькі науково-дослідні ресурсні центри (CRRC), <https://crrc.ge/en/>

Докладніше про використання міжурядових, неурядових та інших джерел див. Главу 8. Як знайти і залучити експертів

Ключові політичні ініціативи

- **Рабатський процес** – Євро-африканський діалог із міграції та розвитку <https://www.rabat-process.org/en/>
- **Хартумський процес** – Ініціатива міграційного маршруту ЄС-Африканський Ріг Африканського континентального діалогу в межах Діалогу у сфері міграції та мобільності (MMD) <https://www.khartoumprocess.net/>
- **Будапештський процес** – Консультативний процес між 50 країнами за впорядковану міграцію <https://www.budapestprocess.org/>
- **Прагський процес** – Цільовий міграційний діалог між країнами Європейського Союзу, Шенгенської зони, Східного партнерства, Західних Балкан, Центральної Азії, Росії та Туреччини <https://www.pragueprocess.eu/uk/>
- **Середземноморський транзитний міграційний діалог** – Консультативний діалог між посадовими особами, які займаються питаннями міграції та суміжними проблемами <https://www.icmpd.org/our-work/migration-dialogues/mtm-dialogue/>
- **Глобальний договір про міграцію** – Ініціатива ООН щодо цілісного підходу до міграції <http://refugeesmigrants.un.org/migration-compact>
- **Глобальний план дій ООН щодо боротьби з торгівлею людьми** – Стратегія ООН щодо боротьби з торгівлею людьми <https://www.un.org/pga/75/>
- **Міжвідомча координаційна група з питань протидії торгівлі людьми** – Агенції ООН, які працюють разом для боротьби з торгівлею людьми <http://icat.network/>
- **Альянс проти торгівлі людьми** – Широкий міжнародний форум, створений Організацією з безпеки та співробітництва в Європі <http://www.osce.org/secretariat/107221>
- **Альянс 8.7** – Міжнародний альянс з боротьби з дитячою працею <http://www.alliance87.org/>
- **Migration Newsdesk** – Створений для журналістів Міжнародною організацією з міграції <https://www.iom.int/press-room/newsdesk>
- **Історії міграції** – Брифінги Верховного комісара ООН у справах біженців <http://www.unhcr.org/uk/news-and-stories.html>

Міжнародне право та законодавство ЄС у сфері притулку та міграції

Агенція Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA) – застосування Хартії основоположних прав Європейського Союзу у законотворчості та розробці політики на національному рівні – Настанови (2018)

<https://fra.europa.eu/en/publication/2018/applying-charter-fundamental-rights-european-union-law-and-policy-making-national>

Агенція Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA) – Довідник з європейського права щодо притулку, кордонів та імміграції (2014)

<https://fra.europa.eu/en/publication/2014/handbook-european-law-relating-asylum-borders-and-immigration>

Frontex – Звіт про аналіз ризиків за 2019 рік

<https://frontex.europa.eu/publications/risk-analysis-for-2019-RPPmXE>

УНЗ ООН – Глобальний звіт про торгівлю людьми (2018)

<https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html>

УНЗ ООН – Глобальне дослідження контрабанди мігрантів

<https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glosom.html>

УВКБ ООН – Глобальні тенденції (випускається щороку)

<https://www.unhcr.org/uk/statistics/unhcrstats/5ee200e37/unhcr-global-trends-2019.html>

Принципи та настанови з практичними вказівками щодо захисту прав людини мігрантів у вразливих ситуаціях.

Ресурси міжурядових організацій

МОМ: Портал міграційних даних

<https://migrationdataportal.org/>

МОМ: Глобальний центр аналізу міграційних даних

<https://gmdac.iom.int/>

Дослідження міграції (і міграція та ЗМІ)

Мережа етичної журналістики (EJN): *Історії переміщення: міжнародний огляд висвітлення питань міграції у ЗМІ* (2015)

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/moving-stories>

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD)/Мережа етичної журналістики (EJN): *Як ЗМІ по обидва боки Середземномор'я висвітлюють міграцію?* (2017)

https://www.icmpd.org/fileadmin/2017/Media_Migration_17_country_chapters.pdf

IMISCOE (Міжнародна міграція, інтеграція та соціальна згуртованість у Європі): Центр міграційних досліджень

<https://migrationresearch.com/>

Звіт про світову міграцію **MOM** за 2018 рік: ЗМІ та міграція

https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter8.pdf

Проект «REMINDER»:

<https://www.reminder-project.eu/>

Робочий пакет 11 – Практика ЗМІ: <https://www.reminder-project.eu/publications/work-packages/wp11-media-practices/>

Блог:

<https://www.reminder-project.eu/blog/turning-the-camera-around-who-watches-the-watchers/>

Робочий пакет 8 – Картування дискурсу:

<https://www.reminder-project.eu/publications/work-packages/wp8-mapping-discourse/>

Звіт про міграцію в європейських ЗМІ: Як ЗМІ висвітлюють міграцію та мобільність у межах ЄС з точки зору видимості, настроїв та інформаційного фону

<https://www.reminder-project.eu/publications/reports/european-media-migration-report-how-media-cover-migration-and-intra-eu-mobility-in-terms-of-salience-sentiment-and-framing/>

Висвітлення питань міграції: рекомендації для фахівців-практиків

<https://www.reminder-project.eu/wp-content/uploads/2019/11/D8.8.pdf>

Заповнення прогалін (Oxford University Press) – особливо глава 4

<https://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780198834557.pdf>

Академічна спільнота

- Міжнародна база даних міграційних експертів IMISCOE: <https://migrationresearch.com/experts>
- COMPAS, Оксфордський університет: <https://www.compas.ox.ac.uk/>
- UNU Merit/ Маастрихтський університет: <https://www.merit.unu.edu/themes/6-migration-and-development/>
- Центр дослідження біженців: <https://www.rsc.ox.ac.uk/research>
- Центр міграційної політики: <http://www.migrationpolicycentre.eu/>
- Міграційна обсерваторія: (зосереджена на Великій Британії) <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/>

Аналітичні центри

- Інститут міграційної політики (MPI): <https://www.migrationpolicy.org/>
- Pew: <https://www.pewresearch.org/>
- ОЕСР: <https://data.oecd.org/society.htm#profile-Migration>

Хартії, кодекси та настанови з висвітлення питань міграції

Мережа етичної журналістики (EJN): *Настанови з етичного висвітлення питань міграції (2016)*

Англійською: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/ethical-guidelines-on-migration-reporting>

Російською: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/ethical-guidelines-on-migration-reporting-russian>

Європейська федерація журналістів (EFJ) – 8 порад із висвітлення питань міграції (2016)

<https://europeanjournalists.org/blog/2016/11/28/8-practical-tips-for-migration-coverage/>

МОП: Трудова міграція: Керівництво для журналістів

<http://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/policy-areas/guidance-for-journalists/lang--en/index.htm>

Міжнародний центр із розвитку міграційної політики (ICMPD)/Мережа етичної журналістики (EJN):

Настанови з висвітлення торгівлі людьми в ЗМІ (2017)

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/media-trafficking-guidelines>

Агенція Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини (FRA) (2019) <https://e-learning.fra.europa.eu/>

Примітки: Інструментарій для медіа-фахівців із висвітлення питань міграції у контексті основних прав. Включає вісім тематичних досліджень провідних французьких і британських ЗМІ.

Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN)

- Чудовим ресурсом із прикладами належної практики та порадами для журналістів і ЗМІ є Ресурси з тематики торгівлі людьми: *Належна практика у журналістиці*
<https://gijn.org/human-trafficking-resources-best-practices-in-reporting>
- Також див. електронну таблицю *Дані та досвід* Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (GIJN), яка містить понад 60 посилань для пошуку даних і спеціальних знань: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1a3yzhzzzJslzxtVGZ7uNx7Q_GhpAVDIboQGDbwy0B4/edit?usp=sharing

Питання міграції: Короткі навчальні відео з тем, пов'язаних із міграцією та різноманіттям

<http://migrationmatters.me/episode/media-welcoming/>

People in Need – Люди між рядками – Посібник із питань міграції для (майбутніх) журналістів (2020)

https://www.clovekvtsni.cz/media/publications/1424/file/en_people-between-the-lines_final.pdf

Різноманіття та меншини

Рада Європи: *Інструментарій: тренінг для журналістів, дискримінація та різноманіття*

https://www.coe.int/t/dg4/anti-discrimination-campaign/ressources/Training_toolbox/Toolbox_Journalisme_Training_Discrimination_Diversity_en.pdf

Європейський телерадіомовний союз (ЕВУ): Великі масиви даних: Інструмент для боротьби журналістів зі стереотипами та упередженнями? (2016) <https://www.ebu.ch/news/2016/10/big-data-a-tool-to-fight-stereotypes-and-preconceptions>

Інститут різноманіття медіа: Посібник із різноманіття журналістики (2004)
[http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20\[EN\].pdf](http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20[EN].pdf)
 Включає приклади з Азербайджану, Вірменії та Грузії.

ОБСЄ / Мережа етичної журналістики (EJN): Мережа етичної журналістики (EJN), Мусульмани у ЗМІ: На шляху до більшої толерантності та різноманіття (2018)
<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/muslims-media-tolerance-diversity>
 Включає розділи, які містять інтерв'ю з журналістами та експертами, а також ситуаційні дослідження, які демонструють належну і неналежну практику.

Протидія упередженням у новинах: Чому різноманіття має значення для журналістики
 Опубліковано Hostwriter. Протидія упередженням у новинах – це посібник для протидії упередженням і стартовий майданчик для нового виду журналістики, яка більше схожа на суспільство, якому вона служить.

ЮНІСЕФ – Принципи та настанови з висвітлення тем, пов'язаних із дітьми.

https://www.unicef.org/media/media_tools_guidelines.html

Настанови щодо висвітлення тем, пов'язаних із дітьми, з урахуванням віку й необхідної тактовності. Мета полягає у наданні підтримки «найкращим намірам етичних репортерів: служіння суспільним інтересам без шкоди для прав дітей».

Мова ворожнечі

Стаття 19 – Пояснюючи «мову ворожнечі»: практичний посібник

Англійською: <https://www.article19.org/resources/hate-speech-explained-a-toolkit/>

Російською: <https://www.article19.org/ru/resources/hate-speech-explained-a-toolkit/>

Мережа етичної журналістики (EJN) – П'ятискладовий тест на мову ворожнечі (2014)

Англійською: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/5-point-test-for-hate-speech-english>

Російською: <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/5-point-test-for-hate-speech-russian>

Українською:

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/infographics/5-point-test-for-hate-speech-ukrainian>

Повна публікація:

<https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/hate-speech>

Відповідні міжнародні стандарти:

- Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (1951)
- Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1969)
- Міжнародна конвенція про боротьбу зі злочином апартеїду і покарання на нього (1976)
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1976)

- Декларація ЮНЕСКО про расу та расові упередження (1978)
- Світова конференція проти расизму, расової дискримінації, ксенофобії та пов'язаної з ними нетерпимості: Дурбанська декларація та програма дій (2001)

Відповідні міжнародні процеси:

- Рабатський план дій

Дезінформація та міграція

Рада Європи – Ресурси з питань пропаганди, дезінформації та фейкових новин

<https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/resources-on-dealing-with-propaganda-misinformation-and-fake-news>

Європейський центр журналістики: Посібник із верифікації

Англійською: <http://verificationhandbook.com/>

Українською: http://verificationhandbook.com/book_ua/

Новини «First Draft»:

Моніторинг та збір новин <https://firstdraftnews.org/training/monitoring-newsgathering/>

Верифікація: <https://firstdraftnews.org/training/verification/>

Fathm: Інструментарій соціального моніторингу, який було створено у відповідь на обмеження пересування багатьох журналістів через COVID-19.

<https://fathmtoolkit.netlify.app/>

Інститут міграційної політики: Коли факти не мають значення: як ефективніше інформувати про витрати та переваги імміграції

<https://www.migrationpolicy.org/research/when-facts-dont-matter-immigration>

Глосарії з міграції

МОП: Глосарій для ЗМІ з питань міграції (2014)

https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_310235/lang--en/index.htm

МОМ: Ключові міграційні терміни (2011)

<https://www.iom.int/key-migration-terms>

МОМ: *Міжнародне міграційне право Серія № 25 – Глосарій з міграції* (2011)

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml25_1.pdf

МОП/Альянс цивілізацій ООН (UNAOC): *Глосарій для ЗМІ, адаптований із Глосарію з міграції*

<https://readymag.com/ITCILO/1720704/>

(Цей глосарій адаптовано з «Глосарію для ЗМІ з питань міграції», розробленого МОП та Альянсом цивілізацій ООН (UNAOC) під спільними авторськими правами.)

IMISCOE (Міжнародна міграція, інтеграція та соціальна згуртованість у Європі): *Центр міграційних досліджень – Систематична класифікація*
<https://migrationresearch.com/taxonomies>

Альянс цивілізацій ООН (UNAOC): *Глосарій для ЗМІ з питань міграції (2015)*
<https://www.unaoc.org/resource/media-friendly-glossary-for-migration/>

УВКБ ООН: Висвітлення тематики біженців: настанови, підготовлені журналістами і для журналістів.
<https://www.unhcr.org/uk/publications/brochures/58e1ed994/reporting-on-refugees-guidelines-by-and-for-journalists.html>

Дискусії щодо вживання мови

Аль-Джазіра: Чому «Аль-Джазіра» не говорить середземноморські «мігранти» – Малоун Б. (20 серпня 2015 р.) <https://www.aljazeera.com/features/2015/08/20/why-al-jazeera-will-not-say-mediterranean-migrants/>

The Washington Post: Настав час відмовитись від слова «мігрант» – Тейлор А. (24 серпня 2015 р.) <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/24/is-it-time-to-ditch-the-word-migrant/>

The New York Times: Мігрант чи біженець? Існує різниця, яка має юридичні наслідки – Сенгупта С. (27 серпня 2015 р.) https://www.nytimes.com/2015/08/28/world/migrants-refugees-europe-syria.html?_r=0

BBC News: Битва за слова, які вживаються для опису мігрантів – Каміла Руз (28 серпня 2015 р.) <https://www.bbc.co.uk/news/magazine-34061097>

The Guardian: Ми висміюємо їх як «мігрантів». Чому б не назвати їх людьми? – Марш Д. (28 серпня 2015 р.) <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/aug/28/migrants-people-refugees-humanity>

Юридичний факультет Оксфордського університету: Біженці – також мігранти. І всі мігранти мають значення – Карлінг Дж. (4 вересня 2015 р.) <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2015/09/refugees-are-also>

The Conversation: Мігрант чи біженець? Чому ваш вибір слова має значення – Тейлор Ч. (14 вересня 2015 р.) <https://theconversation.com/migrant-or-refugee-why-it-matters-which-word-you-choose-47227>

Language on the move: Хто є справжнім біженцем? – Бодіс А. (23 вересня 2015 р.) <https://www.languageonthemove.com/who-is-a-real-refugee/>

Гендер і ЗМІ

Агенція ЄС у справах захисту основних прав людини (FRA) – Інструментарій для журналістів
<https://e-learning.fra.europa.eu/course/view.php?id=28#section-3>

Глобальна мережа журналістів-розслідувачів (GIJN) – Ресурси для жінок-журналісток
<https://gijn.org/gijn-guide-resources-for-women-journalists/>

МОМ – Гендер і міграція

<https://www.iom.int/gender-and-migration>

WAN-IFRA – Ресурсний центр «Жінки в новинах» містить найновіші звіти і дані про гендерну рівність у ЗМІ, а також практичні інструменти, які допомагають медіаменеджерам створювати середовище для досягнення успіху наявними жіночими талантами. Доступ до всіх матеріалів можна отримати безкоштовно.

Хто робить новини – **WMTN** – це портал знань, інформації та ресурсів про ЗМІ, гендер та інші осі дискримінації. На ньому розміщено **Глобальний проект медіа-моніторингу (GMMP)**, найбільшу і найтривалішу у світі дослідницьку та правозахисну ініціативу, яка прагне досягти гендерної рівності у ЗМІ. **Набір навчальних ресурсів для гендерно-етичної журналістики та політики ЗМІ**

ООН Жінки – Підвищення обізнаності про гендерну рівність у ЗМІ

ООН Жінки шукає можливостей для підвищення рівня обізнаності про гендерну рівність серед представників ЗМІ – зокрема, за допомогою спеціальних семінарів та інструментарію, - заохочуючи до практики гендерно-чутливої журналістики. Організація виступає за те, щоб якомога більше жінок працювали у ЗМІ – зокрема, на керівних посадах. Підтримка, що надається захисникам прав жінок, допомагає розвивати комунікативні та медіа-навички для ефективної взаємодії з журналістами.

Міжнародна асоціація жінок на радіо і телебаченні (IAWRT) – ресурси з безпеки спеціально для жінок, як-то **А що, коли? Посібник з безпеки для жінок-журналістів**. Асоціація також добирає документи та публікації з теми гендерної рівності – такі, як **Посібник з питань досягнення рівності у ЗМІ: IAWRT та проект гендерної інтеграції**.

Нагороди за висвітлення питань міграції

- **Глобальний конкурс ЗМІ МОП з питань трудової міграції та чесного найму:** у 2020 р., учасникам було запропоновано висвітлити вплив COVID-19 на працівників-мігрантів та їхні сім'ї.²¹⁶
- **Глобальний кінофестиваль міграційних фільмів** було започатковано Міграційною агенцією ООН, Міжнародною організацією з міграції (МОМ) для показу нових фільмів, які висвітлюють принади і проблеми міграції для тих, хто залишає свої домівки в пошуках кращого життя, та унікальний внесок мігрантів у свої нові громади.²¹⁷
- **Премія для міграційних ЗМІ «Migration Media Award»** є щорічним конкурсом, що фінансується ЄС та проводиться ICMPD. Переможці отримують контракт на створення нового сюжету, який також розміщується на веб-сайті ICMPD.²¹⁸ Перегляньте переможців за **2017 р.**, **2018 р.**, і **2019 р.**, для натхнення.
- **Премія «One World Media Awards»** серед своїх 14 категорій включає нагороду за висвітлення тематики біженців.²¹⁹
- **«Валіза»** є щорічним журналістським конкурсом із питань міграції у Вірменії, який проводить ICMPD.²²⁰
- **Премія європейської преси «The European Press Prize»** не призначена спеціально для міграційних сюжетів, але передбачає нагороду за висвітлення питань міграції.²²¹

216 https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/news-statements/WCMS_755234/lang--en/index.htm

217 <https://www.iom.int/global-migration-film-festival>

218 <http://www.migration-media-award.eu/en/>

219 <https://www.oneworldmedia.org.uk/awards/>

220 <https://www.mibma.eu/en/news/150-icmpd-announces-the-winners-of-suitcase-2019-annual-journalism-contest-on-migration-issues>

221 <https://www.europeanpressprize.com/>

Висновок

Як ви бачили в цьому посібнику, медіа можуть мати величезний вплив на загальний імідж мігрантів і на саму міграцію, сприяючи формуванню публічного дискурсу і формуванню думок із цієї теми, висвітлюючи найбільш актуальні міграційні проблеми або різні переваги міграції. Оскільки громадськість має тенденцію інформувати про себе через медіа, вплив останніх на визначення національної міграційної політики країни стає дедалі важливішим. Таким чином, ставлення до мігрантів та поводження з ними з боку більшості населення значною мірою залежить від того, як їх представляють медіа, які проблеми медіа висвітлюють, а які ігнорують. Медіа можуть або повторювати і посилювати існуючі поширені стереотипи, або сприяти більш диференційованому та обґрунтованому сприйняттю мігрантів. Крім того, проблема дезінформації, поширюваної через різні ЗМІ, останніми роками зросла – зокрема, в цьому регіоні. Тому в межах фінансованого Німеччиною проекту «MOMENTA 2», який реалізується ІСМРД, було розроблено цей посібник для подолання зазначеної проблеми та для сприяння доказовій, об'єктивній і правдивій журналістиці.

Перелік скорочень

АРДП	Агентство з розвитку державних послуг Грузії
БЕЛСТАТ	Національний статистичний комітет Білорусі
ВБ	Велика Британія
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ВК	Велика Британія
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
Держстат	Державна служба статистики України
ДКПМ	Державна комісія з питань міграції
ДМС	Державна міграційна служба
дол. США	Долар США
ДПС	Державна прикордонна служба Азербайджану
ДПСУ	Державна прикордонна служба України
Єврокомісія	Європейська Комісія
Євростат	Статистичне управління Європейського Союзу
ЄС	Європейський Союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ІД	Ідентифікація
ЛГБТКІ	лесб'янки, геї, бісексуали, трансгендери, квір, інтерсексуали
МВС	Міністерство внутрішніх справ
МЗС	Міністерство закордонних справ
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
МКЧХ	Міжнародний комітет Червоного Хреста
МОЗПСЗН	Департамент професійної політики та регулювання міграції Міністерства охорони здоров'я, праці та соціального захисту населення
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МОП	Міжнародна організація праці
МПСЗН	Міністерство праці та соціального захисту населення Азербайджану
МС	Міграційна служба Вірменії
НУО	Неурядова організація

Перелік скорочень

ОБСЕ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ППК	Пункт пропуску через кордон
ПТСР	Посттравматичний стресовий розлад
РЕ	Рада Європи
СП	Східне партнерство
США	Сполучені Штати Америки
ТЛ	Торгівля людьми
УВКБ ООН	Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців
УВКПЛ ООН	Управління Верховного комісара з прав людини
УГСПЛ	Українська Гельсінська спілка з прав людини
УНЗ ООН	Управління ООН з наркотиків і злочинності
ф.ст.	Фунт стерлінгів
ХПГ	Харківська правозахисна група
ЦБВ	Центральний банк Вірменії
ЦМК	Центр міграційних компетенцій
ЦТР	Центр тимчасового розміщення біженців
ЮНЕСКО	Організація ООН з питань освіти, науки та культури
ЮОПП	Юридична особа публічного права
AP	Associated Press
ARD	Німецька державна служба мовлення
BBC	Британська телерадіомовна корпорація
BEROC	Білоруський центр економічних досліджень та просвітництва
CASE	Центр соціальних та економічних досліджень
CAT	Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання
CCR	Благодійний центр для біженців
CEDOS	Український аналітичний центр
CERD	Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації
CIC	Центр розслідувань та консультацій
CiDA	Агентство цивільного розвитку

CIM	Центр міжнародної міграції
CJR	Columbia Journalism Review
COMPAS	Центр із міграції, політики та суспільства Оксфордського університету
COVID-19	Коронавірусна хвороба 2019 р.
CRRC	Кавказький науково-дослідний ресурсний центр
DRC	Данська рада у справах біженців
EASO	Європейське бюро підтримки у сфері притулку
EBU	Європейська телерадіомовна спілка
ECRE	Європейська Рада з питань біженців та вигнанців
EFJ	Європейська федерація журналістів
EJN	Мережа етичної журналістики
EMN	Європейська міграційна мережа
EPAM	Європейська платформа НУО з питань притулку та міграції
FRA	Агенція Європейського Союзу у справах захисту основних прав людини
FRONTEX	Європейська агенція прикордонної та берегової охорони
FT	Financial Times
GEOSTAT	Національне статистичне управління Грузії
GFMD	Глобальний форум з міграції та розвитку
GIJN	Глобальна мережа журналістів-розслідувачів
GIPA	Грузинський інститут громадських справ
GIZ	Німецьке товариство міжнародного співробітництва
GMDAC	Глобальний центр аналізу міграційних даних
GMG	Глобальна група з міграції
GMMP	Проект глобального медіа-моніторингу
GYLA	Асоціація молодих юристів Грузії
IAWRT	Міжнародна асоціація жінок на радіо і телебаченні
ICAT	Міжвідомча координаційна група з питань протидії торгівлі людьми
ICMPD	Міжнародний центр із розвитку міграційної політики
ICRMW	Конвенція про захист прав працівників-мігрантів
IDMC	Центр моніторингу внутрішнього переміщення
IJNeT	Міжнародна журналістська мережа
IMISCOE	Міжнародна міграція, інтеграція та соціальна згуртованість у Європі

Перелік скорочень

INSI	Міжнародний інститут безпеки новин
KNOMAD	Глобальне партнерство в інтересах знань із міграції та розвитку
LRB	Лондонський книжковий огляд
LSI	La Strada International
MDI	Інститут різноманіття медіа
MIPEX	Індекс політики інтеграції мігрантів
MMD	Діалог у сфері міграції та мобільності
MOMENTA	проект «Навчальної академії для ЗМІ з питань міграції»
MPI	Інститут міграційної політики
MSF	Médecins Sans Frontières (Лікарі без кордонів)
NEEKA	Міжнародний фонд охорони здоров'я та довкілля «Регіон Карпат»
OXFAM	Оксфордський комітет боротьби з голодом
PICUM	Платформа міжнародного співробітництва у справах мігрантів без документів
PR	Зв'язок з громадськістю
R2P	Благодійний фонд «Право на захист»
RSC	Центр вивчення біженців
UNICEF	Дитячий фонд ООН
UNRWA	Близькосхідне агентство ООН з надання допомоги та організації робіт для палестинських біженців
UNU-MERIT	Університет ООН – Маастрихтський інститут економічних та соціальних досліджень у галузі інновацій та технологій
WAN-IFRA	Всесвітня асоціація видавців газет і новин
WMTN	Хто робить новини
WWF	Всесвітній фонд природи

Бібліографія

- Ahmed, S. (2020). "The Aids Epidemic Stigmatized Black Communities for Years. Now Coronavirus Threatens to do the same with Asian Communities", Media Diversity Institute, 24 March 2020, <https://www.media-diversity.org/the-aids-epidemic-stigmatized-black-communities-for-years-now-coronavirus-threatens-to-do-the-same-with-asian-communities/>.
- Allen, W., Blinder, S. and R. McNeil (2017). "Media Reporting of Migrants and Migration". In: *World Migration Report 2018*, IOM, https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter8.pdf.
- Associated Press (2008). *A New Model for News: Studying the Deep Structure of Young-Adult News Consumption*, June 2008, <https://apo.org.au/sites/default/files/resource-files/2008-07/apo-nid15035.pdf>.
- Ballantyne, N. and D. Dunning (2020). "Which Experts Should You Listen to during the Pandemic?", *Scientific American*, Observations, 8 June 2020, <https://blogs.scientificamerican.com/observations/which-experts-should-you-listen-to-during-the-pandemic/>.
- BELSTAT (2020) *Statistical Yearbook of the Republic of Belarus 2020*, 25 September 2019, https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/publications/izdania/public_compilation/index_18023/.
- BEROC (2020). *Demography as a Challenge for Economic Growth*, March 2020, http://beroc.by/publications/policy_papers/demografiya-kak-vyzov-dlya-ekonomicheskogo-rosta/.
- Breeden, A. and A. Cowell (2018). "Paris 'Spider-Man' Saves Young Boy. Cue Debate on Migrants", *The New York Times*, 28 May 2018, <https://www.nytimes.com/2018/05/28/world/europe/paris-migrant-hero-spiderman.html>.
- CASE Belarus (2020). "Circular Migration Between Belarus and Poland, Slovakia, and Czechia", 7 April 2020, <https://case-belarus.eu/circular-migration-between-belarus-and-poland-slovakia-and-czechia/>.
- Colford, P. (2013). "'Illegal immigrant' no more", AP Blog, 2 April 2013, <https://blog.ap.org/announcements/illegal-immigrant-no-more>.
- Connor, P. and J. Passel (2019). "Europe's Unauthorized Immigrant Population Peaks in 2016, Then Levels Off", Pew Research Center, 13 November 2019, <https://www.pewresearch.org/global/2019/11/13/europes-unauthorized-immigrant-population-peaks-in-2016-then-levels-off/>.
- Council of Europe (2020). *Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights - Right to respect for private and family life, home and correspondence*, https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf.
- Dart Center for Journalism and Trauma (2007). *Trauma & Journalism: A Guide for Journalists, Editors & Managers*, compiled and edited by Mark Brayne, https://dartcenter.org/sites/default/files/DCE_JournoTraumaHandbook.pdf.
- Dugan, E. (2013). "Forced Labour and Human Trafficking: Media Coverage in 2012", JRF Programme Paper, Forced labour, June 2013, <https://www.jrf.org.uk/sites/default/files/jrf/migrated/files/forced-labour-media-coverage-full.pdf>.
- Eberl, J-M. et al. (2019). *European Media Migration Report: How Media Cover Migration and Intra-EU Mobility in Terms of Salience, Sentiment and Framing*, REMINDER, August 2019, <https://www.understandfreemovement.eu/wp-content/uploads/2020/01/D8.3.pdf>.

Бібліографія

- EJN (2016). The 5 Principles of Ethical Journalism, Who we are, <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>.
- ESRC COMPAS (2018). *The COMPAS Approach: Considering the past, present and future of migration research*, https://www.compas.ox.ac.uk/wp-content/uploads/COMPAS-Framing-Report_brochure.pdf.
- European Commission (2020). Migration and Home Affairs, What We Do, subsidiary protection, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/subsidiary-protection_en.
- European Commission (2017). Migration and Home Affairs, What We Do, Temporary protection, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection_en.
- European Commission (2017). Migration and Home Affairs Family Reunification, https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legal-migration/family-reunification_en.
- European Commission (2014). *The Impacts of Remittances on Developing Countries*, DG EXPO, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/433786/EXPO-DEVE_ET\(2014\)433786_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/433786/EXPO-DEVE_ET(2014)433786_EN.pdf).
- Eurostat (2020). Enforcement of immigration legislation statistics, modified 21 July 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Enforcement_of_immigration_legislation_statistics#Non-EU_citizens_ordered_to_leave_the_EU-27.
- Eurostat (2020). Top 20 countries of citizenship of non-EU citizens returned outside the EU-27, 2018 and 2019 (number), modified 3 July 2020, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_\(number\)_MI20.png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Top_20_countries_of_citizenship_of_non-EU_citizens_returned_outside_the_EU-27,_2018_and_2019_(number)_MI20.png).
- Feinstein, A. and H. Storm (2017). *The Emotional Toll On Journalists Covering the Refugee Crisis*, Reuters Institute for the Study of Journalism, <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/Storm%20and%20Feinstein%20-%20Emotional%20Toll.pdf>.
- Fengler, S. and M. Kreutler (2020). “How do the European media cover migration?”, EJO, 14 January 2020, <https://en.ejo.ch/ethics-quality/how-do-the-european-media-cover-migration>.
- Gibson, J. and D. McKenzie (2011). “Eight Questions about Brain Drain”, IZA Discussion Paper No. 5730, May 2011, <http://ftp.iza.org/dp5730.pdf>.
- GIJN (2018). Working with Whistleblowers, <https://gijn.org/whistleblowing/>.
- Hannaford, A. et al. (2016). “Reporting on Refugees: Tips on Covering the Crisis”, Dart Center for Journalism and Trauma, 26 February 2016, <https://dartcenter.org/resources/reporting-refugees-tips-covering-crisis>.
- ICMPD (2017). *Media and Trafficking in Human Beings Guidelines*, https://www.icmpd.org/fileadmin/user_upload/Media_and_THB_Guidelines_EN_WEB.pdf.
- ILO (2020). “ILO launches sixth Global Media Competition on Labour Migration and Fair Recruitment”, Labour migration, Media advisory, 15 September 2020, https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/news-statements/WCMS_755234/lang--en/index.htm.

- ILO (2020). Reporting on forced labour and fair recruitment: An ILO toolkit for journalists, <https://readymag.com/ITCILO/1292461/>.
- IOM (2020). "Global Migration Film Festival 2020", Global Migration Film Festival, <https://www.iom.int/global-migration-film-festival>.
- Karnitschnig, M. (2020) "5 years on from Angela Merkel's three little words: 'Wir schaffen das!'", *Politico*, 31 August 2020, <https://www.politico.eu/article/angela-merkel-wir-schaffen-das-5-years-on/>.
- Law, T. (2020). "Digital transformation and greater diversity be two sides of the same coin", Media Diversity Institute, 13 March 2020, <https://www.media-diversity.org/digital-transformation-and-media-diversity-two-sides-of-the-same-coin/>.
- Marchand, K. (2019). "Why are people moving within Europe? The complexity of migrant decision-making in the European Union", REMINDER, Blog, 30 April 2019, <https://www.reminder-project.eu/blog/why-are-people-moving-within-europe-the-complexity-of-migrant-decision-making-in-the-european-union/>.
- Matache, M. and J. Bhabha (2020). "Anti-Roma Racism is Spiraling during COVID-19 Pandemic", *Health and Human Rights*, 22(1), June 2020, pp. 379-382, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7348427/>.
- Mattoscio, M. and M. MacDonald (2018). "Introduction: Gender, Migration, and the Media", *Feminist Media Studies*, 8(6), 2 November 2018, pp. 1117-1120, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14680777.2018.1532142>.
- McCauliffe, M., Weeks, W. and K. Koser (2017). "Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected countries". In: *A Long Way to Go; Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-Making*, <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/30709/643773.pdf?sequence=1#page=311>.
- MIBMA (2019). "ICMPD announces the winners of «Suitcase 2019» annual journalism contest on migration issues", News, 12 December 2019, <https://www.mibma.eu/en/news/150-icmpd-announces-the-winners-of-suitcase-2019-annual-journalism-contest-on-migration-issues>.
- Migration Data Portal (2020). Types of migration, International students, updated 9 June 2020, <https://migrationdataportal.org/themes/international-students>.
- Migration Data Portal (2020). Types of migration, Labour migration, updated 9 June 2020, <https://migrationdataportal.org/themes/labour-migration>.
- Migration Observatory (2013). *Migration in the News: Portrayals of Immigrants, Migrants, Asylum Seekers and Refugees in National British Newspapers, 2010-2012*, University of Oxford, <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/migration-in-the-news/>.
- Migration Observatory (2011). *Thinking Behind the Numbers: Understanding Public Opinion on Immigration in Britain*, University of Oxford, <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/reports/thinking-behind-the-numbers-understanding-public-opinion-on-immigration-in-britain/>.
- Migration Observatory (2011). "Mixed Migration: Policy Challenges", Primers, 24 March 2011, <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/primers/mixed-migration-policy-challenges/>.

Бібліографія

- Migration Research Hub (2020). Migration governance, <https://migrationresearch.com/taxonomies/topics-migration-governance>.
- Moore, J. (2011). *Covering Trauma - A Training Guide*, http://www.sfcg.org/programmes/rfpa/pdf/2011-Covering_Trauma_Color_EN.pdf.
- Newman, N. (2020). "Executive Summary and Key Findings of the 2020 Report", Digital News Report, <https://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/overview-key-findings-2020/>.
- OHCHR (2014). "Human Rights and Human Trafficking" Fact Sheet No. 36, June 2014, https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS36_en.pdf.
- OHCHR (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966 entry into force 23 March 1976, in accordance with Article 49*, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.
- Orchard, C. (2018). "How to prepare asylum claims based on sexual identity", Free Movement, 4 May 2018, <https://www.freemovement.org.uk/guest-post-preparing-asylum-claims-based-on-sexual-identity/>.
- Pekel, M. and M. van de Reijt (2017). "Refuge Images: Ethics in the Picture", EJN, <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/ethics-in-the-news/refugee-images>.
- Rahman, G. (2020). "Photo circulating of busy mosque was taken before lockdown", Full Fact, 31 March 2020, <https://fullfact.org/online/coronavirus-mosque-shut-lockdown/>.
- Reilly, K. (2016). "Here Are All the Times Donald Trump Insulted Mexico", *Time*, 31 August 2016, <https://time.com/4473972/donald-trump-mexico-meeting-insult/>.
- REMINDER (2020). WP5 – Labour market / public service impacts, Work Packages, <https://www.reminder-project.eu/publications/work-packages/wp5-labour-market-public-service-impacts/>.
- Reuters Institute for the Study of Journalism (2017). *Digital News Report 2017*, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Digital%20News%20Report%202017%20web_0.pdf.
- Scott, C. (2015). "5 key research findings about young online audiences from BBC World Service", journalism.co.uk, 30 November 2015, <https://www.journalism.co.uk/news/five-key-research-findings-about-young-online-audiences-from-bbc-world-service/s2/a588021/>.
- Smith (2019). "Sonification: turning the yield curve into music", *Financial Times*, 15 March 2019, <https://www.ft.com/content/80269930-40c3-11e9-b896-fe36ec32aece>.
- Solutions Journalism Network (2019). 22 Interview Questions to Complicate the Narrative, https://s3.amazonaws.com/sjn-static/CTN_Interview_Qs.pdf.
- Stasyuk, Y. (2020), "Refugee situation on the Belarusian-Polish border, January-March 2020", Human Constanta, 6 April 2020, <https://humanconstanta.by/situaciya-s-bezhencami-na-belarussko-polskoj-granice-yanvar-mart-2020-g/>.

- The Guardian* (2013). “Modern-day slavery: an explainer”, 3 April 2013, <https://www.theguardian.com/global-development/2013/apr/03/modern-day-slavery-explainer>.
- Tuller, D. (2004). *Reporting Diversity Manual*, Media Diversity Institute, [http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20\[EN\].pdf](http://www.media-diversity.org/additional-files/documents/A%20Guides/MDI%20Reporting%20Diversity%20manual/Reporting%20Diversity%20Manual%20-%20Caucasus%20[EN].pdf).
- UN (2019). United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech, <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%2018%20June%20SYNOPSIS.pdf>
- Understanding Free Movement (2020). “What makes Poland unique?”, Impacts, <https://www.understandfreemovement.eu/article/what-makes-poland-unique/>.
- UNHCR (2016). “Internally Displaced People | On the Run in Their Own Land”, Central Europe, 14 December 2016, <https://www.unhcr.org/ceu/80-enwho-we-helpinternally-displaced-people-html.html>.
- UNHCR (2019). Figures at a Glance, UK, <https://www.unhcr.org/uk/figures-at-a-glance.html>.
- UNODC (2017). “Annex II: The definition of trafficking in persons and the mandate for the Global Report”, Global Report on Trafficking in Persons, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Annex_II_-_Definition_and_mandate.pdf.
- UNSD (1998). *Recommendations on Statistics of International Migration*, Revision 1, Department of Economic and Social Affairs, https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1e.pdf.
- U.S. Citizenship and Immigration Services (2015). Humanitarian, Temporary Protected Status, <https://www.uscis.gov/humanitarian/temporary-protected-status>.
- Warren, R. (2015). “A Syrian Refugee Shared His Struggle To Reach Europe In Real-Time On WhatsApp”, BuzzFeed, 6 December 2015, <https://www.buzzfeed.com/rossalynwarren/a-syrian-refugee-used-whatsapp-to-share-his-journey-through>.
- White, A. (2018). “Introduction”, Words That Matter: A Glossary for Journalism in Cyprus, EJN, <https://ethicaljournalismnetwork.org/resources/publications/words-matter-glossary-journalism-cyprus>.
- Zhvania, A. (2016). *Study in Georgia: Prospects of Internationalization of Higher Education*. PMC Research Center or Konrad Adenauer Foundation, https://think-asia.org/bitstream/handle/11540/6942/Georgia_Higher_Education.pdf?sequence=1.
- Zitelmann, R. (2020). “The Corona Crisis: The Rothschilds? Bill Gates? The Search For A Scapegoat Has Begun”, *Forbes*, 23 March 2020, <https://www.forbes.com/sites/rainerzitelmann/2020/03/23/the-corona-crisis-the-rothschilds-bill-gates-the-search-for-a-scapegoat-has-begun/?sh=29b8b1242283#3af194332283>.

